

602
2003

Saveliy Ekonomov

ZAVALLI ÜÜREDİCİ

Annatmalar

Kişinöv 2003

Sareddy Ekonomor
Sareddy Urediesi
Annatmalar

20032

(143)

Saveliy Ekonomov

ZAVALLI ÜÜREDİCİ

Annatmalar

А Р Х И В
СТЕПАНА КУРОГЛО

Evgeniy Ekonomov

Kıyadın sponsorları:

**Evgeniy Panteleyeviç Hacı,
iş adamı,
duuması
Tülüküüyündä**

**Moldovadaki
Türkiye
Cumhuriyeti
Büyükelçiliği**

Redaktor: Petri Çebotar

Resimci: Petri Vlah (Ahmet İslam)

© S. Ekonomov 2003

BİRİNCİ BÖLÜM

AVTOBİOGRAFİYA

Bän, EKONOMOV SAVELİY PETROVIÇ, duudum aprilin 13-dä, 1929-cu yılda Tülüküüyündä, Valkaneş dolayında, Moldova Respublikasında fukaara çokušaklı ayledä. Bobamız, Ekonomov Pötr Antonoviç, çok vakıt çalıştı primariyada sekretar, onuştan diildik pek yoksul. Dayma o gidärdi Tumarvaya ekmek için, neredän kimärkerä getirärdi bizä, uşaklara, birär alvişa yada bir-iki boyanmış şekerlenmiş sütlü papşoy, neyä biz pek sevinärdik. Gelärdi sıra kimi günü geçirelim ekmeksiz. Koşulacak hayvanımız, koyunnarımız yoktu. Aulumuzun içində birkaç taucaktan kaarä vardı bir da ineciimiz, angısını otlatmaa taa sıkça sıra bana gelärdi. İnek dayma atlardı aalemin baalarına da, ilişip tikenni tellerä, irärdi memelerini. Bunun için olurdu bana şamar.

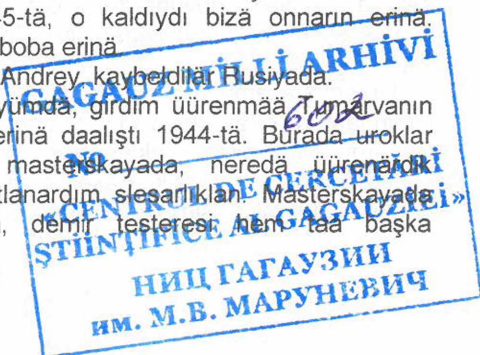
Yazın olurdu biraz gelir meyvalardan, ani büüdärdik evimizin yanında. Onnarı anamız, Ekonomova Ustiniya Födorovna, çıkarardı garaya, trenä, neredän savaşardı toplamaa bir fistannik para. Biz, kardaşlar, Vasi, Örgi, Sava, Andonçu, Andrey pek siirek eni ruba sırtımızda görürdük. Eski rubacıklar geçirdilər büyüklerdän küçüklerinä yamacıklarınnan, takımınnan. Buna da şükürdük. Aramızda okuyucu azdı, salt bir batü hem bobamız zanaatlanardı okumaklan taa sıkça. Kiyat tarafından ev içində yoktu. Bobamız yazıladı gazetaya «Universul», angısını baştan-başa okuyardı. O vakıt şımarmamız kesilärdi. Enidän tozu kaldırdırdık, açan boba auşamnän çıkıp gidärdi kafadarlarınnan buluşmaa. Taa çok o dostlaşardı küü elitäsinnän: primarlarlan, popazlarlan. O istärdi bän dä olayım popaz, çünkü vardı kolayı, neçinki soylarımızdan şansora vardı üç popaz: Ekonomov Semion Antonoviç, Ekonomov Vasiliy Georgieviç, Boev Aleksey Petroviç. Popaz olmaa kayıl olmadıydım, çünkü popaz Aleksı üçüncü klasta religiyada ölä sarp urduydu tepemä bibliya kiyadınan, ani kaybettiydım kendimi.

Anamız diildi okuyucu. Onun merkez kasavetiydi, ki biz olalım tok, pak hem yamalı vakıtlar. O bir izlenimni, sesirgili, yalpak insandı. Dayma o çalardı bizä türkü, ama taa çok rusça, ki 1918-ci yiladan bu tarafa ruslanmış. Kardaşlarımızdan Vasi batü üürendiydi İsmayılta terzili. Hem belliydi, ani boba caba onun için harcanmamıştı. O ruba, ani o dikärdi, yapışardı adamın sırtına. Ama yazık, ani gençecik, 22 yaşında 1945-tä öldüydü.

Örgi bätünün eceli taa karışık. Açan anamız öldü tiftän kışın 1944-tä hem bobamızı stalinistlər kapadıydılar 1945-tä, o kaldıydı bizä onnarın erinä. Onuştan bän onu şindi dä sayërim ana-boba erinä.

Küçük kardaşlarımız, Andonçu hem Andrey kaybedilər Husiyada.

1942-dä, başarıp 5 klas kendi küüyündä, girdim üürenmää Tumarvanın zaanaatlık şkolasına, angısı cenk beterinä daalıştı 1944-tä. Burada uroklar tutardılar üülenädän, sora işlärdik masterskayada, neredä üürenärdik slesarlı, ustalı, elektriklii. Bän zanaatlanardı slesarlıklar. Masterskayada dengir testeresi hem taa başka

avadannıkları alırdık kendi paramızlan. Yapardık maasuz ölçüyä görä türlü işlär: üç köşeli, dört köşeli, dalta, baalama, çekiç... Uuardık onnarı, yalabısınnar ayna gibi. Bu iş pek yorulardı bizi, da az kalardı vakidımız uroklarımızı hazırlamaa. Onuştan yılın ilk yarısı için kablettiydim romun dilindä «beşlik». Onballı sistemaya görä bu nota yufkacaydı. Ozaman bobam dedi: «Eer taa bir bölä nota getirärsedyin, bak – Tuna taa yakın sana». Elbetki, bän tutundum taa sıkıca üürenmektän da yılın bitkisindä getirdiydim bu obyektä «edilik». Lääzımdı tutmaa kulakları dikili, zerä şakalaşmaa bobaylan yoktu neyä, çünkü o bir sert adamdı. Cumerteleri bizi, kim ödamemiş üürenmäk için, kuardılar şkoladan evä, para getirelim. Bir yıla istenilärdi 25 000 ley. Gelärdim Tumarvadan yayan, çiineyeräk çamuru, kaarı. Evdän koolanardım geeri parasız, çünkü para yoktu neredän çıkarmaa.

1944-tä avgustta, Moldovaya geldi sovetlär. Güzün, başarıp Kaulda hem Valkaneştä kursları, oldum üüredici. Bu yıllar açlık hem tif çok insan aldydılar aramızdan.

Türlü hastalıklar vardı geçirdim başımdan: baş acısı, sıtma, sarılık, ama tiftän titsi hastalık, bana kalsa, yoktur. Yakın bir ay zeeleer seni, idirmeer bişey, salt su içtiren. Soyulär damaan, dilin, dudakların, düşer başından saçların, yangının kalkêr 40 gradusadan, kırêr, yuurêr, kudurdêr seni. Bitkidä kimisini öldürüp genä dirilder. İki afta salt suylan yaşadıydım. Gömdüynän mamuyu Tumarvada, neredä bän da yatardım, boba girdiydi bana bolniçaya da sordu:du:

- Süt içärmiyisin?
- İçämeerim, beenmeerim kokusunu, - dediydim ona.
- İç süt, zerä sabaa seni da çıkaracez buradan, nicä mamunu, - dedi o da, brakıp 100 ley, çıkıp gitti.

Birtaan her gün verärdilär bana 750 gram kaynanmış süt, angısına yavaş-yavaş sınaştırdım kendimi.

Bir vakit su da içämäzdım, çünkü hlorkaya kokardı. Onuştan, açan Örgi batü gelärdi beni dolaşmaa, o getirärdi Tülüküüyündän yayan yaamurluunun cebindä iki şişä çöşmä suyu.

1944-1945-ci üürenmäk yılını geçirdim Gavanosada birinci klaslan. Onbeş yaşımdaydım. Büük açlık çekärdik. Küüdä stolova yoktu, konakta doyumazdılar, evdän bişey gelmäzdi. Salt ayda bir kerä verilärdi bir-iki kila papşoy unu hem yarım kila şeker. Yapıp bir büük mamaliga, banırdık onu şekerä da ölecä doyunardık. Sora genä yoksulluk başımıza gelärdi. Ama kimikerä kızlar yardım edärdilär. Zordu. Cenk şansora etiştıydi nemßenin kapusuna.

Unutmayacam, nicä Eni Yıl için bizi, üüredicileri, yolladydılar toplayalım insannardan birär rublä, ki o paraylan sora almaa baaşış üürenicilerä. Gezärdik birär-birär. Yaklaştıydım bir büük evä, neredän sandıydım, ani kopardacam bir rublecik. Bakêrım aul içinä, bošta köpek yok mu. Ambarın önündä, bir uzun sincirdä yatêr bir büük balan köpek. Ama gireyim mi,

girmeyim mi? Kestirerim gözümün: sincir etiştir-etişmâz teldän evin eşiklerinädän. Açêrim tokatçıı da biraz oyalanêrim, bekleerim, ne söyleyecek Balan. Köpek kıvrılmış yatêr uslu erindä. Düşünerim: bekim o haylaz yada diil pek fena? Hızlanayım eşiklerä? Etişmeyecek mi? Kotardım gitmäâ. Çimçirik gibi urdum kendimi eşiklerä – köpek, fırlayıp erindän, hızlandı bana, ama kaldı sincirdä. Oyalanmadaan patırdattım ayaklarımı basamaklarda da, tutununcak kapunun kulubundan, o, boşanıp sincirdän, etişiverdi beni. Tıtlayıp bu harama, açiverdim kapuyu, ama Balan hazırda tutunsun paçamdan. Bän bir kıpımda dönüverdim arkamı kapu aazına dooru, hep korunarak şu kuduzdan, angısı salarak dayandıydı bana. Sansın yarışardık onunnan, angımız taa çemrek. O hep gelärdi üstümä. Bän bir ayaam içerdä, öbürünnän korunarkan, Balan kapıverdi botinkimin burnusundan da çeker beni dışarı. Bu dartışmakta kapu kapandı da bän yarık burnulu botinkiyän düştüm içeri.

Babu çıktı kufnedän, açan bän enez kalktıydım ayaa.

- Allahım, nası sän girdin, o iyeceydi seni! – şaştı bu kurgaf insan.

- Afet, bulü, bilmedim neyä sarılacam. Toplêêrız birär rublä uşaklar için, - şaşırtmaca dedim ona.

- Bendä yok para, çocuum, hem bilerim, ani oolumuzda da yok, ama o da yok şindi evdä.

- Nâbacan, babu, yoka – yok deniler. Ama nası şindi çıkayım buradan? – gücülä dedim bertik dillän.

- Bän baalayamayacam kuçuyu. Oyalan biraz, çocuum gelincä. Köpek salt onu sesleer.

Biraz geldiinän kendimä, bän çekettim bakınmaa dolayıma. Dar kufneciin may yarısını kapladı camal, bir köşedä asılı ikona, erdä döşeli asır. Pençerä üstlüündä dizili birkaç çini fasülä, angılarına bän taa sıkça, bezbelli, bakarmışım. Bunu insan denemiş da sorêr bana:

- İmäâ isteersin? Koyayım bir çini fasülä. Ekmeemiz yok, ama i onsuz.

Bän yoktu nedän ret olayım, çünkü içim pek kuşkulandıydı.

- Buyur, - dedi babu da koydu önümä çininin birisini.

İdim, doyundum da, şükür edip, sora ayli vakit lafettik bu cana yakın insannan. Bir dâ açılıverdi kapu da, iildip kendini, giriverdi içeri bir genç, batal, al çeyreli erif.

- Kim bu? A-a, sän doyumuşun da onu? O zorlan aldı fasüleyi? – bakıp anasına, büyük üfkeylän baardı çocuk.

- Diil, ma, bän kendim teklif ettim. Bu çocuk, bizim üüredicimiz, toplêêr para uşaklara Eni Yıl için.

- Görer, ani köpek fena, ne aarêêr aalemin aulunda? – uslanmazdı bu baargan.

- Afet, kafadar, bilmedim, neyä çıkacak işimiz, uuramayceydım burayı, - söledim ona.

- Of, şindi genä bu köpää baalayınca...

- Afet, yanıldım, - genä yalvardım ona, çıkarkan o içerdän.

Tok karnıylan hem kırık üreklän, çıkip gittim başkasına. O günü getirdiydim çkolaya 3 rublä. Öbür üüredicilər da hep öleceydi. Onuştan başış ta uşaklara olmadıydı.

1945-1946-cı üürenmäk yılını işledim Tülüküüyündä 3-4-cü klaslarlan. Evdäydim, ama yaşamak pek zordu. Andonçuyu hem Andreyi verdik uşak evinä. Yanvarda, 1945-tä öldü Vasi batü, aprildä boba düştü kapana. Bän da, brakıp üüredicilii, güzün 1946-da girdim Kaulun pedagogika şkolasına, genişletmää bilgilerimi.

Giimim prostçaydı, ama diildim heptän çıplak. Başımda - Vasi batünün eski paraliyası, ayaamda bobanın hrom çizmeleri, sırtımda bir örmä koftaylan geçirdiydim o yazı.

Pedagogika şkolasının ilk kolverimi yaptı iki yıl. Biz razgeldik ikinci kolveriminä da yaptık şansora üç yıl. Kalanı üürendilər dördär yıl. Şkolada üürenmäk kiyadı yoktu, imeklär yufkacaydı, internatta suuktu, ama dayanardık. Burada devlet ekzamennerinä karşı çıktı benim ilk şiiirim moldovan dilindä «Atlan, canım», angısında çaarardım kafadarlarımı taa ii vermää ekzamenneri. Ama nicä dä olmasa, Kaul bizim gençlik kasabamızı. Şükür ona, ki o bizi üüretti, baktı, canımızı kurtardı.

Aaçlık hep aardımızdan gezärdi. Unutmayacam, nicä başardıydık şkolayı da kaldıydık Kaulda yapmaa maasuz taa bir ay kursa, nedän lääzımdı kabledelim dooruluk, üüretmää obyektleri 5-7-ci klaslarda. Bän ayırdıydım kendimä moldovan dilini.

Bu olduydu pazar günü. Stolova şansora işlemäzdi, param yoktu, ama adadılar pazertesi doyursunnar kursantları. Dedim bir gün nası-nicä dayanacam. İnternat hep taa işlärdi. Onun başçasından üstün körü toplanmıştılar şeker çükündürlerini. Saat dördädän tuttuydum açılıımı, ama sora aklıma geldi o çükündürler. İnip başçaya, topladım birkaç çükündür, yıkadım onnarı, dattım birindän, ama beenmedim dadını. Almayım bela başıma deyni, kotardım kaynadayım onu. Koydum onnarı kıyılmadık ateşä da beklerim pişinnär. Şansora gün yaklaşırdı kauşmaa, onnar hep pişmeerlär, sansın taş kaynadardım. Genä dadırım, ama onnar hep ölä çetin durêrlar. Ama te aşaadın kimsä eşillik arasından yaklaşêr bana dooru. Bunnar Kosti Negru, Kati Nita hem Papazan Maşi. Ateş süünärdi, manca pişmäzdi. Birkaç minuttan sora kayıl oldum gidelim kasabaya danslara, neyâ beni hiç çekmäzdi. Son-sonunda, brakıp çüveni dışarda, gideriz şennenmää. Ama bu gençlerdä, nicä sora göründü, taa başka plannar varmış. Çıktıynan başçadan düz yola, Kati tutundu Kostidän da onnar kaçtılar ileri. Bana da yapışiverdi Maşi. Şansora karannıcaaktı. Kaldıynan biraz geeri öbürlerinden, Maşi yapıştırdı başını güüsümä, neyi bän hiç beklemäzdim. Yapmayalım eşeklik deyni, bän usulcuunnan itirttim elimnän kızın başını kendimän, deyip, ani diil lääzım. İnsan şaş-beş kaldı, fasıl baktı, sansın kıpıdıp gibi oldu da ayrıldı bendän. Kız küsülü kaldı bir adım geeri, da ölä biz etiştik oyun erinä.

Oynamak eri diildi kınmak, oyuncu azdı, muzika da yufkacaydı. Ama Kosti, asıp çantasını aulun bir taftasına, ilkin çeketti saurtmaa Katiyi valsta. Biz dä kalmadık onnardan aşaa. Ama te muzika kesildi, kızlar biraz sekretlendi. Maşinin gittikçä kefi kaybelärdi. İki danstan sora kızlar istediilər evä. Yoktu neyä durmaa. Ačan geçtik iki kvartal, Kosi birdän-birä durdu da sordu: “Ama çanta neredä?” – da kaçtı geeri. Biz hepsimiz konduk çamma onun aardına. Bu yarışmakta Kostiyi birimiz etişämäzdik. Şükür, çanta erindäydi. İçindä para bütündü. Osa çantada üüredicilerin aylımış. Bak Kosti pedagogika şkolasının kasiriydi. Bölä kısmetsiz geçtiydi o gün.

İyülün beşindä, 1949-da stalinistläer kaldırdılar beni Rusiyaya, Altaya, neredä 5 yıl çalıştım türlü aar işlerdä hem 2 yıl yalnız üüredicilik ettim Verh-Solonovka şkolasında dört klaslan birerdä.

Avğust Altayda gündüz sıcak, ama gecelär serin olêrlar. Sentäbridä çekeder kaar atıştıрмаa, ama oktäbridä o taa sıklaşêr, da onun aarından çöker ayazlar. Biz diildik hazır bu klimata. Evlenmäk aklıma gelmäzdi, ama ačan dondurdum ellerimi hem ayaklarımı, serbestliimi bitirdim.

Evlendim bän bir saacıkaya nemşeykaya Gereyn Ema Antonovnaya. Vardı anası Mariya İvanovna hem iki kardaşı – Vani hem Anton. Onnar da burayı kaldırma 1945-tä. Duuması onnarın Odesa sancaanda, Beläevka rayonunda, Sekretarka küüyündä. Martta, 1944-tä onnarı gitleristläer kaldırêrlar Ukrainadan Germaniyaya. Yaparık bu uzun yolu, onnar durmuşlar 7 ay Polişada, neredä işlemişläer bir zengin çorbacıda. Brakıp burada taligalarını, onnar trennän etişerläer Berlinädän. Çok kerä kalmışlar bombalar altında. Burada kaplamış onnarı Sovet Askeri. Güzün, 1945-tä, ruslar çevirer onnarı geeri Sovet Birliinä da daadêr onnarı Uralda, Kazahstanda, Altayda.

Orada, Altayda, oldu üç uşamız. Sölämeyecäm taa nelär oldu o zamannar orada, çünkü onnar yazılı “Zavallı üüredici” kiyadımda. Yazın, 1956-cı yılda döndüm geeri ana tarafıma da üürettim. Tülükü şkolasında rus, moldovan, gagauz dillerini, götürdüm çalmayı hem muzıkayı, işledim 18 yıl organizator hem iki yıl geçä şkolasında direktor.

1957-dä çekettim toplama gagauz halk yaratmalarını. O yılın yazdıydım ilk şiirimi gagauz dilindä “İyül kırda”, angısı basıldıydı rayon gazetasında. Sora çıktı şiirlär “Gül hem çalı”, “Çamurcular”, angıları için festivalda verildi diplom. Genä “Çamurcular”, ama annatmam çıktı Kişinövda “Literatura şi arta” gazetasında. Halk yaratmaları basıldı “Ana Sözü”ndä.

1965-tä başardım Tiraspondakı T. Şevçenkonun adına pedinstitutu da oldum speşialist rus dilindä.

Büük zaamet koyuldu 60-70-ci yıllarda sevici kinosu için. Vardı havezim, brakayım küüydaşlarıma diri anmak taşı. Seftä bu işi gördüydüm D. Kara Çobanda. O bana yardım etti bu işin kolayını almaa. Çıkardım çok reportajlar, angıları gösterilärdi Kişinövda. Kısametrallı sevici kinocuklardan taa anılmış kaldı “Saa tarafındakıları”, “Tülükü gagauzları”, “Zarnița - 81”. Ayırık bir er tuttu “Tülüküülü gagauzları”. Festivalada o kablettiydi gümüş

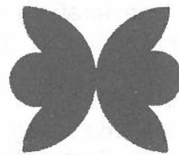
medali hem da onu gösterdiydilər Moskvada dübüdüz Sovet Birliinä. Ama bu iş geeri kaldı, açan şansora çıktı videokameralar. 80-ci yıllarda paalılık beterinä yavaş-yavaş kinoculuktan brakıldım.

Geeridän etişärdi eni kuvetlär, genç kinocular hem yazıcılar. Onnarın arasında taa görümnü şairlar Kirnov Ruslan, Karanfil Valä, Karanfil Dima, kinocu Hiora Mişa, angılarına, sanêırım, bendän dä oldu bir parça yardım.

Elbetki, kuru erdä bişey büümeer. Şindi, atarak gözümü aardıma, aklıma geler, kim beni ayaa koydu. Bunnar: N. Tanasoglu, D. Tanasoglu, D. Kara Çoban, G. Gaydarcı, N. Baboglu, S. Kuroglu, T. Zanet, P. Çebotar h. b.

1988-dä çıktım pensiyaya da enidän tutundum toplamaa hem erleşirmää halk yaratmalarını. Bundan kaarä yazıldı annatma "Zavallı üüredici" hem taa başka annatmalar, angılarında annadêırım küüyaşlarım için. Kolverildi birkaç statya. Onnarın arasında taa belliydir "Koruyun Gagauz erini".

15.01.2003 y.

NİCÄ BÄN OLDUM ÜÜREDİCİ

İhtârlar tutêrlar aklında nicä 1944-tä Moldovanın küüleri kaldıydı üüredicisiz. Sovetlär gelirkän, korkudan, ani kapanaceklar, çoyu üüredicilerin aştıydılar Prutu da yapındıydılar Romıniyada. Ozaman küü zaabitterin karşısında durardı bir pek büyük soruş: kimi yollamaa 2-3 ayına kurslara da hazırlamaa üüredici. Bizdä Tülüküündä seçim düştüydü dört kişiya: Boylu Simuya, ani 3 klas lıeyi vardı, Gıdık Mişaya hem Sıkı Giraya, edişâr klaslılara, bir da bana Sıkı Sandiya. Benim da vardı 5 klasım küüdän iki dä Tumarvadan gimnaziyan. Demeyecez, ani küüdä başka becerikli çocuk yoktu. Onnar vardı, ama istemäzdlär ayırılısınar erdän, topraktan, zerä çiftçilik onnara taa ii yarardı. Kızlar sa hiç tä düşünmäzdlär yapmaa bir adım bireri. Onnar baalıydılar mamularının yanında.

Haberlenmişkän bu iş için, bobamız bir gün sorêr bana:

- Sandi, sän ne isteersin olmaa?

Bän sä henez doldurduydum 15 yaşımı. "Ne olur bendän, ani kafadarlarımnın bütün gün göldä vakıdı geçirärdim, açlar tepelerinä tırmanardım, yarlarda, kumnukta kaçınardım?" – sordum kendi-kendimä. Ama bizä Galastan gelärdi bir çocuk Lopka Todur, ani orada kırçmada izmet edärdi. O hep fitlärdi bizi, annadardı, ani imek tarafından gıdıyadan varmış. Bu belliidi onun al hem tok zotkasından. Ozaman biz dä tutuştuyduk onun annatmasından. Onuştan bobamın soruşuna bölä bir cevap veriydim:

- Bän isteerim olmaa kelner, rusça sayılêr ofiçant.

- Ne? – boba açtı bana iki büyük göz. – K-kelner? Bän verecäm seni İzmayıla popazlık üürenmää!

- Bän istämeerim popaz olmaa, – durup yanımnın, dedi didim ona.

- Ozaman git Kaula da ol oçitil.

"Na sana, - düşündüm bän. – bir beladan savaşıırken silkinmää öbürünä sataşêrsın".

- Oçitil, üüredici? Bän üüredici? – sansın bir sancı sıkıydı canımı.

- Da, üüredici, Gira batinnän ikiniz. Başka yokmuş kimi yollasınar. Ne yapacınız bırda, bir bölük kardaş iki destına toprakta? Gidin da, baare üüreneyseydiniz, yaşayın onunnan.

İşittiyän Giranın adını, sansın biraz boşladıydı beni. Bän toy gibi bakınardım hem düşünärdim bobamın lafına. Kendim da bilmäzdim, neredä gezärdim, ama duyardım, ani örüyüşüm sansın biraz diişildi. "Allahım, ne geldi başıma, sanki olur mu bu?" – işlärdi beni bir fikir.

İki gündän sora, koyup torbaları taligaya, yapıp bojilerimizi, yollandık Kaula. Gidirdik büyük komfortlan. Bizi götürärdi Andoni aga Hacı iki kara zabun beygirciklä, ani gidärdilär adım-adım hem dayma kabardıp-kabardıp kuyruklarını, salverirdilär zeedä buularını. Yavaş-yavaş, geçtiyän Aaptulayı, Valkaneşi, Gavanosayı hem Pelinniyi, yolda battıydık kumnar içinä. Zavallı beygirciklä okadar kesildiydilär, ki çekämäzdlär boş taligayı

da. Ozaman Andoni aga boşandırdı onnarı taligadan, verdi önnerinä biraz alaf, ama hayvannar, aazlayıp o emdän bir-iki kerä, braktılar onu da yumup gözlerini dondular erindä. "Oyalanacez biraz, ko dinnensin mallar", - bakıp bizä söledi saabileri.

Sıcak avgustun çeketmesiydi, kum yakırdı ayaklarımızı ölä, sansın henez çıkarılmıştı camaldan. Hepsimiz sakladık başlarımızı taliga altına, zerä güneş taman tepemizdeydi.

- Vakıt ilin geçsin deyni, hadi ürenelim rus alfabetini, - teklif etti Boylu da çıkardı koynu cebindän bir yalabık incä tefter, angısında becerikli yazılıydı bukvalar.

Ozamandan bän bilärdim kiriliktän salt iki bukva: "Г" büük hem "г" küçük, angılarını bizä çoktan gösterdiydi kafadarımın dädusu. Boylu okuyardı hem gösterärdi parmaannan bukvaları da sorardı: bu ne? E te bu? Biz dä, şaşırarak onnarı latin nişannarınnan, verärdik ona cuvap. Andoni aga gülüş üzündä şaşır sordu: "Şindi siz dä gidersiniz oçitil mi olmaa, açan taa okumaa becermeersiniz?"

- E-e, onnar üreneceklär, - verirdi bizä ürek Simu.

Vardık kasabaya. Kaul diildi yıkık. Onun küçücük evceezleri sansın erä yapıştılar. Taş yollarında gezärdik nicä plita üstündä.

Ürenärdik pek keskin. Kimi uroo toplanardık üz kişiyädän. Taa çoyu durardılar ayakça. Angısı ufarak kişi düşärdi geeri, o bişey görmäzdi, ne yazıldı taftaya, zavallı salt sesirgenärdi nicä bir pınar içindä. Uroktan sora o savaşardı annasın, ne olduydu klasta.

Üülendä verilärdi bizä birär parça ekmek hem birär çanak çorba. Biz bilmäzdik, ne o sabaa ekmää, ama auşam için alardık panayırdan biraz üzüm, meyva yada patlacan. Para bittiyän, çıkardık kıra baalara, ama oradan kasabalılar koolardılar bizi taş-topaçlan, nicä bir sündük köpää.

- Ege-ge-e, açan bän üzümä dä para verecäm, ozaman taa ii gideyim evä, - sölenärdi Gıdık, ani gelmişti baalardan delik tepeylän. Brakıp ürenmeyi, o tozattıydı evä. Başkaları da ölä yaptıydı. Bir aftadan sora Gira batü da läüzımdı brakılsın ürenmektän, ama onun istoriyası başkaydı. O pek yuurardı kendini, ki ürenämeyecek hepsini, ne veriler bizä. Başka taraftan o henez evlendiydi. Onun gençecik karısı kayıl olmazdı, ki kocası gitsin evdän.

Gündän-günä Gira taa pek kahırlanırdı hem sansın diiştirärdi kendini. Onu korku kaplardı. Bir gecä o yattıydı yanıma deyip:

- Saşa, bän korkêrım, ki beni düveceklär.

- Korkma, ba, nedän var burda korkasın?

Biz sarındık yorgana bir dar krivatta da bän tez uyumuştum. Gecäyarısı kimsä urdu duvara.

- Te korktum! – işittim batünün sesini. – Te ne beni korkuttu! – baardı o da girdi yorgan altına titireyäräk.

- Ne oldu, ba? - sordum ona.

- Brak, uyu, sabaa annadacam.

Şılak içerdä yoktu. Bän bakındım, ama bişey görmedim. Bizim uyukumuz bozulduydu, bezbelli, kaçtıydı başkasına. Sabaalän, biraz aydinnandıynan, bän denediydim döşemedä bir kara kediciik, angısı uzanmıştı duar boyunda.

- Bu mu seni korkuttu? – sordum Giraya.

- Bu, şu mindar, sokulmuştu koynuma. Bän dä, enikunu kapıp ensedän, japlattım onu duvara. Saşa, götür beni evä, - yalvardı batü.

- Aaç karnıyan gidilir mi 55 km? Gidecez uroklardan sora, aldıynan üülen ekmeeni.

- Geç olacek, etişmeyecez.

- Etişämerseydik, kalacez birindä yolda.

- Kimdä, birini bilmediynän?

- Hep cana yakın biri kısmetimizä bulunur.

Ölä dä yaptıydık. İkindidä, alıp pantofilerimizi koltuumuza, iki kardaş yollandık evä. Nicä karşılayaceklar, ne deyeceklär, bilmäzdım. Diildi kolay bölä hastaylan çıkkmaa yola, neçinki o yorulduqçan, onu taa da şaşırardı. Kirhanaylan Pelinni arasında sataştıydık ölä bir istoriyaya, ani taa bet olmaz. Yolda karşı geldik bir beygir taligasına koca bir fıçıyan üstündä. Bir yaarını bıyıklı dädu kamçı elindä çekärdi beygirleri edektän, yannarından da taligayı itirärdilär iki genç erif tüfeklär omuzlarında. Yapıp bir-iki adım derin kumnukta, beygirlär durardılar. Büük potreylä canımda uurlaştık onnarlan. "Allahım, salt ölecä geçelim bunnarın yanından. Salt Gira ilişmesin onnara, zerä prost olur işlär", - nesä duyardım bän. Caba kuşkulanmamıştım, çünkü erdiynän taliganın yanına, Gira baardı:

- Tbru-u, ho-o!

Beygirlär, ani gücülä koparttıydılar taligayı erindän, duruverdilär.

- A-a, seni sirkelisini ya! – baardı çocukların biri da yıktı batüyu erä. Tezdä etiştirdi öbürü dä da çeketti tepmelemä hastayı. Gira boşanıp savaşardı karşı koysun onnara, ama öbürleri tutup yumruklardılar onu, süvärdilär türlü mindar laflarlan. Gira da onnara çevirärdi:

- Be-ey, büyük mayız olmuşunuz, ani baalamışınız kollarınıza birär kırmızı parçacık. Tüfek tä inanmışlar elinizä, kuduz köpeklär.

Şindi yaklaştı dädu da. Demäk, bu eriflär tutêrlar, o da urêr kamçı sapınnan Giranın annısına. Bän çıvdırık gibi baarêrim, urmasınnar onun başına, ki o – hasta adam da onuştan getireyim onu evä... Bunnar üçü da sarfoş, üfkeli, bişey annamazdılar, nası da bän annatmazdım, yalvarmazdım onnara. Benim üreciim kopardı, bakarak, nicä bu kudurmuş eriflär bölä cansız paralırdılar bir hastayı. Sarıldım däduya, tutêrim kamçıyı, urmasın, yalvarêrim, genä annadêrim ona. O sert baktı bir-iki kerä bana, ama brakıldı urmaktan.

- Hadi, çocuklar, brakın onu, - dedi o istrebitellerä.

- Sauştuk, sauştuk, - attı öbürleri biri-birinä da onnar gittilär yumruklarını sallayarak.

Bölecä kurtulduyduk onnarın elindän. Şükür, ani taa da bet olmadıydı. Toplayıp pantofileri, ani gömülmüşülär kum içinä, biz alatladık tıyalım ordan, korkarak, ki dönmesinnär öbürleri geeri.

Auşam oldu bizä Pelinnidä. Girdicään küüyä, yalvardım bir insana, kabletsin gecelemää. Söledim ona, kim biz, nereyi hem neçin gideriz; insan şüpeli baktı, bilmäzdi, ne desin. Genä yalvardıktan sora, o salverdi bizi hayada. Burada büük sobanın kapusundan kaarä, neredän potreli bakırdı bir genç insan emzikli uşacıklan kucaanda, vardı taa bir kapucuk, angısından duyurdum, ani orada ara sobacıkı.

- Bän burada da hayatta otururum, ama batüm läüzim dinnensin bir serin erdä, varsa nicä te bu sobacıkta, - annattım bän.

İnsan kayıl olduyunan, bän kapadım yoldaşımın üstünä kapuyu, urdum kilitçii, ani asılıydı onda, ki orayı kimsey girmesin. Kendim oturup dayandım kapuya. Ölä annaştıydık Giraylan, o da kayıl olduydu, kalsın içerdä, kilit altında brii islää dinenincä. Gecä yarısı işidildi bir ses:

- Saşa, aç kapuyu.

- Dinnen, taa erken.

- Aç ta gidelim evä, - genä fısrıdadı batü.

- Yalvarêrim, dinnen birazçık taa, bän dä biraz uyuyayım.

Saat dördä dooru, açan taa karannıcağı, biz adımnadık evä dooru. Valkaneşi çıkırkan, açan gücülä ayaklarımızı atırdık, bir bulücük deneyip sesetti bizä:

- Ya durun, be çocuklar, neredän gelersiniz?

- Kauldan, bulü, yayan.

- İ-ı, aman be uşaklarım, nası sürttünüz?

- Zor, bulü, zor, kesildik heptän, - cuvpladım bän, süzüp kuru ünüümdän bir-iki laf.

- Oyalanın biraz, yalvarêrim, - deyip insan kaybeldi yanımızdan.

İşittiydi mi, o sa işitmediydi mi, nicä onun aardına takıştırdıydım:

- Biraz su versänä.

Tezdä bulü çıktı auldan bir toprak çölmecik elindä. Fıtasından çıkardı bir büük filcan, döktü çölmektän şarap, ikramnırkan bizi, dedi, ki su içmeyelim, zerä taa pek kesileceymişik. Sora uzattı birär parça taazä kolaç, deyip:

- Buyurun, uşaklarım, büün cumaa ertesi.

- Çok saa olasın, bulü, Allaa herbir iştä yardım etsin sizä, ko bunnar bulunsun ölülerinizin önnerindä her zaman, - şükür etti batü, ani şındiyadan salt susardı. – Saa ol taa bir kerä, bölä iiliklär unudulmaz.

- Kal saalicaklan, bulü, Allaa korusun sizi dä, evinizi dä, - bütün canımdan şükür ettim.

Auşamadan taa bir-iki saat kaldıydı, açan yaklaştıydık Tülüküüyünä. Dinnendik çayırılarda, idik bizim baadan üzümçük. Şındi, gün kauşarkan, yalidan attık kendimizi evä.

Bizim geldiimizä salt bir Bozka sevindiydi. Pek gücendiydi bobamız. Bulümüz da er bulamazdı kendinä. Ama ona ne? Uşak bişey o beklemäzdi. Tezdä o braktı batıyı da gitti anasına-bobasına, sora buldu eni koca.

Ertesi günü, brakıp Girayı evdä, aldım yolu Kaula. Bölä bittiydi onun üredicilii. Çok vakıda sürttüydü onun hastalılı, ama bitki-bitkiyâ Allaa kurtardıydı onu ondan. Kurtulduydu o 45-tä tiftän dä. Evlendi enidän. Oldu onnarın dört çöcuu iki da kızı – hepsi saa hem üürenmiş. Gira da seviner unukalarına.

Bir aydan sora üülen taraftakı üredicileri geçirdiydilär Kauldan ilerletmää kursları Valkaneşä, neredä, üürenmektän kaare, doyrurdık kiilä dä. Cumaa ertesi, hererimizi traş edip, biz onnarı cezalırdık ütüyün, angısını kızdırdık papşoy koçanınnan.

Başardık kursaları, kablettik dooruluklarımızı.

- Sän, Sıkı Sandı, gidecän işlemää Gavanosaya, - verip elimä dokumendimi, dediydi dolay zaabiti.

- Bän isteerim evä, Tülüküüyünä, - dedim, kayıl olmadaan onunnan.

- Eer sän orayı gitmärsyedin, yollayacez seni Kirütneyä, - kızdırdı kendini, baardı o.

Bän aalardım bir kızcaaz gibi, ama, açan işittim Kirütnä, angısı hiç tä bilmäzdim neredä, kayıl oldum gideyim Gavanosaya. Ertesi yılın beni geçirdilär kendi küüyümä. Vay benim başıma, nicä bän giinärdim. Yazın ortasında taşıyardım babanın çizmelerini, bir asker donu hep bir örmä kofta. Kimimiz girärdik uroklara çarıklar ayaklarımızda.

Ne adamcılaa ruba sırtımda, ne dä para cebimdä, brakıp üredicilii, 1946-da girdim Kaulun pedagogika şkolasına, genişlemää bilişlerimi. Burda beni beklärdilär çok meraklı işlär. Kaul bizim gençliimizin kasabası. Saa olsun, o bizi üretti hem doyrurdu nası-nicä üç yıl sıravardı. Doorusu, imeklär yufkacaydı, kiyat yoktu, klaslar suuktu, kızlar siirekti, kiilä çoktu. Bana hem Peti Stanilaya (benim kafadarıma) därdilär şkolanın uşakları, çünkü kanikullarda biz işlärdik ona: odun kesärdik, kömür taşıyardık, o da bizi brakmazdı belada. Bükük yoksulluktu başımızda. İnsan arasına çıkmaa yoktu neylän. Bitki yılın bän taşıyardım Vani Jekunun, çeşmeküülü kafadarımın, biyaz kırma yakalı gölmeeni, ani o bana verdiydi giimää birkaç vakıdadan. İkin o sansın biyazdı, ama sora yıkana-yıkana kimi kerä sabunnan, taa sık sabunsuz, o gölmecek olduyu boz. Oynamaa da onu giiyärdim, zerä öbür yakası gölmäem şansora verildiydi. Te ozaman bulunduydu kafadarların arasında biri da kurtardıydı beni utanmalıkταν. Bän dä koruyardım aalemin rubasını, nicä kendi gözüümü, ama salt bilmäzdim, ani o, diiştirip benizini, bir yabancı hayvan gibi, savaşacak kaçmaa bendän. Bir pazar auşamsı benim eşim, angısını buyurduydum oyuna, koydu elceezini omuzuma da pek şaştı:

- İh, ne çok terlemişin.

- Bän pek terleerim oynurkan, - dediydim ona, ani bilmäzdi, ki gölmek henez yikanmıştı da taa kurumadaan giidiydım onu sırtıma.

Paskelleyä karşı bän geldiymdim evä yayan çantamda iki afta taşınmış gölmeklän, umutlanarak, ani Kati bulüm kariycasına yıkayacak rubayı sabunnan da biraz, bekim, aardacek onu; ama, zavallı insan, o da unutmuştu sabun kokusunu da yıkandırdı nicä olursa. "Brak onu burda, be başa, bän onu yıkadıynan yollurum sana", - dedi ydi o, koyurkan önümä bir çaşka süt ekmeksiz, mamalgasız.

Evdä imeeliktän yaa pek yufkaydı, onuştan dayma üreklär yıkanırđı sıcak sütlän. Birkaç tenä papşoycuk, ani Gira batüm getirmişti yaamurluunun cebindä zagotzernodan, neredä o bir vakit işlärđi, bitmişti.

... Dayma aklıma gelärđi bizim aylemiz ana-bobaylan, beş kardaşlan. Şindi o pek siireldiydi. Anamız, topracı ilin olsun, öldüydü 1944-tä tiftän 43 yaşında. Ertesi yılın bobamızı aldıydılar Vorkutaya, Rusiyaya, neredä o yaptı ydi sekiz yıl kapan. Bu vakit ta o etiştirmişti vaatiz olsun Çeboksarda, Volgada, hem kurtulsun bıçak altından lağarda. Stalin öldüynän, o geldi ydi yanımıza Altaya, oradan Moldovaya. Öldü o 78 yaşında.

Kardaşlardan en büyük Vasi batimiz öldü 1945-tä 22 yaşında. O gözäl bir çocuktı, käämil hem becerekli futbolcı ydi. İki küçük kardaşımı zı Andonçuyu hem Andreyi aldıydılar 1944-tä uşak evinä. Şindi onnar bilinmeer neredä. Bobamızı kapadıktan sora, evimizdä bir inektän kaarä may bişey kalmadı ydi, zerä onun payını konfiskat ettiydilər da bizä suyu kaldı ydi. O açlık yıllarında, nicä çoyunda olurmuş, inecik "kırmış ayaanı", da onun yarısını imişlär evdekileri, ama öbür payını vermişlär tükänä. Sütsüz pek zordu. Şindi onuz kalırdı toplayıp imää balta çökelää, papur kökü, hardal tezää, eski çank hem Alaa vermesin, türlü inmeyecek işlär. Onuştan insan şişip yollar boyunda kalırdı, yıkılıp ölürdü.

...Şindi, içtii gibi südü, düşünärđim sardırayım Valkaneş garasına da oradan, uyarsa, tırmanıp bir graniçer maşinasına, varayım Kaula. Onuştan, beklämedään auşamnasin, boş çanta elimdä hem lüzgär cebimdä Etuliya garasından, bir mal vagonuna iliştirip kendimi, etişerim Valkaneş garasına.

Gün kauşardı, açan bän bakınardım orada, neylän gitmää. Yoktu bişey. Yakında gözükmäzdi kimsey. Salt bir tarafta işidilärđi biraz şamata. Bän dooruldum orayı, geçeräk vagonnar altından. Burda bir vagon dan birkaç adam çıkardı lardır boş çuval lardır omuzlarında. Yakında durardı bir boş maşına, ama nicä sölediydilər, o gitmäzdi orayı, nere ydi bana läläzimdi. Benim ürääm taa da kırıldı ydi, çü nkü bilmäzdim, neredä geceleyim. Suuktu. Vagonnar arasından esärđi lüzgär, ani bıçak gibi geçärđi içindän. Yırtık pantofilär ayaamda, Vasi batinin eski paraliyası başımda hem onun incä abacı sırtımda, küsülü gibi, çekildi ydim bir tarafa da buuşardı kendi kahırımnan. Bir dä hiç annamadım, neredän peydalanıverdi benim uşaklık kafadarım Mitika, ani işlärmiş burada bir parça zaabit. Onun soruşuna, neçin durêrim burda, bän annattım ona zorumu. Taa o sordu, neçin bu boş çanta elimdä. Bän söledim, ki getirdim yıkatmaa gölmeemi da şindi giderim onunnan boş, evdän yoktu neylän doldursunnar onu.

- Ver onu burayı, - açıp büyük kara gözlerini hem bakıp vagona dooru, o darttı çantayı elimdän, ama bän onu kaçırmadım ona.

Mitika akranımdı, ama islää bakılmış bir erifti hem bendän çok taa kaaviydi. Onuştan bu dartışmakta, birkaç kerä beni saurdup, o kopardı elimdän çantayı hem daliverdi vagon içinä, çıktı onunnan neylänsä dolu.

- Na da sauş taa tez bunnan bir tarafa, onda booday, - serioz attı o bana da kaybeldi yanımdan.

Benim dilim tutulduydu, bilmäzdim, ne söyleyim ona. Pek korkardım, ani tutulacam. "Bu ahmak kapadacek beni. Götürüp boşaldayım çantayı vagona? Eer taa prost olursa?" Ama Mitika genä peydalandı, sauşturdu beni oradan, itirip arkamdan, nicä bir uşaa, da dedi: "Git tez, demir yolunun aşıanda var bir sıcak bordey, kal bu gecä orada". Ne şükür edip, ne bişey, bän tozattım orayı, diyär-diyämäz ayaklarım erä.

Şansora çökärdi karannık, sansın geçtiydi bir yıl, o bordeyi buluncak. "Salt biri duymasın, salt biri görmesin, zerä..." Bu diildi bir şaka iş. Ozaman bir kila başak için insan yapardı 2-3 yıl kapan. Nicä bir uzun hastalın sonundan, açıp bordeyin kapucuunu, sordum bir tutnuk seslän içindekilerinä:

- Burayı var mı nası girmää?

- Yıkıl orayı, kapu aardına, zerä başka er yok, - teklif etti eriflerin biri, ani karıştırdı ateşi plitada.

- Çok saa olasınız, - deyip usulunnan salverdim çantayı köşeyä da yıkılıp kuru erä, koydum başımı onun üstünä. Burda da işidilärdi taa çok karı sesi. "Acaba sormayacaklar mı, ne var bendä?" – bir fikir geç vakıdadan yuurdı beni. Sora kendim da duymadıydım, nicä uyumuşum. Düşümdä gördüm, nicä raametli anam doyardı beni sıcak hem kaba kirdeylän. "Al, al Saşa, al buna da buradan", - ikramnardı o beni.

- Al sän da göçünü da sauş burdan. Uzanmışın eşek gibi, hiç duymêersın, ani hepsi çoktan gitti. Çık tez, şindi burayı işçilär gireceklär yısınmaa, - uyku arasında işidildi auşamkı erifin sesi.

- Şindicik, - deyip, bän fırlayıverdim, sansın biri atmıştı üstümä haşlak su. Şükür edip, siliniverdim oradan, sakınarak birkimsey çekmesin beni geeri.

Topladım gibi kendimi, getirdim aklıma auşamkı düşümü, angısı, sansın biraz beni toksattıydı o günü. Ölä bän çekildim bir kömür yivinin yanına, düşüneräk, nicä etişecäem Kaula, ama çantayı soktuydum odunnar arasına. Saat ona dooru peydalandı bir asker maşinası iki saldatlan, angıları, beni gördünän, sansın sevinir gibi olduydular.

- İstärsän gelmää Kaula, yardım et taa tezçä ükledelim da gidecez, - göz attı bana şofer okuyarak fikirimi.

- İsteerim hem pek isteerim, zerä bän dündän beklerim burda, - tez alıp kürää, çekettim atmaa mangalı koşa. Kürek birdi. İşlärdik taa çok iki kişi, üçüncüsü atardı büyük topaçları ellän.

Çocukların biri Stöpa, ani taa sıkça alırdı kürää, meraklandı, ne bän olacam – medik mi osa üüredici mi.

- Üüredici, - dedim ona.

- Boban da üüredici mi?

- Diil, o – çiftçi.

- Benim bobam üüredici. Zor profesiya, nicä bän annadım.

Üüredici kayet çok lâázım bilsin, zerä başka türlü uşaklar tepesinä tırmanaceklar. O lâázım çok okusun. Bizdä evdä bir soba kiyat var. Biz hepsimiz okuyêrız. Bobamız eni kiyatsız evä gelmeer. Salt kiyada, başka bişeyä para harcamêêr. O içmeer, tütüncülüklär zanaatlanmêêr.

- Bän imi yaşınadan taa rusça bir dä kiyat okumadım, - itraf ettim bän.

- Da-a, zor olacek, çocuk, sana işlemää, lâázım olacek başka bişeylän zanaatlanasın, - serioz dedi o.

- Bän savaşacam, - dedim, ama duydum, nicä onun lafları yardıydılar içimi.

- Ozaman lâázım sopaylan tutasın çocukları, - genä o yakardı canımı.

- E, neredä sopaylan, neredä sopasız, - dedim, makar ki bilärdim, ani diilim dooru.

- Şakalaşma, çünkü bundan yaa bizdä kanunnar pek sıkıdır.

- Yaşamak gösterir.

- Haliz ölä. Nicä deerlär, yaşamak - en ii üürediciymiş.

Bir buçuk tonnuq maşına dolduydu. Şofer baktı tekerleklerä da dedi, ki başka atmayalım kömür. Maşınacık aarca koparttıydı kendini erindän, ama bir saattan sora getirdiydi bizi kasabaya. Şindi ilkin lâázımdı silkineyim boodaydan, onuştan dooruldum panayıra, angısı şansora daalışır gibi olmuştı. Taa yiraktan beni denedi bir satıcıyka babu.

- Sölä, ne var sendä? - sordu o birdän*sledovatel gibi.

- Booday, - bakıp onun gözünä, fısırdadım bän.

- Gel benim aarımdan, - hep o seslän çaardı beni.

Bän adımnadım, bilmediynän nereyi giderim. Çöküp bir saz aulun boyuna, diil yirak panayırdan, dikip yılan gibi gözlerini, o emir etti açayım çantayı. Çekip-çekip teneyi bıçak kantarınnan, o döktü onu torbasına. Çıktıydı 6 kila. Karı attı elimä 240 rublä da "kal saalıcaklan" dedi.

- Ama boodayın kilası 80 rublä, - kayıl olmadım bän.

- Te-e, nändä milis, eer kayıl diilseydin, gidecän onunnan, - sıkı fırlattı o diş arasından.

Bän tez koparttım oradan da geldim şkolama.

- Bakın, Saşa boş ellän geler evdän; alle, imiş hepsini yolda; bezbelli, o tok. Alalım, ba dostlar, onun payını stolovadan da iyelim kendimiz. Ne deyecän, ba şiret tilki? – henez girdiynän şkolanın auluna, iliştiydi bana Peti kafadarım, benim gibi üüsüz hem fukaara.

- Dooru, Petrika, beni bu gecä yolda doyurdular. Bän aslıdan tokum, neçinki pek tatlı kirdelär idim, - deyip, annattım, nicä geldim hem ne düşlär gördüm.

- Belli üzündän, ani bir dä taş imemişin, hadi, gidip herkez payımızı iyelim, - çaardı kafadar.

Stolovada koydular önümüzä üçärüz gram ekmek, birär çanak fasülä çorbasi, iki kaşık kaşa malay darısından hem birär filcan çay tatlılanmış beş gram çekerlän. Çorba sıcaqtı, ama biraz sulucaydı. İçindä şiret fasüleciklär hep saklanırdılar kaşının aardına. Sansın doyunardık, ama bir-iki saattan sora genä açtık. İmek tarafı aklımızdan çıkmazdı. Kızlar hem çocuklar utanardılar bakmaa biri-birinä, çünkü yırtıcaktılar, açtılar, ama üürenärdilər. Yardım edip biri-birimizä, savaşardık olmaa üüredici.

Kimsey bilmäzdi, ani bendä var para. Savaşardım, ki o bendä bitmesin. Sürttürdüydüm onu ozaman bunca vakit. Alardım tefter, yazal, ama taa çok harcanırdım imek için, çünkü evdän yardım gelmäzdi. Salt bir kerä geldiydi batim kafadarınnan. Onnar getirdiydilər gölmeemi hem bobanın kiyadını, ani o yollamıştı kapandan. Pazardı. Verdiydım onnara isinnär portiyamı. Kimi kafadarlarımız geldiydilər evdän da bişey-bişey getirdiydilər imää kendilerine. Ertesi günü, biz gittiynän şkolaya, batılar, iyip bir frakateyli çocuun ekmeeni hem kaurmasını, tozatmıştılar evä. Birtaan da olmadıydı üzleri, peydalansınnar burada. Zordu pek, ama üürenmeyi brakmadıydık. Kışın 1947-dä internatta seksän kişidän kaldıydık üçümüz: bän, Stanila Peti hem Putregay Trifun. Yısıdardık camalı sazlan, ani getirärdik bir buçuk kilometra sırtımızlan şkoladan, düşeräk hem doldurarak kaluçlarımızı kaarlan.

Bir kerä, biraz taa ii duyduynan kendilerimizi, dayanıp camala, savaştık çalmaa bir türkü, ama başa çıkaramadaan çekettik bir başka. Buna da soluumuz etişmedään, şaş-beş olup, yıkıldık bir dar krivada. Alıp üstümüzä birkaç yorgan, döşek, birerdä sabaaladık.

Unudulmaz o gün, ani açlıktan kalkamazdım erimdän. Kendim kabaatlıydım, ama yoktu näbayım. Bu olduydu bölä: Vani Jekudan aldıydım bir sarja eski iç donu, zerä altımda yoktu bişey. Annaştıydık, ani ödeşecäm üç kila ekmeklän, her gün koparıp aazımdan üçärüz gram. Bir afta bän nasınicä dayandıydım, yarısını borcumun verdiydım. Pazar için Vani gittiydi evä. Pazertesi o getirdi evdän yarım somun ekmek, dattırdı bana bir parçacık da alatladı uroklara. Ozaman bir somun çavdar ekmää çekärdi 3 kila. Bän yuduverdim o parçacı da yattım krivada, nicä aar hasta. Sora ölä aşım açıldıydı, ani dayanamazdım. Enikunu kalkıp oturdum krivada da düşünärdim, ne yapmaa. Ekmek kokucuu brakmazdı raada. Sanki keseyim taa bir parçacık?.. Kestim da idim onu serin sucaazlan. Ne saklayım, ölä bän kesip-kesip idiydim o 1,5 kila ekmää. İdim da pişman oldum: sansın ne imişim, ne imemişim. Ne yapmaa? Ani gınaaya sataştım, ondan korkmazdım, ama ne söleyecek Vani? Bitkisinin bitkisinä söyleyecäm ona, alsın donnarını geeri, bän ekmeeni idim. Ama bu bir karakterli çocuktı, kaldırıydı büyük şamata. Toplandı yanımıza çocuklar, ani taa çoyu maana bulurdular bana, ama kimisi bendän yaa olurdu, çünkü bän heptän düştüydüm.

- Bän söyleyecäm bizim klas öndercisinä, ne sän yaptın bana, - dedi Vani ertesi günü şkolada. № 602

GAGAUZ MILLİ ARHİVİ

«CENTRUL DE CERCETARI
ŞTIINŢIFICE AL GAGAUZIEI»

НИЦ ГАГАУЗИИ
ИМ. М.В. МАРУШЕРИУ

АРХИВ
СТЕПАНА КУРОГЛО

- Brak, ba çocuk, şansora ne oldu - oldu. Görersin, ani ayaklarım tutamêêrlar, al donunu – da biz ödeşik.

- Alamayacam, verecân ekmeemi, - sertlendi o.

- Verämeyecäm.

- Te geler Mark Livoviç.

Hayat kapusunda gözüktüydü öndercimiz.

- Mark Livoviç, - geçirkân adam yanımızdan, baardı Vani.

- A, şindi, şindi, - nereyisâ alatladı o da lüzgâr gibi geçti yanımızdan, brakıp soraya lafımızı.

Güleräk, bu şeytan Vani, sauştı yanımdan. Bân annadım, ani şansora o susacak. Tezdä biz annaştık. Bölä bittiydi o dolaşık iş.

Te nicä işlär. 1949-da başardık ürenmeyi. Kaldıydı alalım dooruluklarımızı da daalışalım üülen rayonnarına, uşak üüretmää. Ama bu arzu geçtiydi yanımdan. Beni kaldırdıydılar Altaya.

В Н Х Р
ОЛГОСТАНАГА

AFET, KOLİ!

Bizim klasımızda üürenärdilär iki kardaş: Vani hem Koli Gıska - ikisi dä çalışkan çocuklardılar. Anaları yoktu. Yaşardılar internatta bu kınak, orta boylu eriflär. Vaninin tombarlak suratında duruk sucaaz gibi şılardılar maavi gözçeezleri, ama Kolinin surati taa genişçeydi hem yanıcaktı. Mahkul mor gözlerindän belliydi, ki bu bir maalim erifti. Saçlarını Koli tarardı geeri. Vani – bir yanına. Koli susardı, harcamazdı lafını nereyi olursa. Vani taa lafçıydı hem çeneliydi, cümbüşleri dä hiç bitmäzdi. Pek beenärdilär onnar üürenmää geografıyayı. Bobaları, brakıp kendi Brınza küüyünü, erleşmişti Kaulda bir konaa, taa yakın olsun uşaklarına. O siirektä bir dolaşardı oollarını da getirärdi bişey-bişey onnara sofralardan. Bu bir kurgaf 50 yaşında uzun biyaz saçlı adamdı, bük maavi gözlerinnän saplanıverärdi adamın içinä. Nezamansa o daskallık edärmış, onuştan şimdi da bu eski sıralarda gezärdi. Taman açılıın baarında ilkyazın 1947-dä Gıska Koli, ilin olsun topracı, geçindiydi, ama diil açlıktan yada aar hastalıktan. Çocuk otururkan bankasında klasta, kimsä ona aykırıydı geerdän. Koli, dönüverirkän o sesediciya, dizdän berttiydi ayaanı, angısı biraz kızarıp şiştiydi. Çocuk acıdan bulamazdı er kendisinä. Ertesi günü onu koydular hastaneyä. Yaptılar operatıya. Ayak taa da pek şişti, oldu gangrena. İkinci operatıyadan sora kafadarımız can verdi. Bu haber pek kuşkulandırdıydı bizi. Nası bölä genç 17 yaşında erif, taa bilmemişkän ne o sevda, gitsin öbür dünneyä? Kim bilärdi, beki, aramızda vardı bir kızçaaz, angısının ürecii taa da yandıydı, nekadar kalan kafadarların, makar ki o vakıtlar pek aklımıza gelmäzdi sevda. Açlık hem çıplaklık ensärdilär sevdayı.

Gelirdi sıra, geçirelim Koliyi bitki yoluna. Bilmäzdik, neredä o gömülecek. Sabaalän, hazırlanarkan ilk uroomuza, bizä girdi klas öndercisi Georgiy Afanasyeviç. Onun üzü diişilmişti, sansın senmişti güz yapraa gibi. O bobayca baktı bizä, nicä kendi uşaklarına, ama bişey demedi, dayma yutkunardı, çünkü savaşardı yutsun o düünü, ani kalmıştı buazında. Belliydi, ani onun canı aalêêr. O dayma bir elinnän doorudardı galusniini hem savaşardı nesä sölemää, ama salt bir lafı işidilärdi: "Çocuklar... çocuklar..." Hepsimiz donduk erimizdä. Sora çekip derin soluk, enseyip kendini, o dedi: "Çocuklar, Koli yok, o geçindi, kurtaramadık çocu. Allaa onu prost etsin, ama biz onu läüzım kafadarca geçirelim bitki yoluna. Bän bilirim, nekadar aar sizä, açan Koli yok aramızda, ama ölä bu dünnä, bişey yok, diveç onda. Yanêrız, ani aramızdan gitti bir cömert hem sesleyici üürenici". Biraz susup hem iildip başını, o sakına-sakına sordu: "Anginiz isteer gitsin kazmaa Koliya mezar? Bän birinizi istämeerim zorlan yollamaa,siz düşününüz hem kararlayınız kendiniz".

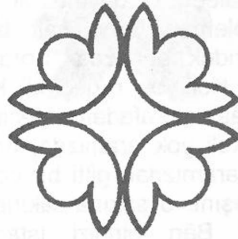
Klasta ölä sus olduydu, ki çekettiydi cınnamaa kulaklarını. Kim kararlayacak? Bän bilmäzdim ne yapmaa, çünkü kimsey kımıldanmazdı erindän. Angısı bu yıprak ergennerdän dayanacak kendinä bir-iki kerä gidip gelmää o yırak mezarlıktan hem aktarmaa bukadar toprak? Hepsi susardı, kabaatlı gibi: susardı önderci dä, saplayıp bakışını klasın bir köşesinä.

“Kalksa makar birisi da bän da kalkayım bu bankadan, ani magnit gibi çeker oturmaa”. Kalkmêêr kimsey. Ne yapmaa? Demesinnär, ki hep bän ilerdä isterim olmaa, taa biraz dayandaan, usul-usul kalktım, sansın korkardım birkimsey almasın kafamı. O fikir, ani bän starosta, boynalardı beni kalkayım, çünkü çocuklar bakardılar bana. Kalktım, iildip başımı, ilk bankadan, ikinci sıradan, neredä benim erimdi. Geeri bakmazdım, ama işidärdim, nicä birär-birär kalkêrlar başka kişilär. Bunnar benim en vergi dostlarımdı: Negru Kosti, Stanila Peti, Muntän Simu, Linte Koli.

Alıp avadannıkları, nası-nicä etiştik mezarlaa, ama en zoru ilerdäydi, çünkü toprak kuruydu hem çetindi, kuvet sa azdı. Kazardık tırnakoplan diişilä-diişilä. Gittikçä taa aşaa, kuvetlerimiz kesilärdi, da ozaman canımız istemäzdi çıkmaa kuyudan, çünkü etişmäzdi kuvet. Açan bir metra aşaa indiydik, Kolinin bobası yalvardıydı, kazalım taa bir taban da bunnan bitirelim işi. Adam verdiydi bizä birär parçacık ekmek da onunnan biraz cannandıydık. İş başardıydık, ama biz dä serildiydik heptän. Annadı gibi halımızı, dädu dedi gidelim evä da yapmayalım taa bir yol burayı. Hepsimiz kayıl olduk onun teklifinä.

Zorbala etiştiydik şkolaya, neredä umutlanardık biraz cannanalım. Pek gücündiydik stolova izmetçilerinä, ani brakmamışlar bizä imää, ama yanılmıştık, çünkü onnar almıştı imeklerimiz internata

Acaba unudulur mu bunnar? Yazarak bu sıraları, taa bir kerä gelerim o fikirä, ani kiyadım olacek bir aşaadaki notada; bezbelli ölä, niceydi bir vakit benim yaşamam.

SAALICAKLAN, VATANIM!

Bän gençtim, irmi yaşındaydım, açan bizi mal vagonunda altmış kişi uşak, büyük, ihtâr insan yazın 1949-da attılar Altaya, nicä sayêrlar istoriklär, bizim dedelerimizin erlerinä. O günnär, ani geçirdik yolda hem Altay bayırlarında, dayma gelerlär aklıma da brakmêêrlar beni raada. Zordu, ama kimsey ölmediydi ne kahırdan, ne suuktan, ne dä aaçlıktan, zerä caba bizä dememişlär gagauz, kimdä kalmış oguz kanı. Bundan kaarä bizi getirdiydilär insan arasına: ruslar, ukrainnar, nemtelär, angıları köklenmişti orada. Onnarın yardımınnan bizim dä fidancımız çekettiydi eşermää. Ozaman inandık, ki yaşamak taa bitmemiş. Çekettiydik türümää.

Ama annadayım sırasınca, nicä olduydu. Başardıyan pedagogika şkolasını, orak ayın altısında bin dokuzüz kırk dokuzda beni aldılar Altaya Kauldan, neredä yapardık kursa, üüretmää molduvan dilini beşinci klaslarda. O günä karşı, gelirkän gecä yarısı kinodan, aşıada, köprü yanında, denedik bir asker maşinası, angısının yanında kimsey görünmâzdi. Şofer sapıtmıştı kendini bir tarafa, ki birkimsey onu görmesin. Açan biz onu gördük, o fıırdadı: "Ne läüzim sizä burda? Gidin yolunuzdan". Biz döndük geri, uuradık miliyaya da söledik bu maşına için. Orada bizi oyaladılar iki saat. Alatlardık evä, ama bizi salvermâzdi. "Oturun taa biraz, şindi gelecek zaabit da sizinnän lafedecek", - dedi starşına. Annamazdık, neçin onnar bizi tutêrlar hem neçin alatlamêêrlar, baksınnar o maşınaya. Zaabit geldiynän dedi: "Kolverin üürenicileri". Biz kala-kaldık. Başka bişey bizä sorulmazdı. Açan biz küsülü gibi geçirdik köprü yanından, kamion yoktu erindä. Tezdä aydinnandı. Denedik, ki çocuklar diil hepsi erindä. Kimisi nesä sakına-sakına sölärdi. "Biz da oradaydık, yardım ettik almaa bir çıfıdı", - yavaşıcık dediydi çocukların biri. Ama nereyi, neçin, sölemâzdi. Nicä sora işittik, o gecä olmuştu kaldırmak Sibirä.

Nicä beni aldılar? Biz oturardık ikinci uroktä, açan direktor açtı kapuyu da, beni gördüynän, emir etti: "Sıkı Sandi, buyur bana kabinetä!" Bilmâzdim, neçin o çaarêr, ama çıkarkan klastan, denedim kafadarlarımın potreli üzlerini. Muntän Simu kabarttı elini, sansın deyeräk "saalicaklan", ama bän şavaşardım kırladayım aklımdan kötü şüpeyi. Kuşkuylan aşêrim direktorun eşiini da biraz yaklaşêrim masaya, angısının karşısında otururdu o. Direktor atıverdi gözünü kapuya dooru, ani açıktı, bişey sölämedään. Bän çevirdim başımı orayı – kapu ardından çıktı bir genç leytenant, angısının üzündä bişey korkunçlu yoktu.

- Sän bölä mi? – sordu o, bakıp giimimä.
- Var taa bir abacım internatta, - söledim ona.
- Gidip alalım onu, beki läüzim olur o sana.
- Sölâseniz nereyi gidecez - da bän da bileyim.

- Sora belli olacak... ama sän korkma, bu diil çok vakıda. Hererdä olur adamın faydası. Sakınma, çocuk, sän genç, hepsini aşırırsın.

Toplandı gibi yola, biraz oyalandı şolanın yanında. Taniyan kişilär sarıverdilär maşınayı da prost olurdular benimnän, nicä bir ölüylän. Bän

bilmäzdim, ne söyleyim onnara. Kimisi uzadardılar bana para, kimisi – bişey-bişey imää, ama yoktu neyâ sevinmäâ. Yanırdım, ki brakêrim genç kafadarlarımı hem bilmäzdim, ne olacek benimnän. Duyardım, neçin seçim düştü bana: bobam kapandaydı. Sakınardım birinä bişey söylemäâ, çünkü yanımda maşına üstündä durardı iki soldat tüfeklär ellerindä, gözleri bendä. Dokumentlerimi verdim Muntäna, ki yok etsin onnari, çünkü onnar romıncaydılar. Yanımda braktyıdım salt komsomol hem zanaatçılık birlii biletlerimi.

Çıktık Kauldan. Burda ilkin uuradık Çeşmäküüyünä, neredän bir üürediciyka Kreştu Dora, ani o da kaldırılmaydı, läázımdı alsın emzikli uşacının rubacıklarını. Orada evin kapuları mıhlyıdı. İnsanı brakmazdılar, girsin içeri. Onuştan o girdiydi kufneyä pençeredän. Burda, Çeşmäküüyündä, işittiydim, ki bizimkileri da almışlar: Gira batüyu traktordan Aaptula merasından, bulüyu da iki uşaklan evdän, Tülüküüyündän. İşittii gibi bunu, sansın biraz ilinnendiydi ürääm, çünkü olurdu kimä dayanayım.

Avşama dooru etiştik Tabak garasına. Ne vardı burda! Mal trennerin sayısı belli diildi. Onnarın açık geniş kapuları hazırdılar yutmaa dolayanında narodu,angısı benzärdi bir karımcıalaa. İnsanın kimisi aalardı, kimisi nesä iyärdi, başkası kimisä çaarardı, taa başkalari ateştä bişey-bişey pişirärdi, ama taa çoyu durardılar erindä vagonnar yanında. Kimisi şansora erleşmiştilär vagonuna.

- Sölä, ki bän 1914-tä düüştüüm Rusiya için, şindi beni kaldırêrlar Sibirä! Neçin?- baarardı kimäsä vagon kapusundan bir ufarak uzun bıyıklı dädu Georgiev stavrolari güüsündä.

Şükür o leytenanta, ani brakmadıydı beni, nicä olursa. Sakınardım, ayırmasınnar beni küülülerdän. Yalvardıydım ona, mutlak bulsun bizimkileri. Geceledim oturuğa maşına üstündä. Ertesi günü, saat onbirä dooru, o buluşturdu beni tülüküülülerinnän. Sıkıştırap vagonnara altmışar-etmişär kişi, kapayıp kapularını, birär-birär dooruttular trenneri poyraza. İkinci günü biz dä tekerlendik oyanı dooru. Bunalıktı pek. Vagonun kapusu biraz aralıcaıktı hem açıktı salt bir pençereci. Bän erleştiydım onun yanına, isteyäräk göreyim dolayı. Paraviin tütünü karardardı üzümü hem ellerimi, ama burda bana taa iidi, çünkü görärdim dışarsını. Gidärdik kapancılar gibi. Çoyu dayanamazdı bunaltıcı kokuya, onuştan uzadardılar burnularını kapu aralına. Koparırdı üüremi karlıların sıralaması. Kalanımız, sulandırıp kendilerimizi,sayardık günnerimizi. Götürärdilär, nicä aç hayvanı kesmäâ. İnsannar korkudardılar biri-birini, ki götürerlär bizdän sabun yapmaa. Kimsey bişey beklemäzdi, açan bän bir kerä baardım:

- Ey, bulüler, aalamaklan başa çıkaramayacez. Ölärsedydik, ölelim türküylän. Hadi çalalım. Korkmayalım. Bizim gibi congalardan sabun olmêêr. Bunnar hepsi yalan. Çalalım da biraz şennenelim.

- Çal, becerirsän, - işidildi bir insanın sesi, açan sus oldu içersi.

Bilerim, ki ilkin çaldıydım "Katüşayı", ama geçirkän Niprunun köprüsünü, - "Ay Dnepro, Dnepro"; sora Volganın türküsünü, gecä-gündüz geçirkän Batı

Sibirin kırlarını – “Revela burä” h. b. Doyunduynan fidä çorbasınnan Omskta, kanlar çaldıydılar bulgarca hem gagauzça. Bu uzun yolda salt iki kerä verdiydilär imää doyuncak.

Bir sabaa, etiştıynän Biyska, bizä yaklaştı serjant Nikolay, ani cuvap edärdi bizim vagonumuz için. Sokup parmaklarını bel kayışına, o dedi: “Kafadarlar, burda durak olacek. Taa ötää demir yolu gitmeer. Burası zengin taraftır, neredä büüyer çok onnardan, ne ani sizdä Moldaviyada. Salt saalınız olsun da yaşayın. Hepsi olacek aulunuzda: kuşunuz da, malınız da. Bän dä, kurtulduunan slujbadan, evleneçäm hem yaşayacam burda. Kalın saalcaklan hem dilerim eni kısmet hepsinizä”.

Tezdä peydalandılar alıcılar. Onnar emir ettilär, toplanalım aylä-aylä. Ölçärdilär bizi baştan ayaadan, bezbelli, bakardılar, kim taa ii yapacak işi. Hepsi ayırıldıydı küü-küü.

- Siz, siz, siz... pinin tä o maşınaya, - dedi bir sakat elli adam Portnägin, nicä sora annadıydık bu sovet kuvedin izmetkärin soy adını.

- Yıraa mı gidecez, zerä biz hepsimiz aaç? – yaklaştıydı ona aramızdan çeşmäküülü dädu Kolinka.

Öbürü bir yabanı gibi baktı da üfkeylän dedi:

- Tä buracaa, dinnenmää sanatoriyaya.

Annadıydık, ani bu titsi güler bizi.

Biz daaldık Altayın türlü erlerinä. Maşınamız yavaş-yavaş çıkardı bizi düzlüktän bayıra, ani yıraftan görünärdilär, maavi bulutlar gibi. Eski Altay bayırları benzärdilär bir büyük dalgalı denizä. Yollar prosttu. Taşlıkta o maşına aarıktan sansın istäärdi bizi silksin bir derin yara. Hepsi, batık göçlär arasına, büyük gözlär annalarında, tutup soluklarını, geçärdilär dar yolları, köprücükleri yada su içindän dereleri. Gidärdik rayon merkezine Soloneşä, ani Biysktan 200 km bir tarafta bayırlıktaydı. Burayı etiştıynän, toplayıp aylä başlarını, okudular Üüsek Sovetin kararını. İşidildi, ki burayı bizi diveç getirmişlär, onuştan kim kaçaceymış, onu tutup yollayaceymışlar 25 yılına katorgaya. Ama, nicä sora gördük, burda da diildi kolay işlemää. Yapırdılar agitaşıya, kayıl olalım gitmää kolhozlara, ama Kolinka dädu deyärdi: “Çocuklar, bişey bu dünnedä yok diveç. Hepsi gelip geçer. İnanmayın onnarı. İsteyin, götürsünnär sovhoza, orada her ay öderlär kazandıını. Kolhozda yılda salt bir kerä onu kabledecän. O da bilinmeer, nekadar olacek. Bakın, sıkı tutunun!”

Bizi yolladılar sovhoza.

Soloneş sovhozun Yurtmaya fermasına kadar, nereyi dooruttuydular bizi, vardı gitmää taa 20 km. Aşıp-aşıp bayırları, etiştii gibi erimizä, bir üüsektä şofer durguttu maşınayı da, inip kabinadan, elinnän gösterdi pınar gibi çukura: “Tä burada yaşayacınız hem işleyeceniz”. Hepsi sansın donduydu erindä. “Ne iş olur bu kuyu içindä? Baksana: doz-dolay taş bayırı, hiç bir dä aaçcaaz büümeer, beş-on evcääz... Nası yaşanılacak? Ama başka taraftan baktaan, bayırlar donaklı eşil otlar, çukurlar çiçekli, akêr derecik, angısının boyunda büümüş siirek-miirek süüt, balaban ot”.

Zeetli yol kaldıydı geeridä. Şindi ondokuzuncu günü, nicä çıktıydık Moldaviyadan, burda bizi sıbıttıydılar maşınadan sokaa, nicä gübürü. Brakıp bizi yol üstündä, arabamız yok oldu. Kimsey bizä yaklaşmazdı, ama birazdana geldi bir karı da verdi uşaklara biraz süt. Bunun aarından başkaları gelip verdilər bizim insannara ekmecek, paslama, iışimik, yuurt. Bän şaşardım, neredän onnara bu imeklär, çünkü evlerinin yannarında gözükmäzdi ne tokat, ne dä aul. Kimi insan sakınardı bizdän çingeneyiz deyni. Hem dooru, ertesi günü bir 15-16 yaşında kızçaaz sordu ydu bana:

- Siz Moldaviyadan mı? Orada çingenelär dä? Siz dä çingenä mi?

- Diil çingenä, biz – gagauzuz.

Doorusunu demää, biz, bu karagöz traşsız eriflär, may benzärdik onnara.

- Ne, gagauz? İşitmediydik ölä naşıya. Kim onnar e?

- Taa ii annadayım deyni... biz türklärdän kalma. Türklär, tatarlar, azerlär, türkmennär, uzbeklär, başkurtlar, altaylılar hem taa başkaları – bizim hısım milletlerimizdir.

- A-a-a, siz – türk?

- Ölecä, ama bizä deerlär gagauz.

Annadıı gibi ne ona läüzim, kız bakınardı gitmää. Gezärkän aramızda, bän ona sordum:

- Mari kız, nicä senin adın?

- Kati, bän buradaki vekilin kızıyım.

- Neçin bölä az narod burda?

- İnsannar kırdı ot yivêlar.

- Ama uşaklar?

- Onnar da orada yardım ederlär edemää öküz, beygir... Bän gittim, beni anam çaarêr, - deyincä, o hızlandı evä dooru, ani diildi yırac burdan.

Katiyâ el edärdi o karı, ani getirdiydi süt. "Ne mutlu yaşaması bu uşaan: anası-bobası yanında, sofrası her zaman önündä", - düşündüm bän, açan kaydı-gitti yanımızdan bu kurgaf, uzun bacaklı maavi gözlü körpâ kızçaaz.

İki gün yandıydık dışarda iki dä gecä çii düştüydü üstümüzä. Bundan sora kablettiydik bir i çer (4x4) dört aleyä, 16 kişiyä - hepsi tülüküülü (Sıkılar, Dolapçılar, Uzunnar, Zabunнар), ama buna da sevindiydik, çünkü dışarda gecelär serindi, yoktu neylän örtünmää. Şindi vardı nicä biraz silkinmää hem yıkanmaa. Diil yyırac evdän, dereciin ötäända, durardı odacık gibi evcääz, örtülü üüşek yapraklı otlar. Yuvarlanıp motkur gibi bir-iki kerä dizädän serin suda, kaçtım, sıkayım otlar içində donnarımı. Aralayıp kollarımnan büüyümneri, bän dalardım onnarın içinä, ama taa girirkän duydum, ani nesä haşladı beni, sora taa da çok. Çıktım oradan, kaşınarak bir engeç gibi kırmızı.

- Nası büüyüm onnar, ba? – gösterdim o adaya dooru.

- Onnar? Sırgan, onnar, va. Ha-ha-ha, - güldü oralı erifin biri.

Sora birtaan akıllandıydım, herbir ota çıplak yaklaşmazdım. Neçin demişlär: "Kim haşlandı sütlän, üfleer yuurda da". Ama bu salt onun çeketmesiymiş. İleri dooru taa çok erlerdä varmış haşlanmaa.

İLK VAATİZLİK

Çeketmedän belliydi, ki burda bizi pek beklämemişlär. İki gündän sora bizdän dört kişi gittilär toplamaa bir eni kuruducu. Kalanımız bakınardık, bilmäzdik neylän zanaatlanmaa. Ama tezdä hepsi gitti ot yıvmaa. Alıp uzun-uzun aaç diirenneri, tırmıkları hem başka avadannıkları, pinip beygirlerä hem öküzlerä, küçüü-büüyü kalkındılar kıra. Bän kaldım evdä, çünkü raatsızlıktan, kahırdan hem açlıktan duyardım kendimi bir daanık taliga gibi. Pek düşüydü kefim. Üülendän sora kapumuzun yanından, ani açığı, geçti Portnâgin da gördü beni yatarkan patta. Çıktıyan hep o evin ikinci katına, neredeydi kantora, o yolladı bir adamı, çaarsın beni orayı ona. Sersem kafaylan yavaş-yavaş çıktım basamaklardan yukarı da, konup onun önünä, beklärdim ne o söyleyecek.

- Sän neçin diilsin iştä? – sordu bana, nicä boyar çıraana, bu dar gözlü erif.

- Duyêrim kendimi yufkaca, onuştan, - yavaş cuvapladım bän.

- Nicä adın? – taa da sertleşti o, biraz taa genişledip gözlerini.

- Sıkı Sandi, - dedim bän.

- Şindi tezicik gidäsin işä, annadın mı? – üfkeli dedi o.

- Annadım, ama bän gidämeyecäm, başım döner.

- Şindicik - işä. Eer gitmäreseydin, sabaa alarız seni başka erä. Annadın mı? – taa da çiledän çıktı o.

- Nası annamayım, savaşacam, - dedim dä sauştum ondan.

Bana söledilär, neredä işleer bizim brigadamız. Gücülä çıktım bayırı, hep düşüneräk bu erifin lafına: “Alarız başka erä”, - çıkmazdı aklımdam. “Ne pezevenk adam, brä. Köpektän bet kullanêr insanı. Ne avannık bu sirkelinin başında”. Etiştim kıra, açan gün yaklaştıydı saklansın bayır aardına. Alıp bir diiren, gagaladım onunnan biraz ot tepesini da, tezdä brakıp avadannıkları erindä, yollandık evä. Etiştii gibi dereyä, angısını aşmaa deyni lääzimdi soyunasın, Kati baarêr bir öküz üstündän, haydarkan onu su içinä:

- Şaşa, pin burayı, bu kaavi, ikimizi da çıkaracak.

- Düşürtmeyecek mi?

- Korkma, o uslu hayvan.

Öküz durardı kıyıda, su içindä. Bük şüpeylän üseciktän bän atıverdim kendimi kızın aardına, ama çıkıncak sudan biraz oyalandık. Dayandıyan öbür kıyıya, hayvan istämedi gitsin.

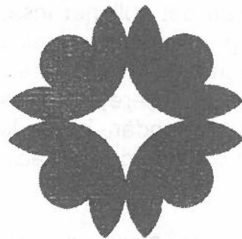
- Burası dik, çıkamayacez, deneylim başka erdän, - nasaatladım.

- Brak, öteeleri taa da bet. Tutun sıkı bendän, şindi. No-o-o, - ururdu kız kamçıylan öküzä hem ökçelerinnän kaptırırdı onun iyelerinä.

Hayvan, bakınıp oyanı-buyanı, biraz çiinendi erindä, sora, atıp ön ayaklarını setä, dardı kendini çıkmaa kenara – biz, şaldır-şaldır, sıyrıldık onun sırtından kuşaadın su içinä.

- Oa-a-ah, bu etmediydi bizä, - sölenirdim mekleyeräk kıyıya dooru.

- Ha-ha-ha, vatiz olduu gibi, şansora korkma bişeydän, - güler benim yoldaşım. - Allaa biler, nası siz yaşêersınız burda, - giderektän deerim ona.
- Siz da yaşayacınız. Te nemtelär dört yılın içindä hepsini edindilär: kuşunu da, malını da. Görecän, evlenecän da unudacän hepsini.
- Unudamayacam. Evlenmää da salt on yıldan sora, eer taa ileri evä kolvermärsedyilär.
- Boba dedi, ki siz şansora diveç buralıysınız. Buradan kimseyi kolvermeerlär, - bilgiç görüsünnän attı kız.
- Bän yazacam Moskvaya, yalvaracam, kolversinnär evä.
- Yaz, ama ...

AŞÇI YARDIMCISI

Çektiydim sansın biraz dirilmää. Kati dayma ilinärdi gözümä. Günün birindä deerim ona:

- Katüşa, sölesänä mamuna, yalvarsın bobana, ki koysun beni bir ilin işä. Biraz topladıynan kuvedimi, gidärim istär suya, istär ateşä.

- Savaşacam, bekim, bişey olur, - kısıp kendini, dedi o. Ertesi günü onun anası, Zoya bulü, pek gözäl hem zarif kazaçka, durguttu beni yolda:

- Ne, Saşa, zorca geler sana işlemää burda?

- Etişmeer kuvedim, Zoya bulü. Şindiyädän bän bilmäzdim, ne o aar iş, çünkü hep üürenärdim. Sölesäniz Egor Karloviça, bulsun bana bir ilin iş, - yalvardım ona.

- Sän, Saşa, pek kıyma kendini, savaş taa tez alışmaa bizim taraflara. Bän lafettim Egorlan senin için. Esaplamaa, sanërim, becerersin? Çok ta esap orayı diil läüzim, ama ... Bilersin, ne? Aşçıyka Nina Berläkovaya läüzim bir yardımcı, iinti hem odun taşımaa, esabı tutmaa kufnedä. Sän kayılsın mı bununnan?

- Biraz adık geler, ama, alle, gidecäm, - dedim biraz düşündüktän sora.

Te verdilär bana bir kart, haylaz öküz Sergey hem bir kotiga, angısınan getirärdim kıra işçilerä fermadan yuurt, iişimik hem başka iinti. Gücülä onunnan etiştirärdim üülen ekmeenä, zerä ona ur-urma, o kaplun bua gibi örüyärdi. "Te iş, da-a. Bunnan canım fırlayacak, ba", – şaşırdım bän, ama daynardım.

Nina kendi kabledärdi sklattan iintileri hem yapardı imää. Doyurup işçileri, esaplayıp, kimä nekadar düşer ödemää, toplanırdık evä. Bukadardı işimiz.

Bir gün brigada işlärdi pek yırakta. Etiştireyim üülen ekmeenä deyni, kaptıyım yolu kırmadan, ama pişman olduydum. Sergey istemäzdi pinsin bayıra, nereyi onu haydardım. O sapardı bir yanına, ama bän genä sopaylan doorudardım onu bayıra. Devirilmesin baklar deyni, bän pindim kotiganın önünä da bir eliminän tutardım kapları, birinnän da sopalardım öküzü. Duyardım, ani hayvana aar geler, ama, bayır azaldıydı deyni, atlamadım erä. Öküz durdu bir-iki, aldı soluunu, ama, hızlanırken bayıra dooru, direşip kolverdi üstümä bir suluca uzun oklava gibi mayız, kuşaktan topaadan boyayıp beni eşil. "Na sana, yaptık işi. A git gözük şindi bu halda insannara. Boşuna kalmamış bir laf: "Kim aalemi gücendirer, kendinä da sıra geler". Yıkanmaa yoktu neylän, çünkü derä kaldıydı bir tarafta. Silinip otları, çıkêrim yola, umutlanarak, ki, beki, biri etişecek beni. Bu vakit sa may kimsey gezmäzdi bu yolda. "Ne yapmaa? Nicä duyêrim, sabunnayacaklar başımı. Ne läüzimdi gideyim kırdırmadan? Tpfu! Neçin demişlär, ki alatlayan geeri kalêr".

Kismetimä etişer beni Egor faytoncuunnan.

- Ya, ne artist, brä-ä, - güldü o, açan söledim, neyä sarıldım. - Sän geç kalêrsın. E şindi ne yapacan? – yapıştı o bana bakışınnan.

- Şindi... Canabin yok mu nicä götürärsiniz bakları brigadaya?

- Sora ne? – genä yapıştı o şu tilki gözlerinnän.
- Verin onnarı Ninaya da daatsın işçilerä, - iildip başımı, yalvardım ona.
- Ama kim yazacak onnarı, - istedi annasın vekil.
- Öteesinin ucunu bän bulurum.
- Ver onnarı taa tez burayı!
- Çok saa olunuz, - deyip, atıverdim bakları onun taligacıına.
- Ya, ne artist, brä, - genä güldü o.
- Kaçacam, bän burda yaşayamacam.
- Yapma eşeklik, zerä taa bet erä gidecän.
- Ko alsınnar, - üfkedän durardım aalamaa.
- Brak, düşün islää, sora pişman olmayasın. Hayda-a-a, bän gittim, - dardtı o terbeeleri da beygir Voronçik koparttı erindän.

Geçtiydi yaz. Ceviz ayın çeketmesindä atıştırardı kaarcaaz. Kaldıydı taa biçmää biraz yulaf. Kırdä kombaynacılardan kaarä başka kimsey işlemäzdi. İmää onnara götürärdim atlı bir mongol beygirciindä. Bir kerä, geçirkän yortarak biçilmıştän, kulinin ön ayaa uçtuymu bir delik içinä, ani seçilmäzdi anızdan. Hayvan sürçtü – bän hem hayvan cingildik başaşaa. Kalktım erdän, üzüm-gözüm hem ceplerim dolu kaşaylan. Söleyip adamnara, ne başıma geldi, verdim onnara salt lokmayı. “Yok bişey, şükür, ani yok kırıklın”, - dedi kombaynacılardan biri.

Yavaş-yavaş bän kaavileşärdim. Kimi kerä göz atardım kızlara da.

TANIŞ

Başardıynan kırdı işleri, bir gün Noviçihin çaardı beni kantoraya.

- Nası yaşamak, Sıkı? Taa kaçmadın mı? – ansızdan sordu o.

- Yaşamak nicä yaşamak, ama diil benim için.

- Bän alatlêirim, Saşa. Bilersin, neçin çaardım? Bizä läüzim senin yardımın. Şansora gündüz zanaatlanacan oyanda-buyanda, ama gecä läüzim olacek yardım edäsin taşımaa sırtlan terekeyi harmandan ambara yada saurmaa onu, istärsän taa çok kazanmaa.

- Kayılıım saurmaa, - dedim kısıdan, çünkü uzaltmayalım lafi deyni.

- Ozaman gel auşama harmana, zerä nem yulaf kızêr yivında. Korkêrim, yanacek da hayvannar aaç kalaceklar.

Kär o gecä üç ev saabıykası bir da bän saurêrız yulafı. İkimiz çevirêdik veyalkayı, birimiz doldurdık koşçuun dördüncüsü dä ayırdardı pak teneyi kalbur çalkantisından. Karıların biri Kati bulüydu öbürleri dä nemtoyka kızkardaş, 40-45 yaşında, Mariya hem Margarita, pek çalışkan insannar. İş gidärdi islää. Gündän-günä istêrdik taa zeedä kazanmaa. Kimär kerä oyalanardık saat beşädän. Bana taa zorca gelêrdi, çünkü gündüz da çalışardım. Savaşardım kazanıp ta bişey-bişey edineyim giimää sırtıma, zerä yaklaşırdı kış, angısına yoktu hazırlım.

Kimi kerä yardıma Mariya bulüya gelêrdi onun kızı Elvira. Bu orta boylu 20-22 yaşında kurgaf kula insan işlêrdi firmada saacıyka, angısınnan az tanışardım.

Çevirdirkän saurdaa, kimi kerä ellerimiz "sımazdı" onun eleceenä da onnar razgelêrdi biri-biri üstünä. Ozaman duyardım bu kızın sıcaklıını. Elvira buna küsmäzdi. O dayma susardı. Kim biler, bekim, aklında da bişey yoktu. Bir auşam, dinnenêrkän terekä yivının üstündä, o oturmuştu bir ayaan üstünä, birini da uzatmıştı bana dooru. Lafedêrkän onunnan, bän maşinal örttüydüm onun çepicini, sora baldırını teneylän. Kız dayanamadı da kapıp sıklı elinnän parmacıımı ölä, ani may baarmadıydım acıdan. Vardı neyâ şaşmaa onun kırdırılmış demir parmaklarına.

Mariya bulü kimär kerä kalardı evdä. Onun erinä bütün havezlän çalışardı Elvira. İş gidärdi uygun, lafımız uyardı yorgunnuk ta bizdän kaçardı. Bir kerä iştan sora biz Elviraylan uuradık kantoraya. Burada seftä gıcıkladıydım sakalcıımnan onun dudacıklarını. Öpüşmää ikimiz da diildik usta, ama bundan sora çekettiydik dostlaşmaa.

Seftä bu kızlan buluştuydum yolda, açan o gelêrdi yukarki ineklittän.

- Batü, versänä bir morkuvacık, - istediydi o, açan gördüydü onnarı kotigamda.

- Buyur, - uzattıydım ona parmak gibi birini.

Kısıdan şükür edip, o gittiydi yoluna. Beni hiç taa zeetlemäzdi bir serioz duygu. Gezärdim traşsız, haliz bir dul yaşlı adam gibi, çünkü yoktu neylän indirmää sakalı. Başka kerä bu insan iliştiydi gözümä aşaaki ineklin yanında, neredän alardım yuurt hem iışimik. O giimniydi bir tertip halatlan,

beli sıklı, yalabık inek kofası geçirili kolunda. Ozaman beni çektiydi sorayım ona:

- Mari kız, senin nicä adın?
- Elvira, - şaşıp dediydi o.
- Kal saalicaklan, Elvira, - seftä sölediym onun adını bir şen seslän.
- İlin yol, - attı o bana da geçip yanımdan, gitti saamaa ineklerini.

Ozamandan beeri dayma onun siması gelirdi aklıma, nesä biraz yapındıydı üreemä, ani istemäzdim kuuma canımdan.

Günnär geçärdilər biri-biri aardı, bän beklärdim cuvap Moskvadan. Günün birindä kablederim oradan haber: "Canabinizin kiyadını yolladık Moldaviyanın Üšek Sovetinä, ki soruş sökülsün erindä".

Ama Moldaviya bizim gibilerini çoktan unuttuydu. Ozaman o kaldırmak geçtiydi bir büyük bora gibi da daattıydı buncak aylä. "Acımış kuzuyu yabancı", – kaybettiydim herbir umudu. Şindi islää bilärdim, ani yok kimä dayanayım, ki çıkarsın beni bu kuyudan.

KIŞIN

Te geldi ayazlı kış da getirdi derin kaar hem eni zeet. Şindi bän işlärdim beygir fermasında. Kaardan sora birkaç gün urduydu ayaz. Zordu sınaşmaa ona, ki giimimiz yufkacaydı. İlersi gecä benim sıramdı atlı dolaşmaa fermaları. Yaadıydı ölä bir lapovița, ani yısladıydı beni baştan ayaadan. Gezärdim körlemeyä. Evä geldim geç. Açtım usulunnan kapuyu: onbeş kişi uzanmışlar erdä yatırdılar, çünkü odamızda salt bir patçaaz vardı, angısını istediydim vekildän kendimä. Sıcacık plitanın üstü dä, yannarı da yapıştırılmıştı onunnan, kimin nesi bulunmuş yaş. Kufaykalar seriliydilər çatıda. Baktım bu şeylerä da kendi-kendimä dedim: "Kimin giimini alayım bir tarafa da kendimin koyayım kurusun? Kimseyin". Enikunu soyunup, koyërim valinkileri erä, plita boyuna, eldivenleri sa şıkıştırërim öbürlerinin arasına kufaykaylan da yatıp örtünerim. Uyku yok, çünkü yısınamëërim. Saat dördä dooru lääzımdı gideyim doyurmaa beygirleri, çünkü çoyu onnarın koşulardı. İstär-istemäz, lääzımdı gidäsin. Giinip çıkërim içerdän. Duyardım, ki yaş valinkilər, ani ölä da biraz küçürektilär ayaama, şindi taa da sıkërlar beni. Onnarı verdiydi bana taşımaa birkaç vakıda, edinincä kendimä başka, dädu Grişa Stepanov, ani burda baş atçıydı. Bakınërim: dışarda sansin herersi diişilmişti. Evlär, ot yivinnarı sarılı pardılı aullarlan, biyaz kalpaklar başlarında ölä donaklıydılar, sansin hazırlanmıştılar patredä çıkmaa. Derecik tä, sansın duyarak bunu, toplamıştı kenarlarını, ama biraz taa daralmıştı. Ayaz, gıcırdadarak dişlerini, geçirärdi beni işä. İlktän pek duyamazdım onu, ama sabaaya karşı, lüzgär durduunan, o, sıkıp erin üzündä ne var, sııdı herbir delicä, ki orada da olsun çorbacı. Kufayka sırtımda olduydu teneki gibi. Alafladıı gibi hayvannarı, girdik bordeycäa kuytura. Yaklaşardı sabaa, ama taa karannıcaaktı. Sak havada yıraktan işidilärdi, nicä gırçlëër çetin kürtün iki kişinin ayakları altında. Geldiydi vakit koşmaa beygirleri. Te peydalandı ilk seslär. Onnara ekleşärdi başkaları.

- Alle, büün biraz zeetleyecek bizi ayaz, - baarër biri.

- Bana kalsa, büün ayaz yaklaşër kırkadan, - öbürü.

- Va-a-ay, sıkamëërim hamudu, yardım edin, zerä koçan oldu ellerim, - çaarardı Uzun Zari, onbeş yaşında çocuk.

Bän çıktım dışarı. Aydınnanardı. Ne gözäl tabiat! Doz-dolayı örtmüştü kaar. Evlerin bacalarından kalkmıştı maavi havaya direk gibi biyaz tütün. Donmuş derecik taa ölmemişti, kimi eri taa soluyardı. Biredä bir çizi taa yoktu, ama yavaş-yavaş erin pak üzü tımalanırdı kızak tabannarınnan, çinenirdi ayaklarlan. Çocuklar, urdurup-urdurup ellerini, çıkardılar getirmäa hayvannara ot, saman, silos. Auşam üstünä dooru ayaz taa da esirdiydi, indiydi 35-37 gradusadan. İnsannar çekettiydi gelmää iştan.

- Sän ne ölä morarmışın! - sordu Gira batü, kolverirkän öküzlerini kızaklardan.

- Biraz üşüdüm. Sol ayaam acıyardı teminädän, ama şindi sansın biraz uslandı.

- Ya bak, dondurmayasın onnarı? Git evä. Bän yardım edecäm hayvannarı alaflamaa.

Valinkilär sıktıydılar pek. Topallaya-topallaya etiştim evä. Burda Zabun Fırşı bulü kaynatmıştı suyu çay için. Aardımdan etiştirdi onun oolu Vançu. Savaşêrim çıkarayım valinkileri, yok, çıkmêêlar.

- Çeksänä, ba, Vançu, - yalvardım bän da uzattım ona ayaamı.

- Tutun islää pattan, - deer o da dartêêr valinkiyi, sarsalayıp beni patlan bilä.

- Vay-vay, dur, alle, dondurdum parmaklarımı, duyêrim, ki yapıştılar valinkiyä.

- I-ı-ı, dökeyim biraz haşlak su onun üstünä? – sordu Fırşı bulü, açıp iki büyük göz.

“Döksün? Dokmesin? Ama ko döksün”.

- Dök, bulü, - dedim bän.

O döktü – valinki koptu ayaamdan.

- A-a! – bakêr onnar don parmaklara.

- Donmuşlar, te bakın, - bän urêrim biyaz parmaklara, nicä kartofiya.

Öbür ayaamın parmakları haşlanmıştı salt altları. Kimseyä Allaa kısmet ermesin bölä acı. Bilerim, ani sora bir afta bu beterä uyuyamadım hem baardım bir sır gibi, zerä acılar etişêrdilêr canıma. Sora yavaş-yavaş parmaklar soyuldular, suan gibi, birkaç kat. Dayanmaa onnara yoktu nicä. Bir yardım kabletmää yoktu kimdän. Hastane başka küüdeydi, ilaç bişey yoktu. On gündän sora bana verdilêr iki öküz kızaklarınınan, ki taşıyayım ot hem silos. Ortaklaşp Miti Zabunnan, çekettim eni zanaatı. Tezdä edindim kendimä bir çift eski, altları dikilmiş valinki. Duyardım onnarlan kendimi pek ii, ki biraz bolcaydılar ayaama da acıtmazdılar parmaklarımı. Yamaya-yamaya onnarı, savaşêrdim çıkarayım kıştan, angısına biraz küstüydüm. Ama can – tatlı, lâázım onu korumaa.

EVLENMÄK

Eni yıla kadar kaldıydı iki afta. Kararladım bir auşam, gidip bakayım, ne olêr yukarkı inek fermasında, nereyi kimâr kerä uurardı gençlär. Yıraktan işidilärdi Elviranın gülüşü; belliydi, ani kiminnänsä o lafedärdi. Yavaşdıp kendimi bir tezek yivinin yanında, çekiliverdim onun aardına. Geeridän karannıкта işidilärdi kiminsä adımnarı. Tanıdım yolcuuyu, açan o yaklaştı yanıma.

- Tıı-ı-ıt, - yaptıktan bir-iki kerä ona, o annadı, ki burda birkimsey var.

- Kim bu? – çıkardı o bir ürkük ses.

- Sus, Nina, dur, yaklaş burayı, - fışırdadım bän.

- Kim sän? Neçin? – o yaptı bir-iki kısarık adım yivına dooru.

- Sölä Elviraya, varsa birkimsey yanında, gitsin ondan; sölä, ani bän burada.

- Annadım, şindi yapêriz, - deyip o koparttı erindän.

Nina Kuzmina, batal, geniş ürekli insan, nasısa bir kerä çaardıydı beni kinoya, ama bän kıyışamadıydım onunnan gideyim. Beni neçinsä çekmâzdi ona. O bunu duyardı, ama küsmâzdi bana.

Bän durardım uslu karannıқта da sesirgenärdim duygulu. Sansın bişey sıkardı canımı. Potreylän beklärdim, olacek mı ölä, nicä neetlendiydım. Üç-dört minuttan sora yanımdan geçti iki çocuk, angılarını tanıdım seslerindän.

- Ne? Ne oldu? – sordu biri öbürünä.

- Bişey. Tuzladık bunu da, - kısadın cevapladı öbürü.

- Annayamêêrim, neçin onnar şindi yaklaştırmêêrlar seni?

- Bilerlär, ki tezdä geçireceklär bizi kolhoza.

- A-a, bekim.

Aklıma geldi, nicä yazın komendant Sokolov istedi, almaa başkalarını da kolhoza. Günün birindä o geldi, atlı Soloneştän da okuduydu bizä rayondaki sovetin kararını. Ona görä iki tülüküülü aylä lääzimdi geçirilsin komşu kolhoza. Taa ii annaşılsın deyni, komendant koydu beni, talmaçlayım onu insannara rusçadan gagauzçaya.

- Hepsiniz mi annadınız? – sordu o sonunda.

- Annadık, - hepsi dedi.

- Şindi daalışın da bir saadadan hazır olun, - dedi o da erleştirdi kıyatlarını çantasına.

Geçtiydi o saat, hem taa yarım saat, ama kimsey evlerdän çıkmazdı. Duydu gibi, ki aldandı, Sokolov çeketti baarmaa bana türlü laflar, ani dooru çevirmemişim onun okuduunu.

- Sän, bandit, talmaçlamadın hepsini nicä lääzim, onuştan insannar annamadılar, - şişirip kendini baardı o bana, ne kuvedi varsa.

Açan bir karı, ani yollandıydı o insannara, dedydi, ki o kişilerin birisi yok evdä, komendant çıvdırık gibi sıkıştırdı elimä beygirinin edeeni da izin etti, mutlak bulayım onnarı. Haydadiydım beygiri kıra dooru, çünkü dedydilär, ki orayı kaçmışlar onnar. Yolda karşı geldim Egorlan, angısı diildi kayıl versin bu çalışkan kişileri elindän.

- Saşa, nereyi? – sordu o bana maamilâ suratlan, açan gördü beni atlı aalemin beygirindâ.

- Görmediniz mi o kişileri, ani Sokolov aarêêr? – sordum ona.

- Brak, diil lââzım, git geeri, - dedi o, sansın bişey serioz olmayacak.

- Nasıl? O dedi, ki onnarsız dönmeyim geeri, - çevirdim sıkı ona.

- Bak, bulursan, senin kısmetin, - maamuzlayıp Karamanı, vekil sauştu yanımndan.

Bân bakındım: palamidalık içindâ, peydalanıp kaybeliverdi bir kaçaan kafası. Bân çardım-baardım, ama kimsey ses vermedi. Geeri dönürkân, düşünârdim, ne cuvap vereyim şu zulum Sokolova, da başka zeetlämesin beni.

- Kimsey gözükmeer, sansın erâ batmışlar, - dedim ona inerâk beygirdân.

- Ölä? Sän bunun için cuvap tutacan bizim zaabitin karşısında! – üfkeylän süzdü o diş arasından.

Bölecâ kurtuldular o insannar kolhozdan da sora kimsey onnara dokunmıydı. Sokolov gelârdi bizâ her ay, da biz ona yazıldık, ani erimizdeyiz, birimiz bireri kaçmadı.

... Ama şindi benim aklım Elviradaydı. Onuştan çıktım tezekliin ardından ça ilerlettim yolumu. İneklik yanında durardı kiminsâ siluyeti. Bu – Elviraydı.

- Ne oldu, Saşa, ne geldin? – şiretçâ sordu o, yaklaştıynan ona.

- Hepsi islââ, geldim bakayım, ne yapêrsınız burda. Anidân görmediydim seni, - dedim, auçlayarak onun elini.

- Şaşılacak iş. Neçin şindi dâ diil sabaa? – koyêr başka soruş.

- Sabaa, bekim, geç olur, onuştan istedim şindi.

Biz ikimiz dâ maşinal yaptık bir-iki adım evceezâ dooru, neredâ saaciykalar gecelârdilär.

- Duyêr ürââm, ani nesâ taa isteersin sölemââ bana, dooru mu? – istedi Elvira halizinâ bilsin neetimi.

- Dooru, ama bilmeerim nedân çekedeyim, sansın nesâ tutêr dilimi.

- A sölä, çekmä kediye kuyruundan. Olmasın o laf gibi, ani dooruyu söleerlär nicâ var, ama yalanı, düşünüptâ?

- Hepsi dooru, Elvira, bu günnâr kayet çok imik aşındırdım da te ne fikirâ geldim: isteerim şansora evlenmäâ, - buuşa-buşa kopardım bu lafları canımndan.

- Evlenmäâ? Kimdir o kısmetli, ani olacak gelin? – sansın sevinerâk dedi o.

- Nicâ bilersin, zenginniim diil pek büyük, ama Allaa verirsâ kısmet hem saalımız olursa, sanêrim, ki hepsi gözâl olur. Bana şindilik zor. Eer istârşân olmaa bana bir dayangaç, hadi evlenelim. Sora koyacam bütün kuvedimi, ki gücendirmeyim seni. Bân seni beenerim, başkası kimsey, sendân kaarâ, yapınamadı canıma. Sän kayılmısın, Elvira?

- Ha-ha-ha, bân? Bilmeerim, sorayım ilkin mamuya. Eer o kayıl olursaydı, ozaman bân dâ kayıl olurum, - fırladiverdi o tutnucak seslän.

- İslââ, sän sor, bân dâ danışacam ona.

Kana-kana öpüşüp, biz daalıştik evlerimizä.

Öteesi olduydu may herbir adetä görä. Dünürlää hazırlanıydım gideyim yalnız, ama dediydilər, ki bir kişiyän dünürlük olmazmış deyni, aldım yanıma Kati bulüyu Gira batüylan hem Fırşı bulüyu. Kaynanam olacaa Mariya İvanovna denediği biraz çökelek döşesin, deyip, ki onnarda bölä geçmämış, versinnär kızı bir başka inana, ki onnar katolikmiş, ama biz pravoslav hristianmışık.

- Kim aarayacak aardını, kim kimä gitmiş bu karışmalıkta? Eer sevärselär biri-birini, yaşar onnar ölä da. Şindi dünnä türlü-türlü karıştı, - dedi Fırşı bulü.

Margarita bulü, angısına bän taa çok dayanardım, salt gülümsärdi karşımıza. O hepsindän ileri duymuştu bizim neetimizi. Bir kerä o demişti Mariya bulüya: "Bana kalsa, bu uşaklar tezdä alınacaklar". Bekim, onuştan o şindi taa çok susardı.

- Bizim çocuumuz - üüredici. Bölä o durmayacak, kablettiynän dokumentlerini. Onuştan Elvira bişey kaybetmeyecek, ona gelirsä.

- Bän bişey inanmêırım. Bilerim, ki biz Elviraylan ikimiz dä hristian uşaklarız hem severim kızınızı bütün üreklän, - karıştım bän dä.

Bu lafın sonunda Elvira oturuverdi yanıma da yapıştı bana bir sülük gibi. Şansora annadıydım, ani işimiz boşa çıkmayacak.

- Biz evlenecek, bän gidecäm Saşaya, - bakıp anasına, nedänsä sakınarak, ama serioz dedi kız.

Kaynana olacaa Mariya İvanovna biraz taa kırdı kendini, ama verildi o da. Batü döktü rakıyı hepsinin önünä da, kalkıp ayakça, verdi duasını:

- Saalık hem kısmet gençlerä, saysınnar hem sevsinnär biri-birini. Kızınız, Marusä bulü, taa dorusu, suatä, şansora bizim. Biz onu gücendirmeyecek.

- Kısmet hem saalık hepsinä.

- Ko Allaa yardımcı olsun sizä her zaman, - dua etti kalanı, uruşturarak filcannarı.

Evä gidärkän nesä beni zeetlärdi, sansın bişey etişmämzdi, sansın nesä bendän kaldıydı o odacıkta, neredä diil çoktan oturardık.

- Saşa, eer salverirseydilər bizi evä Moldovaya, Elvirayı năbacan? – ansızdan Fırşı bulü verdi bir şiret provokaşiyalı soruş.

- Brakacam burda, ne orada başka kız mı bulamayacam? – karşı çevirdim ona, ama pişman oldum.

- E-e-e, ölä olmaz brakmaa aalemin kızını. Alırsaydın, yaşayın ölüncäk birerdä, - dedi karı yalpak seslän.

- Bän şaka söledim, va, - duyarak, ani gösterdim bir kıt akıl.

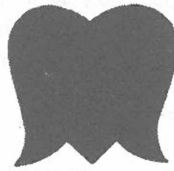
- Bak, bu diil şaka iş, karartmayasın bizim da üzümüzü, - şindi taa da serioz dedi o.

- Prost et beni, Fırşı bulü, korkmayınız, hepsi islää olacak, - giderektän uslu dedim bän da bununнан söz kapandı. Benim şakamı etiştirmiştilär Mariya bulüya, onuştan Elvira da, kardaşları da şen üreklän lafetmämzdidilər benimnän. Te neçin birkaç gün küsülü gibi durardılar onnar. İşittiynän kızın kahırını, kâr o günü alatladım onnara. Emin ettim bütün aylenein karşıсында, ki

oldu yannışlık, ki bän şaka söledim. Salt bölä silkindiydim bu eşekliktän. Beni inandılar.

Eni yıla kadar biz şansora evlendiydik. Bizä verdiydlär bir küçücük odacık o yalnız evceezdä yukarkı fermada, ama tezdä Elvira çekti beni onnara evä. Şindi bän da girdiydim onnarın o dar (3x4) odacına. Zordu sınaşmaa ölä yaşamaya. Odacın bir köşesini kapladıydık biz, gençlər. Öbürünü karşımızda, kaynana, üçüncüyü, kayınçular Vani hem Anton, ama dördücüsündä baalydı buzaa. Plitanın kotlonunda yaşardı motkurcuk hem bir patın altında – tauklar. Birimiz küsülü kalmadıydı, hepsimizä er vardı. Bizi, gençleri, ayırdı öbürlerindän bir perdä tavandan yakın erädän. Onun aardında duyardık kendimizi nicä bir mühürlü kaledä. Elvira dayma tutardı şu zulüm kollarımı hem takazaları, çünkü yufka konspiratormuşum deyni. “Dayan, kazak, ataman olacan”, - bir lafı vardı onun. Ama nası-nicä burda getirdiydik dünneyä bir çocuk Peti bir da kızçaaz Liza. Sora diişildiynän başka erä duudu taa bir kızçaazımız Lena.

1950-ya karşı oldu düünümüz. İçerimizdä yoktu er deyni, konuştuk Margaritalarda edi şişä rakıylan hem iki bidon pivaylan. Şennik nicä haliz düündeydi: paalı dua etmeklär, öpüşmeklär, gözäl oynnar hem türkülär. Ama sonunda salt bir kusur olduydu. Döşemä kırıldıydı da aldıydı altına şımarık oyuncuları.

DAADA

Düündän sora yaşamak taa da hızlandıydı. İki afta geçtiynän, beni yolladılar Bolişaya rečka daayına aaç kesmää. Yaşardık orada konakta, angısından daaya kadar taa vardı 3-4 km. Burası bizim sovhozdan 50 km bir taraftaydı. Orayı gidilärdi öküzlän yada beygirlän, koşulu kızakta. Ayazda beygirlän taa da kurtarırdı gezmää, çünkü taa az vakıt harcanırdı yola hem taa az üşüyärdin. Bizi götürdü daaya öküz transportu erken saat beštä. Etištii gibi orayı konaa üülendän sora, transportçular alatladılar daaya, neredän, ökledip kızaklara birär-ikişär uzun aaç, geç-meç çektilär kızakları konaa. Doyurup hayvannarı hem dinnenip, onnar erken saat dörttä aldılar yolu evä.

Daa kesicilerin dä, transportçuların da konaa birerdeydi. Bu – aaç ev iki odaylan, ani birindä yaşardı saabiyka çocuunnan, ama öbüründä taa büüceendä, bir uzun patta, gecelärdik hepsimiz birerdä, nicä balıklar fıçıda, ama sıcakta.

İşä daaya çıkardık karannıktan, ki aydınnanıncak olalım erimizdä. Daa kesicileri çalışardılar badaşıpta. Herbir çift adamın vardı kendi uzun testeresi hem ikişär nacaa. Kesmää aaçları brakmazdılar neredä olursa hem nicä olursa. Daa büüktü, bayırlar donaklıydı kalın çamnarlın, angıları kaarlı hem kırçlı dallarınnan durardılar nicä masalda. Onnarın arasında güneşin okları, türlü-türlü kırılıp hem daalıp, olardılar bir aydın turuncu tütün gibi. Güneş aaçlar aardındaykan, siiretmää daayı bıkmazdın. Bu gözelli bozmaa deyni, daadan verilärdi salt bir çikim, angısını daacı belli edärdi, kertip aaçları nacakan çizidä. Eni kesicilerä yapardılar instruktaj:

1. Kesmää aaç düşer ölä, ki onun çotuu kalsın er üzündän 10-15 sm.
2. Çotuu mutlak läüzim soymaa nacakan da, toplayıp onun kabını, yakmaa ateštä.
3. AACın dallarını budayıp yakmaa ateštä.
4. İşin sonunda ateşi süündürmää, ki olmasın yangın daada.
5. Devirilmiş aacı düşer parçalamaa, nicä o isteniler: 4,5 m; 5 m; 9 m; 12 m.

6. Kim bu kararlardan dışarı çıkacak, o ştraflanacak zakonca. Bakarak buna, bendä peydalandıydı birkaç soruş. Onuştan danıştıydım desätnää Timofey Kudrävteva:

- Neçin pek alçaktan kestirersiniz aacı, bekim, kimi erdä onu uymayacak ölä kesmää?

- Uydurun, zerä uzun çotuklar engel edelär gezmää transporta.

- Ama neçin soydurürsünüz onnarın kabını?

- AACın kabı çürüyer da yazın olër pudra gibi, angısı, kalkınıp yukarı, konër aaçların körpä tepeciklerinä. Oradan, ulaştırıp aacı, yavaş-yavaş onun göbeendän kökünädän çürüder onun içini. Deneyin, o aaçlar, angılarının içyanı moorsu durër, ulaşıq da vakıtsız çürüyerlär. Şindi hepsini mi üürendin?

- Şükür biliş için, şindi annadım hepsini iinedän iplädän.

- Ozaman tutununuz iştän da çıkarınız normanızı. Sizä o – ikişär buçuk metra kub. Ama sän ne yalnız mı işleyecän? – sordu Timofey, denediynän, ki bän yalnız kaldım onun yanında. Sora o alıp baktı testereyä hem nacao.

- Zorca olacek sana yalnız, ama bir-iki günädän geleceklär taa adamnar, da bulunacek sana da iş. Auşama getir bileyim testereni, ama nacao kendin uuacan tašta, - söledi Timofey da alatladı baksın, ne olêr daada.

Belli bişey, yalnız bana zordu çalışmaa. Bän göz koydum bir çama, angısı taa kalıncaydı, umutlanarak, ki ondan çıkacak yakın bir metra kub. İkin ellerimnän hem ayaklarımnan attım kaarı onun kökündän, ki uysun işlemää, sora tutundum nacaklamaa onu. Taazä kuvetlän dinnenä-dinnenä nası-nicä üülenädän bän onu devirdim, soydum çotuun kabını hem ayırdım çetin, demir gibi, dallarını, sora topladım onnarı bir tarafa. Bu ölä çetin çamdı (pihtaydı), ani kopardıydı kollarımı o körcä nacak. Aacın budaklarından yongacıklar fırlardılar, nicä kurşum pistoftan, da kaptırdılar suratıma. Pek yakırdılar hem kudurdurdular seni, açan razgelirdilär burnunun ucuna. Daada taa işidilärdi nacak sesi, açan bän oturdum iyeyim ekmek. Fikirimdän geçirärdim, ne iş yapacam bundan sora: "Bu aaç läözüm parçalansın, ateş yakılsın... Ama, bekim, devirip paklayım taa bir pihta da sora gübürü yakayım..." Duyardım, ani oturdukça uyvaşardım, vakit sa tez kayardı, onuştan enidän tutundum nacaktan, ki auşamdan devireyim taa bir aaç. Gittikçä taa zor olurdu işlemää: auçlarım kabardıydılar, urdukça nacao, başımda imiim sallanardı, çektiydi acımaa başım. İsteerim su içmää, ama yoktu. Onun erinä atêrim aazıma iki-iç parça kaar. Nası-nicä bu aacı da may yarı ettiydim o körcä hem kısa saplı nacaklan.

Vakit yaklaşardı gitmää evä. Başka adamnar ölçtürärdilär normalarını. Yıyıraktan işiderim Timofeyin sesini, ani uzadardı bana bir başka nacak. Bu bir uzun saplı keskin nacaktı. Uygun avadannıklan iş tä islää olêr. Nacak batêr derin, salt çıkarabil onu aaçtan. Urdukça onu, furlardı koca şamar gibi yongalar. Havezin olurdu işlemää. Başka taraftan duyardım cuvabımı da. Auşamnardı. Bän kalardım yalnız. Kısmedimä genä yaklaşêr Kudrävteş da bakêr aacın kesilmişinä.

- Haydi, haydi, çocuk, zerä brakmaa aacı yarım olmaz, çünkü o var nicä yıkılıp bastırsın birimizi burda. Bölä sluçilär olêr, onuştan o läözüm devirilsin. Ya, deneylim, düşmeyecek mi. Sän dayan te bu taraftan, bän da te bu uzun pardıylan itirdeyim onu taa yukardan, da gitsin o pak erä, asılmasın başka aaçlara. Haydi, birdän: hıp, hıp, taa biraz, hıp, hıp, - inneyip hem enidän direşip savaşêriz ensemää şu dihaniyeyi. – Te çatlıêr, te genä, genä, hı-ı-ı, korun, - baarêr Timofey.

Çatır-çatır uuldayıp gümbürdedi aaç kaar içinä, fırladıp geerisini yukarı hem kaldırıp toz-duman önümüzä. Salt şindi salverdim soluumu. Onunnan bilä sansın hepsi çıktı içimdän: acım da, kahırım da. Benimcesinä bu bir büük enseyişti. Şükür edip yardımcıma, biz yollandık konaa. Gidärdik susarak, ki yoktu kefirmiz lafetmää.

Kudrävtev bir adam 43-45 yaşındaydı. Lafından ukrainnerä benzärdi hem "I" sesini sölemäzdi. "Piu vzäu?" – dayma sorardı o (testereyi aldın mı?). Birkaç yıl geeri onu atmıştılar bu tarafa çüñkü nasılsa kabaat için, ama onu kimseyä sölemäzdi. Bu cana yakın kişiydi, savaşardı olsun islää. Fenalı onun olmazdı kimseyä, gülärdi, sölärdi, çalışardı iş gitsin uygun. Gecenin geç vakıdınadan bilärdi testereleri, yatıp kalkardı bizimnän. Salt bir kişiyä o ön verärdi. Vardı aramızda bir genç batal adam Vasä Tupäkov, ani yalnız çalışardı. Bu bir kaavi hem pek çalışkan erifti, onun nacaanın sapı da boyuna göreydi. Denediydim, ki neçinsä hep ona islää çıkımcıklar düşerlä. O her gün tamannardı normalarını hem kazanardı bizdän zeedä. Açan Timofeyä takıldılar, anıp Tupäkovu, o bulurdu neylän uslandırmaa baargannarı, brakıp kendini pak. Tezdä bu erifi yolladıydılar başka erä, da Timofeyin da ürää ilinnendi, çüñkü hepsimiz kaldıydık birtakım.

Üç gündän sora daaya işä geldi Gira batü. Ortaklaşip onunnan, çekettik işlemää, ama benim kefim heptän düştüydü. Bir maanasız çiledän çıkardım, kösteklenip düşärdim, neyäsä ilişärdim – hepsi beni üfkelenirärdi.

- O-of, dayanamayacam, kaçacam burdan, nereyi gözüm görürseydi.

- Yapma ölä, baticim, kaybedecän canını, katorgaya haydayaceklar seni, - yalvarardı Gira.

- Acaba burda taa mı islää? Ne kabaatım vardı da getirdilär burayı, - yaşlar kendileri inärdilär gözlerimdän.

Ama yavaş-yavaş alıştıydım burasına da. Neçin kalmış bir laf, ki baalı köpek sopaya da sınaşarmış. Yakın üç ay o kışın işlediydik daada.

İlyazın bu aaçlardan orada erindä yapardık ev, ambar, ama yazın, nişannayıp onnarın aaçlarını, taşıyardık sovhoza, neredä toplardık onnarı.

Bir kerä yazın bän gelärdim daadan evä. Şansora çöktüydü karannık, açan etiştirdim merkez fermasına, neredä yaşardı kafadarım Plotnikov Arkadiy. Evädän kaldıydı taa gitmää sekiz kilometra, onuştan yalvardıydım kalayım gecelemää onda, angısının evi durardı Anuy derenin boyunda.

- Buyur, - dediydi Arkadiy, - ama bizdä çat-pat bulunêr bit. Onnar bizi dalamêêrlar, bilmeerim, nicä kabledeceklär seni.

- Bän te burda kapu yanında yatacam, şindi gecelär sıcaktır, onuştan olmayacak bana bişey, - lafedärdik saabiylän karannıkta.

- Denä, - dedi adam da yattı uyumaa uşaklarının yanına.

Bän çıkardım gölmeemi da yıkıldım kuru döşemeyä kapu yanına. Geçmedi çok vakit, nicä bitlär çekettilär beni kuşkulandırmaa. Usuluunnan çıkarêrim donnarımı, ki uysun bu meret musaafirleri ezmää. Yok, yardım etmeer. Fıydırêrim maykayı, da genä faydası olmêêr. Tekerlenerim hayada, orada da beni etişerlä şü köpeklär. Soyunêrim anadan duuma gibi – şindi da brakmêêrlar raada istär apöt baarasın. "Te bu dinnenmäk, da-a-a. Ne iş bunnar, ba, iyeceklär, ba. Bölä cezaya taa sataşmadiydım, ba". Kollarım hiç bir sekund haylak durmazdılar. Baştan ayaadan koor gibi yanardım. Neremä etişämezdim kolumnan, orasını sürüşürärdim kapunun süväsinä. Kalmadıydı birerim dalanmadık, sanırdım, ki tırnaklarımı da iyerlä.

Dayanamadaan hiç bir türlü onnara, kaçarak basederim kendimi dereyâ da şaldır-şaldır dalêrim su içinä. "O-ah, te şindi, alle, kurtuldum sizdän, şeytannardan. Ama raz brakmêêrsınız içeri, ozaman giyinip tä oturacam dışarda eşiktä".

Tezdä çeketti aarmaa dan erleri. Çıktı yanıma Arkaşa.

- Nası uyudun, Saşa? – sordı o, makar ki işidârdi, nicä düünârdim erimdä.

- İslää, ama biraz cenkleştim bitlârlän, - dedim utanıpta.

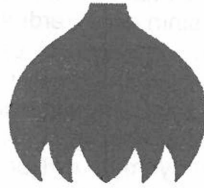
- Bän söledim, ki var onnar birkaç parça bizdä. Bilersin onnar geldi bizä teslim bir babucuktan, angısından aldıydık bir evcääz, açan etişmediydi aacımız bu evi tamannamaa, - savaştı adam silkinsin kabaattan.

- Şaşêrim, nası imemişlär onnar o babuyu, ani okadar vakit yaşamış o ev içindä.

- Biz onnara alışık. Onnar, bezbelli, salt yabancılar hızlanêrlar.

- Akına hızlanêrlar, - deyip, şükür ettim saabiya da kapandım yoluma.

Giderek tä evä, kararladydım, ki şansora hiç bir türlü basmayacam bu aula. Evdekileri, tutup üreklerini, yaşlan gülârdilär benim annatmama hem sorardılar, başka kerä uoramayacam mı o evä.

KAYMAK TAŞIYICISI

Aprildä Altayda çekeder erimää kaarlar, ama diil nicä bizdä Moldaviyada. Derin kürtün, yavaş-yavaş senip, inceler, sabaalän ayazda çetinnener buz gibi, angısı aylan sürter eriyincäk. Derelär da donaklarını alatlamêêrlar sıyrısnar üstündän, ama gezmäâ onnarın üstündä korkunçtur. Bu günnerin birindä getirildi bana haber kabletmää bir paalı banderoli Sibiräçihadan, angısı 12 km durardı bizdän bir tarafta, Anuy derenin ötäânında. Bu sebepä görä danıştım Noviçihinä, ki beni çaarêrlar poştaya. Vekil sansın bunu beklärmiş. O şıladıverdi şu tilki gözlerini da teklif ett:

- Alle, Allaa yolladı seni bana. Taman düşünärdim, kimi sabaa yollayım Sibirıkaya kaymaklarlan, çünkü bizim kaymak taşıyıcısı Pankrat biraz hastalandı, da yok kimi yollamaa onun erinä.

- İslää, ama başa çıkaracam mı bän bu işi, - verdim cuvap onun beklänmedik teklifinä.

- Yapacan, - güvenmeklän dedi o.

- Bekim, danışayım evdekilerinä, bakayım, ne onnar deyeceklär, - söledim, vermedään kayıllık birdän.

- Yapmêêr çok düşünäsın, sabaa git kaymaklarlan, - izinni seslän dedi o, sansın soruş şansora kararlandıydı.

Gelirkän evä, fikircä taa buuşardım bu adamnan: "O islää, ani taa serioz işleri inanêrsınız bana, ama aldanmayacam mı bän?" "Korkma, sän şansora biraz kırıldın, diilsin o ilerdeki olan". "Eer gitmärseydim, ne olacek?" "Gitmeyecän, başka kerä bana gelmä". "İstär-istämüz läüzim gideyim, çünkü iki günädän almarsaymışın banderolü, yollayaceymışlar onu geeri adresanta".

Evdä kayınçu Vani Gereyin sesleyip beni dediymi:

- Saşa, bu bir korkulu iştir. Deredä buz yımışadı, onuştan pek kolay var nicä kalasın onun altında. Büün bän çıktım oţpuskaya, olur yardım edeyim sana. Bän bilirim, neredän bu vakıt geçiler Anuy. Pankrat hastalanmış? Yalan. Şiret tilki, kos-koca buga, bilmeer, ne o hastalık. Ama gidecez, yok nâpmaa, zerä Egor brakmayacak seni raada. Raz o dedi, git, bu onda - zakon.

- Ne olursa, olsun, gidecez, Vanä. Nezamansa läüzim bän da dadayım korkuluu işlerdän, çünkü diilim babu e.

- Dooru, ama sän şindilik taa acemiysin, bilmeersin Sibirin tabeetlerini, onuştan yalnız herbir erä sokma kendini.

Ertesi sabaa, koşup kızaa iki beygir hem koyup ona üç bak kaymak, iki saadin içindä ilin-ilin etiştik yaa-piindir zavoduna, makar ki yolun kimi erleri kuruydu. Vani verincäk kaymakları, bän gidip danıştım poştaya banderoli için. Bana uzattılar bir kalın mektup, angısının pülüzek yannarından şıladı bir kalın kaplı kiyatçık. "Ne bu acaba? - düşünërim. - Sanki olsun diplom?" Açêrim mektübu: şükür, o kendi. Bir ay geerisi yazdıydım Kaula, ki yollasınar onu bana burayı. "Maşallaa, yolladılar, ama sän, diplom, biraz

taa dinnecän sergendä, bän almayıncak islää rus dilinin kolayını (pedagogika şkolasını başardıydım molduvan dilindä)”.

Fermada lafedärdik rusça, onuştan yıldan-yıla onu üürenärdik taa islää, ama läözımdı bilmää kiyat dilini dä, ne ani pek läözımdı üürediciyä. Te neçin günün birindä deerim Vaniyä:

- Seslä, Vani, sanki inanmayaceklar mı bizä Sibirkanın bibliotekasından kiyat okumak için?

- Var nicä denemää, olur versinnär, ama bän onnarlan pek meraklanmêêrim. Sän al, verirseydilär.

Hem dooru, Vanidä yazmak-okumak çanaa süzülärdi.

Gireriz bibliotekaya:

- Drasti, biz Yurtnaya fermasından, taşıyêriz zavoda kaymak. Var mı nicä inanasınız bizä birkaç kiyat?

- Var nicä. Bu islää iş, çünkü genişledir okuyucularımızın sayısını. Şindiyadan kimsey sizdän danışmadıydı bizä kiyat için. Canabinizi dayma görerim geçirkän buradan, paşapordunuz yanınızda mı? – kabardıp kendini, sorêr insan.

- Bizdä yok ölä şey, biz kaldırılmalardan. Var komsomol beledim, - cuvaplêêrim ona, sokarak elimi güüsteki cebimä.

- Yok zararı, verin onu, - koyup yazalını stola, uzadêr o elini bana.

Açıp dokumendi, o nesä nişannadı kendi tefterinä, sora geçip raflar arasına, getirdi koydu önünä dört kiyat, angılarını nişannayıp uzadardı bana: “Nicä çeliklenmiş demir” (N. Ostrovskiy), “Taras Bulba” (N. Gogol), “Poemalar” (A. Puşkin), “Rus masalları”. Çıkarkan oradan, insan sımardı, ki verelim bu kiyatları okusun başkası da, ama on gündän sora çevirelim onnarı geeri.

Kiyatların peydalanması fermada olmadıydı pek büyük sensaşiya, ama kimi okuyucular, alıp okumanın dadını, sımardıdılar getireyim onnara beendii kiyadı. Bundan kaarä, toplandıınan bireri, vardı ne için lafetsinnär. Bän da başkaca sayıldım onnarın arasında.

Anuy gün-gündän taa şişärdi, kimi erdä buzun kenarları tutmazdı, ama zar-zor, tırmanıp ona, gidip gelärdik zavodtan. Açan şansora gördüydük, ani dereyi geçämeyecez, birkaç vakit taşıdık kaymaa Berözovka zavoduna, ani Anuyun beräändaydı, ama bu diildi bizim zavodumuz. Bölä bizim zavodun planı kalardı tamannanmadık.

Bayırların poyraz tarafında kürtün durardı kuşaadan. Berözovkaya yol taa diildi açık, onuştan läözımdı gezmää bayır sırtlarından, ne ani bizä diildi kää, çünkü vakit uzalırdı, kaymak ta iışıyärđi.

Vani altıncı gün benimmän gelärdi. O günü, hazırlanırken Berözovkaya, beygirleri koştuyduk biri-biri aardı, çünkü taa kolay olsun açmaa kürtünnü yolu. Güneş gün-gündän taa pek yısıdardı da eridärdi kaarı. Akar sular saklanardılar kürtün altına çukurlarda hem yarlarda da engel edärdilär gezmää. Vaniylän bän sakınmazdım çıkmaa bölä yola. O benim akranımdı

hem bir girgin çocuktu Etiştii gibi bir derin alçaa, o çevirdi uzun burnusunu bana da nasaatladı:

- Bilersin ne, Saşa, açalım yolu burdan, aşıadan, makar ki vakit hep okadar kaybelecek, ama yaarından sora taa tez gidip-gelecez zavodtan.

- Kim nekadar su toplandı orayı kaarın altına, - şüveli çevirdim ona.

- Yok bişey, biz alacez taa biraz yukarca. Gittik mi? – o hazırdı gidelim doorudan.

- Gittik, - kararladım bän dä.

Etişeriz çukura da, tutup biraz yukarsını, geçeriz, hayvannar batıncak kaara.

- Sän git ileri yayan da yap iz, ama bän haydayacam beygirleri senin aardına, - deer kayınçu.

Bata-bata kuşaadın, sökerim koca yol. Beygırlär durup-durup gelerläär aardımdan, ama en derin kaarda saplı kalêrlär. Bän taa bir kerä geçirim orasını, brii ter-su oluncak. Te geçeriz çukuru.

- Saşa, şansora say kendini Berözovkada, - katêr laf yoldaşım, ama bän farımış susêrim.

Ama geçirkän geeri buradan, Allaa kısmet etmesin, neyä sataştık! Su okadar toplanmıştı, ki hayvannar korkardılar gitmää. Ozaman bän kendimcä nasaatladım Vaniyä, ki alalım yolun ötäänını, üülendeki bayıra dooru, neredä kaar suaydı.

- Olmaz, çocuk, burada var bir iki-üç metralık yar, - çabuk annattı bana eşim, sansın şansora düşärdik o yar içinä.

- Te, ba Vani: burada ot, ötedä dä ot büümüş, salt kaar örtmüş eri, diil mi dooru?

- Oynaşma, korkunç, - verilmeer o.

- Hayda, deneyelim, bekim geçeriz, neçin bu su içindä yıslanalım gidıyadan? – genä dürterim onu.

- Ozaman pin öndeki beygirä sän, ama kuşku ol, - kırk üreklän veriler o.

Pinip öndeki beygirä Nejankaya, enikunu haydêirim onu. Bir adım, iki üç, hop, hayvan yok olêr altımdan, ama bän kalêrim üzükoyun kaar üstündä. Korku aldıydı pek, ama tezicik topladım kendimi edek elimä, angısını maşinal dattım, sürüklenirkän bir tarafa o kuyudan. Beygir gömülmüştü heptän. Zavallı hayvancık korkudan, bezbelli, o da kaybetmişti kendini, ama, açan duydu edeeni, şılattı burnusunu da yan-yan aktarıp ayaklarınnan kaarı hem bir-iki kerä ilişip tırnaannan bana, ani savaşırdım hep çekileyim ondan, çıktı yanımıza, titireyeräk hem aar-aar soluyarak. Bän o saat boşandırdım onu, ki biraz raat dinnensin. "Pı-ı-ı, näptim bän, neçin seslämedim kafadarımı? Adam istemäzdi, ama bän koydum onu yola. Ah, kafa, büük eşeklik yaptın sän", - kıyardım kendimi hem utanardım bakayım çocuun üzünä. Duyardım kabaatımı bu hayvanın karşısında da, ani azbuçuk kaldıydı kaybetsin canını benim prostluumdan. Vani baktı bizä da salt dedi, ki islää, ani bölecä kurtulduk. Elbetki, Nejanka düştüydü yar içinä, ani doluymuş kaarlan hem suylan.

Ertesi günü aldık yolu bayır sırtlarından.

- Şansora sən olur gezəsin yalnız. Bən kalacam dinneneyim hem biraz iş evdə yapayım. Gez te bu yoldan bölecə yavaş-yavaş, çünkü olur aktarıləsın, - nasaatladı kayınçu.

Gezərdim kızaklan da bilməzdim taa ne belaya sataşacam. Diil yırak Berözovkadan, geçirkən yamaçtan dereciin boyundan, ani 5-6 m taa aşaa daydı, bir gün kızaklan, beygirlən sıyırıldım settən aşaa. Hayvan may ezmediydi beni orada. Dolu baklar, çözülp, tekerlendilər bir yanına, ama kaymak akmadı, çünkü kapaklar sıkı baalydı tellən. Çıkmaa geeri hiç bir türlü yoktu nicə, onuştan ləəzımdı gitməə salt dereycə, neredə buzdan, neredə kurudan, neredə sudan.

Gümbürtü çatırtılan Anuy savaşırdı silksin sırtından. İlkyazın gelirdi ölə vakıt, ani gezməə bu yollarda prostu kızaklan da, kotigaylan da, çünkü kaar istərdi kızaa, ama kuru erlər – kotigayı. Küü içində sə sürüklenməə kızaklan bataкта pek ayıptı. Gezməə kotigaylan taşlıқта, konçaklıқта zordu, sarsalıp koparardı içimi.

Anuy açıldıynan, Berözovkaya bana yolu kesərdilər. Taşımaa kaymaa sınırlardılar salt Sibirəçihaya. Prostu, açan yoktu nicə aşmaa Anuyu taligaylan. Derə taşırdı kenarlarından da kimseyi yaklaştırmazdı kendinə. Belli ki, derin akan su çelirdi beygirleri hem devirirdi transportu. Kimsey özenməzdi girsin ona bu taşma vakidında. Doorudan geçməə dereyi yoktu nicə. Onuştan çok aylanıp ləəzımdı ilkin etişməə Anuy fermasına. Yola ekleşərdi taa 5-6 km. İş gidərdi karannıktan karannaadan, bilmeyip ne yortu, ne də pazar. Geldii gibi Anuy fermasına, ani derenin ötəänındaydı, ilkin, boşandırıp beygirleri hem verip önnerinə, geçirirdim sudan bakları bir kayıklan, ani gezirdi teldə, gerili direklerde kenardan kenaradan. Bu diildi bir umutluklu şey, çünkü kimi kerə aktarılıp buuldardı bilmeyən üzməə insanı. Ölə olmuştı bir zavallı edinci klastan kızçaazlan, angısını su çekmişti 2-3 km aşaa. Onu bulmuştlar bir aftadan sora ilişik süütlerdə.

Geçirdiynən bakları öbür kenara, alırdım o fermadan bir öküz kotigası da onunnan ölçürdüm kalan yolumu zavodadan. Olurdu pek oya. Onuştan biraz taa yısındıynan havalar, kararladydım geçireyim beygirleri suyun ötəänına da onnarlan taa tezçə yapayım işimi. Ama nasıl? Kendileri hayvannar isteməzdidilər girsinnər suuk suya. Ozaman dedik geçirelim onnarı baalı kayıın aarında. Genə iş olmazdı, çünkü beygirlər, asılıp geeri, koparırdılar çatıyı yada devirirdilər kayıı. Kalırdı salt atlı geçməə. Güneşçik isläə yısırdı, ama bayır suyu buz gibi suuktu. Titsinərdi etlerin, ona yaklaşırkən. Kalıp salt trusciklən, zorlan doorudardım hayvannarı su içinə. Beygir də inneyerək yavaş-yavaş gömülərdi su içinə, şişirip zotkasını, tutardı onu yukarda, ki girmesin burnusuna hem kulaklarına su. Kesip soluunu, tutunardım beygirin boynusundan. Buzlu su kesirdi güüsümü, brakmazdı solumaa. Beygir üzərdi köpecik gibi, salt kimi erdə onun geerideki ayakları urardılar derenin dibinə. Bu proşedura tutardı 4-5 minit birkaç siiredicinin karşısında. Rubalarımı geçirərdi kayıqçı. Alatlan giinip hem koşup beygirleri başka kotigaya, yaş

kiçlan doorulanardım zavoda. Bölä iş gidärdi 2-3 afta, biraz Anuy uslanıncak. Bu zeetlerin sonuna ekleşärdi başka. Yazın hererim dolurdu çıban, çünkü öncä üşüdärdim kanımı. Onnar peydalanardılar orada da, neredä hiç beklemäzdim. Hayli vakit zeetlärdilär onnar beni.

Şükür ederim Allaha, ani en büyük eceldän ozaman kurtardıydı beni. Bu da oldu du Anuyda, ama onun başka erindä, Başçada, ölä deydärdilär o fermacaa, neredä bitki vakit sovhoz tutardı koyunnarını. Nezamansa bu erdä başçaymış, ama şimdi yoktu bişey. Burada Anuy taşıp akardı iki erdän, yapıp bir derin gırla. Beni sudan geçirärdi bir total kayıkçı. O günü o kıyak geçirici şüpelenip deydärdi, ki su büyük, ki sakınär almaa üstünä işi. İkidä-birdä o sorardı, bilerim mi üzmää. Elbetki, bilärdim.

Nicä herzaman, boşandırıp beygirleri, verirdim önnerinä isinnär. Taliga durardı dayalı gırlada. Diil yırakta çayır içindä kaçınardılar taycaazlar. Bana yaklaştı kayıkçı atlı bir karaman taulu haygırda, da biz ikimiz açtık onunnan gırlayı süütlär arasından. O sıyrılıverdi beygirdän, ama bän döndüm geeri. Baalayıp çatıyı bakın kulubuna, salverdim onu su içinä. Alıp elimä çatının öbür ucunu, pinerim haygıra. Geçeriz gırlayı, çekeräk bakı aardıma. Biri geçti uslu. Görüp çatıyı, geçerim alërim öbürünü. İkincisi, batıp çıkardı şıladıp kendini su üstündä, neredä korkuttu beygiri. O şafılanıverdi da bän kaydım onun kaltaandan ölä, ki bir ayaam kaldı ilişik özengidä. Edek elimdä bän sarktım başaşaa onun altına, nicä kazaklar ırkta. Bölä o kudurmuş gibi fırlayarak taşıyardı beni sivri kesilmiş çotukların arasında su içindä, savaşarak ursun tepmeylän da taa tez silkinsin bendän. Bu numer sürttüydü yakın bir minit, ama kaldı bütün ömürümä. Birkaç sekunda bu talaf yok edeceydi beni, ama, açan bitki kerä taa sertçä dattım onun edeeni hem çivdirik gibi baardım "tpru-u", o duruverdi da çeketti uslanmaa ama taa fırlardı hem titirärdi erindä bir yaprak gibi. Usuluunnan, korkutmayım haygırı, gücülä kaldırıp kendimi, boşandırdım ayaamı kaltaan özengisindän da düştüm onun altına topaadan sucaaz içinä. Hayvan şaf kalktı, ama kaavi edek çekip koydu beni ayakça onun önündä. Taa bir-iki dartıp kendini, beygir uslandı. O heptän uslandı, açan elimnän suazladım onun annısını. Vay benim başıma. Sarfoş gibi çekip baaladım beygiri bir batal çotaa da salt şimdi denedim, nicä bir tarafta donmuş erindä durër benim kafadarım. Onunnan biz ellän taşıdık bakları 150 m büyük suyadan.

- O vardı nicä öldürsün seni, - tütün aazında dedi bu benizsiz suratlı adam.

- Kim bilärdi, ani o bölä çınar hayvan, - aalaştım ona.

- Näbacan, başka beygirlän bir dä suan yapamayaceydık burda, savaşardı o korusun dooruluunu.

Açan koyduk bakları bir kısa düz dipli kayıcaa, bän da erleştım onun burnusuna yakın, geçirici yaptı adetçä bojisini da, itirdip kayıı, atıverdi kendini onun içinä, duan gibi kapıp elinä bir aç kürecik. Su osaat çekti bizi üstünä da götürdü koca taşlara dooru, anğlarından, yıldırım gibi düşärdi su, ani kauklanıp kayardı ileri. Battırıp tırnaklarımı kayaan yannarına, beklärdim

nezaman urulacez taşların birinä. Adam, sıkıp dudaklarını hem battırıp kafayı omuzlarına, küreklärdi suyu kayaan bir bu yanından, bir öbür yanından hem dayma emir edärdi bana, ani ölä dä yapıştıydım patçaaza, oturayım uz da kımıldamayım erimdän. Zar-zor suyu geçtik.

Şindi, açan suyu aştık, bu fentli adam dönüp gitti işinä. Bän yalvardım bir babucaa, ani peydalandıydı yakında, gözletsin kaymakları, ama kendim hızlandıım yayan zavoda, angısına vardı taa iki kilometra. Ordan verdilär bir öküz kotigası da onunnan taşıdım kaymaa zavoda. Sora, getirip boş bakları, götürüp verdim öküzü geeri. Ölä mekik oldum iki tarafa auşamadan.

Kurtulduu gibi bu seremcedän, sanırdım, ki şansora kalër, koşup taligayı, raat-raat gideyim evä. Gün kauştuydu, ama taa aydinnıktı. Bayırlıkta karannık olmêêr birdän-birä, nicä bizdä. Genä pıtılayarak geçtik suları, ama neredä benim beygirimini biri. Kaymakları o asirlär taşıyardım iki royba kobılacıkların, ani anaçka kızınandı. Büyüü biraz çınarcaydı.

Nicä söleדיدلär, benim taligama yaklaşmışlar haygırcıklar, ani o günü kaçınırdılar çayırdä. Anaçka, azetmedään onnardan, kaçmış dereycä yukarı. Bän şükür ettim bu kıyak adama, ani büün uurumda bulundu, da pinip kendi beygirciimä, haydêêrım onu Anuyca yukarı. Bu bir uslu hayvancıktı, nereyi doorudardım, orayı da gidärdi. Giderekän seçtim suyun ötäända kart kobılayı. Yular başında, iiltmiş kafayı, o bakardı kabaatlı gibi süütlär arasından. Geerimdä yırakta işidilärdi bir çirkin ses. Bän çevirdim kafamı: bir karı nesä gösterärdi yukarı dooru hem nesä sölärdi, ama bişey annaşılmazdı. Bän annadım, ani burdan geçmää suyu olmaz. Diişildim biraz yukarı, neredä su biraz taa genişçeydi hem taa yavaş akardı. Alatlardım, tutmasın burda karannık. Geçerim burdan. Zavallı hayvan iki adımda dalıverdi suya, çekip beni gırlaadın orayı, ama bir sekunda fırlayıverdık onunnan üzä. "Allahçım, salt kösteklänmesin, salt tutsun kendini". O inneyip fırlardı, kimär kerä, ilişip taşlara, fırladardı kendini yukarı, ama su üstündä görärdim salt onun burnu deliklerini hem sivri kulacuklarını. Kendim uyvaşık, ellerim kitli onun ensesindä, korkudan kaarä bişey duyamazdım. Te taa çetin trikkladılar beygirin ayakları da gözüktü beygirin kafası, sora uzadı ensä hem şıladı onun sırtı. Şindi annadıydım, neçin o insancık okadar paralanırdı geeridä. Vakit kayardı tez, yoktu kimä aalaşmaa, lääzımdı tez geçmää geeri da gitmää evä.

Anaç dikip gözlerini bakër, duyêr kabaatını. Bän sä okadar kızdıydım, ani duyardım öldürecäm onu, ama açan yaklaştım ona da baktım üzünä, üfkäm birdän eridi. Beygirin gözlerindän akardı yaşları. O aalardı. Sarmaşıp onun boynusuna, bän dä aaladım bir uşak gibi. Seftä gördüydüm, nicä aalêêr bir mal. Ama o taa moftur gösterärdi, istemäzdä geçsin suyu, bezbelli, pek korkmuştu. O girärdi dereyä, ama su atardı onu geeri. Gömlüp birkaç kerä suya, geçirdim onu edektä.

Koşup taligayı, yolladıım evä. Lääzımdı aşayım bir büyük bayır. Gündüz bu bayırdan onun üülendeki tarafında gözükärdi Anuy, nicä kalın çizgi eşillik arasında, kimkerä boz, kimkerä taa tunucak, havaya görä. Yazın bayır

donaklanêr otları hem şurda-burda ufarak andızlan. Yılannar, kolaç olup taşlar üstündä, yısınêrlar güneşä karşı. Yol, burulup-kırılıp, çıkarardı bayır tepesinä. O taa çok erlerindä okadar dardı, ki ona sııardı salt bir taliga, da kalmazdı er geçmää kâr yayancıya da. Açarsan aazını, taş gibi uçacan da kemiceklerini da toplayamayacaklar. Siiredirkän yukardan aşaaasını, dönärdi başın. Gün kauştuktan sora burası haliz dipsizdi. Çıkıncak bayırı, islää uzanırdı kulakların. Bezbelli, onuştan demişlär, ki bayır islää kısıykana, düün sä, uzunkana. O günü hava bulutluydu, lüzgär yoktu, ama titsiydi, nicä benim ürääm. Zın karannık. Geçerim dipsizik boyundan. Yol gözükmeer, giderim köörlemeyä, inanêrim ecelimi beygirlerä. Ölümdän kıl ayırırdı. Trak-trak urulup taşlara taliga çüüyärdi yukarı hem yaklaştardı dipsizliin boyuna. Ön tekerlek saa tarafından, ani güdärdi yarın boyundan, biraz yufkacaydı. "Sanki dayanacak mı? Eer daalırsa, kaybeleriz hepsimiz". İliştirip terbeeleri süvenä, sivişerim taliganın sol tarafına. Sıkılı bir prujina gibi hazırdım boşanıp fırlamaa erä. Geerideki tekerlek kasılı sürüklener taşlarda, yalın çakararak. Trak-trak hep taa urêr taliganın önü, beygirlär gider yavaş. Tras – taliga durdu. "Ne oldu, sanki, ne bu beygirlär durdular?" Diyerim öndeki sol tekerlää - sansın bütün. Uzağıp yoklêêrim saa yanındakısını – obada erindä. "Ne yapmaa şindi? Brakmaa taligayı burda da gitmää atlı?" – durup düşünêrim taa ne var yapmaa. Ama bitkisinin bitkisindä kararlêêrim salt taligaylan ilerlemää. Gideriz. Duyêrim, nicä birär-birär çatlayıp kırılêrlar başlıktan parmaklar. Çekerim terbeeyi bayırdan yaa, çünkü taliga pek sarkıydu dipsizlää dooru. Ama te taşlar kaldılar geeridä, duyêrim, nicä kızaklı tekerlek sürüner toprakta. Gitmää aar, beygirlär durêrlar. Şükür, indik çayıra. Boşandırdım geerideki tekerlää, biraz durêrim erimdä, sansın anêrim bir raametliyi. "Allahım, neçin bukadar zeet büün yıvdın başıma? Neylän gücendirdim seni? Nezaman bu başlık üstündä etişecäm evä?" – aklımcıa sölenärdim bän. Gideriz pek yavaş. Beygirlär gücülä sürükleerlär taligayı, bän giderim onun aardına. "Nası-nicä läázım silkinmää bu iştän. Ama nası?" – yolca geçirärdim fikirimdän türlü soruşlar.

Saat birdä gecä girerim içeri. Yanêr şılacık, kimsey uyumêêr. Sorêrlar, ne oldu. Annadêrim hepsini, ne geçirdim başımdan. Hepsi, sulandırdım kendilerini, bir aazlan yalvarêrlar, brakayım bu zeetli işi. Bän dä kayıl olup onnarlan, duyardım, ani acı gelärdi bana bu zanaatın dadı, ama vardı taa biraz zeetlenmää onunnan.

Kışın hem yazın benim gibi yoktu. Vakitlan bitirip işimi, dinnenärdim, evdä işimä bakardım. Kalırdı vakıdım buluşmaa gençlêrlän dä. Hepsi beni kıskanardılar, ama biri almazdı üstünä taşımama kaymakları. Şansora çetin tanıştıydım genç karırlarlan hem kızlarlan zavodta, çalardım onnara türkü, sölärdim şiir, onnar da ikramnayıp beni yuurtlan yıkardılar baklarımı hem seslêrdilêr benim çümbüşlerimi. Salt bir iş proştı: azaraktı bu işin ödää, benim sä aylâm zeedelenärdi. Onuştan läázımdı geçip çalışayım başka erdä. İki buçuk yıl aldıydı gençliimdän bu alanış, ama biraz taa çeliklendirdiydi beni.

PROFSOYUZ İŞLERİ

Gezek bibliotekadan kaarä, ani getirärdim Sibiräçihadan, gençlerä yoktu bişey. Profsoyuz topluşunda bän ayırıldım onun öndercisi. Tezdä getirdim radio, şaşki, şahmata, biliard, koydum voleybol. Voleyboldan büyük dolaşıklımız oldu, çünkü bulamazdık nereyi erleşirelim onun meydanını. Bayırlar arasında evlerä yakın meydan may yoktu, onuştan setkayı gerdiydik direklerä bir eski fişkılık erinä. Bir taraftan baktıynan, sansın belli olmazdı, ani burası çürük fişkılık, ama açan kaçınardık onun üstündä, koyu mor toz yapışardı üzümüzä-gözümüzä, da ozaman biz taa çok benzärdik motkucuklara. Sora yıkanıp-paklanıp hem mutlak kabledip kazanılmış takazayı karılardan, başka gün genä yuvarlanardık burda.

Ne meraklı zanaatımızdı hazırlamaa konşert. Bunun için büyük dolaş duymazdık. Hor, dramatik dernä, açıklı okumak – hepsi bunnar benim üstümdeydilär. Praktikum vardı pedşkoladan. Onnarı hazırlardı İlüşa Şkarupin. İlk konşert verdiydik noyabri yortusuna karşı. Topluşun önündä hem sonunda, nicä vardı adet, çaldıydık iki seslän Sovet Birliin Gimnasını. İrmi beş dilber kız-çocuk ölä gözäl seslär çıkarırdılar, ki ihtärlar, ani oturardılar öndä, dayma silärdilär yaşlarını gözlerindän. Konşertin sonunda bana yaklaştıydı Şkarupin dädu da yımışak sesinnän dedi:di:

- Petroviç, siz çalërsınız, nicä ildärdän işidärdim klisedä, onuştan biraz sulandırdım kendimi. Bak, ne gözäl bizim gençlerimiz! Çok saa olunuz.

- Savaşëriz, Paşa dädu, yapëriz okadar, nelär becereriz, çünkü gençlerin cannarı pek sıkılmasın, - dedim ona bu kısa konuşmada.

Genä burda koyduk ştenaya A. Puşkinin poemasını “Çingenelär”. Zemfiranın rolunu aldıydı dilber kız Kati Novičihina. Kart çingeneyi kendim aldıydım, çünkü o taa pedşkoladan benimdi. Alekoyu oynadı Gulm Franş, ama avtorun laflarını okudu Vani Denisov. Hepsi artistlär oynadıydılar rollarını becerikli.

Kanatlanmış bu başarıylan, gençlär istedilär göstersinnär kendilerini aşırıda. Belliki, transport bizä vermediydilär. Sora bu sebepä görä koyduyduk bir maasuz pyesacık, neredä kritikat edärdik bürokratları, angıları salt kendi kefinä çalışardılar, ama gençlär için kafa düümäzdilär.

Ama nası gençlik o, açan kendi muradını etmeyecek. Nasaatlanıp kararlardıydık, ki gidelim 8 km yayam merkez fermasına, angısına yakındı Anuy ferması da. Bölä Puşkin “çingeneleri” kalkıp koptu aşırıya merdiven hem taa başka avadannıklar sırtlarında. Burda da bizi pek sıcak kablettiydilär siiredicilär. Pek beendiydilär molduvan halk türküsünü “Küflendi baada yaprak”, angısının olduğu bir küçük istoriyası. Koymaa onu repertuara deyini, bir aydın fikir sürdüydü Gira batüm. O güzün biz batüylan fermanın dolayanında kırardık taş sovhozun nevoyalarına. Bir gün üülendä hızlandıydım evä düzeyim çekicin sapını. Döndüü gibi geeri, buldum batüyü uyuklayarak kısılı taşlar arasında. Bän yaklaştım ona sessiz da gördüm, nicä onun yumulu gözlerindän akër yaşları.

- Batü, ne oldu sana, neçin aalëërsın? – yavaşıcık sordum ona.

- I-I-I, Saşa, aklıma geldi, nicä bu vakıt evdä bozardık baaları, nicä süzärdik şırayı da yaşlarım kendileri inip yısladılar dudaklarımı, bän dä yalêêrim onnarı – sansın içerim şıra. Birkaç minut fikircä bulundum evdä. Of, nezaman Allaa kurtaracak bizi burdan?

- Hadi, brak, kırma caba üreeni. Bilersin mi o türküyü “A ruginit frunza din vii”, (“Küflendi baada yaprak”), ha, çalalım onu. Da biz tutturduk iki ses:

A ruginit frunza din vii,	Küflendi baada yaprak,
Şi rîndunelele au plecat.	Da kırlangaçlar uçtular.
Pustii sînt lanuri şi cîmpii,	Dinnener kırdä toprak,
Pustii sînt horele din sat.	Küüdä gözükmeer horular.

Yavaş-yavaş çetinnedärdi sesini batü, bän da ona yardım edärdim.

- Gözäl türkücük, yok ne demää, - sansın şennettiydi kendini adam, - kısacık hem kolay üüenmää.

- Bilersin, biz bu türküyü çalacez horda, - kararladım bän, açan geldi batüdan eni fikir, – ko ansınnar bizi buradaki insannar bununnan, eer gidirseydik nezamansaydı evä.

- Acaba, olur mu bu? – şüpelendi Gira.

- Olur, olur, getir aklına Kolinka dädunun lafını, ani bişey bu dünnedä diil diveç.

- Ani o kısmet?!

... Bizim konşertimiz bozduydu büük boyluların raadını. Nasıl ölä Yurtnaya fermasında gençlär haylaklını geçirenlär faydalı işlän, ama Merkez fermasında çocuklar bilmeerlär, neylän vakıdı geçirsinnär. İlykızın 1954-tä partorg danıştıydı bana, ki geçeyim Merkez fermasına işlemää klubta. Onun teklifinä bän ret cuvap vermedim, makar ki adardı bana islää ödek hem konak. Kayıl olmazdım, çünkü bir taraftan istemäzdim ayırılmaa kafadarlarımdan, ama başka taraftan beklärdim, gelsin cuvap rayondan. Bän istärdim üürediciliklän zanaatlanmaa.

SEÇİMNERDÄ

Ertesi yılın, kurtulduyuan kaymaklardan, bana verdiydilär iki kara batal asker beygiri, angılarının taşıyardım ot, silos, aaç, kimi kerä getirärdim tükänä mal. Beygirlerin biri – Rürük, ani salt bir ön ayaa alacaydı hem annısında biyaz yıldız vardı. O kolay koşulardı, ama biraz harın haygırdı. Bu haygırı hepsinä inanmazdılar. Öbürü, Tıganok, kara sülük enemiş, uslu beygirdi. Demeyecäm, ani onnarlan kahirım azdı. Yazı-kışı transportta gezmää oradaki yollarda diildi kolay. İsläa kafadarlarla yolda kalmazdık. Dayma yatıp kalkardık giimni, herkerä lääzimdi olasin tetiktä. O yılın martta geçtiydilär seçimnär. O pazar lääzimdi birkaç kerä dönüp taşımaa insannarı seçim bölümünä, Yurtmaya küüyünä, angısı 5 km bizdän poyraza kalardı. Nicä biliner, verip borcunu, kimi insan alatları işinä, kimisi, dizilip sıraya, alıp paylaşırdı rakıyı. Belli bişey, adamnarın taa çoyu alırdılar kafaya da alkogol çıkarardı onnarı yayan yola. Karı tarafı da erkeklerdän aşaa kalmazdı. Kefli çatalar, kapanıp yola, koşturup halk türkülerini, uzadıp garmoniyi, yırtardılar ünüklerini. Urularak biri-birinä hem yuvarlanarak kaar içindä, onnar yavaş-yavaş kayardılar evä dooru. Belliydi, ani bu narod oradaki adetä görä gelärdi seçimnerdän. Gelirkän Tıganoklan evä dooru, bölä bir kompaniyacıta denemedim küçük kayınçuyunu onun yavklusunnan. Tom, biraz buyurduyuan, kamalanardı hem gösterärdi şu çirkin taabetini. Haydi ettim onnarı, iliştirisinnär kendilerini kızaa. Tom istemäzdi gelsin bizimnän, ama sora kayıl oldu da konu dizçä yanıma. Kızak doluydu insannan. Bunnar erleşincäk, bizi geçti bir kızak, genä bölä üklü seçimcilärlän. Tom bunu kibirinä idirämedi da kapıp elimdän terbeeleri, etişiverdi öndeki kızaa:

- Ver yol, tekä! Sandın, etişmeyecez mi sizi? – dürtärdi önündeki kızaktan adamı, büüldüp gözlerini, savaşırdı geçsin ileri.

- Bekleyecän biraz, - deyip, öbürü taa da hızlandırardı beygirciini.

- Ne? Sän o kurbaacıklan geçecän bizi? – baarıp hem kamçılayıp beegiri, savaşırdı fırlasın ileri, ama öbürü tıkaıverdi önümüzü da brakmaazdı geçelim onu.

Tom sansın koor imiştı. O ansızdan kızarttı kendini da urup kalpaanı erä, sapıttı beygiri yoldan dışarı, ama battıyuan kaara, hayvan yavaşıdı da gücülä sürüklärdi kızaa. Ozaman Tom enidän çıktı yola da etiştı ilerdekesini. Taa bir kerä savaşıyuan geçsin öbürünü, beygir kaldı batık derin kaarda. Zavallı hayvan etiştirämäzdi solumaa. Kimi erleri onun şiltä altında köpürmüştü. Kızaklar biri-biri aardı geçärdilär yanımızdan. Tom kalpsiz urardı beygirä gitsin. Hayvan durardı erindä. Dayanamadaan bu kıyıcıya, inip kızaktan aldım hayvanı edeemä, ama Tom hep kamçılardı onu, umutlanarak etişsin o "kurbaacı". Bän etiştirämäzdim çıkarayım ayaklarımı kürtündän. Beygir ikidä-birdä urulardı bana. Pek canım acıydı ona. O birdän-birä kapsıydı. Bölä halda seftä onu gördüyüm. Bundan kaarä bän cuvap edärdim onun için, savaşırdım isläa bakılsın hem hastalanmasın. Ama bu sarfoş erif annamazdı bişeydän. Şindi o denizi dä sualı paçaylan geçeceydi. Gücülä çıktıyuan yola, Tom fıslattı kamçıyı birkaç kerä da sakırğa gibi geçti

yanımdan, brakıp beni yol üstündä yalnız, ama öbür pasajirlär durguttular onu. Geldii gibi onun yanına, savaştım alayım terbeeleri onun elindän, ama o salvermäzdi onnari, sayardı kendini burda çorbacı. İtirip beni kızaktan erä, o kaçardı ileri. Genä etişerim onu, genä brakmêêr elindän terbeeleri. “Şindi bän seni erleştirecäm. Neçin bän aşaa kalayım sendän bu insannarın karşısında?” – genä kaçarkan onun aardından, düşünärdim nicä kurtulayım bu giciiktän, ama ürääm ölä düülärdi, sansın güüsümdän fırlamaa durardı. Etiştım kızaa, geçiverdim beygirin önünä da tuttum onu çılıbrırlarından. Bu bozuk genä üstümä haydardı hayvanı. Ozaman bir kıpımda çözüverdim kantırmadan terbeelerin uçlarını da tutardım sıkı onnari elimdä. Açan Tom geerilip dartıverdi terbeeleri, bän birdän bollattım elimi, o annayınca cingildi kaar içinä, kaçııp elindän çatıları. Haydi edip beygiri, şindi bän kaçtım ondan.

- Dur, beklä onu da, - yalvardılar karılar.

- Brakın şu belayı, görmeersiniz mi, nicä zeetleer beygiri. Bän buna başka dayanmam. Ko biraz serinnesin hem düşünsün, varsa kafası, ne o yapêr, - üfkeylän dedim bän, bileräk, ani sonunda evdä olacek büük lafımız...

Biz gittik ileri, brakıp Tomu baarınarak geeridä. Boşandıynan iştän, ölä yufka duyardım kendimi, sansın kendim koşuluymuşum o kızaa, ama diil beygir. Almadaan bişey aazıma, yıkıldım pata biraz soluklanayım. Kaynana masanın başında kesärdi bıçaklan pazıları. Yarım saattan sora açıldı kapu da yaban bakışınnan, çatra-patra nesä söyleyip, Tom kaptı bıçaan üzündän. Mariya İvanovna, bir kaavi insan, sıkı tutardı bıçaa elindä, sakınarak kesmesin çocuun elini. Onnar dartışırken, bän fırlayıverdim erimdän da sarmaştım Tomun boynusuna.

- Ne, ba Tom, şakayı da mı annayamêêrsin? Oldu biraz kaçındık, güldürdük insanı, ama şindi bıçaklan mı geldi sıra annaşmaa? Uslan, kardaş – say, ani bişey olmadı, - öpüp onun kızgın yanaanı, yalvardım uslansın.

O aalayarak, giimni, nicä vardı abaylan, yıkıldı üzükoyun patına, salt bir kerä kaldırıp başını, dedi:

- Bän bunu unutmayacam. Sän sanma, ani bu bölä geçecek.

Bän duyardım dooruluumu deyni, onuştan istärdim hayır görmää bu çekiştän. Kaynana yalvardıkça kayınçuya, o taa da pirelendirärdi kendini, savaşardı hep o üstün çıksın. Bän salt arada-sırada eklenärdim onnarın lafına. Ama açan gördüm, ani o hep taa verilmeer, söledim:

- Duyêrim, ani sän istämeersin beni annamaa. Eer hep bölä ileri dooru da gidärsydi, ozaman yalvaracam, geçirsinnär beni kakunnan başka fermaya. Bekim, bizsiz taa raat yaşayacanız burda.

- Siz kakuyulan gideceniz? Bu yok nicä olsun, - Tom sansın uyanıverdi uykudan.

- Ne, biz aalemdän aşaa mı, be çocuklar, da daalışalım nereyi olursa? Bunca vakit yaşadık bir ayledä, duyduk biri-birimizin omuzumuzu, ama şindi bir sebepsiz isteersiniz daalışalım çil gibi? Çocuk yortu sebebinä biraz

buyurmuş, biraz kurajlandı, ama o uslanacak da unudacak küsüyü. Bän onu bilerim, o küsü birinä tutmêêr. Olêr, kimi kerä o horozlanêr, ama sora suuêr.

- Dooru, mamu, - indirip başını, bir kıpımdan sora ekledi Tom, – ya dök üzâr gram da buyurup unudalım ne oldu aramızda.

- Te bunun için olur buyurmaa, makar ki büün hiç yoktu kefim içmää, - kayıl olup onunnan, başardık bu meret işi.

Diil bir kerä kendi-kendinä sorêrsın da bilmeersin, ne cuvap veräsin. Neçin bölä olêr? Kimisinä ölä yazılmış mı osa ölä razgeler mi, ama neçin sansın belalar annaşıpta hepsi birdän onun başına yivilêrlar.

Kâr bu gün, auşamnän, saat dokuza dooru, Noviçihin kendi gelip bana evä, sesetti, ki saat onbirä dooru olayım Rüriklän seçim bölümündä da komisiya başardıynan işini, alıp prisidateli bületinnärlän, götüreyim onu Çeremşankaya, bir küüyä, ani 8 km kalardı bizdän gün duusuna dooru. Nicä da savaşmadıydım silkineyim bu iştä, çünkü etärdi ne vardı başımda o günü, ama şu tilki Egor brakılmadıydı bendän, kayıllık kabletmeyincäk.

Nicä sımarladıydı, ölä da geldiydım Yurtnayaya da beklärdim, ki çıksın birkimsey şkoladan aaramaa aardını, kim götürecekt bületinneri. Hava yımışaktı. İki gün ileri yaadıydı kaar da yörttüydü yolları. Te çıktı dışarı erifin biri, ani bän onu tanımazdım, da sordu, bän mi onunnan gidecäm hem sımarladı ki bekleyim biraz. Bıktıynan dışarda durmaa, girdim şkolanın hayadına, neredä bu adam taa bir kerä ilişti gözümä. Bu bir alçarak, kısa enseli erifti, suratı biraz çarpık, bir gözü biraz çarpık, bir gözü yılık. Giimindän may yoktu nicä annamaa, ne ekmektä o bulunêr. Bir sattan sora o çıktı direktorun kabinetindän bir eski çanta elindä da haydi etti beni yola. Bän erleştirdim pasajirimi kızaan önünä, angısına attıydım bir kucak ot, ama kendim, konup dizçä onun aardına, haydi ettim haygırı. Saurdup kuyruunu, beygir koparttı kızaa erindän da gittikçä hızlandı derecää dooru. Hava bulutluydu, ama önümüz seçilärdi. O erdä, ani geçärdik dereyi, buz çökmüştü da olmuştü bir basamak gibi. Rürik istemäzdi burdan geçsin. O eşinärdi su içindä buğa gibi hem istärdi dönsün geeri. Almaa onu edää deyni, lääzımdı yıslayıp valinkilerimi. Burda hayli o oyalandırdı bizi. Onuştan benim yoldaşım çeketti çiledän çıkmaa.

- Nası beygir bu? – şaşardı o, sora dönüp beni okuyardı. – Sän bilärdin nereyi gidecän, bir başka mal koşamadın mı da gelmişin bu talaflan?

- Yapmazdı o bölä iş, ne oldu ona büün, bilmeerim, - şaşıp sorardım onun karşısında.

- Eh, sän sümüklü, senin gibileri çoktan uyuyêrlar da bu vakıt yollarda gezmeerlär. Sıçılğan sän, ama diilsin kıyak erif, - aynaşardı o bana.

Bän dayanardım, çünkü ölä lääzımdı, zerä bu bir serioz işti. Derecik diildi derin, neredän geçilärdi. Salettiydik başka erlerdän geçmää, ama genä burayı döndük. Ama Rürik taş gibi durardı erindä. Ozaman, uzadıp terbeeyi, attım onu öbür kenara da kendim geçtim dereyi başka erdä. Şindi oldu kolay, alayım beygiri edää. Haygır biraz çiinendiyän erindä, attı kendini bu kenara.

O ölä darttı kızaa, ki bän sandım, ani pasajir sıyrılacak ondan su içinä. Ama o tutunmuştu sıkı. Caba dememişlär onnara sibiräk. Adam inmäzdi erä, ne dä olmarsaydı.

Çeremşankaya götürärdi iki yol. Denedik bir yolu, ama o seçilmäzdi, onda kaardan sora biri taa gezmemişti. Salt duyardım ayaklarımın altında onu. Yoldaşım uzandıydı kızak üstündä. Bayır mı, çayır mı, o duymazdı bişey. Aştıynan bir 300 metra kadar, beygir kesilip durdu, çünkü yol pek aardı. O inatlaşardı, ani bakacak ileri, o çevirärdi kızaa geeri da savaşardı kaçsın evä. Pasajir nesä hep mırıldanardı. Bän yalvarardım ona, ki insin erä da bekim boş kızaklan hayvan açır yolun zor erlerini bayıra karşı.

- Git biraz yayan, ba adam, hem biraz yısınacan hem beygirä ilin olacek, - yalvarardım ona, ani uzanmıştı eşek gibi kızakta.

- Haydi et, haydi et çabuk, - dayma tekrarları o. Enidän çevirärdim beygiri yola, gidärdim ileri, yaparak iz neredä yoldan neredä - ondan dışarı, batarak kuşaadn kaara.

Yalvarardım prisidatelä, haydasın izimdän, ama o hiç bakmazdı önünä. Bän şaşardım ona: "Nasıl ürek var bu eriftä ba? Allaa kısmet etmesin, çıkmaa yola bölesinnän". Beygir biraz geldiynän aardıma, genä mofturlandı. "Bekim, boş kızaklan gelecek? Ya savaşayım kaldırmaa bu kötüyü".

- Hop-pa-a, - tutup kolundan, şakacıktan savaştım oynatmaa onu erindän.

- Brak beni, haydi et beygiri, - sertleşti o.

- Ha, kalk birazçık, yalvarërim canabinä. Beygir yoruldu, istämeer gitmää.

- Bak işinä, haydi et, haydi et, - genä sölenärdi o hem acılı laflan yakardı beni.

Açan taa biraz yaklaştım pasajirä, ondan çıktı bir aar rakı kokusu, ani az kaldıydı sersem etsin beni. "Nekadar patlamış, ba kalık? Daalıp uykuya o kaybedir çantayı da, onu da sora läüzim olacek aaramaa bu karannıkta. Ya bän taa ii baalayım çantayı kızaa".

Çıkarıp cebimdän bir tasma, teklif ederim:

- Ver baalayım çantayı kızaa, zerä olur düşsün da kaybelsin yolda.

- O benim işim, bän onun için cuvap çekerim. Sän haydi et taa çabuk, - mırıldanardı o burnu altından.

- Te genä durdu. İn erä ba. Sän görmeersin mi, ani hayvan kesildi, çekmeer bayıra karşı? – üfkedän hazırdım itireyim onu kızaktan.

- İnmeyecäm. Haydi et hızlıca, - bir lafı vardı onun.

- Ozaman döneriz geeri. Ayır: ya çevireyim seni seçim bölümünä, yada gidip isteyelim Noviçihindän, ki versinnär başkasını seni götürsün, - çetin kararladydım bän.

- Sän oynaşma, biz toplanmadık burda kedi-sıçan oynamaa. Götür beni taa tez Çeremşankaya, - taa da kaldırdı sesini bu şeytan.

- Yok, gidämeyecez, - deyip, çevirdim beygiri geeri da barışarak geldik fermaya. Gecä yarısı kaldırıp vekili, aalaştım ona, ki bölä pasajirlän yok nicä çıkmaa yola. İstedim, yollasın başkasını, çünkü bu annamazlan var nicä

girmää belaya da. Ama Noviçihin diildi o adamnardan, ani kolay verilsin. Vekil emir etti, mutlak götüreyim adamı, nereyi läüzüm.

Gittim, yok ne yapmaa. Şindi kaptım o yolu, ani bizdän çıkarardı Çeremşankaya. Ama bu yol diildi taa üstün öbüründän. Burda da türlü-türlü yalvardım bu kötrümä, insin da taa ilin olsun bizä sökmää yolu, ama o kulak asmazdı bana. Şansora dayanamadaan, sıkı dedim ona:

- Ya sesleyecän beni, ya da fiydırıp kızaktan, brakacam seni burda.

- Sän bana dokunmayacan, - savaştı o baarsın yırtık sesinnän, - bän seçim bölümünün prisidateliyim. Bilersin mi, ani bu aralıkta bütün kuvet benim elimdä? Bundan kaarä, bän şkolanın direktoruyum. Sän kimsin bä, çingenä?

- Bän dä bir üürediciyim.

- Ha-ha-ha, sän, üüredici? Mayız sän, diil üüredici.

- Kim mayız, ba? Senin gibi maskarasını, ya, - bu laflarlan savaştım tutup ayaandan, atayım onu erä, ama o sıkı tutunardı kızaktan.

- Oynaşma, çocuk, ya haydi edecän ileri, yada bän seni uracam burda, - o atlayiverdi kızaktan da soktu elini güüsünä.

- Uracan sän, uracan? Şindi bän seni tepeleyecäm, - makar ki ani biraz kıptıydım, koyup bir köstek, çeliverdim onu derin kaar içinä da pindim üstünä. – Taa şımaracan mı? – sorêrim şu eşää.

- Ne yapêrsın, bozuk? – zotkası saplı kaarda baarınardı altımda.

- Çok tıtsilärlän karşılaştıydım, ama senin gibi pezevenk taa görmediydim. Kim dä inanmış sana şkolayı? Olaydım sana bir zaabit, koçınaya da yaklaştırmayeydim seni.

- Etär. İn üstümdän, git ananın...

- Bän gidecäm ileri beygir edeemdä, ama sän gelecän geeridän. İştittin mi, kukumäuka? – brakıp onu erindä, kaçtım ileri.

- Git ananın... Te etişecez Çeremşankaya, bän sana gösterecäm, - silkineräk baardı o aardıma.

- İslää, gittik, gittik, - alıp beygiri edeendän, ilerlettim yolu.

Usul-usul basarak, bizim adamımız gelärdi aardımızdan, nesä taa söleneräk.

- Dur, beklä beni dä, ba ahmak, - baardı taa bir kerä.

- Örü, örü hızlıca, - deyip, birtaan sora laf ona çevirmedim.

Salt kimi erdä beklärdim, ki o biraz yaklaşıp, ama bayırı çıkmayınca, onu kızaa pindirmedim. Bayır sırtında, erleştiynän erinä, o sordu, ne ani hiç beklämediydim ondan:

- Seslä, çocuk, senin nicäydir soy adın?

- Ne läüzüm o sana? Senin nicä?

- Bän – Kaygorodov, e sän?

- Pek islää. Benim laabım Sıkı.

- Sän Sıkı, iştırma kimseyä, ne oldu aramızda, - yalvardı bu teminki kahraman, açan biraz ayıdıydı hem aariflendiydi. Belliydi, ani onun aliflii şansora geçtiydi.

- Ya sän uraydın beni, kimsey mi bunu duymayaceydı? Ama yok sendä bir dä taş, salt ölä savaştın korkutmaa nicä bir uşacıı.
- Bu ne? – çıkarıp güüsündän pistofu, gösterdi bana.
- Helä, ateş et bir kerä, - şaşıp teklif ettim ona.
- Edeyim, ama yok patronu.
- A-a-a, ozaman sok onu kıçına. Bendä da var bölä şey evdä, ama onun kavalları biraz taa uzunca.
- Sän avcı mı? – istedi bilsin o.
- Diil haliz avcı, ama şindi çekederim avlanmaa.
- Da-a, - deyip sustu o.
- Da. Haydä-ä-ä, Rürük, - yorturdum beygiri bayırdan.
- Etiştii gibi Çeremşankaya, bän braktım pasajirimi selsovettä da siliniverdim bu geniş gırtlaklıdan. Açan etiştım evä, şansora hepsi daalşmıştılar işä. Bölä geçirdiydim taa bir gün acılı hem hoşsuz. Ömür çiçäämin taa bir yapracıı silkindiydi.

ALTAY BAYIRLARINDA

Geçtiydi şansora dört yıl, açan bän seftä aldıydım kendimä tükändän bir eni ikikavallı tüfek. Buradaki insannarlan hepsinnän tanışardık islää. Ama insan türlü var: biri bölä, öbürü buna benzemäz. Hiç unutmayacam bir däduyu, angısının üzü dä, gözü dä pek mayıl şılardı.

- Kutlêërim eniliklän, ama ne yapacan onunnan, açan yok ne barut ne da saçma? – dedi Paşa dädu, bir adam yakın 75 yaşında.

- Ko bulunsun, bekim, yavaş-yavaş toplarız hepsini, ne ona läözüm, - çevirdim bän ona.

- "Tulka", tüfek islää, - dedi ihtâr adam, açan baktı tufää, – ama yoksa neylän ateş atmaa, yap, nicä biz avlanardık. Buralarda şindi ilkyazın ne uracan? Tavşam hem tilki pek siirek görüner. Bekim, keçı, ama sän brak onnarı. Hepsindän islää bu vakıtta, açan aprilin yarısı geçer, açan kimi erlerdä kaarlar eriyer, var nasıl tüfeksiz da avlanmaa. Bilersin, biz, kardaşlar, gençliimizdä bilmäzdik, ne o tüfek. O paalyıdı deyni, biz kışın kurardık kapan tilkiyâ hem canavara, ama ilkyazın gidärdik tutmaa kosaç, yaban horozu. Bu kuşlar kuşkudur, ama diil okadar şiret, nicä başka kuşlar. Onnar ilkyazın auşam-sabaa toplanêrlar bireri toom saçmaa bir harmana da orada çekederlär kendiycesinâ ötmää, güldürdemää. Onnar daalışarkan, orayı yaklaşêrlar onnarın eşleri, çillär. Bunnar kosaçlardan iki kerä taa küçük taucak, ama yaban. Pek gözäldir yaban horozları. Tüüleri onnarın taa çok zambaklan eşilä bakêr. Salt gırtlaanda hem kuyruunda, angısı sarkêr iki tarafına, bulunêr birkaç biyaz tüü. Yakışıklı kara gagacı azıcık kıvrık aşaa dooru. Kaş erinä büüyer iki kızıl ibicäk, onnardan aşaa, boncuk gibi, şilêêr kuşku gözleri. Biz onnarı diri tutardık kafeslän, kündäylän.

Dädunun annatması gelirdi esaba. Düşüneräk onun lafına, istedydim deneyim bu zanaatı. Onun nasaatına görä tertitledim süüt fişkanından bir siirek kündä. Üstünä taftacıklar arasına sıktydım paun otu, nicä iki süpürgecik karşı-karşıya, ki uçları etişsin biri-birinä da kuş, pindiynän onnarın üstünä, onnar kolay düşürsün onu kafes içinä. Dadamık içim kafesin üstündä kuruluydu bir kasnak genä süütlän da ona astıydım biraz kalina, angısını bu kuşlar kayın tomruundan kaarä, beenärdilär imää.

Bän sesirgendim, nereyi toplanêrlar bu kuşlar. Bayırıkta o erä taşıdım birkaç dal hem birkaç kucak kuru ot da yaptım onnarın harmanının yanında bordey. Erken, karannıktan, kafes sırtımda hem tüfek elimdä salt bir patronnan vardım o erä, koydum kafesi bir tarafa da kendim saklandım bordey içinä. İşidilmäzdi taa bişey. Ama te çuruldadı yukardan cıvırlıganın sesi. Birazdana sora dolaydan geldi bir ses: "Ki-fü-ü-üt". Sora top gibi yanıma kondu kosaç da bir vakit sansın dondu erindä. Herersi sus oldu, ama taa gözükmäzdi bişey. Sora, duyduunan, ani buralarda yok kimsey, verdi ses öbür kuşlara, ani şansora toplanmışılär yakına. "Ki-fü-ü-üt", - baardı bu iki kerä. "Ki-fü-ü-üt, ki-fü-ü-üt", - konarak burayı, cuvap verärdi öbürleri. Toplandıydı 10-15 çift kuş. "Khu-u-u, khu-u-u", - yayıp kanatlarını hem uzadıp enselerini onnar koolaşardılar harmanda, savaşardılar urmaa biri-

birinä gagaylan, kanatlan yada maamuzlan. Bu kaçınmaktan sora, ayrılıp, hepsi tükürärdilär otlara, neredä onnar gezärdilär, da verärdilär başka türlü ses: "Güldür-güldür, oldu-oldu".

Pek meraklydy onnarı siiretmää, ama tezdä kuşlar sustular. Dışarsı aydinnandıydı. Horozlara yaklaştıydı birkaç taucak da çekettilär gagalamaa otları. "Sanki ne bulsun onnar orada?" – düşünärdim bän. Osaydı, nicä sora bana söledilär, çillär butakım toomnanırmışlar, zerä kosaçlar onnarı karmazmışlar, nicä bizim horozlar taukları.

Şansora aydinnandıydı heptän. Bän sä ölä üşüdüydüm, ki titirärdim, nicä bir yaprak aaçta hem durgudamazdım çenelerimi. Benim kafesim durardı üüsüz gibi bir tarafta. Kimsey ona bakmazdı. Kuşlar daalışar gibi olduydular. Sora neredänsä koptu birisi da gelip konu benim bordeyimin tepesinä. Dönüp-dönüp her tarafa, o çeketti çaarmaa öbürlerini. "Aga, - sevindim bän. – şindi bän seni kendi elimnän tutacam".

Otlar bordeyin üstündä inçeräk sepeliydi, ama kuş görünmäzdi. Bän duyardım neredä o oturardı. Yavaşıcık kalkêrim dizçä da, uzadıp elimi, parmaamnan yapêrim bir delicäk otlarda onun altında.

İşlärdim pek usluca, ki duymasın benim musaafirim. Sora sokêrim taa bir parmaamı da savaşêrim büüldeyim delii. Kosaç bişey duymazdı da hep çaarardı öbürlerini. Dizçä bana uymazdı işlemää deyni, bän kaldıydım bir dizimdä, ama öbür ayaamnan bastıydım erä. Şindi taa kolaydı etişmää bordeyin yukarsına. Açan açıldıydı bir delik, ani sıysın pañçam hem duyduu gibi onun sıcak tüülerini, hop, hızlandım tutayım kuşu, ama caba: elimdä kaldı salt tüü. Kuş uçtu da konu bir tarafına. Usuluunnan çıkarêrim biraz kavalları, ki urayım onu, ama o nesä duydu, bän da kıyamazdım atayım patronu da çektim tüfää geeri, deyip: "Git, kısmet seninmiş". Fır-r-r, yapıp bir devrä, o geldi konu kafes üstünä, onun bir köşesinä. "Te şindi savaşacek gagalamaa emişi da düşecek kafes içinä", - şüpelendim bän. Ama o, canabet, kıstı orada kendini da hayli ölecä durdu. Benim sa canım buazıma geldi ydi onu bekleyeräk. Genä doorudêrim tüfää ona, o da neyäsä hazırlanêr, sansın isteyiptä oynêêr benimnän. Bitkinin bitkisindä savaştı uzansın, ama etişämediynän ona, o yaptı bir adım da daldı kafes içinä. "Hazır", - sevindim bän da savaştım çıkayım bordeydän. Fır-r-r, bu vakit konu kafes yanına bir başka yaban horozu da çeketti dışyanından gagalamaa öbürünü. O da kaçınêr oyany-buyany, uçêr yukarı, savaşêr kurtulsun, ama faydasız, geeri yol ona yok. Sonunku olan brakılıverdi düüştän, silkip kanatlarını, döndü bana dooru, geldi konu tepemä, bordey üstünä, sora uçup konu kafesin bir köşesinä. "Dayanacam, ne olursa", - kararladım bän, ama sonu tez oldu. Kosaç atladı yukarı emişä da düşüp kapandı öbürünün yanına. Düüşmää şindi onnarın aklısında yoktu. Salt çevirip kafalarını bir yanına, şaşırdılar, nasıl oldu da burayı onnar kondular.

Fışırdarak otları hem kürtledeyäk çetin kürtünü, tez tozattım evä.

- Morarmışın, be, - dedi karım, gördünän beni. – Gir içeri, çay hazır.

- Urdun mu bişey? – güleräk sordu kayınçu, ani çıkardı sayvandın.

- Urmadım, diri tuttum, - attım ona.

- E-e, caba taşımamışın sırtında kafesi bayırlar arasında.

Alırkan sabaa ekmeeni, ani kaynanam koyduydu önümä, pençeredän göründü dädu Paşa, bir boylu, kurgaf, maavi gözlü hem biyaz uzun sakallı adam.

- Paşa dädu, uuramayacınız mı? – açıp kapuyu sordum ona.

- Olur, olur, helä bakalım, nelär avcı getirmiş. Sabaa hayır olsun hepsinizä, kısmet hem dirlik evinizä, - sölenäräk hem urarak tabannarını, girdi dädu yanıma.

- Buyurunuz bir çaycaaz, - teklif ettim bän ona da bu sırada annattım däduya, nicä geçti avlanmak. Bölä çekettiydi pazar sabaası.

Bu ihtâr annatma tarafından büük ustaydı. Te taa ne ozaman o sölediymi bana:

- Hepsinä, oolum, läözım çalışasın. Bişey gelmeyecek ev içinä, sän zeet çekmedään. Bulunêr ölä dä, ani avcılıktan diil bir kerä boş torbaylan gelersin, ama duyêrsın kendini ilin hem pak. Tabiatı läözım korumaa, çünkü o bizim dayangacımız.

Te, deyelim, tilki, angısı nicä bileriz bir zararlı hayvan, ama onu da läözım koruyasın. Olur faydası tutasın onu yada urasın kışın, ama yılın başka zamannarında o bir da mangır yapmêêr, çünkü ozaman onun derisi diil islää, lokması da, nicä bilersin, inmeer. Dooru, bu taraflarda var ölä sovhozlar, ani maasuz besleerlär kara-kömür tilkileri yada peset, poyraz tilkisi, ani eti da iner. Ama, ne sän, onnar insandan taa ii bakılêr, önnerindä taazä lokma bitmeer.

En ii dericik fevralda. Bu vakıt herbir hayvan sıcak giiner, ozaman onun tüüsü sık hem yımışak. Tilkiyi biz salt diri tutardık. Pinip kayaklara, aylanardık fermaları yıraktan, brakıp aardımızda iki yolcaaz, kestireräk tilkilerin izlerini. Tilki şiret: neredän o yaklaşêr bireri, oradan da çıkêr geeri, basarak kendi izinä. Erdii gibi onun izinä, brakêrsın kayakları erindä, yapêrsın dört-beş adım izin yanından da erleştirersin kapanı izçeezin altına, kaar içinä. Läözımsa, kimi kerä, kesip izçeezi, koyêrsın onu kapanın dilinä. Kendi izlerin belli olmasın deyni, süpürdersin onnarı, ki duymasın tilki, neredä tutulacak. Pinip kayaklara, ilerledersin devreyi. Bu hayvan aarêêr kendinä imää taa sık auşamnän yada sabaalän. Te geler o usluca durup-durup, basayım-basmayım izinä, kokalayarak hem her tarafa bakınarak. Demir kokusunu bu hayvan duyêr may 150-200 metradan. Onuştan o, yaklaştıynan kayakların yoluna, pek kuşku bakınêr hem basêr. Denedii gibi kayak izlerini, o düşüner: "Te neredä kapan". Şindi o, eşkinnedip kendini, taa serbest gider da yaklaştıynan yolcaaza, bütün kuvetlän atlêêr onun üstündän. Olêr kimi kerä konêr kapan üstünä yada tutulêr yaklaşarkan yolcaaza.

Te nicä işlär, Saşa. Canavarı da hep bölä tutêriz, ama yalnız gitmää ona korkunç, zerä var nicä abansın üstünä. Sataştıydım bän bir belaya. Yanvarın bitkisinde bir gün bän yalnız, çıkıp evdän, gittiydım bakayım, durêr mı kapannarımız erlerindä. Kaar diildi derin deyni, gittiydım yayan kayaksız.

Suuktu pek, onuştan giidiydım burnuzumu, sayılêr kaplı boy kürkümü. Denediydim, ki kapanın biri yoktu erindä. Belliydi, ani henez sürüklemiştı, ama dolayda bişey görünmâzdi. Kütük, ani sincirlän baalydı kapanda, aardı. Hayvan gidämâz onunnan yıraa. Ama ne olsun bu? Taa biraz yaklaştıynan, denedim, ki burda yabancı izleri. "Na sana, gidip bakayım baarli, boşanmamış mı birerdä", - düşündüm bän da yollandım izleyim onu. Canavar aşmıştı bir bayır da tırmanardı öbürünä. Beni gördüynän, o çekilip sindi andız içinä. Yaklaştım ona. Elimdä, bir sopacıktan kaarä, başka yoktu bişey. Gittim ona bayırkı taraftan, sanarak, ki yukarı dooru bu zeetlenmiş hayvana taa zor olacek bana karşı koymaa. Açıan üç-dört metra kaldıydı ona kadar, denedim, ani o tutulmuştu ön bacaandan, angısı kanamıştı pek. Bezbelli, beni gördüynän, o savaştı kemirsin ayaanı da kurtulsun. O yatardı kıpışık gözlän da sansın deyärdi: "Verilerim, yap ne istäärsän benimnän". Açıan bän sakına-sakına biraz kayıverdim ona dooru, o hızlanıverdi bana. Bän, ondan kaçmaa deyni, geeri-geeri adımnayarak, bastım kürkün peşinä da, istämedään oturun kaar içinä, pırıldak gibi çevirildim ondan bir tarafına, korunarak sopacıklan. Kurtardı beni o, ani yabancı dolaştı andıza da eştirämedi kapsın ayaamı. Salt burnuzun bir parçacı kaldıydı onun dişlerindä. Biraz kendimizä geldiynän, biz bakardık biri-birimizä iki kuvettän kesilmiş duşman gibi, ani enidän tutunaceklar düüşmää. İnanêrsın, bän halizinä kıpıttıydım. Şindi bän onu taa ii tanıydıydım. Önümdä hırlanardı bir batal, taulu hem pek kıvrak canavar. Kırmızımsı gözlerindän sansın ateş çakardı. Yalnız bişey yapamadyınan, çaardım kardaşımı yardıma. Gittik beygirlän, koşulu kızakta. Eştii gibi oralara, ükledip kızaa ot, braktık onu aşaa, ama kendimiz gidip sürükledik yabanyı burayı. Kart beygir kuşkulandı, ama o korkmazdı bizim yanımızda, çünkü ona bu diildi seftä. Tutup yabanyı birimiz kuyruundan birimiz da sincirdän, attık onu kızaa da alatladık evä. Kapıp beygirin edeeni, kardaşım gitti ileri, bän dä geeridän adımnayarak, siiredärdim yabanyı, ani kısmıştı kısa kulaklarını hem kıpıştırmıştı şu titsi gözlerini. Beyaz keskin dişlerinnän sansın daymaca hırlanardı bana. Getirdik onu evä, gösterdik insannara. Köpeklär, duyup canavarı, kaldırdılar büyük şamata. İnsannar kimisi sokulardılar bu meret musaafirä da verärdilär ona bişey imää, ama ona diildi lääzım bişey. O bir insan gibi annardı, nelär gelecek başına. Sora biz onu astık aaca da o buulduunan, enikunu soyduk onu, ki bozmayalım deriyi. Kesildi köpek sesi, hepsi insan daalştı.

Te bölä Saşa, yalnız canavara karşı çıkma, zerä doldurursun donnarını da.

- Ha-ha-ha, - güldük biz ikimiz dä.

- Dädu, bana tilki hem canavar diil lääzım, benim olmayacak vakıdım onnarın aarından kaçmaa.

- Senin işin, çocuum. Bu dünnedä kimä ne verildiyseydi.

- Dooru, saa olunuz, ani uuradınız.

- E-e-eh, hepsi islää, ama biri prost: duyêrim, ani kısaldı ömürüm.

Konuşmaa canabininnän pek meraklıdır, çünkü seslemää dä becerersin, annatmaa da galanton. A kalın saalicaklan, buyurun bizä. Sizin için kapumuz geriyädän açtır.

TÜRLÜ ZANAATLAR

Taşıyarkan kaymakları, baari bilärdim bir iş, angısının kolayını aldıydım, ama onnarı braktıynan, lääzimdi koşulayım türlü işlerä, angılarına zorcaydı alışmaa. Sınaşamadıydım hayvancılaa, bezbelli onuştan, ani bobamda evdä bir inektän kaarä, ani uşaklımda yazın otladardım, başka bir mal görmediydım. Geldiydi sıra Altayda işlemää brigadir ineklerdä, ama iki aftadan sora beni çıkardılar, çünkü fevralda süt düştüydü bir inektän yarım kila taa aşaa. Bunun için olduydu büyük şamata. Ozaman seftä denediydım saamaa bir inek, ama başa çıkaramadıydım. Sakına-sakına çektiydım hayvanın memesini, ani uzadıydı bir kariş, ama bir dä damna süt vermediydi.

Biraz çalıştıydım zavhoz-kladovşçik, açan fermanın zavhozu çıktıydı oþuskaya. Bu zanaata da yakışamadıydım, çünkü becerämäzdim çalmaa. İnsannar sa bendän savaşırdılar bişey-bişey silmää. Angı birini koruyaceydın. Bir kerä tanıdıydım sovhozun çuvalını bir dul karıda Aniskada, ani gelmişti bana sklada un için. O vakıtlar kaybeldiydi 10 çuvalımız.

- Neredän bu çuval sizä? – takıldım bän kariya.

- Çuval bizim, - taa da büülltü Aniska şu patu gözlerini.

- Bu çuval sovhozun, bän onu tanıdım, onuştan lääzim çeviräsin onu burayı sklada.

- Sän caba takılma bana, zerä sölärsäm kardaşıma, o seni toz yapacak. İştittin mi kulak zotkalı? – utanmazdı o baarmaa.

- İslää. Sölä Löşa gelsin bana da lafedelim onunnan. Ama çuval kalsın burda.

- Sän delermä. Ver çuvalımı geeri, - paralanardı o eşiktän. Bizi ayırdardı bir stolcaaz, ani durardı içyanda, kapu aazında. Stol üstündä erleşikti kantar giralarlan. Bän kayıl olmadaan, Aniska uzanıp savaştı tırmalasin suratımı, ama bän çekiliverdim biraz geeri da bir kıpımda kararladım nasısa durgutmaa bu delibaş kariyı.

- Kırıla burdan, kancık, zerä toplanacak insannar da sana taa çok maana bulaceklar, - kaldırıp sesimi, aldım elimä iki kilalık bir gira.

- Gitmeyecäm, ver çuvalımı, - o taa köpürdüardı aazını, ama bir adım çekildiydi geeri.

- Sän gidecän mi burdan? – kurulup basettim girayı ona dooru, ama o uruldu kapunun süvesinä ölä, nicä bän neetlendiydım.

Aniska çekiliverdi bir tarafa, sölenerek hem bakınarak, salamayacam mı taa bişey onun aardından.

Auşamnän, evä gidärkän, önümä çıktı Löşa. O yonurdu bıçaklan elindä bir sopacık. Açan bän yaklaştım ona, o verdi seläm da sordu:

- İstedin buluşalım? Te geldim. Sölä, bän sesleerim.

- Ne söyleyim sizä? Siz iki, ama bän yalnız.

- Neredä iki? Bän yalnızım.

- İki, iki: sän hem senin bıçaan.

- A-a, sän ondan sakınma. O dayma benimnän gezer.

- Ozaman sakla onu cebinä da lafedelim.

- Yok laf, bän diil ani geleyim onunnan seni korkutmaa, ölä benim taabetim: hep bişey-bişey canım çeker onunnan yonmaa.

- Helä biz erkekçesinä lafedelim, çünkü kakun istämedi beni annasın. Sölä, neredän o çuval sizä? Siz diil salt çuvalları, ama toomnuk yulafı da kırdan aldınız, ölä mi? Bunun için cuvap edeceniz daavada. Kaç çuval sendä taa var, çünkü bizä etişmeer 12 çuval, - atakat ettim onu birdän, biraz büüldüp sayıyı.

- Diil läözım, Saşa. Bendä evdä taa 4 çuval var, - saburlu söledi o.

- Ama kafadarında kaç?

- Bän yalnız okadar aldım, ama başkasını bilmeerim.

- İslää, getir onnarı da bitirelim kavgayı. Sölä kakucuuna, başka zevklenmesin, zerä sokacek seni belaya.

- Biz onunnan kolay annaşacez, ama sän tut lafını. Bän istämeerim ikincilää düşeyim kapana, çünkü orası diil cellat.

- Bilerim. Annaştık. İsteerim bir nasaat vereyim: başka kerä çıkma bir kimseyin önünä bıçak elindä, çünkü hiç yaraşmêêr ölä.

- Afet, bän gittim.

Kimdeydi kalan çuvallar, aardını diildi läözım aaramaa, çünkü verdiğim lafımı Löşaya, ani bitirelim bu dolaşık işi. Bu kayıplara eklendiydilər taa başkaları da, onuştan üç aftadan sora ödediydim sovhoza bir aylın parasını, ama emin ettiydim, ki şansora bölä erä, istär kessinnär, sokulmayacam. Bölä faydasız işä seftä düştüydüüm, ama kurtulduydum ondan da.

Noviçihin pek ii tutardı aklında, ne ona adadıydım. Bunu o hiç bir kerä annamazdı, o beni islää bilärdi, ani bän gidecäm orayı, nereyi o yollayacak, çünkü ölä annaştıydık, açan geldiydik sovhoza da istediydim, koysun beni bir kolay işä.

Birkaç gündän sora vekil teklif etti, alayım üstümä harman işlerini, ani sürtärdilər iki, iki buçuk ay. Hayli vakit geçärdi, toplayıp erleştirmää teneyi, çünkü yulaf geç olardı da biçilärdi biraz eşilli. Onun tenesini atardık yıvından yıvını, ani kızıp yanmasın. Kuruducu dayma bozulardı da etiştirämäzdi onu kurutmaa. Boodaylan iş kolaydı, çünkü ekilärdi az. Bu işä halizinä yapıştıydım. Gündüz işlärdim karırlarla, ani saurardılar terekeyi, gecä - taa çok adamnarla, ani taşıyardılar ekini ambara eki kuruducuya. Kaçınması çoktu, çünkü olurdu kimi bozgunculuk tehnikata, ama çalışardım bütün havezlän.

İşlerin sonuna dooru günün birindä harmana çekildi bir taliga. Ondan atladı erä bir alçarak erif da, verip selämini, uzattı elini deyip:

- Kaltakov, profsoyuzun prisidateli.

- Drasti, Sıki, - uzadıp elimi, söledim bän da laabımı da biz tanıştık. - Ama neredä Dudarev, bizim eski prisidatelimiz?

- Onu aldılar başka erä.

Kaltakov maamilä surat sordu onu-bunu da sonun sonunda söledi isteediini, çıkarıp bir kıyatçık cebindän, neredä yazılıydı, ani vereyim ona iki

çuval yulaf, bir ona kendinä, bir da buhalterä, ani işlârdilär merkez fermasında.

- Burası harman, onuştan burdan bişey verilmeer. Bu tenä läüzim bütün geçirilsin jurnala, çünkü ona görä odenecek kombaynacılar, - okuyup tıdulayı, çevirdim onu geeri çorbacısına.

- Neredän bileceklär onnar? İki çuval – ya var, ya yok.

- Diil çok, ama bana dedilär buradan kimseyä bişey vermeyim. Al ambardan, kladovşıçiktän da olmasın lafı.

- İstâmeerim onnarlan olsun işim, çünkü sanêrım, ani biz taa ii annaşacez.

- Zorca: burdan bişey kolverilmeer, - genä savaşêrım ona annadayım.

- Haydi, makar bir çuvalcık. O hiç tã belli olmayacak.

- Olmaz, vatandaş.

- Sãn halizdän mi bölä direşkânsin, osa ölä yapılêrsın mı?

- Ölä, nicä var. Bãn söledim, ani vermeyecâm.

- Brak sãn onu. Bãn te buradan doldurayım çuvalcı, - brakılmazdı bu yapışkan erif. Simasından o benzärdi altaylılara. Bu bir kalın zotkali, alçarak, ama omuzlu adamdı; kıpışık gözleri dayma gülümsärdi, kalın dudaklar arasından şılardı bir biyaz demir diş.

- Şindilik burda bãn çorbacı. Açan sãn olacan, doldur neredän beenecän hem nekadar isteyecän.

- Brak, olma ölä sıkı. Bizim taraflarda bölä adamnar çok bir erdä işlâmeerlär. Te olacek topluş da orada sölenecek sizin işiniz için. Canabin mi burda profsoyuzun prisidateli?

- Ölä, bãn, ama ne söyleyeceniz, açan sizdä o da yok, ne ani biz yaptık. Sizdä gençlär haydi-mey gezerlär, bilmeerlär neylän kısıltmaa vakıdı. Bakın öncedän kendinizä aynada.

- Bulacez, ne söylemää.

- Sãn, prisidatel, utanmêêrsın mı bölä mindar işlän yaklaşmaa bana? Nedä senin üzün kalacak, açan bãn bunu açıklayacam direktorun karşısında?

- Maşallaa, ne sãn, bãn salt istedim denemää seni, - istâr-istemâz çıkardı o bir falş gülüş.

- Bak kendinä, köpek. Ama şimdi kırla burdan da başka kerä bölä olaylan yaklaşma bana.

- Oldu, oldu, diil läüzim çekişmää, - yımışadı bu meret musaafir da attı çuvalı taligaya.

- Çık taa tez da kapayım tokatları.

- Haydi, gittim, - idii gibi tuzlu, Kaltakov dönüp sauştı.

O gittiydi, ama benim canıma yapıştıydı bir aar taş. "Neçin bu adam, olduunan bir parça zaabit, bölä kalınnadêr üzünü, savaşêr soksun elini devletin cebinä? Olur mu dooruluk toprakta, açan böleleri kullanacak bizi? Kim onnarı üüreder bölä olmaa: şkola mı, insanlık mı?" – gücenip sorardım kendi-kendimä.

ACEMİ ŞOFER

Günün birindä, gidärkän merkez fermaya, devirildiydik maşınaylan. Kamionun koşunda oturdılar birkaç adam, karı, uşak. Ükledip maşınaya 1500 boş eni çuval hem kaldırıp orayı lisapedimi bän da tırmandıydım kamiona. Yollar kurduydular da maşınalar taa sıkça peydalanardılar bayırlıkta. Koşun önündä boşta durardı dakinä bir demir fıçı dolu benzinnän bir yanında da dayalıydı lisapet. "Mutlu vakıtlar" deyip, birkaç insan geçirdi bizi yola. Kendisi şofer oturdu bizinnän koşu, ama kollamaa maşınayı verdiydi bir ergen olana. Kefli şofer gülüşärdi bir stajor kızlan da haydardı maşınayı fıgarka aazında, sansın üz yıl gezmiş onda. Geçtiynän derä boyunu düzlüktän hem suyu, yol tırmanardı bir bayırcaa. Orayı hızlandırdı maşınayı çocuk, ama maşına seslämedi onu da yavaşıttı kendini. Erif hızlandı gezsin elinnän kalkanda, ama motor pıtırdayıp bir-iki sustu. Maşına aldı geeri, şofer kıpıttı, adamnar atıverdilər kendilerini koştan erä. Karılar, uşaklar baarinardılar. Bän durardım ayakça lisapedin yanında, tutunarak koştan. Maşına hızlandıqça, hızlandı geeri, da hep yannardı bir yanına, çünkü sol tekerlää onun pinärdi setä. Bezbelli, şofer istärdi durgutsun kamionu dayayıp onu setä. İnsannar arasında kalktı panika. Şofer yukardan baardı, ki onnar kalkmasınnar ayakça. Ama te geeriki tekerlek, urulup bir taşa, biraz koparttı kendini erdän, sora genä konu erä. Bän savaştım, kaldırıp kendimi borta, sıbıdılayım başaşa erä, ama bu olmadıydı. Taa bir kerä tekrarlardım, ama bort, urulup güüsümä, genä atıverdi beni geeri. İstärdim kırayım birerimi, ama salt kalmayım maşına altında; onuştan, alıp kuvet hem dartıp kendimi, uçtum aşaa maşınanın yanına, nicä tramlindän atılërsın suya. Bän düştüm erä, konup başımnan sol kolumun bileenä, ama kaybetmediydım kendimi. Maşınanın ön tekerlää gelärdi üstümä dooru. Bän ondan kaçmaa – o beni savaşırdı bastırmaa, birkaç kıpım ölüm saat gibi gezärdi yanımda. Yapışıp setä, bakardım, nicä tekerlek yaklaşırdı. Bän, çirkin baarıp, çüüdüm – tekerlek, sıyrılarak çepiçimä, geçti yanımdan.

Titsi geler, açan ölüm gezer adamın dolayanında. Maşına, kabardı kendini, yattı bir yanına. Fıçı gümbürdeyip tukurlandı dereyä dooru. Bana gözükmäzdi, ne olër kalan insannarlan. Salt işidilärdi, nicä sansın er altından gelärdi uşak sesi. Hızlandı orayı: babu şılattı başını çuvallar arasında, bir uşak kalmış onnarın altında. Çıkardık kızçaazı, kalanı silkinärdilər çuvallardan, salt şoferin lafçıykası kalkmazdı ayakça da oflardi erindä. Fıçı bastırmişti onun çantılarını. İlişmişti o bir başka karının da annisine, ama büyük zarar yapmamıştı. Stajor görünmäzdi. Şofer baardı ona, ki o çıksın kabinadan, ama o çıkamazdı oradan, çünkü kapucuk kilitlemişti. Çocuu çektik dışarı pençereciiktän. Zavallı erifin üzündä benizi yoktu. Çeneleri kitli, fıgarka aazında o bişey söyleyämazdı hem titirärdi bir sıtmalı gibi.

- Neylän şindi ödeşeyim seninnän, ba çocuk? – kableitti o şoferdän maanalı soruş.

- Gı-gı-gı, - istedi sölesin stajor, ama bişey annaştıramadı.

- Sän geç kaldın geçirmää aşıaakı hızı, yada şaşırđın onnarı, bu işi lââzım yapasın taa energik.

- Bän kıpıttım, - henez şindi sökülär gibi olardı erifin dili.

- Ama vardı kolayı çıkasın bu dolaştan, eer heptän durgudup miyaklaydın maşınayı. Ozaman usuluunnan, panikasız geçeceydin birinci hızı da hızlandırıp motoru, kopardaceydın kendini erindän, - üüredärdi şofer, açan tauşan şansora bayırı aştıydı.

- Bän savaştım, ama maşına birdän aldı geeri, - savaştardı kıvırlanmaa çocuk.

- Sän başka kerä bölä yapma. Bölä sluçilerdä taa iidir yavaşıdasın maşınayı bayırın eteendän da usul-usul savaşasın tırmanmaa yukarı, çünkü olmasın sana bayırın orta erindä geçmää başka hızı. Ozaman hiç bir kahırsız çıkacan herbir bayırı, - şofer dayanıklı annadardı, ne usullan olurdu çıkmaa bayırı. O pek sertlenmäzdi, çünkü duyardı biraz kendini kabaatlı da. Oturaydı stajoron yanında, bekim, bu avariya olmayaceydı.

Tezdä direşip kaldırdık maşınayı tekerleklär üstünä, çünkü o 1,5 tonnuydu. Toplayıp daanık şeyleri hem atıp onnarı koşa, ilerlettik yolumuzu, ama sessiz, sansın geçirärdik ölüyü. Şükür Allaha, ani bu kerä dä kurtardıydı beni, çünkü genä ölüm sınırındaydım.

ENİ ZANAAT

Üredecilik zanaatını, angısını dayanıksız beklârdim, zar-zor kablettiğim güzün 1954-tâ, açan biraz taa islââ kolayını aldıydım. Eni erâ geçârkân olurdu köstek tâ, ama şükür Saşa Skurihinâ, oradaki agronoma, ani kaldıydı sovhoz direktorun erinâ. Skurihin – maalim bir erif, savaşardı annasın herbir zaametçinin zorunu, onuştan insannar da onu sayardı. Bu bir tombarlak suratlı, maavi gözlü, siirek kaşlı, kel başlı genç otuz yaşında adamdı. Bu orta boylu, omuzlu erifi dayma görârdim atlı beygirdâ.

O güzün Skurihinin yalvardına görâ bân genâ koşulduydum zavhozluk etmââ, ama annaştıydık bölâ: eer gelirseydi ronodan haber, ki bulundu bana er bir şkolada, o saat salverecek beni eni zanaatıma. Hiç umut etmediydim, ani bu kerâ bölâ kolay kurtulacam o boyunduruktan, zavhozluktan. Şaşılacak iş: üç gün sürttüydü, alınca üstümâ işi, ama iki gündân sora geldi kiyat, ki alatlayım, bu günnerdâ olayım rayonoda. Şükür, Skurihin lafını çevirmediydi geeri. Ertesi günü, verip şeyleri, ne ani kablettiydim, yollandım merkez fermaya direktora, kolversin beni üredecilik zanaatına.

Eskidân direktor Vasi Kaçkın taman bitirmişti otpuskasını da konmuştu erinâ. Denedii gibi onu kabinetindâ, bana islââ gelmediydi, çünkü sakınardım, yapmasın köstek. Onuştan kala-kaldım kapu aazında, bir kıpım gelmeyip karara, girmââ mi osa girmemââ mi ona. O duyuverdi benim potreli halımı da çaardı, gireyim içeri. Oturmaa deyni skemnâ bana teklif edilmedi, ama pek küsmâzdim, çünkü taa çok sakınardım, ki o ret etmesin benim istediimâ.

- Ne söyleyecân, Sıkı? – atatlan soruverdi zaabit.

- Söleyim, sölämeyim, bilerim, ani sovhozdan dışarı birini salvermeersiniz, ama lââzım söleyim. Geldim, Vasiliy İvanoviç, salverâsiniz beni üredecilik edeyim, - cuvpladım ona, kollayarak nicâ diiştirecek üzünü.

- Siz ne? Bâna annamêêrim, ne bu: dün kabletmişiniz zavhozluu, büün vardınız geeri, ne kedi-sıçan mı oynayacez? – dedi o, hiç kızartmadaan kendini.

- Biz ölä annaştıydık Skurihinnân, ki lââzım olduu gibi, o o saat salverecek beni, ama şindi o yok...

- Kahırlanma, bunu bân bilerim, ama bizâ olmêêr islââ. Bân bilmâzdim, ani sân ürenmiş, vardı nicâ yollayım vekillik için ürenâsin, - kesip lafımı, şaşırtmaca dedi direktor, katmayıp araya bir da kaba söz.

- Bân, Vasiliy İvanoviç, severim uşakları, onuştan yalvarêrim salverâsiniz beni şkolaya, - taa dalgalanmış seslân annattım ona.

- Eh, yazık bölâ çocuklarla ayrılmaa, ama açan eceliniz baaliymiş şkolaya, yok ne yapayım. Ver zaamet kitapçıını, - o aldı onu, aktarıp baktı ona da uslu mühürledi onu, sora yazılıp uzattı bana geeri. – Canabin serbest, saalıcaklan, kismetinizâ.

Şükür edip selâmnedim direktoru da uçarak çıktım ondan dışarı. Pek sevindiydim, çünkü kurtulduydum aar işlerdân.

Rayonda üretmək bölümün başı Tomilin selämnediydi beni geldiynän, ama alatlamazdı yollasın okula, çünkü onnar göç edärdilär başka yapıya mı deyni, osa başka bişey mi vardı onun neetindä? Ama bän yakın ona tutardım kendimi. Kucaklayıp kalın-kalın kitapları, aşırardık onnarı eni yapıya. Burada bir-iki gündä biz heptän tanıştıydık Tomilinnän hem onun yardımcılarınınna.

Söz arası Tomilin dediydi:

- Kayılsın mı gidäsin Tumanovka tarafına bir küüceezä, neredä bir kart babucuk zaamatlener dört klaslan da kableder bir buçuk aylık? O yalvardı bana yollayım onun yanına bir kişi, çünkü ona aar gelämiş çalışmaa. Pay ettiynän o ödää, sizä gelecek 75-är proşent.

- Bän kayılıım, - birdän dedim, çünkü başka yoktu ne ayırmaa. Bän savaşardım salt iliştireyim kendimi şkolaya, bakmayarak ona, ani aylemdä var taa dört kişi, neyi Tomilin şansora islää bilärdi, ama ertesi günü o diiştirdi sözlerini.

- Kafadar Sıki, doorudêrım seni Lütaeva. Orada vereceklär sana bir bütün üçüncü klas bütün aylıklan, - sevindirdi Tomilin, uzadıp bana dooruluklarını.

Üretmək yılı şansora çektiydi, oyalanmaa da yoktu neyä, onuştan kararladım kapayım yolumu Lütaeva. Gün yakındı ikindiyä, açan bän sıkıp göçümü lisapedä, çıktım yola. Gidärdim yavaş, çünkü yollar bayırlıkta kançaklıcaydı. Çok erlerdä inip lisapettän itirärdim onu ileri, ama yol uzundu, vakit sa hep taa kısılardı. Kısmetimä, gün kauşmaa yaklaştıynan, beni etişti benzin arabası, ani onun şoferinnän islää tanışardım. Mıyaklayıp maşınayı yanımda, o sordu:

- Nereyi, be Saşa, bölä geç vakıtta yollanmışın?

- Lütaeva, Borä, üüredicilik etmää.

- Kutlêêrım, ama bilersin mi taa nekadar sana itirmää bu maşınayı? Önümüzdü yollar taa da çirkindir. Sän kalacan yolda hem bilinmeer kiminnän taa karşılanacan aalem tarafında.

- Ne yapacan, bölä kafaya, bölä traş lääzım.

- Ya, sän taa ii ver lisapedini, baalayım onu fıçının yanına, sän dä otur burayı yanıma da ozaman bilecän, ani etişecän erinä.

- Duracak mı lisapet orada, boşanmayacak mı?

- Korkma, gidecek.

Lütaeva vardık gecä saat onbirdä. Bütün ürektän şükür edip yoldaşıma, alatladım buluşayım okul direktorunnän. Direktor, bir genç gözlüklü hem balabanca daanık saçlı erif, alıp dooruluklarını, getirdi beni yakında bir aaştan yapıma evceezä, angısının vardı salt bir ayatçıklan bir sobacı. Babucuk, ani yaşardı burda, bir kısa lafın sonunda direktorlan çeketti pirenemä.

- Nereyi yattırayım çocuu? Yatmayacak benimnän e. Görersiniz, ki döşemä dä taazä boyalı, ona da yok neyi döşeyim, - üfkeli attı direktora o yufkarak insan.

- Bul ona bir köşecik, çünkü vakit geç oldu hem sabaa hepsimizi iş bekleer, - deyip, zaabit çıktı içerdän.

İçersi boştu, yoktu ne stol, ne skemnâ. Bân durardım ayakça da beklârdim, ne karara gelecek babu. İnsan ihtârca taa biraz sölendi da sora sordu:

- Sân hazırsın sabaadan mı bölâ durmaa? Hayın erif, braktı başıma adamı, sansın bân borçluyum ona..., - taa biraz mırıldanıp burnu altından, babu uslandı.

- Bân otururum hayatta da yada beklirim eşiktâ, varsa nicâ. Az kaldı sabaayadan, dayanacam bölâ, - dedim, ama kendimi çekârdi bireri yıkılmaa.

- Taa nelâr etmediydi tılsım gibi gezinâsin benim dolayanımda. Na tâ bunu, döşet tâ yat orada, başka bendâ yok bişey, - o attı önümâ bükülü bir eski bayka yorgan.

Süündürüp şılaa, onun bayka yorganını döşettim altıma, kendi yorganımın üzünnân dâ örtünüp, savaştım dinneneyim. Sabaalân aar başlan, çürük çantırlan, açan enikunu kopartım babunun yorganını döşeemdân, duydum, ani pek yanılmışım. Boz yorgancıkta kalmıştı koca-koca al boya lekeleri. Sansın biri fisledi kulaama, ki burada örümeyecek işim. Direktor da üreemâ düşmediydi... babu da borçlu kalmadıydı, fisirdeyip:

- Baksana sân, yatmışın benim yorganımın üstünâ, kendi olanını istämemişin bulasın; ne şiret erifsin sân.

- Bân beklâmâdiydim bunu, ama yok bişey, ödeşecâm, - adadıydım ona.

- Sân kalkıp gittin, ama bu kaldı bana. Ne yapayım onunnan şindi? – babu derin sapladı canımı şu küçük boncuk gözçeezlerinnân.

Bân kaldım dikili onun önündâ, sansın dilim tutulduydu, bilmâzdim taa ne söleyim.

- Afedin beni, mutlak ödeşecâm, - tekrarlâdım bân da koca bir taş canımda, çıkıp ondan, gittim okula.

Burada bana verdilâr adanmış üçüncü klası 19 üüreniciylân, angırsını götürdüydüm salt 15 gün. İşim gidârdi islââ. Pazara karşı gelârdim lisapetlân evâ, buluşmaa aylemnân. Ama tezdâ lisapedi çaldılar, da kaldım yap-yayan.

Bir gün uroklardan sora zenkleği telefon. Lafedirdi Tomilin. Geldi direktor. Onnar sözleşirkân, Tomilin lafları benim da kulaama ilişârdilâr.

- Nasıl sizdâ işlâr gider? – gelirdi yıraftan ses.

- İslââ, şükür Allaaya, üüredicilâr hepsi erindâ, odun kış için tedarıklandı, biraz tezek hazırlandı, ölä yok neyâ aalaşmaa.

- Eni üürediciniz nasıl?

- Çalışêr, islââ çocuk, - direktor baktı bana da gülümsedi.

- Ya sor ona, kayıl mı geçsin Moskalövkaya, orada ona taa ii olur, çünkü okul da, konak ta bir evdâ.

Nasıl kayıl olmayaceydım, açan burada konaam pek kıstaftı. Yaşârdım iki molduvanka karılarda, biri 45-50 yaşında, biri dâ 70-tâ. Onnarı da haydamıştılar burayı diil mutlu yaşamak için. Genç olan gelip iştân, dayma takazalardı kart babuyu türlü bet laflarla. Burda hepsimiz sınırdık bir odacaa.

Moskalövka durardı büyük yoldan bir tarafta iki uzun bayır arasında. Belliydi, ani bu bir çoktanka küücääzmiş, çünkü insannarı yaşardılar çüm-çürük evceezlerdä, angılarını koymuşlar dereciin iki tarafına. Burada çalışardım kendi zaatıma, çünkü hepsinä bän saabiydim, yardımcı yoktu. Evin, angısında şkolaydı, bir odasında urok yapardım, birindä dä yaşardık beş kişi: bän, karım Elvira, iki uşak hem kaynanam. Sora burada duuduydu taa bir kızçaazımız. Şindi sayı tamannandıydı, olduydu üç uşaamız: Peti, ani yaklaşardı üç yaşını doldursun, Liza, ani bir yaşını aştydı hem küçücük Länkacık. İki yılda, nekadar çalıştyıydım burda, salt bir kerä yoklandıydım, ama geçirdiydim onu ilin takazaylan. "Hayda bölecä", - dediydi o kız-inspektor, ani gelmişti taa burayı rayonodan.

Şkolaya toplanardı 12-16 uşak, herbir klasa 3-4 kişi. Sabaalän gelärdilär birinci hem üçüncü klaslar, ama üçüncü uroo toplanardılar hepsi okulcular. Üçüncü hem dördüncü urokları geçirärdim dört klastan. Bundan sora, salverip birinciylän üçüncü klasları, çalışardım taa iki urok ikinciylän hem dördüncüylän. Sınaştyıydım avtomat gibi. Plannarı yazardım açık tefterlerin iki sayfasına dört direcää, çünkü herbir klas için ayırı olsun göreyim ne yapmaa. Ačan bir klaslan götürärdim işi, öbürleri çalışardılar kendibaşına. Sora buna verip bir kendibaşına iş, tezicik geçärdim öbürlerinin birinä. Ölä sıralardım hepsi klasları birkaç kerä. Hepsi cuvap tutardı da kabledärdilär nota, hepsinä verilärdi ev işi.

Fizik kulturasına çıkardık hepsimiz birdän. Oynardık futbol, voleybol, gidärdik geziyä tabiata, dolaşardık fermaları. Kışın çıkardık bayırlara kayaklarlan. Kaymakta kızlar da savaşardılar aşaa kalmasınnar çocuklardan, ama en üstün kayıcı kalarđ Vitä Muravyov, bir açikgöz, çapkın uşak, ani tutardı kendini kayaklar üstündä nicä gerili bir yay. Derin kaarda o yumulu gözlän kayardı. Ona diildi günää pay alsın büyük slalomda da, ama kim saklı erlerdä, bizdän kaarä, göreceydi onu. Bu ahenktä Vitä kalırdı pelivan salt bizim aramızda. Bölä süüner körpä talantlar çok erlerdä.

Moskalövkada iki yıl geçtydi tez hem interesli. Şkolacılarlan annaşardım ilin, ana-bobalar da bana küsmäzdi. İnsan burada azdı, hepsi kolhozda çalışardı hem yaşardı yufkaca, çünkü yılda salt bir kerä para kabledärdilär. Onnarı kurtarardı o, ani hepsi tutardı mal. Otlayacak erleri tutardı okadar, nekadar gözün kaplardı. Burda olardı çok kartofi, ani bütün yıla etärdi hem kendinä hem malına. Besli toprakta büüdärdilär zarzavat, emiş, papşoy, gündöndü hem başka büüyümnär.

İlenmäk için burda radiodan kaarä bişey yoktu. Dayma gamımı daadardım avcılıkıan. Her auşam-sabaa, kapıp tufää, alatlardım bayırlara. Olacak av yada olmayacak, beni çekärdi orayı, neredä ilin soluyardım hem raat kendimi duyardım. Buradan, bayır sırtından, Moskalövka görünärdi nicä aucunda. Hepsi onda 24 evcääzdi.

Bir kerä burayı gelmişti bir-iki günä dinnenmää bir avcı düzlüktän da teklif ettiydi beni, gideyim onunnan avlanmaa. Erken pazar sabaası çıktık onunnan bayırlara. Gezilirdi ilin, çünkü kaar diildi derin. Hava yımışaktı,

doyamazdın çekmää güüsünä taazä soluu. Ayazçık sansın sakınarak arada-sırada çimdiklärdi yanaklarını, onnar da kızarıp açıldılar suratını, nedän adam taa genç durardı. Bayırın birazını aştıynan, hiç bir izä urulmadaan, kafadarım sordu:

- İslää mi tufään var?

- Şindi yadan hayleşmedim ona, - çekip derin soluumu, cuvapladım ona.

- Hadi, deneyelim tüfekleri, - teklif etti o.

- Olur, - kayıl oldum bän.

- Çekelim ilkin sol kavallardan, sän at te o çotkaya bän dä yanındakısına,

- o gösterdi iki taa kalınca çotka, ani durardılar bizdän 35-40 metra önümüzdä.

Biz keezledik, sora ortalı kesti sir hızlı ateş. Salverdik tüfekleri.

- Sän neçin atmadın? – sordum kafadarıma.

- Bän attım, ama sän attın mı? – sordu o.

Şaşılacak iş: tüfeklär atılmıştı birdän. Sora alatladık bakalım, kimin tufää taa topluca düüver. Kaçaraktan, kırıp tüfekleri, görmezine doldurduk onnarı enidän. Baktık çotkalara. Kafadarım, yaklaşıp bana, göz attı benim çotkama.

- İslää. Yapacak iş, - razı oldu o. – Dört iiri saçma ilişmiş...

- Senin nasıl?

- Benim üç saçma diimiş. Tüfeklär ikisi dä islää. Sän satmayacan mı kendi olanını?

- Bän şaşıp baktım ona, ama bişey söyleyemedim. O genä yalvardı, satayım tufää.

- Yok, satamam, o – benim saalım, ama saalık, nicä biliner, satılmêêr, - kestim ona birdän.

- Senin işin, sän ona çorbacıysın, nicä deyecän, ölä dä olacak. Bän salt sordum, - kabaatlı gibi züdü o bitki lafını. Asıp tüfekleri omuzlarımıza, birkaç vakit adımnadık susarak. Bayır taa da dikleşirdi. Tezdä gördük bir yalnız canavar izi. Taazä izlär azbuçuk sepeliydilär kaarcaazlan.

- Da, bu – canavar izi hem belli, ki diil çotktan geçmiş burdan, - potreli dedi adam.

- İzleyelim, bekim, o diil yırakta, - teklif ettim bän ona.

Biz kuşkulu tırmadık o izdän, bakınarak doz-dolaya. Bayır şansora bitärdi, ama bişey gözümüzä ilişmädzi. Önümüzdä sırtta sansın tabiat maasuz saplamıştı erä koca-koca kanaraları, çünkü korusunнар buralarını. Siiredärkän onnarı, lafçım annattı:

- Bu kanaralıkta öncä vakitlarda partizannar Admiral Kolçaktan korunarmışlar. Nicä görersin, burayı salt yayan etişärsin, onuştan kaplamaa burasını pek zormuş. Partizannar vermemişlär buralarını, tutunmuşlar direşkän.

Açan yaklaştık o kanaralara, makar ki karşıdan lüzgär alardı seslerimizi, benim kafadarım, biraz taa süündürüp sesini, nasaatladı:

- Eer bu taşlar arasından peydalanarsa yabancı, korkma, at ona. Ama eer o ıdırannı atılırsa üstünä, kaybetmä kendini. Verip onun aazına kavalları,

enidän doldur tufää da at ona geeri. Gittik, bak kuşku ol. Bän alacam taşların bu tarafını, ama sän git onnarın öbür yanından.

- Annaştık, - dedim, da burada biz ayrıldık.

İzlär kaybeldiydilər. Yaklaşıkça o kanaralara, beni taa pek kaplardı korku, ama savaşırdım tutayım kendimi. Kuşkulu, basayım-basmayım, sıkı tutulu elimdä tüfek, sivridip kulaklarımı hem belerdip gözlerimi, aarardım canavarı. "Bak, sana dooru kaçtı", - işildildi ses taşların ötäänından. Bän daptur geldim, kesildi ayaklarım, ama kaldırıverdim kavalları da beklärdim yabanının peydalanmasını. Yabanı hep taa görünmüzdi, açan işildildi, nicä bir taş tukurlandı aşaa dooru, ne ani taa da kuşkulandırdıydı beni. Bän durardım erimdä, açan yoldaşım baarınarak hem süveräk yaklaşardı bana.

- Sän denämedin mi onu? - taa yırıktan sordu o, açan gördü beni.

- Peydalanmadı bişey...

- Tü-ü, açık aazlı, kaçardım yanımdan yabanıyı, bak sän ama, - kestirip lafımı, taa çok tүүлandı o.

- Neçin atmadın ona? – sordum bän.

- Etiştirämedim, bän onun yanından geçmiştım, açan denedim, nicä o siliniverdi taşlar arasına. Bän orayı tırmanınca, kaybeliverdi şu kuduz, salt geerisini gösterdi bana da erä girdi sansın, - şindi avcının benizi sansın taa da sarardıydı.

Eni izlär doorulardılar aşaa, bayır ardına. Şindi git ta aara lüzgäri kırdı, çünkü yabanının izleri suumuştı çoktan.

O günü avlanmanın sonu yaklaşardı, açan denedik yırıktan bir sürü yaban keçisi. Kaçmaa onnarın aardına kalmadıydı bizim ne kuvedimiz, ne dä vakıdımız, onuştan urup tüfekleri omuzlarımızı, doorulduk evä. Kafadarım, taa biraz kahrılanıp, sölendi, ama tezdä o sustu da çok vakit biz adımnadık lafsız. Bu sluçi brakmazdı beni raada. Şindi halizinä annadıydım, ne o yalnız-yalnıza kalmaa yabanıylan.

Yaklaşırken küücezimizä, derecik boyunda razgeldik bir geniş hem düz biyaz taş.

- Hay, atalım bu taşta da, ama kurşunnan, - genä teklif etti bu erif.

- Atalım yabanının payını, - gülüp, aldım elimä tufää.

Tüfeklär doluydular.

- At ilkin sän, - nasaatladı o.

Bän keezledim da çektim öndeki tetii, ama tüfek patlamadı. Şaşıp buna, enidän gerdim tetii da genä kolverdim onu. Bu kerä da o ateş etmedi.

- Yapmazdı o bunu, ne olsun ona büün? – şaşıp hem utanıp durdum bän.

- Ya bak, ne var onda, diiştir patronu, - indireräk omuzundan tufää, dedi kafadarım.

- Şeytan işi, ne. Eer yapaydı bunu yabanıya karşı, te katılayacedık gülmää. Allah vermesin buna kalmaa. Bän kırdım tufää da bakına kaldım: onda salt bir patron durardı. Neredä kalsın öbürü? Aga, denirkän tüfekleri sabaalän, alatlan görmezine doldurarkan, bezbollahi, biri düştü, - bölä kestirmeyä etiştirdik biz. Bu – bir bilgidir geleceemizä.

Kefim heptän düştüydü, gücülä, sürükleyäräk ayaklarımı, etiştüydüm evä.

- Sän ne ölä güceniksin büün, - sordu Elvira eşiktän.

Yok neyä sevineyim, azbuçuk oldu ydu idireyim kendimi yabaniya, - dedim, sıyırırkan üstümdän rubalarımı.

- Sän ne? – korktu o.

- İslää, ani kafadarım yanımdaydı, ama olmayaydı o, allä güreşeceydüm canavarlan, eer kaçmayaydı o.

- Bän annattım kariya hepsini, nicä geçirdik günü, biraz uslanıp, teklif etti, ki gitmeyim yıraa bayırlara.

- İlkyaza alacam seni da kosaçları urmaa, gelecän mi?

- Ozamana kadar saalık – ya sultan ölecek yada eşek geberecek, ama şindi yıkan da i raat ekmeeni, çünkü bilerim, ani o yabarıdan sän taa açsın.

Av tarafından burada da taa çok bulunardı kosaç (yaban horozu), ama yaban hayvannarından dayma görärdik keçı. Tilki hem tauşam siirek ilinärdi gözümüzä. Canavar de, ki yoktu.

Günün birindä kışın çıktı benimnän bayıra dördüncü klastan bir ürenici Grişa Dedov, dinç hem şiret çocukak. Giderektän o dedi ydi:

- Aleksandr Petroviç, bän bilerim, neredä var tauşam.

- Yırakta mı? – sordum ona.

- Te o bayırın tepesinä yakın, - gösterdi küü yanında bayırı.

- Gidelim orayı mı, isteersin?

- Gidelim şindi, çünkü o, dayma çıkıp kaar altından, kaçiverer oradan.

Kaar derindi. Gücülä söküüp onu, vardık orayı, nereyi getirdi çocuk.

- Te tauşam, te, - baardı o tutnuk sesinnän.

- Ani, va? – sordum, bakınarak yannarıma. Beyaz tauşam belli olmazdı kaar üstündä.

- Te oturukça sesirgener, te bakınız parmaama, salt gözleri kararêr, - Grişa yaklaştı bana, göstersiz tauşamı.

Salt şindi denedim onu, açan kimıldadı önümdä. Bän ateş ettim ona – tauşam kaçtı ileri andızlara dooru.

- Alle, iliştirdim ona biraz, çünkü hızlı kaçamêr.

- Kaçtı aardına, biz onu etişecek, - çardı beni çocuk, koparıp erindän.

Biz kaptık tauşamın aardını, gömüleräk belädän kaar içinä. Bän uzun ayaklarımnan sökärdim kaarı, çocuk ta gelärdi aardıma. Tauşam kaçamazdı hızlı, ama yaklaştırmazdı da kendinä. Biz savaşırdık gidelim onun izindän, kimi erdä kaybedip onu genä bulardık. Tauşam gezdirärdi bizi bayırdan bayıra, ama sora dooruldu eski erinä. Tezdä biz braktık onu da döndük geeri kendi izimizdän, çünkü ter-su içindä kaldıydık, harca yıp bitki kuvetlerimizi. Etiştii gibi orayı, neredän kaldırdıydık tauşamı, Grişa taa bir teklif yaptı, bulalım buralarda kaar altında tauşamın deliini, da kırıp-kırıp kaarı çıkaralım onu oradan. Delii bulduunan, aldık onu iki tarafından, kırarak kaarı biribirimizä dooru. Burda kaar derindi hem pek çetindi, onuştan taa bir ter dökülmesi oldu ydu. Açan kaldı ydi aramızda taa iki metra, Grişa baardı: "Te

o. Bakınız da fırlamasın canabinizdän yaa!" O duan gibi, kapıp tauşamı, oturttu onu kendi ensesinä.

Evä gelirkän, çocuk yalvardı vereyim ona avı, ki yapsın kendinä bir biyaz kalpak. Bän kayıl oldum. Dedov Grişa yaşardı dädusunda. Bobası öldüynän, anası gitmiş başka kocaya, angısını çocuk beenmemiş da dayma kaçarmış manisinnerä. Ölä sora o kalmış burda. Şindi giderektän o yalvardı, brakayım onu sabaa yapsın okulda uşaklara bir cümbüş.

Ertesi günü Dedov geldi okula, açan üürenicilär hepsi toplandıydı. O girdi klasa bir çuval sırtında. Şiretçä kızıptırıp gözlerini, alat-kıptır salverip erä çuvalı, dedi uşaklara:

- Dün biz tuttuk bayırda bir yabancıcık, - çevirdip şalvir yalınını gözlerini benim tarafıma, yalvardı bana, brakayım onu kolversin yabancıcı klas içinä. Bän kayıl oldum, bileräk, ani çuvalda tauşam. Üürenicilär bakınıp durdular, sustular. Angıları taa korkacıktı uçtular pençerelär hem bankalar üstünä, taa girginneri toplandılar dolayanıma. Görüp onnarın potreli üzlerini, bän uşakları uslandırmaa deyni dedim:

- Korkmayın, o – diil yabancı.

- Ama te, yabancı, - Grişa silkti çuvaldan bir hayvan, ani mutlak benzärdi yabancıya. Klasta koptu bir baarışmak, bir şamata, ama Tolä İkonnikov tanıdı, ki önümüzde diil yabancı o, ama Mişa dädunun köpecii, angısı pek benzärdi yabancıcaa.

- Te, dalamêêr, - Tolä aldı köpecii kucaana, açan çoyu taa kızıptırardılar korkulu gözlerini.

- Bitirin, çocuklar, salverin hayvancı gitsin evinä, - izin ettim onnara.

Hepsimiz gülüp kaldık, kimisi yatıp banka üstünä. Uruldu çan, ama kimisi taa boşanamazdı geçtii izlenimdän. Çeketti urok.

- Şindi biz yalvaracez Dedov Grişaya, ki o annatsın, nicä geçirdi dünkü günü. Kayılınsız mı seslemää onu? – sordum üürenicilerä.

- Da-a-a, - bir seslän baardı onnar.

- Grişa, annadacan salt bir minut – kalanını uroktan sora. Kimä diil interesli, tekrarlasın ev işini, ama bän umutlanêrım kabledeyim cuvap "beşerlää".

- ... Salt bir saçmacık ilişmişti tauşamın çantısına, ama Mişa dädu çıkardı ondan saçmayı cimbizlän da dedi, ki tauşam düzeleceymiş. Eer düzelirseydi, biz, alle, salverecez kira...

- Grişa, tauşam büyük mü? – kesti annadıcının lafını Seröja Normandskiy.

- Bizä dä gösterecän mi tauşamı? - alatlan sordu Lena Dudoreva.

- Aleksandr Petroviç, alınız bizi da bir kerä avlanmaa, - yalvardı Vitä Muravyov.

- Alacam, ama şindi bitirin lafları. İlerlederiz uroo. Bölä-ä-ä, bizdä gider dördüncü urok. Birinci klas esaplasın 57-ci sayfada üçüncü numeri. Bu işä vererim üç minut. Kim isteer, esaplasın dördüncü numeri dä. Dördüncü klas ürener Sovet Birlin sınırlarını. Üçüncü klas resim etsin Mişa dädunun köpeciiini yada bir tauşamcık.

- E-e-e, - kopuştu bir ses.
- Uslanınız. İlerleeriz uroo, işleeriz üküncü sınıflan. Sızdä, demeli, okumak. Gecän uroktä okuduyduk "Çekerdecik". Okusun Vera Stepanova.

Bölä bir ergen üüredici gagauz verärdi akıl rus uşaklarına hem terbiädärdi onnarı Altayda, bayırlık arasında saklanmış bir pek fukaarä küüceezdä. İnsannar ona deyärdi Moskalövka, ama kiyatlarda o geçärdi Verh-Solonovka.

1956-cı yılda ilkyaz açıldıydı bir-iki afta ileri. Kaar gündän günä azalardı, ama akar sular pek taşmazdılar yollara. Aprilin ortasıydı. Auşamdan annaşıydık Elviraylan, ki sabaalän erken avlanmaa gidecez bilä. Kalktıyan o giidi sıcak rubalarını da geldi aardıma. Biz etiştik bir yaslan bayırın tepesinä taa karannıktan da sindik bordey içində, ani öncä hazırladıydım. Geçmedi yarım saat, nicä işildirdi cıvırlıganın sesi.

- Şansora otur uslu, tezdä peydalanacak ilk horoz-bekçi, - dedim kariya.
Fır-fır-fır, gelip kondu yanımıza horoz.

- Te geldi, - oynadıp kendini hem fışırdadarak kuru otları, baardı Elvira.
- Sus, mari, - çekip yattırdım onu erinä.

Ki-fü-ü-üt işildirdiynän kosacın sesi, o sordu:

- Bu ne?

- Sus, ba, o çaarêr kafadarlarını. Sus, zerä uçacak, da başka biri konmayacak burayı.

- Bän isteerim onu göreyim.

- Bak, ama salt yapma şamata, yalvarêrim.

Aydınnardı. Elvira biraz uslandıyan, kuşlar biri-biri aardı konardılar yanımıza. Dayanamadaan, karı genä sesetti:

- I-i-i, bak orayı: 4-6-10, taa da gelerlär, aralarında var çil dä.. Ya, ne gözäl onnar!

Susturmaa Elvirayı şansora yoktu kolayı, onuşatan bän uzattım kavalları, ki makar bir horoz urayım.

- Brak, urma, zerä bän gidip ürküdecäm onnarı, - baarardı o, özenip çıkmaa bordeydän.

Bu vakıt bän etiştirdim iliştireyim horozun birinä. Kuşlar daalışıverdilər, biz dä, alıp horozu, kopuştuk evä, çünkü bän alatlardım uroklara.

Bu ilkyaz taa kısmetli ecelimdä çıktıydı.

Rayon merkezi Soloneşnoe. Geldiydim burayı paramı kabletmää. Orada buluştuydum Lütaevodan polislän.

- Evä gidecän mi? – sordu o bana.

- Te alayım paramı da gidecez, - kısıdan cuvapladım ona.

- Diil burayı, Moskalövka, - kuşkulandırdı o beni.

- Ama nereyi? – sordum ona.

- Moldaviyaya, vatanına, - dooruttu o benim fikirimi.

- Nasıl, Moldaviyaya? – şaşıp sordum bän.

- Ölä, - sırttı o. – bütün çıktı Üüsek Sovetin Ukazı, ki hepsini kaldırımları salversinnär kendi taraflarına.

- İşıtmediydim bunu.

- Te söleerim, biz dä şindi hemen işittik bunu bizim zaabittän. Tezdä vereceymişlär sizlerä paşport da onunnan gideceniz, nereyi canınız isteyecek.

Yakın edi yıl verdim gençliimdän Altaya dooruluksuz, kimi kerä basılı, ama son-sonuna verdilär paşport elimä da duydum, ani bizi dä bu dünnedä taa sayêrlar. Bekim, şansora brakırlar bizi dä raada. Sevinmeliin ucu yoktu, pak uçarak gezärdim. Şindi lâazımdı bekleyim üürenmäk yılın bitkisini da boşanayım okuldan. Ama salverecek mi Tomilin, vermedään okulu başka bir kimseyä? Sanki, kimi yollayacak erimä? Ama yollasın, kimi istärseydi. Ya bän danışayım ona.

- Kıyışamêêrım salvereyim canabini, Sıkı, - dooru bakıp üzümä söledi Tomilin. – İşiniz gider diil yufka, düşününüz, bekim kalacanız?

- Bän isteerim ilerledeyim üürenmemi ana dilimdä, - dedim ona büyük duyguylan. O biraz sustu da dedi:

- Ama ne yapacın, beklä, gelincäk erinä bir kişi. Şaşılacak iş: iki yıl geerisi yalvaradın, bulayım canabınä iş, ama şindi kendiniz ret olêrsınız ondan.

- Afediniz, ama benim haliz Vatanım – Moldaviya. Burada bän razgelä adam. Şükür, ani zor vakıtta kıymadınız beni, - dedim, çıkarkan ondan. – Çok saa olunuz, - taa bir kerä şükür ettim bän.

- Mutlu vakıtlar, Sıkı.

Şindi, açan hepsi annaşıldıydı, iyünün birindä okulu kabletti bir ihtär üürediciyka, kalın sesli, siirek bıyıklı, karagöz insan. “Zavallı çocuklar, yıraa, alle, gidämeyeceniz siz bu insannan”, - canıma konmıydı o, çünkü sormadıydı bişey ne üürenicilär için ne dä analar-bobalar için. Yazılıp aktta, ani kabletti okulu, o kaybeliverdi Moskalövkadan. Ertesi günü biz dä aldık yolu evä Moldaviyaya.

YOLLAR, YOLLAR...

Ükledip taligaya şeylerimizi hem oturdup onnarın arasına uşakları (en küçüü yakın bir yaşındaydı), elleşip insannarlan, ani gelmiştilär bizi yola geçirmää, doorulduk merkez yoluna, neredän geçärdilär kamionnar Biyska dooru. Üürenicilär sardıydılar bizi Elviraylan, ani gidärdik taliganın aardından. Sora onnar kaldılar erindä, bakarak bizä, taliga sapıncak bayır aardına. Aşıp bayırı, çıktık geniş yola. Kolverip taligacı, beklärdik bir boş kamion.

Yaamurdan sora, ani yaadydı iki gün öncä, yollar taa hererdä kurumadydılar. Maalim güneşçik yukardan gülümsärdi bizä. Siirektä bir, saklanıp bulutçuk altına, genä çıkardı oradan, yalpakları hem yısıdardı bizi. Pek siirek peydalanardılar kamionnar hem çoyu onnarın gitmäzdilär Biyska. Pek istärdik uurasın bir tanınmış şofer. Kısmetimizä çekildi dedä Grişa Komarov, anılmış şofer.

- Ne, Saşa, siz dä mi kalkındınız? – yayıp kalın kaşlarını, gülümseyäräk sordu o.

- Ölecä, dedä Grişa, gidärsän Biyska, alsana bizi dä, - yalvardım ona.

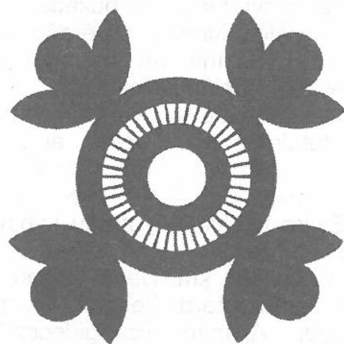
- Kısmetinizä - kâr orayı. Göçünüz bukadarmı? – elleşip bizimnän, tezicik açtı koşun yanını. – Alle, kimsey sizlerdän kalmayacak Altayda. Batünü götürdüm taa martta. Sakınardım üşütmeyelim onun şoparlarını, ama dayanıklı çıktılar, bey, hiç "gık" ta demedilär.

- Sibir çelikleer adamı. Kaavilik – çalışmakta. Suuktan salt ahmaklar öler yada kim aldanıp tutulmuş büyük yolda, ama bizlerä bu yaanmêêr, şindi sıcak.

- Haliz ölä.

Üklettik göçü, Elvira uşaklarlan oturdu kabinaya, bän da erleştim koşun köşesinä, şoferdän yaa.

Lääzım aşalım yakın 200 km. Dedä Grişanın vardı biraz kafasında, ki o pek kokardı rakıya, ama tutardı kendini. Elvira potrelendi. Uçup aklınnan nereyisä, salt dedi: "Allahım, nicä gidecez?". "Korkma, mühürlü kaleyi dayanmak alır", - verirdim ona ürek. Gidärdik yavaşı. Sarkıladı yukardan kendimi, bakardım şofera. O uygun haydardı maşınayı, çamurlu erlerdä yavaşıdardı onu, ama çekedärdi uyuklamaa. Bän yalvardım ona, ki durgudup maşınayı biraz dinnensin. Yaklaşardı bir dar köprücää, ani yoktu yannarında parmaklı. Buralarda ölä kaygındı, ki sansın biraz gezdirärdi maşınayı oyanı-buyanı. Köprücük diildi balaban, ama yufkacaydı. Bän taa bir kerä yalvardım şofera, ki o durgutsun kamionu. "Şindi", - deyip o usuluunnan yılmalandı köprüyä dooru, sora basın-basmaşın gaza, aykırıldı köprüyü, ani beşik gibi gezdirärdi kamionu, çöküp taa çok bir yanına. Dedä Grişayı ter basardı, annısı onun boncuklanardı, bän sa sansın düşümdä aar-aar uçardım. Gücülä geçip köprücüü hem çıkıp bir düz erä, şofer durguttu kamionu, attı surtuunu nem erä dä yıkıldı maşınanın gölgesinä, deyip: "Beş-on minut, sora gidecez". Biz susardık. Şofer birdän uçtu derin uykuya. Tezdä o kendi uyandı da erleşti erinä kabinaya. Şindi bu heptän başka adamdı, bukadar kısa vakıtta o dinnenmişti islää. Maşına gittikçä hızlanardı, çünkü vardıydık düzlää.

ÇAMURCULAR

Gagauzlarada çamurculuk – o bir büyük poeziyadır. Hazırlamaa çamuru deyni, ona lââzım çok kaçınmaa. İlkin lââzım belli edâsin çamurun erini da olsun o duvarlara yakın. Yamaçtasaydı kaldıralacak ev, çamur ondan aşaa karıştırılmasın, zerâ zor onu taşımaa bayıra dooru.

En ii çamur olêr sarı topraktan, saa samandan. O lââzım çiiensin islââ da olsun ne tıkız, ne da yımışak, kalmasin çii. Çamur sayılêr hazır, açan onun içinâ girersin yalnayak, da o kalmêêr ayaanda yapışık. Çok kerâ vardır işittiim: “Çamur özlü, çamur çiiensin islââ, çamur etecek, çamur artacak ta”. Vardır gördüüm çiiensin çamur da. Toprak onun altında karıştırılmamış. Çamuru kesirkân, o fırlêêr kazmanın altından da pıtır-pıtır takışêr onun ardına, nicâ kaçêr bir bölük koyun, yolu geçêrkân sürüyü etişmââ. Ama bölâ olêr siirek.

Düzülân evin saabi bütün afta düşüner, nicâ kazsın erindâ, aul içindâ topraa yada getirsin onu başka erdân, sora samanı, suyu hazırlasın; ne verecek imââ, içmââ çamurculara, kimâ sınırlasın gelsin yardıma, hem taa başka kahırlar bulunêr o adamın başında.

Çamurlar da duuêr insan gibi: kimisi tez, kimisi sâ oya, büyük zeetlân. Kimi zavallı insan, hazırlanarak bu işâ, gecâ-gündüz gözünü kıpamêêr, ertesi günü da savaşêr işlesin hepsinnân bir takım.

Seftâ bân çamura düşüm yazın 1957-ci yılda. Onu çiiensinlêr beygırlân kuyu içindâ. Hayvannarın tırnakları sokmuşular samannarın bir ucunu sansın erin dibinâ, zerâ pek zor kesilêrdi o çamur kazmaylan. Bakarak o çamura, ani kaplamıştı dübüdüz kapu önünü, hem üç-dört kişiyâ onun dolayanında, bân may kıpıttıydım, düşünüp: “Var mı nicâ bu kadar kişiyân kalksın bu aarlık duvara, beşinci sıraya?”. Bir dâ işidildi: “Hadî, çekedelim”. Ondan sora evin saabisinin bobası, bir keresteli esmer adam, kaptı bir aar hem büyük kazmanın sapından, bakarak çamura, yaptı adetçâ bojisini, deyerâk: “Hadî, Allaam, yardım et da vakıtları bitirelim”. Sora, tükürüp auçlarına, sıkıp saurttu kazmayı havaya, bütün kuvetlân urdu birkaç kerâ da ayırdı harman kadar çamurdan bir kıymık. Samannar sansın uzattılar o kıymığın ardından incecik ellerini, isteyêrâk geeri dönsün o parçacık çamur.

Okuyucu, eer yoktursaydı denediin, nicâ kesiler çamur, bak ta esap al, nicâ onu başkası keser. O günü bân gözümü ayıramadım kesicidân. Topalıkları, ani karılar yapıp fırladardılar geeri (şindi kişi zeedelendiidi), biz kapıp taşıyardık duvara. Gittikçâ kesicinin patredi taa belli olardı. Taa işin çeketmesindâ annaşıldı, ki o bu gecâ az uyumuş, çünkü onun gözleri kırmızıydı, dolayanınarı paşışeydi. Esmer benizi onun çamurları birtakımdı. Onun kaavi kolları paşşaların hazırdı koparsınlar ortalı. Kazmayı o uçurdardı, nicâ bir gündöndü sopacını. Örüyêrkân o adam fırladardı dizlerini oyanna-buyanna, omuzları da şurda-burda sallanırdı. Sirtında bir yan yakalı

gölmään çözüktü hepsi kopçalari, kırmızı kuşak tutardı onun kısa paçalı, eski, ama pak donnarını belindä. Onun ayaklarının baş parmakları ters dönmüşülär diil çepiç taşımasından.

Bir vakıttan sora ona yaklaştı bir genç hem kaavi çocuk, deyip: “Ver, Petri aga, bän da biraz keseyim”. Ama kesici buna bakmayarak salladı kafasını, sansın ürküttü sinää kulaandan, da taa hızlı urdu kazmayı. Arada-sırada, bir plat kestiynän, bay Petri çıkardı kuyudan biraz dinnenmää bir körpä zerdeli aççaazin gölgesindä. O gücülä kalkardı erindän da sallanarak gidärdi genä kuyuya dooru kazmaylan, angısını brakmazdı elindän, nicä bir uşak oyuncaanı.

Çamur artık azaldıydı, duarlar da bitär gibi olduydu, ama sıcak taa da koyulaşardı, kalın kara kaşlardan ter süzülärdi kesicinin gözlerinä. Urdukça-çektikçä kazmayı, ensesindä damarlar, şişip uzanardılar enseylän bilä. Şindi onun örüyüşü benzärdi bir sarfoşun örüyüşünä. Hepsimizin cannarımız acıydı bu adama, ama nekadar da keskin baarmasaydılar versin kazmayı, o kimseyä onu inanmazdı. Salt bitkidä, açan isteyip silkmää kazmayı çamurdan, urdu onun küplesini bir taşa, kazmanın sapı oldu iki parça, kesici yıkadı kazmayı bir kada içindä da koydu onu dinnensin duarın boyunda. Kesicinin dä ikincilää işidildi sesi: “Şükür, Allahım, ani yardım ettin da bitirdik zeetsiz”. “Zeetsiz mi?” – düşündüm bän.

Sansın geldi sarmaşayım bu kaavi adama da öpeyim onun kısacık sert sakalcını, deyip: “Helal adamsın, Petri aga”. Okadar kuvet verdiydi o bizä, gençlerä, ani işi başardık tez hem kurajlan.

Bu işän sora Petri aga büün da dürêr önümdä o aar kazma elindä. Neetlendiydım yazmaa onun için bir peet, ama etişmedi kuvedim, da peetlerim uçtu başka zamana. Bu sıralar yazıldı otuz yıldan sora, ki duyardım, ani var büyük borcum Petri agaya hem onun gibi adamnara.

SÖZ

(ştenariy)

Götürücü. Zaman hayır olsun, paalı dostlar, kafadarlar, musaafirlär hem komuşular – hepsi, kim kıymadı zaametini, braktı bir tarafa başka kasavetini da geldi bu bizim aydınnık yortumuza. Büün bütün candan kutlêêrız Canabilerinizi bu büyük yortuyla da deeriz: yortunuz kutluca olsun! Buyurun bir kucak selâm tülüküülülerdän. Biläsiniz, ani soy-senseleleriniz saa-selâm, kimisi onnarın büün burda, taa çoyu gelmedi, neçinki var birär parça çamurları, ama onnar dua ederlär, ki gelän pazara sizin olsun taa büyük çamurunuz, bütün köşeli kateleğiniz hem unutmayın çaarmaa bizi da meciyä. Hem Allaa versin saalinızı da başarasinız kıvrak hepsini, nelär var neetinizdä.

İsteerim taa sölemää, ani bizdä Tülüküüyündä istärsän bilmää bitki haberleri, çık lafa sokaa. Sän işidecän diil salt, ne olmuş dolayda, ama burda seni dä metedirlär yada, nicä taa deerlär, kaldırıp erä dä ururlar. Bizdä pek geçer insan arasında, açan annadêrsın kendin için bir meraklı cümbüşlü istoriyacık. Ozaman hepsinin üzü şennener, bütün üreklän insan zaametli aftanın bitkisinädän güler, sän dä taa çok inana girersin. Gücenän kişi islää biler, ani sabaa lafedecekler diil hep onu, ama başkasını da – o da gülecek üreeni koparınca hepsinnän bilä, zerä başka türlü yok nicä olsun bir sıkı ayledä.

Şindilik işleeriz da yaşêêrız kendi kazandıımızlan, olër kimi kerä koparêrız kolhozdan da. Evleneriz, uşak büüderiz, geler sıra ayrılıp sora genä toplanêrız, ama bundan taa siirek dadêrız, zerä bizim adamnarımız taa çok savaşêrlar otlasınar kendi aulunda. Ama siz, kızlar, korkmayın gelmää bizim çocuklarımıza. Doorusunu söyleyim, onnarın kimisinin yaşı biraz geçti, ama diil ondan, ani onnar prost uşak. Diil, onnarın duşmanı – utancaklık yada pek sarsıklık. Ama bıçak kemää geldiynän, kimisinin buynuzlarını kırêrız. Ama bän bölä annêêrim, ani ko çocuklar kendileri annatsın, ne var onnarın başlarında. Te büün adetçä yortuya karşı yollandık Çeşmäküüyünä dünürlää bir çocuumuzlan, ani kendi küüyümüzdä eş kendinä bulamamış. Geldik sizä, bileräk, ani sizin dä kızlarınız hep ölä sesleyici, işleyici hem kırnak, nicä bizim. Te o şindi çikêr karşımıza.

Çocuun monologu. - Pı-ı, bän da adam mı, ba? Bütün küüdä bulamadım kendimä kız. Aldım merkez sokaan bu tarafını oyanından, sora o tarafını buyanından. Birisi vermedi bana kızını. Girdim herbir aracaa – bişeycik şılatmadılar. Komuşular da sansın laflanmışlar, onnar da bana karşı çikêrlar. "O – deli, ona diil lääzim karı!" – bir laf işidersin onnardan. Ama var da neyä küssünnär bana insannar, zerä bän kafadarımnan taa islää bileriz, nicä onnarın kümes kapuları açılêr. Kalmadı küüdä hiç bir meyva aacı, angısına biz tırmanmayalım. Haşlak pideciklerdän, aalemin fırınından çıkarıp, ilkin biz dadêrız. Taa nelär geçirmedik başımızdan, ama iş tä

yapêrız. Sabaayadan başçalarımızı da sulêêrız, kapu önnerini, sokakları da süpürüp gübürlerini atêrız. Ama çok günaa toplandı başıma. Allahçım, prost et benim günâalarımı. Yardım et bana makar aşırıdan edineyim bir gelincik. Nekadar taa dayanayım, saç tepemdâ kalmadı. Ya, gitmeli bân horuya. Bekim tanışırım orda bir insancıklan.

Horuda Çocuk durêr horunun yanında da savaşêr tutunmaa yabancı kızların yanına, ama onnar onu tutmêêrlar horuya. Salt bir yabancı çocuk, angısinnan bu yiraktan tanışêr, çeker onu kolundan da katêr horuya. Oynarkan, bizim çocuumuzun gözleri saplı kalêr bir kızda, ani karşıda oynêêr. Kız denedi bunu da nesâ danışêr suratasına. Çocuklar nesâ serioz lafederlêr. Te kesildi muzıka, kıza gelerlêr çiçek için, angısını getirerlêr bizim çocaa. O dakêr onu paraliyasına. Horu bittiyân, bu adetâ görâ, gençlêr lââzım lafetsinnâr. Te çocuk aykırêr:

- Mari kız, tanıyêrsın mı çiçeeni?
- Tanıyêrım, - deer kız.
- Sölesänâ, adın nicâ?
- Tudorka adım. Senin?
- Kolişka bân. Deerlêr, boban biraz fenacaymış. Sän dâ ölä mi?
- Diil dooru, o - direşkân adam.
- Ozaman sän da direşkân.
- E-e, kim nicâ sayarsa.
- Nasıl annaşacez e? Bân seni beenerim.
- Sän da islââ çocuksun, ama biraz kartamansın, kart tekäysin.
- Dooru, bân çok gezdım hem çok gördüm, ama ondan sän korkma, bana taman şindi yaşamaa. Var hepsi: büyük kırlarımız, engin baalarımız, koyun, kuş - sayısı yoktur. Anam-bobam sana pek sevinir. Yollayım mı dünürcü sizâ?
- Bilmeerim, sorayım mamuya, - deyip kız kaçêr evinä.
- Sor, bân yollayacam. Bak, kalmayasın teknâ altında.

Dünürcülük. Dünürcülêr hepsi eşli, karı-koca, kardaşlar hem kızkardaşlar, ana-boba, baş dünürcü karısinnan, güvää kafadarınnan ellerindâ kanıska, sarılı boşçada, garafa rakıylan, nesâ sepetçiktâ, nişan cemberi. Gecâyarısı onnar yollanêrlar gelinin evinä, urêrlar tokada. Burda onnarı bekleerlêr, ama kimsey alatlamêêr açmaa kapuyu. Sora ev saabisi açêr tokadı, baş dünürcü söleer:

- Geldik, nicâ annaştıydık. Açık mı kapunuz?
  - Açık, açık, buyurun içeri, - deer kızın bobası.
- (Musaafirlêr oturêrlar sofraya, salt güvää kafadarınnan kalêrlar dışarda, svatular annaşincak).*

Annaşmak Kızın bobası: - A söyleyin, ne geldiniz?

Baş dünürücü: - İşittik, varmış altınınız, isteriz onu almaa da bizim da aulumuz aydınnık olsun.

Kızın anası: - Var, ama paalı tutêr.

Baş dünürücü: - Bizim var gercik, akıllı hem iitli çocuumuz. Sizin var gözâl kızınız. Toplayalım onnarı bireri.

Kızın bobası: - Toplayalım, beendiyselâr biri-birini.

Çocuun anası: - Beendilâr, beendilâr, bizâ da yardım olur hem evlerâ saabi kalır. Biz şansora ihtârız, yaşasın onnar. Şükür Allaaya, var neylân. Ani altınınız paalıymış, ondan hiç sakınmêêniz.

Kızın bobası: - Ozaman annaşalım ödek için:

1) gelinâ güvenin tarafından – üç diziyân bir gerciklik beş lehlân, sekiz mahmudiylân, kırk altınnan. Altın bilezik hem küpâ, gümüş kuşak hem üzük, irmi altın para, üç eteklik, bir çift şoşoni, bir bariz, çufa aba, astragan yakaylan, bir çift emeni (*Kalkêr şamata, kimisi baarnêr, ani çok, ama başkasına bunnar az geler*);

2) boba hakı – 40 rublâ, bana hem çocaa birâr çift çizmâ;

3) ana topu – 25 endezâ çufa, bir çift emeni (*bir ses: "Ne o altınnar köpeklâr mi sıçêr?" Kavga süüner*).

Çiiz. Çocuun bobası: - Şindi siz bizi sesleyin. Annaşalım çiiz için. Biz deeriz, ki gelinin olsun 6 yorganı, 6 döşää, 8 yastıı...

Kızın anası: - Dördâr, mari, biz diiliz okadar zengin. Dördâr, mari svatâ.

Svatular: - Hadi, dördâr.

Çocuun bobası: - ...4 yastıı, beş palası, bir kilimi, ana boşçalıı, boba boşçalıı, 80 peşkiri, 25 gölmää, 25 kasıncası, dört çarşafı, 4 masa bezi, 4 destina topraa.

Kızın anası: - Neredân koparalım bukadar toprak sizâ? Güväänin etecek, nekadar topraa var. Bizim hepsi 6 destina, sora öbür çocuklarımıza kalmêêr. Siz bizi heptân mi soymaa isteersiniz? Bir destina da olur.

Çocuun bobası: - 3 destina.

Kızın bobası: - 2 destina. Hadi, urduk ellerimizi.

Çocuun bobası: - Kayıl. (*Verer svatuya elini, da onnar öpüşerlâr. Öpüşer analar da*).

Kurulêr masalar. Masalar kuruluncak, musaafirlâr erleşincäk, gelinin batısı çikêr dışarı da sorêr:

- Ey, çocuklar, burda mısınız?

- Burda, burda.

- Ha, dayanın taa biraz, şindi çaaracez içeri.

Kolişkanın kafadarı: - Bruh! (*üşümüş*). Ne serin geldi bana. Sän nasıl? – sorêr güvääyâ. – Baktın mı, var mı (*yoklêêr güüsünü hem çantılarını*), zerâ kimisi aldadırmış, dakırmış güüsünâ yumak, yannarında da çukman altına iliştirârmış yasticak.

Kolişka: - Korkma, yumakları da sıkı sarılı, yasticakları da kaba dikili... (*Geler bir ses, ani çaarêrlar çocukları içeri. Onnar fırlayıvererlâr erlerindân*).

Koliška kalêr dikili erindä, kafadarı dartêr kendini biraz ileri. Girerlär içeri, Koliška ilerdä, kafadarı da ardından).

Kızın bobası: - Çaarın gelini, mari. (Geler gelin, durêr bir tarafta, bakêr bobasına). Kayılmıydın, kızım, olmaa bu svatulara gelin?

Gelin: - Bän... kayılım.

Çocuun bobası: - Ani güvää? Getirin nişan çemberini. (Çocuun kakusu verir nişan çemberini baş dönürcüyä).

Çocuun anası: - Baalayın, bakın altını düşmedi mi?

Kızın kakusu: (baalayarak gelinä çemberi): - Şansora yavklu oldun. İnsan arasına çıkmaa deyni, dartacan bu çemberi. Ko hepsi bilsin, ani sän yavklusun.

Kızın anası: - Ani Fırşı? (Çıkêr Fırşı, kızın kızkardaşı).

Fırşı: - Ne va, mamu?

Kızın anası: - Seni koyêrız gözledici. Bakacan düünädän, kimsey dokunmasın kakuna. Gözlet, güvää da götürmesin onu yıraa, salt aul içindä buluşsunnar.

Fırşı: - İslää, ma. (Bakıp kakusuna, kaçêr onun yanına, tutunêr onun elindän).

Maasuz muzıka çalêr horu. Ortada oynêertar gelin bobasınnan hem anasınnan. Evä dönürkän – yol havası.

Çocuun bobası: - Kalın saalicaklan, svatular!

Kızın bobası: - Yolunuz düz olsun! Buyurun iki aftadan sora çotraya, nicä annaştık.

Muzıka, oyun, sıklık, tüfek patlaması. Musaafirlär kapêr yolu evä dooru.

1990

HEPSİNDÄN AZAR-AZAR

Ani avcılar hem balıkçılar yalan biraz kaçırêrlar, onu biler hepsi. Benim da onnarlan vardı ilişkiim biraz, da dedim onuştan annadayım doorudan bir olaycık, ani bir yazın geçtiydi üstümdän.

Elbetki, nicä hepsi oltacılar, bän da, hazırlanarak ertesi günü gitmää balaa, çıkardım käämil hem çok solucan, topladım onnarı bir boya bankasına, angısını, doldurup taazä topraklan, çektim serinä.

Ama ertesi gününä, balıkçılıktan kaarä, kaldıydı bir pek läözümü işim bitirilmedik, da onuştan dediydim, kalkayım taa erkencä, gideyim balaa, ama bir-iki saattan sora, dönüp ordan, bitireyim o işimi. Yoktu neetimdä durayım göldä üülenädän, onuştan imää yanıma bişey almıydim. Toplayıp motoçklaylan hepsini, ne läözümdü, tozattım gölä. Burda çektim motoçklayı bir dallı süüt aacin altına, ani diildi yırak sudan. İlin-ilin soluyarak büyük havezlän bakınarak dolayanıma bu taazä eşillik arasına, attım erä ilkin rizina kayıcaa, şişirdim onu pompaylan, siviştirdim onu kurudan su üstünä, koydum patını, küreciklerini, oltaları, sora pindim kayaa da itirdim kendimi kenardan. Usulcuunnan, ürkütmeyim balıkları deyni, yaklaştım sazlar arasından o anılmış ercääzimä, nerdän hiç bir kerä balıksız çıkmazdım. Erleşip islää, devirdim kazancıktan dadamı su içinä, raat-raat çözdüm olta demetçiini, aldım elimä en ii oltayı, boşandırdım iinesini, salettim elimnän pat altına, ki alayım solucannarı, ama yoklayamadım. Aaradım hererdä ip-ip, salt kaldıydı taraşlayım cöplerimi dä, ama, bulmadıynan onnarı, şaş-beş kaldım. “Ne bu, va? Ne bu, va? Te urduk toyu. Şaşılacak iş. Şindi mi, açan taman balın vakıdı?” – iyärdim kendi-kendimi. Durmaa yoktu neyä. Hiç duymadım, nicä fırladım ordan kenara. Aaradım solucannarı ek-ek motoçkıkılda, onun yanında, ama onnar sansın sokulmuşular erin göbeenä bankasınan neyinnän...

“Yaptık işi, - bir aar soluk çıktı içimdän. – Salt evdä kaldılar, kotardım bän. – Tez evä”. Ötää hem beeri – yarım saatlık yol, ama inadına şindi benzin da etmeyecek... Näbayım? Üfkelenmä hiç. Şindi läözüm salt uslanıp düşünmää, nicä çıkmaa bu dolaşık işin altından. Aha, diil yırakta var bir sızıntı, onun yanında toprak yımışak, ama yok neylän aktarmaa topra. Te bir tafta parçası. Tez! Tez! Yarım saatta, gagalaya-gagalaya oyansını-buyansını, çıkardım edi kırmızı solucan. Şindi bütün umut bunnara. Çimçirik gibi yardırdım erimä da, biraz uslandıynan, bitki-bitkiyät attım ilk oltamı iki sazın arasına, neredän o boş çıkmazdı. Ama ne bu? O dondu erindä da vermeer hiç bir nişan, ani olacak balık. Durêr sansın pınar içindä. Yavaş-yavaş bän heptän uslanırdım, ama sivri sineklär pek iyärdilär. Çektim derin soluumu da, kısıp kendimi, ölä süzüldüm patçaazda birkaç vakit. Yok, yok, yok... Ama te nesä trıslattı sazı yakında. Bän kuşkulandım. Te taa bir kerä balık uruldu sazlara. E-ge-ge-e-y! Tezdä kaynakı balta, titiredi sazlar: balıklar gelärdilär dadamaa. Bän oturëlim raat, hiç kimildamêêrim. Şükür, te uyandı papur da, usulcuunnan çekilip bir tarafa, o kaybeldi. Bän dardtım oltayı – onunnan çıktı bir gibancık. Sora nelär oldu, ayıp annatmaa. Şark, şark, şark -

çekettim çıkarmaa sıravardı karasları, ama açan onnar yuttular bitki solucanımı, bân kurulu kaldım yarım yolda. Bölä geercik bir taraftan, ama kısmetsiz başka taraftan iş taa başıma gelmediydi. Bak sän belayı. Çık şindi kenara balın koyusunda. Canım titiredi, aalamaa durardım.

Genä bân aktarêrim sızıntı boyunu, ama caba. Kurtlar sansin maasuz saklanmışılar. Yakınnarda da sansin kimsey görünmeer. Helä, helä, sansin nesä kararêr süütlär arasında. Bu bir aar motoçıkla. Bân hızlanıverdim ona dooru. Balıkçı mı osa dinnenici mi? Ya, deneyelim kısmetimizi. Yaklaştım ona, nicä bir kedi guguşa. Beni denedään, balta içindän, şaldırdadarak suyu, köstekleneräk sazlara, aar-aar çıktı karşıma batal, uzun ayaklı balıkçı çizmelerinnän, tepesindä bir fasıl paraliyaylan bir erif.

- Ne gezersin aalemin motoçıklasının yanında? – yıradan baardı o. Biz tanıdık biri-birimizi, açan o taa biraz yaklaştı bana. Bân annattım ona zorumu da sordum, gelir mi balık.

- Vardı, ama şindi kesildi, - dedi adam.

- Yok mu birkaç solucanın, veräsin bana, - istedim bân.

- Benim da az kaldı, ama paylaşalım kardaşça. Kim bilir, nelär taa başımıza gelecek bu romantikaylan, - dedi o, koyup aucuma bir püskä biyaz solucan.

Vakit şansora yaklaştıydı üülenä, ama güneş taa pek yakmazdı. Aaç altında serindi.

- Raz bölä oldu, dadalım biz dä bişey-bişey, - söledi o da buyur etti sofrasına.

- Benim büün uurum biraz gitmedi, tezdä döncäm evä deyni, almadım yanıma bişey ne içmää, ne imää, ama taa ii – ko büün ürek biraz dinnensin, - açıldım ona da dattım birkaç yudum çay onun termosundan. Ama bakarak bu adama, nicä o buyurêr, benim da aşım açıldıydı. O denedi bunu da genä gösterdi sofraya. Yoktu neçin utanayım da tezdä biz süpürdük sofranı. Bu vakit nesä daladıydı sırtımı da pek gidiştirärdi onu. Bakındım süüt aaçlarına, istedim sürüştüreyim arkalarımı birinä, ama onnarda çok karımca kaçınardı. Almayım başıma taa çok bela deyni, savaştım elimnän etişeyim o dalanmış erimä, ama etişemedim. "Sanki yalvarayım bu islää adama, sırtımı da biraz kaşısın? Ama ne olursa olsun, kafama da urmayacak e", - düşündüm bân. Adam annamazdı, ne olurdu benimnän.

- Brä dä gidişti küreklerimin arası, - aalaştım bân ona. – Etişämeerim dä orayı elimnän. Yalvarêrim, kaşısanz biraz sırtımı, zerä pek yaktı nesä onu.

- Hepsindän azar-azar, - güleräk dedi valkaneşli Fedä Çernobrovkin, açan bir-iki kerä gezdirdi elini arkamda.

Biz taa da katıldık gülmää, açan söledim, ani şindi hepsi taman oldu: adam solucan verdi, doyurdu seni, bitkidä sırtımı da kaşıdı.

Ama bölä islää mi durêr? Pek islää, açan kafadarlar annêrlar biri-birini.

DÄDU HEM KUU

Açan işidersin lafi *aaretlik*, ilkin aklına geler bir üsüz uşak, angısı kalmış anasız-bobasız türlü sebepä görä, da onu alıp büüder başka insannar. Te, nicä deyecez günün birindä Dimu däduunun elindä kalmış aaretlik gibi bir kuu.

Dimu aga bir orta boyly, kalın hem biraz kamburca erif yakın etmiş yaşında. Giyimi onun – bir eski, soluk, nezamansa eşilmiş kufayka; brezent donnarin paçaları sokulmuş kısa konçlu rizina çizmelerä. Bir elindä adamın – aaç saplı lomcaaz buzu delmää deyni, öbüründä - iki briçka sapı, kısılı koltuunda; sırtında – torba gerili omuzlarında iki pateşkaylan, angısında gücülä belli, ani nesä var. Adamın biyaz surati – uzunca, sivri çenedän sarkêr keçi sakalı, kalın dudaklarını sansın alkalêr incä kuyrucaklı bıyıklar; ama alma gibi yanaklarından belli, ani bu – bir saalam adam; çatak-patak kaşlar az belli çakır gözlär üstündä; kara kalpak altından kısa enseyâ sarkêr biyaz saçlar; annısı – uurak hem üüsek. Bu adam beenärdi insan arasında gezsiz, bişey annatsın yada seslesin.

Yoktu onun Sazlık küüyündä kişi, ani onu tanımasın. Angıları taa yakıncaydı ona, dayma sorardılar:

- Balıcak olêr mı? Ördek urdun mu? Patredä çıkarêrsın mı? Bostan ektin mi? Paşoy kazdın mı? Kamış kestin mi? Patlacannarin oldu mu? Baayı bozdun mu? Kaç masal topladın? Neredä bulunêr Monako hem Andorra? Yazarmısın bana bir kiyat falan erä? – hem başka soruşlar. Dimu dädu da hepsini cuvaplardı.

Ama en çok bu adam beenärdi balıkçılı hem avcılı.

Bu olduydu kış ortasında, eskiycä Eni Yıla karşı geniş kanalda, ani bir-iki kilometra däduunun Sazlık küüyündän bir tarafa kalırdı. Kanal derindi, kimi erindä yakın dört metra su vardı. Çok kişilär dolaydan gelärdi denesin kismetini burda. Kaçı onda yıkanmadı kışın, pinip yufka buzun üstünä, hiç duyamêêrsın, nicä kaybelersin su içindä. İslää, açan yanında bir kafadarın bulunêr. Ama açan sän yalnız, kim seni kurtarsın beladan? Allaa kismet etmesin, sarılasın bölä titsi işä. Dädu şansora yaklaşırdı etmiş yaşına. Bu yıllaradan o da üç-dört kerä yıkandıydı kışın, ama diil burada, göldä, neredä su diildi derin.

Bu günnär hava yımışaktı. Bölä zamanda buz kabarıp kaybeder kaaviliini, onuştan geçmää derin erdä pek korkunç. Bu sebepä dädu annaştırdı auşamdan bir kafadarınnan, ki ertesi günü gitsinnär diil kanala, ama gölä, angısı biraz taa yıraaktı. O gecä ayaz sıkmadıydı. Dädu erken uyandı da holluklanardı yataanda hem geçirärdi aklından türlü olacek-olmayacak işlär. Çin sabaalän o kalkıp hazırladı kendinä, ne lââzımdı alsın yanına, dayma sıralayıp: "Briçkalar, lom, eldivennär, torba – sansın hepsi burda".

Süündürüp şafkları, o çıktı sokaa. Büün onun kafadarı peydaalanmadı. "Bekim, bişeylän gitti ileri da bekleer beni bayırda". Ama yoktu o orada da. Dimu gitti yalnız. Diil seftä o bunu yapardı. Etişti gölün boyuna, baktı: buz diiştirmişti benizini, sansın o şindi taa maavileşmişti. Kenarlar bir karış erimişti, ama su burda suacıktı. O korkusuz bastı buza, ani biraz çatırdadı,

ama kırılmadı. Sakınarak, lomcaazlan trıkladarak önünü, dâdu ayırıldı ortaya dooru. Papurlara kadar o gitti korkusuz. Etiştii gibi baltaya, o birkaç erdâ denedi buzun kalınnını. Yapıp birkaç kopka, o saldı brıçkayı onnara, ama balıklar ilişmâzdilâr ona. O sakınarak girdi balta içinä, fışırđadarak ayaklarının papurların yapraklarını, ani bir uçları ililip yapışmıştılar buza, da denedi, ani kimi erdâ papurların köklerinde buz erimişti. Şindi o annadı, ani buralarda balık tutamayacak. Aralanıp biraz baltadan, o denedi başka erleri dâ, ama bişey çimdilâmedi onun oltasını. Toplanıp ordan, hiç kahırsız dâdu çıktı göldän da çayırca adımnadı düz kanala dooru, angısı geçärdi geniş kanalın başından. Gün saktı, hava açıktı, güneşliydi – adam doyamazdı çekmää içinä taazâ soluu.

O gidärdi baalar hem kamışlar boylarından, basarak koyun izlerine, angıları ba kaybelärdi, ba peydalanardı çayır içinde, nerdä kimi erlerdä toplanmıştı akar sular hem arada-sırada kalmıştı kaar. Gelsin evä canı çekmâzdi, çünkü pek erkendi. Ama onun da vardı bir tabeeti dursun göldä karannıktan karannaadan. O istedi denesin kısmetini geniş kanalda, angısına lääzımdı geçsin düz kanalın buzundan.

Buz yımışamıştı, kimi erdâ su görünärdi, ama salt bir eri onun taa yufkacaydı. Bulup bir budaklı pardı, dâdu attı onu buz üstünä da, abanıp loma, daattı aarlıını üç erä. Basıp bir ayaannan pardıya, diıştırıp ayaklarını hem lomu, o etiştii kanalın orta erinä, neredä buz kalındı hem kaaviydi. Kiyak adımnayıp, o aştı düz kanalı. Burdan bir sopa atımı kaldıydı geniş kanaladan. Kayarak hem sık-sık soluyarak, o ativerdi kendini set üstünä, ama alatlamazdı pinsicin buza. Balıkçı attı gözünü dolaya.

Te o anılmış Geniş kanal, angısı brakmêêr raada çok insanı. O durêr, nicä bir evrem, kırılıp-bükülüp kamışlık içinde saklı, bekleyerek kendinä kurban. Uzun kuyruunu atmış gölün pak suyundan, neredän çeker kendinä imek hem içmek. Onun kafası, ani kalêr poyraza – bir pompa stanşiyası, angısı hobur gibi süzer göl suyunu da pufkurêr onu engin kafeslär içinä, neredä büüderlär balıcaak. Evremın güüdesindä ekli onun ceerleri, angılarının o paklêêr suyu gübürdän, çünkü tıkanmasın onun doymaz buazi.

Dâdu durardı hem düşünärdi pinsicin mi büün bu kanalın buzuna osa pinmesin mi; yutmayacak mı onu bu titsi?

Kayıp settän aşaa, yoklayıp önünü lomnan, ancak şindi o bastı ona. Dimu çok erlerini kanalın deldi lomnan, birkaç kerä gezdi buz üstündä oyanı-buyanı, salt bir eri onun biraz şüpelicâydi. Buz çökärdi, oradan geçärkän, titsinärdi adamın erleri, hem suuk geçärdi sırtından. Te kotardı dâdu taa bir kerä dolaşsın kopkalarını da gitsin evä.

Tuttu taa bir gibancık, şindi onda olduydu hepsi beş balıcaak. Gün geçtiydi raat, o buna razıydı. Taa birkaç kopkaya kaldıydı atsin brıçkayı, açan “zın-zın” bir ses işidildi havada.

O attı gözünü yukarı, neredän denedi, nicä kamışlar ardından peydalandı dört biyaz kuu, ani geçärdilär bir sıra üusek voltlu tellerin altından. Kuşlar ölä alçaktan uçardılar, ani islää belliydi onnarın kara bacakları, kara gagaları hem gözleri. Bölä yakından bu kuşları dädu seftä gördüydü da pek mayıl olduydu onnara. Denedii gibi adamı, kuular sakındılar ondan da saldılar kendilerini yukarı, ama önnerindä geriliydi taa bir sıra tel. Aar kuşlar, zar-zor şafılanıp, attılar kendilerini onnarın üstündän. Dädu dikili kaldı, erindä çekip içinä soluunu. O korkardı, ki bu günaasızların biri urulmasın telä. "Pat!", - işidildi, sansın biri yavaşı urdu taftaya. Yımışadıp kanatlarını, bir kuu topaç gibi düştü kamışlar içinä, setin boyuna. Dimu alatladı baksın, ne oldu bu kuşa. Gücülä tırmanıp setin boyuna, biraz gitti balta boyundan. Kamışlar diildi pek sık. Tezdä onnarın içinä nesä biyazıdı. Dädu uurlaştı onunnan. Balta içinä, dikip uzun enseyi, durardı kuu... Gördüynän adamı, o uzun-uzun sısladı birkaç kerä, adımnayarak onun üstünä. Dimu sakınardı, ki bu çınar kuş yapmasın ona zarar.

Dädu savaşıardı tutsun kuşu. Korunarak adamdan, kuu çıktı kamışlar içinän, hızlandı kanala dooru, savaştı settän uçsun, ama zavallı kaldıramadı kendini. Kaçındı biraz oyanı-buyanı, ama uslanıp kuvetsiz kaldı erindä. Dädu annadı, ani kuu şansora buralı. Eer o kalırsa geceyä burda, o islää bir mezä olacek tilkilerä. "Olmaz brakmaa onu burda", - düşündü dädu. Ama nasıl o bu ihtärlünnän kaçsın onun ardına da tutsun onu? Kuu tutulmazdı, kaçardı dädundan, yardım ederäk kanatlarınnän kendinä. Dädu da pek direşmäzdi koysun bitki kuvedini tutmaa onu. Açan taa biraz koolaştılar, dädu denedi, ani kuu şansora faryêr. Uzadıp enseyi hem yayıp kanatlarını, kuu dönüp korunardı avcıdan. Dädu hep umutlanardı, ani biraz dinnenip, kuu uçup gidecek, ama o uçamazdı gurbetçik. Sıslayarak hem iliştireräk däduunun elinä gagayı, o yan-yan çekilip ayrıldardı ondan, ama sonsonunda verildi. Dädu baaladı onun kanatlarını hem ayaklarını iplän, zerä kuş savaşıardı kurtulsun duşmanından.

"Korkma, kafadar, dädu gücendirmeyecek seni. Eh, olsa yakında açık su da atayım seni orayı...", - düşünärdi dädu.

Su yoktu ne yakında, ne da yırakta. Herersi buzdu. Biraz dinñenirkän dädu esaplardı, anğı yolu kapsın da kimseyä karşı gelmesin, çünkü insan çok türlü düşünär gördüü gibi bu kuşu onda. Kimisi deyär, ani o urdu onu tüfeklän, başkaları – tuttu kapkannan yada tuzaklan... Ama şindi o läüzımdı çıksın kanaldan, nereyi o indiydi alsın torbayı.

Dimu gidärdi buzça geniş kanalın üstündän. Etiştıynän buzun şüveli erinä, o duruklandı. Onun aarlına şindi eklendiydi taa on kila. Sanki tutacek mı buz? O alatlamazdı, makar ki şansora auşamnardı. Nesä esabına gelmedään, o hızlandırdı kuşu hem torbayı buzun üstündän ileri. "Geçmä burdan!" – sansın biri fıısırdadı onun kulaana. Onuştan o titsinip braktı burasını da biraz yaklaştı kanalın boyuna, lomcaazlan aarayarak taa çetincä ercääz, ama yanıldı.

Taa ilk adımda buz çatlayıp kırıldı, yudup dädüyu bütünnä kufaykaylan, lomnan hem kalpaklan, ani baalydı kulakları çenä altında. "Ah!" – salt etiştirdi desin zavallı adam. Su pek derindi. Oradan urdu dädunun burnusuna bir çürük fişki kokusu. Dädu savaşardı fırlatsın kendini yukarı, sık-sık işleyerek kollarınnan hem ayaklarınnan, ama ona engel edärdi lomcaaz, ani geçiriliydi onun elindä iplän. O bir kıpımda sıyırverdi ipi eldivennän bilä, sora kuduzça çüüdü yukarı da uruldu omuzunnan buzun kenarına. O tutunuverdi bir elinnän buzdan da, şıladıp kafayı, açtı gözlerini hem çektı biraz soluk içinä. Buz kırılırdı, onun parçaları engel edärdi tutmaa kafayı su üstündä da biraz soluklanmaa. Buz hep parça-parça kırılırdı, açan dädu iki elinnän savaşardı tutunsun ondan. Ayaklar pek yardım etmäzdiär ona, onnar hep kayardılar ileri buz altına. Bütün kuvetlän savaşıp, o çıkardı başını da biraz soludu. Bakındı, dolayda kimsey yoktu, salt onun üstündän, genä alçaktan uçarak geçti üç kuu. Sansın onnarın biri attı: "Ölä dä lääzım sana, kart köpek! Neçin aldın kafadarımızı?!"

Adam kaybetmäzdi kendini. O lääzımdı çıksın burdan, ama nasıl? Usulcuunnan tutunarak buzdan, ki o kırılmasın deyni, işleyerek ayaklarınnan, çekildi geeri da dayadı ensesini buzun kenarına. Şindi üç erdän o tutunardı buzdan hem görärdi, ne var dolayanında, ama duyardı, ani taa da aarlaşardı. Birkaç kerä tepinip, o nasıl-nicä iliştirdi bir dizini buza da yımıştattı kollarını biraz dinnensinnär. Çıplak eli suuktan taa da şiştiydi öbüründän, ama lääzımdı taa çok işlesin. Adam savaşardı tutunsun buzdan öbür ayaannan da. Direşä-direşä o iliştirdi öbür çizmeyi buza. Şindi o gücülä döndü üzü koynu, ki atsın kendini buz üstünä, ama aar güüdä kırdı buzı da adam enidän daldı su içinä. Hep ölä iliştirip kendini, savaştı atılsın öbür yanına, ama genä gömüldü su içinä. Solumaa hep taa aar olardı, üşüyärdi başı, hem su yakardı gözlerini, ama can tatlı, onu lääzım kurtarmaa. Sansın o enidän duudu, açan gördü bir kamış, uzanmış buz üstündän ona dooru. O hızlandırdı kendini tutunsun ondan, ama salt diidi kamışın püskülünä. Gittikçä buz taa çetinendärdi. Şindi dirseklän parça-parça kırarak buzı, o taa biraz yaklaştı kamışa. Bir elinnän tutunup ondan hem dirseklän hep kırarak buzı, o yavaş, ama ilerlärdi kenara dooru. Burda buz taa da çetindi da o pek zor kırılırdı. "Allahım, salt kamış kopmasın kökündän, zerä yok başka kimä dayanayım".

Su taa derindi, kenaradan kaldıydı salt iki metra. "Az kaldı, ama maraz kaldı". May heptän kesilärdi dädunun kuvetçii, ama o kaybetmäzdi umudunu, ani çıkacak beladan. Bu yaşadan kaç dolaşıklı erlerdän çıktıydı o , ama bu iki metrayı sökämeeer, etişmeer kuvedi. Dinnenirkän o denedi, ani burda buz ayrılmış kenardan, bir karıştan zeedä. Bir eni fikir geldi onun aklına. Yumup gözlerini, o daldı su içinä da hızlanıverdi buz altından kenara dooru. Tutunup kamışlardan, o bastı onnarın köklerinä da direşip urdu kafaylan buzun altına. Buz çatladı, ama daalmadı. Dimu çekiliverdi geeri erinä da çıkardı kafayı sudan dışarı. Genä savaştı kırsın dirseklän buzı, ama o inadına kırılmazdı. Şansora çökärdi karannık, küüdän işidilärdi türlü seslär, evlerdä tutuşardı

şafklar, ama yoktu kim gelsin yardıma bu gurbetä. Ayaz olursa, sabaa bulaceklar onu burda donmuş, kaskatı olmuş buzlar arasında...

"Salt bu olmasın!" – Dimu koolardı kara fikirleri aklından, çünkü taa istärdi yaşasın bu dünnedä, makar ki ortalık pek karışıkta hem çok işlər etişmäzdi insana. O beenärdi bu dünneyi bölä nicä var, makar ani geçirdiydi başından açılı da, türlü hastalıklar da. Yok neyä durmaa, zerä geeridän ölüm etişer. Enidän o daldı, yaklaştı kenara da ne kuvedi varsa urdu buza. Onun bükük sevinmeliinä buz parçalandı, o çıkardı başını üzä, soluklandı da, pañçalayıp kamışları setin boyunda, yavaş-yavaş, battırıp parmaklarını otların köklerinä, gücülä sıyrıldı toprak üstünä. Burda o ne ölü, ne diri yattı biraz kendinä gelincä. Duyardı, ani pek üşümüş annısı, hem sancılêêr kafası. "Kendim kabaatlı, bölä kafaya – bölä da traş", - sölenärdi dädu, boşaldarkan suyu çizmelerindän. Kalpaa o indirämäzdi başından, salt bir-iki kerä silktirdi kendini, nicä silkiner eşek kumda yuvarlandıktan sora.

Adamın üstü donmazdı. Ayaz yoktu, lüzgär esmäzdi. Herersi sus olmuştu, sansın bütün dünnä şaşardı, nicä bu erif kurtulmuş burdan. Sokup torbaya kuşu, angısının yarısı kalırdı dışarda, o yollandı evä. Dimu gidärdi torba sırtında kayarak hem köstekleneräk, kimi erlerdä batarak hendeklerä dolu kaarlan hem suyulan. Kuu uslu durmazdı. Büküp enseyi, o iliştirärdi gagayı däduunun kalpaana. Fasıl gelärdi adama, açan o yılan gibi sıslardı kulaanın yanında. Korunarak ondan, erif kıstı kuşun ensesini koltuuna, kuu uslandı. Aar rubalar sırtında hem aar duygular canında o gidärdi küsülü yavaş hem süzüleräk, sansın henez çıkarmıştılar onu turşu kadasından. Ona ölä aar gelärdi, sansın yutmuştu dübüdüz kanalın bataanı. Bölä prostluk şındiyadan gelmediydi onun başına. Pek mi lääzımdı ona yalnız pinsin yufka buzun üstünä bileräk, ani bu – pek korkunç iş? Ama Allah kurtardı onu taa bir seremcedän. Giderekätän o taa düşünärdi, nicä babu karşılayacak onu evdä. Diil seftä o gelärdi üzü-gözü bataklı, ama bölä taa olmıyadı. Açan ona sorulacak, ne oldu, neredä battı, korkmasınnar deyni o deyecek, ani koolaşarkan bu kuşlan, o aldanıp bastı yatık kamışlar üstünä, angıların altında buz erimişti, da girdi suya belädän. Birkaç vakıttan sora o söyleyecek, nicä halizinä olduydu bu eşeklik.

Küüdä şafklar genä sünmüştülar bir vakıdadan. Dädu yaklaştı evinä. Merkez sokakta, angısını o lääzımdı aşsın, az kim gezärdi. Te geçer bir maşına, aydınnadarak dolayı. Dädu çekildi bir kavaan ardına da biraz oyalandı orda. Te üç erif, çineyeräk asfalt üstündä kaarlı suyu, geçerlär üülenä dooru. Durgudup maşınayı, şofer pindirdi onnarın ikisini da baktı yoluna. Biri kaldı erindä, ama bakınıp oyani-buyanı, adımnadı däduya dooru. "Bu şiret nesä duydu", - düşündü dädu. Çocuk biraz yaklaştı däduya, ani tutardı kuuyu kucanda. O sakına-sakına bakınardı her tarafa, sansın bilmäzdi nereyi gitsin. Sanıp, ani burda diil pak iş, bişey demeyip däduya, kaptı ihtärin izlerini da sauştı yalıya. Dädu da susardı, o yoktu ne sölesin bu erifä hem nedän sakınsın ondan. Onun yoktu vakıdı birkimseylän lafa durmaa, ama ona interesti, ne düşündü bu meraklı adam. "Ko düşünsün o

ne istärsä, ondan zarar yok. Nezamansa çıkacak meydana onun fikirleri bu vaka için", - sayıkladı dâdu. Alat-kıpırt o ayıkladı yolu da tezdä geldi evinä. Şafklar taa tutuşmadıydılar, aul içi karandıktı. O, yaklaşıp, urdu pençereyâ - babu gösterdi kendini içerdän.

- Yalvarêrim, tezicik çıkar bana bir don, gölmek hem çorap!

- Şindi, - kısıdan işidildi babunun sesi. "Aman, kim nelâr geldi genâ başımız!" – meraklandı insan, toplayarak şeyleri.

Dädunun sesinä çıkıverdi unukaları Tudorka – onbir yaşında bir karagöz kızcaaz. Onun ardına, sürükleyerek kaluçlarını, şeylâr elindä alatları Sofi babu.

- Ne o sendä, va dâdu? – meraklandı uşak.

- Kuu, - dedi adam.

- Ne-e?! – annayamazdı kız.

- Lebed, kuu ona deniler bizimcä, - söledi dâdu, salverip kuşu erä uşaan önünä.

- Seftä görerim yakından bölä bir kuş. Şindi nâbacan onunnan e?

- Sabaa kesecez onu, - yanıltmaca dedi erif, bakıp, ne söyleyecek uşak.

- İ-i-i, kesmä va, dâdu, ne gözäl kuşcaaz! – pek güçlü bir kalın seslän dedi kız, suazlayarak kuuyun başını.

- Eer pek canın acıyarsa ona, hadi bakalım onu düzelincä da sora kolverelim gitsin kendikilerinä, - kayıl oldu dâdu.

- Kesmä, va! Şindi nereyi koyacan onu e? – yalvarıp sordu Tudorka taa da kalınnadıp sesini.

- Kapayacez onu garaja, ama sabaa götürecez ona sucaaz, verecez bulgur, beki doorular, deneyelim.

- Düzelecek, düzelecek, u-u, o ne aar! – savaştı kaldırsın uşak kuşu.

- Brak, kızım, bän kendim götürecäm onu yataana, - usulunnan çözüp kuşu, dâdu götürdü onu garaja.

- Sabaayadan o ölmeyecek mi orda e? – genâ potrelendi bu yavru.

- Korkma, ölmeyecek, ko dinnensin, şindi o bişey imeyecek, - kasavetli dedi Dimu dâdu.

O gecä Tudorkanın aklısından bu kuş hiç çıkmazdı. Düşündä o doyrardı bu gurbetçii ekmeçiklän hem koyardı önünä kazancıklan sucaaz... Adını koydu Pena.

Kalktıynan sabaalän, kız hızlanıverdi garaja baksın, ne halda bulunêr kuu, ama o yoktu orda. Baardı dâduya, ani gidärdi suya. Geldi dâdu, sölenerek, ani şindi burdaymış. O bakındı da buldu kuşu sıkılı çuvallar arasında. Kuu uzatmıştı enseyi da titiredärdi kanatlarını. "Bezbelli, geberer", - düşündü ev saabisı.

"Sis-s", - yaptı aaretlik, açan, alıp kanadından, dâdu çekti onu kapu yanına. Kuu özenmäzdi kaçsın, o hep sıslardı, açan birkimsey onun yanında gezärdi. Verdilâr ona imää hem su, ama o istemäzdi bişey. Dâdu denedi bandırsın onun gagasını suya, ama o yutmadı bir da damna. Salt bir kerä

denemiş babu, nicä kuu sokmuş gagasını kazana, ama içmemiş başka kuşlar gibi, kaldırıp kafasını yukarı.

- Geberecek, - dedi dädunun kafadarı, açan gördü kuşu. – İki gün imärseydi, geberecek. Taa ii kesin onu da zän olmasın.

- Kesämeyecäm, istämeerim onunnan gireyim günaaya. Allah cezalar bizi, eer kesärsedydik onu. Ama Tudorka da kayıl olmeêr, - kızarıp dedi Dimu.

- Korkma, bu – diil Allaa kuşu, o – kral kuşu, - savaştı inandırmaa däduyu komuşu.

- Nesitydi, kesämeyecäm bu uşaan önündä, istämeerim bozayım kızçaazın cömert gönülünü. Ko gebersin, ama kesmeyecäm, - taa da çetinnetti dädu lafını.

- Ver onu başkasına da baare o boldan yapsın Eni Yılını. Dört-beş kila lokma onu bozmayacak e, - brakılmazdı komuşu.

- Ne verecäm, ne da kesecäm, - büüldüp gözlerini, ret etti Dimu.

- Ozaman bak işinä, - çekildi komuşu biraz geeri.

İlk gün bu kuş bişey almadı aazına. Ertesi sabaa hepsi merak etti, diri mi o. Kuu diriydi. Yaklaştıynan ona, o hep ölä sıslardı, ama ayaa kalkmazdı.

Üülen vakıdı. Hepsi insan kendi kahırınnan.

- Dädu, biz şkoladan gelirkän gördük üç kuu, ani uçardılar yalıyca poyraza dooru diil uzak evlerdän. Onnar, bezbelli, bunun kafadarları. Bilersin mi, ne bän düşündüm? Eer Pena düzelirseydi, kolvereceezaman baalayalım onun boynusuna bir kırmızı şirit da, geçirkän üstümüzdän, tanıyalım onu. Ne deyecän? – danıştı kız.

- Baalamaa bişey kuşun boynusuna yada ayaana olmaz, çünkü o dolaşır ya ilişir bişeyä, çünkü onnar gezerlär türlü erlerdä. Kuşların bacaklarına koyêrlar alka, ama kim onu deneyecek yukarda.

- Ozaman nası tanıyacez onu e?

- Olur renkleyelim kanatlarını yada güüsünü kırmızı boyaylan, ani bir vakıdadan belli olacek, sora yavaş-yavaş boya silinecek.

- Allahım, salt düzelsin Pena, istämeerim ölsün. Umut edecez, çünkü umut bitkidä ölärmüş. Bekim, düzelir, o taa alışmadı bizä.

Geçti taa bir potreli gün, ama kuu bişeyä diimedi.

Şindi o taa yatalaktı. Bacakları onun koor gibi yanardı.

- Bekim, çaaralım hayvan doktorunu, koysun ona bir nakol? – teklif etti Tudorka.

- Yok onnarda şindi yılaç. Onnar taukları yok neylän kurtarsınnar. Brak, taa ii karışmasın kimsey. Varsaydı kısmeti yaşamaa, düzelir o, - dedi Dimu dädu.

Açan taa bir gecä geçti, kuu up-uzun yatardı erdä.

- Alle, kuu gebermiş, o hiç kımıldamêr erindän, - yavaşıcık dedi Sofi babu, sansın sakınardı birkimseydän.

Tudorka kaçiverdi dışarı. Kuu diriydi, ama sıslamazdı, o gücülä oynadardı kafasını.

- Ölmemiş, ölmemiş! – sevineräk baardı kız.

Ama üçüncü sabaa, uzadıp ayaklarını hem ensesini, kuu donmuştu erindä. Tudorka pek küsülü durardı onun yanında. O bişey sölemäzdi, sansın yutmuştu dilini. Onun gözleri, nicä bulut yaamura karşı, damnamaa durardılar...

Bölä bitti eceli bu kısmetsiz aaretiin. Ama däduyu büün da zeetleer bir fikir. O sanêr, ani kuu, bekim, büün dä yaşayaceydı, eer buluşmayaydı onnarlan ozaman kanalda, çüñkü o onnarı sakındırdı. Ama caba o bölä düşüner. O olmayaydı, başkası günaaya gireceydı. O istämediydi kâr bölä olsun. Bölä bu dünnä: yaşayarak toprak üzündä, kim da olmasa, biri-birinä yardıma geler, ama kimär kerä istär-istemäz engel da olêr.

Sofi babu yıkaardı dädunun rubalarını hem sölenärdi:

- Görersin, ani kolcaazlarım şansora tutamêêrlar bişey. Şindi genä boşuna buncak iş läözüm yapayım. Nezaman sän vazgeçecän bu romantikadan, artık etmiş yaşındaysın şansora. Brak sän bu işleri, bir gün kalacan orda, da bulamayaceklar seni.

- İslää, babu, ama sän bilersin, ani bu gezmäklän biz taa ii duyêrız kendimizi, ama oturarkan sansın hererciim tutêr. Deerlär, ki insan gezärkän, onun sekiz üz kemicää oynarmış, - doorulanardı Dimu aga.

- Ölä, ama sän sokulmasana bölä korkunç erlerä, neredä canını...

- İslää, etti takazaladın, bir taliga çölmää bir moçuga da etärmış.

- Gübürlärlän bilä at bu kuşu da yalıya, - sımardı karı.

- Olacek, babu. Bän onu gömecäm erä: istämeerim onu paralasınnar köpeklär yada tilkilär.

İtireräk tezgereyi, dädu gitti yalıya, kazdı bir kuyucuk, koydu kuşu orayı, atıp uzun enseyi onun üstünä, adetçä yaptı bojisini da gömdü onu, nicä bir insanı.

1996

KAÇAK

Herbir halkın ömüründä olêr çok gercik hem lââzımın işlâr, ama kimi kerâ geler başına ölâ vakıtlar da, ani kimi insanı koyêr gitsin yanış yoldan. Biliner, ki en gözâl zanaatı adamın – büütmää saalam, akıllı, şen hem sesleyici uşak. Bunsuz dünnâ tutulmaz, başka türlü insannık sürünür toprak üzündä. Onuştan insan savaşêr bütün ömüründä kazansın da sevensin kendi yaratmalarına. Bölâ olêr, açan yaşamak gider uslu, uz yoldan, ama açan politiklâr annaşamêêr da burup dolaştırêrlar adamın yolunu, ozaman dünkü yoldaşlar, kaybedip pusulayı, uruşêrlar biri-birinä.

Pek çirkin hem dolaşıklı vakıtlar geldi ydi halkımızın başına bin dokuzüz kırk altıncı yılda, açan açlıktan şişip insan yıkıladı yollarda. Ölüm kosası biçârdi diil salt yollarda, ama o evrem gibi salınardı herbir aula, herbir içeri dâ. Of, kaç gençecik kız hem çocuk, bilmeyân taa ne o sevda, geçirildi bitki yoldan! Kaç akıllı can aldı o aramızdan! Allahım, getirmâ başka bunu bizim başımıza!

O vattlar hırsızlık hem banditlik okadar zeedelendi ydi, ani geçmâzdi bir da gün, ki çalınmasın bişey-bişey evlerdän. Sakınarak bundan, insan kapardı hayvannarını içeri, büyük evä, yada alardı yanına, neredä kendi yatardı.

Nicolçunun inää baalı ydi damda. Onun kapusunun yanında yatardı bir kuşku palıcık, ani boşa hiç salmazdı. Bir kerâ, gecenin yarısında, taman saabi uykuya dalmışkan, köpecik saldıyan, çorbacı daptur geldi da alatladı baksın, ne var dışarda. Köpek mizleyeräk çüüdü onun üstünä da uslandı. Bişey denemedään aul içindä, adam kapadı ardından kapuları da genä sokuldu yorgan altına, tısineräk suuktan. Onun uykusu şansora bozuldu ydu. Karısı da yanında uyandı ydi, ama şindi onnar lafsız yatardı lar. Tezdä kopuştu bir lüzgâr da salladı açları kapu önündä. Alma aacın bir dalcaazı fışlattı pençereyâ hem sansın dedi: “Uyuma, zerâ pişman olacan”. Lüzgâr taa da hızlandı, serpitti birkaç damna yaamur, sora onun ardından çeketti atıştırmâa kaarcaaz. Te o biyazıttı eri, gittikçâ taa da hızlandı hem, belaya görä, oldu islää bir hırsız havası: izlâr bir kıpımda örtülüp kaybelirdilâr – git tâ bul, kim nerdä gezmiş.

Geçmedi ynnän çok vakıt, pali genä saldı.

- Bu köpek boşuna bölâ salmêêr, - şüpelenip neyäsä, dedi Nicolçu karıya.

- Git tâ bak, be, ne var orda, - fırsırdadı karı.

Adam fırladı döşektän, geçiriverdi babuçlarını ayaana, urdu sırtına kojuunu da iç donnarınnan, kalpaksız çıktı hayada. Çekip dış kapusundan sürmeyi, o hızlandı dama dooru. Köpek hızlanardı orayı. Damın kapusu biraz aralıcaaktı. Nicolçu duydu, ani kimsä burayı girmiş. O hiç kendi da duymadı, nicä, salıp elini kojuun cebinä, çıkardı paçkayı sırnıklân, alatlan tutuşturdu sırnii da inään yanında tanıdı komuşusunu Kıpışık Tanuyu, ani bütün

ayledän kaldıydı yalnız: karısı hem iki oolu öldüydülär açlıktan. Ama bu da okadar kapsıydı, ani salt bir derisi tutardı onun kemiklerini.

- Sän mi; bäs Tanu? – üfkeli sordu ona çorbacı.

- Bän, bäs Nikolçu, - titireyerek cevapladı bu meret musaafir.

- Sän geldin benim inäämi mi almaa? – deyerek bu lafları, Nikolçu kedi gibi attı kendini Tanunun üstünä da, kapıp inään çatısının bir ucunu, baalayiverdi hırsız ahıra. Nikolçu ondan korkmazdı, çünkü güreştä dä, düüştä dä ensärdi onu.

- Brak beni, ba Nikolçu, bän istämediydim, - yalvardı o saabiyä.

- Sölä bana, kim seni yolladı burayı, da salvarecäm! – baardı ona çorbacı.

- Bän istämediydim, bäs, - genä dedi Tanu.

- Sölä, zerä burda da baalı geberecän. Sölä tez! – taa da sertlendi Nikolçu.

- Ey, bän... bän kayıl olmadıydım girmää sana, ama onnar korkuttular beni.

- Kim onnar? Annat!

- Ey, bak sölämä kimseyä, zerä onnar dedilär, ki söläseydim birinä, uraceklar beni, - dedi bu erif da çeketti aalamaa.

- Kim onnar? Kim seni yolladı? Sölä!

- Söleyecäm, ama, yalvarërim, ıstırmayasın birinä. Beni yolladı Titiylän Vasi. Onnar kaldı Merkez sokaanda, ama bän geldim burayı.

- İslää, dur burda uslu, bän şindicik gelecäm.

Nicolçu girdi içeri, geçirdi dimilerini, sıyırıp camalın setindän sargılarını, giidi çarıklarını, attı başına bir biyaz bobana derisindän kalpaa da çıktı sokaa, ilikleyerek kojuun kopçalarını. Yaklaştı gibi köprüyä, Nicolçu denedi iki karartı.

- Kim o bu vakit gezer burda?! – baardı birisi.

- Bän, ba Titi, - tanıyiverdiynän onun sesini, cevap etti bu.

- Ne bu vakit aarëersın, ne uykun mu kaybelidi?

- Sizin da uykunuz kaybelir, hırsızlar aulunıza girdiynän.

- Ne oldu? Annat.

- Tuttum bir hırsız. Gelin da alın onu.

- Kim o?

- Te gelin da göreceniz.

- Yalan söleersin. Kim o, ne saklëersın? – şindi ses verdi Vasi.

- Bizim komuşu Tanu, kim. Bilmeersimiz mi, ani o aaç köpeklär gibi gezer evdän evä da savaşër bişey-bişey kapsın. Te büün gelmiş almaa inäämizi.

- Bak sän pezevenki! Kim deyärdi, ani o bölä büyük işä gidecek.

- Te gelmiş, alın onu.

- Helä bakalım, ölä mi? – doorudup avtomatlarını omuzlarında bu iki istrebital kaptılar Nicolçunun ardını.

Ozaman birkaçının elinä inanıldıydı avtomat, ki beklesinnär küüyü da zarar yapılmasın insannara. Bu silähli eriflerä deyärdilär istrebital. Ama

bunnar kendileri hırsızın daniskasıydılar: kaç öküz, inek, koyun idiydilər onnar, ama kuş tarafından – sayısı belli diildi, nekadar zän ettilär bu “dooru bekçilär”. Onnar inandaydılar ozaman, kaaviydilər canabetlär, ne istärdilär, onu da yapardılar. Rusiyadan kaçakları onnar saklardılar, ama onun için soyardılar adamı, alırdılar elindän bitki imeeliini hem islää rubacı. Bir yanlış laf için onnar kapadardılar seni. Öläydi bu pezevenklär. Aalaşacan – taa da büük bela başına alacan. Taa ii kısalt dilini da sus, zerä yok olacan toprak üstündän...

Te etiştirilär Nikolçuya, girdilär içeri, verdilär seläm saabiykaya. (insan şansora ayaktaydı), attilar ona bir-iki yalpak laf, sora Titi dedi:

- Sizdä, mari Länku, lääzım bulunsun biraz papşoy unu, yapsana bizä bir mamaligacık da iyelim bir kerä doyuncak. Mamaliga pişincä biz savaşacez annaşalım Tanuylan. Eer o mutlak hırsızlık için geldiseydi, ozaman gücensin kendi-kendinä.

Ama Titiylän Vasi sakınardılar ondan, ki Tanu sokmasın onnarı da belaya, söyleyip, ani onnar onu zorlan yolladılar burayı. Läüzım nasılsa dolaştırmaa izleri. Onuştan Vasi çıktı içerdän, girdi Tanuya dama, da onnar nesä hayli orda lafettilär. Titi kaldı içerdä Nikolçuyulan, Länku kaçınardı ateşin dolayanında. Titiyi yalnız yoktu nicä brakmaa, zerä o, taraşlayıp oyansını-buyansını, mutlak bulup bişey alaceydi. Ama te mamaliga da pişti, devirildi çüvendän sofraya. Onun yanına karı koydu bir çanak laana turşusu iışı sucaazınnan, biberledi onun üstünü, damnattı biraz hardal oloycuu hem hepsinin önünä koydu birär uzun burnulu aaç kaşık. Nikolçu bir makara ipliinnän, uzadıp ellerni hem ensesini, uygun kesiverdi hepsinä birär büük dilim mamaliga da buyur etti isinnär. Etiştirdiydi Vasi dä. Titinin sä, taa girirkän hayada, burnusuna iliştirdi bir burcu piinir kokusu. Onuştan o, taa almadaan kaşığı elinä, genä yalvardı Länkuya:

- Mari Länku, bilerim, ani piinirciiniz dä bulunär. Koyšana bir auççuk ondan da banalım onu bu gercik mamaligacıklan.

Karı baktı adamına, ama kalkiverdi erindän da dedi:

- E-e, kaldı orda çölmään dibindä bir kaşık, kâr sabaa istärdim vereyim ondan birär damna uşaklara da bitsin-gitsin.

- Getir onu, mari, - dedi adam.

Hepsi iyärdi, şapladıp dudaklarını hem şorkladıp kaşıklan laana suyunu, ama kimseyin aklısından çıkmazdı o damdaki kişi. Nikolçu dayanamadı:

- Ey, biz burda doyunêriz, ama verelim o erifä da bir parça mamaligacık, zerä o da bir can.

- Diil läüzım, - uslu dedi Vasi, - bän onu yolladım.

- Nereyi? – dolu aazlan sordu Nikolçu.

- Öbür dünneyä.

- Sän bozuldun mu, ne?! – baardı ona Titi.

Hepsi kala-kaldı. Nikolçu birdän attı benizini. Ah, näpti o? Neçin o çaardı bu köpekleri burayı? Karısı da pek kıpıttı, ama, toplayıp kendini, o çeketti baarmaa:

- Siz yaptınız bizim evimizdä öldürüm. Şindi kim bunun için cuvap çekecek?

- Siz kendiniz kabaatlıysınız. Neçin baaladınız adamı? O dolaştı çatıya da buuldu.

- Diil dooru! – genä baardı Länku. – Sän, Vasi, buudun Tanuyu.

Elbetki, Vasi buudu onu suuk ellerinnän, ama bunu inkär eder. Şindi yok kim atsın kabaatı bunnarın üstünä. Biraz taa atıştıktan sora Titi bölä kotardı:

- Helä, brakalım bu çekişmeleri. Sän, Nikolçu, al üstünä, ki sän öldürdün Kıpışu. Korkma, biz seni kurtaracez.

- Of, ne bela oldu başımıza, năbacez şindi? Neçin bölä yaptınız? – aaladı Länku.

- Uslan, karı, bekim, Allah kurtarır bizi bu beladan. Görüner, ani biz dä biraz kabaatlıyız. Şansora ne olacek – olacek. Söleyecäm, ani bän öldürdüm. “Bu eriflerin aldanma kaçırmaa aazına parmaanı, zerä bütün kolunu dalayaceklar”, - düşündü zavallı adam.

İstrebiteällär, urup omuzlarına avtomatlarını, çıktılar içerdän. Hayatta Titi simarladı Nikolçuya:

- Bak ta unutma, ne sölemää sledovatelä. O yazacak-çizecek da soracek sana: “Priznayoş?” Sän da deyecän: “Priznayu”. Sora yavaş-yavaş hepsi erleşecek erinä. Bizi çaardıynan, biz ona yalvaracez kurtarsın seni, ama läözüm olacek hazırlayasın bişey-bişey ona atmaa. Korkma, o – islää adam. Annaştık mı?

- E, annaştık, - burup kendini, kayıl oldu Nikolçu.

Toplandı konu-komuşular da Tanuyu geçirdilär mezarlaa. Ertesi günü sledovatel çaardı Nikolçuyu rayona. O yazdı-çizdi da sordu:

- Priznayoş?

- Priznayoş, - dedi Nikolçu, sora yazıldı o kiyada, nereyi gösterdi sledovatel.

Elbetki, Nikolçu bilmäzdi, ne o “prizmayoş”. Büük kahırlan o iiri-iiri adımnadı evä dooru. Küüdä, ara başında o buluştu kafadarınnan, angısı sordu ona, ne oldu rayonda.

- Ne olaceydi, yazdılar-çizdilär da sordular: “Priznayoş?” Bän da dedim “priznayoş”, yazıldım da beni salverdilär evä.

- I-ı-ı, năpmişin sän! Neçin ölä dedin? Şindi sän kapanacan. Kaç, durma evdä, zerä gidecän beş-on yılına en azdan. Yok ol kăr büün evdän. Sän demişin, ani kayılsın kabaatınnan.

- Năbayım, açan bilmedim, ne o “priznayoş”.

Kăr o gecä Nikolçu oldu kaçak. Geldiydi mart. Dışarda diildi suuk, ama kimi kerä atıştırdardı kaarcaaz, ani düşüp eriyiverärdi. Giinärkän, Nikolçu geçirärdi aklından, nasıl hem nereyi gidecek, ama kotardı taa tezçä sardırsın demir yoluna da, sallanıp bir vagona, sauşsun Ukrainaya. Adam giidi çufa rubalarını, ani tutardı salt bir büük yortu için, kaptı bir elinä yaamurluunu, koydu başına bir eni kozaraklı şapka, aldı torbasına bir somun ekmek, bir gölmek da, çıkarkan evdän, yalvardı kariya:

- Bak uşakları. Beklä beni, bekim bir-iki yıl oyalanacam oyanda. Biraz ortalık uslandıyan, bän gelecäm.

- Allahçım, kurtar bizi bu beladan, ayırma bizi biri-birimizdän, - dedi karı yaparak bojisini, açan adamı kaybelirdi karannık sokakta.

Länku kaldı erindä saplı, tutarak bir elini güüsündä, öbürünnän dä sileräk şalinkanın ucunnan yaşlarını üzündän. Büük acıylan canında o enikunuca kapattı tokatçılı, sora kapayıp kapuları, kondu sandık üstünä aalayarak. Kimä dayansın o şansora. Umut salt hısımnarda, onnar onu brakmayaceklar.

Garada, nereyi Nikolçu tez etiştıydi, o beklärdi treni, açan onun kardaşı sondan etiştirdi vermää onun elinä yaşçık taftasından bir sandıcak, angısının içindä vardı üç pita, biraz piinir, bir da parça lokma.

- Al buncaazları bizdän, zerä bir somun ekmeclän yıraa gidämeycän, - dedi o.

- Saa ol, bän dä, bekim, taa faydalı olurum sizä, - şükür etti Nikolçu.

Nicolçu açiverdi sandı da, saklayıp onun içinä torbasını, oturdu onun üstünä.

- Ya, ne islää, bunnan, hakına da, yıraa gidilir, - kanaat kaldı yolcu.

Etişti tren. Kardaşlar elleştilər, kucaklaştılar, da Nicolçu daldı bir vagon içinä. Onun canı saplandı, açan tren yavaşıcık koparırdı kendini erindän. Bir damar ensedä, şişip, sık-sık düüldü. "Kalın saalıcaklan hepsiniz. Prost et, tarafım. Allaa kismet verirsä, bekim, genä buluşuruz", - dedi o kendi-kendinä, basmaylan sileräk teri üzündän.

Sabaalenä bu kaçak etişti Kişnova. Kasada o tezicik annadı, ki bu tren gidecek Çernoviţaya. Zorlan, biletsiz, o sıındı bir vagona da etişti o kasabaya. Nicolçu taa giimniceydi öbür yolculardan, onuştan, taa inirkän garada, onu denedi bir kalın zotkalı miliñioner da çekti bir yıkık yapıya. Miliñioner ilkin sordu dokument, ama o yoktu Nicolçuda, istedi alsın onu miliñiyaya, ama sora açtırdı sandı, aldı bir pitayı hem lokmayı da dedi: "Kırla burdan taa tez!"

Burda insan kaynaşardı, nicä karımcılık. Gara zaabidi, biraz siireltsin yolcuları deyni, topladı bir tren türlü vagonndan da sıkıştırdı ona buncak insan. Burdan Nicolçu düştü Kolomiyaya. "Brä, helä kismeti bendä. Ne çok ilişti bunnar bana?" - dedi o kendi-kendinä, açan bir miliñioner burda kaldırdı onu bir yapının ikinci katına.

- Soyun, - dedi ona bu sirkeli.

- Neçin? - sordu yolcu.

- Soyun da sorma, köpek! - baardı miliñioner Nicolçuya, ani taa da kıpttıydı.

Bu soyuk kaptı surtuunu, taraşladı adamın ceplerini, buldu 90 rublä. O aldı otuzunu, ama kalanına dokunmadı. Nicolçuda vardı taa iki bin rublä, ama o onnarı asmıştı boynusuna bir ipçääzlän. Bu erif sandı, ki onda stavrozçuk asılı da o denämedi o parayı. O döndü da siliniverdi bir tarafa.

Şindi taa biraz ilinnendi bizim kaçaaımız da o etişti İvano-Frankovskiyä, neredä buluştu bir bulgarlan, hep bu simada adamnan: genä bölä balaban, karagöz, traşsız, ama taa biraz eskicä giimni.

- Nikolay, - dedi kaçak da uzattı öbürünä elini.

- Vanä, - dedi bulgar, da onnar tanıştılar.

Laf arası Nikolay aalaştı kafadarına:

- Mey, neçin hererdä beni miliğiya ayırıp dartıştırêr?

- Hm, - baktı onun üstünä Vanä, - aklın ermeer mi? Sän taa giimniysin bu rubalarlan. Sat bu sandıı, fıydır bu şapkeyı, gii sırtına bişey taa eskicä.

- Alle, dooru söleersin, kafadar.

Panayırdä Nikolçu giidirer şapkeyı bir çocucaan başına, satıp sandıı elli rubleyä, alêr bir eski kufayka, urêr bir yırtık çuval sırtına. Şindi ona kimsey ilişmeer. Burdan bu iki kafadar giderlär Kaluş rayonuna.

Açan kafadarların paracıkları azalêr, onnar düşünerlär, nasıl makar biraz zenginmemää. Bu sebepä onnar çıkêrlar küülerä, neredä, alıp kartofiyi insannardan altı karbonaya, satêrlar kasabada onikiyä. Aldıynan bu işin dadını, adamnar tamahlanmışlar. Giderlär ikincilää, alêrlar irmi çuval. Gelip kasabaya, genä çekederlär alış-verişlik yapmaa.

- Gösterin dokumentlerinizi, - takılêr onnara milişioner.

- Yok, - deer Nikolçu, - çaldılar paramı da, dokumentlerimi dä. O gösterer kufaykanın kesini güüsündä, ani kendisi onu yaptıydı. “Şeytan alsın başınızı!” – gıgırıp onnara, milişionerlär daadiverdilär kartofiyi panayırın erinä. İnsan kapan-kapan oldu parasız kartofiyi, bu satıcılar da topladılar kendilerine ikişâr kazan.

Durardılar bu adamnar konakta panayır yanında bir babucukta, angısına ödärdilär beşâr rublä gündä. Düşünärdilär, ne yapsınnar da biraz kazansınnar, zerä paranın ucu kısalıydı pek. Bir gün Vanä deer:

- İşidersin mi, Nikolay, alalım birêr metra materiya da yaptırılım eni torba.

- Neçin? – intereslendi Nikolçu.

- Alacez zavodtan işimik da satacez panayırdä.

- Esaba geler, ama giidirmeyeceklär mi torbayı başımıza?

Te kafadarlar yannaşık satêrlar işimik panayırdä. Nikolçu bir filcan satêr, iki iyer. Aaçtı adam, ne yapsın. Avşamnän Vanidä kâr vardı, ama Nikolçuda – yoktu. Düşüner Nikola, ani bölä hesap çıkmayacak. Söleer kafadarına:

- Vani, bän brakılacam bu zanaattan da bakacam kendimä başka iş.

- Orada senin işin, - deer öbürü.

Aaraya-aaraya kısmetinä adam buldu bir artel, nerdä yapardılar taliga. Sorêr, lââzım mı orayı demirci. Nikolçu bu zanaatı becerirdi pek.

- O-o, lââzım, lââzım, demirci bir kerä kaybelmâz. Dokumentlerin var mı? – sorêr atel zaabidi.

- Yok, çaldılar, - sakınarak attı ona Nikolçu.

- Lââzımdı gidäsin miliğiya da haberleyäsin, ki çaldılar. Hadi, çeket işlemää da sora gidecän evä.

Nicolçu sa miliğiyadan kaçardı, nicä şeytan günnüktän. İşledi bu arteldä üç ay, beendirdi kendini.

- Git evä da getir spravka, - takıldı ona zaabit.

- Yırak yolum, tovariş zaabit, paracım da yok, - aalaşêr kaçak.

- Hadi ozaman, işlə taa biraz da sora bakırız, - braktı onu zaabit.

Kazansın zeedecä deyni, Nikolçu çalışêr yapsın bir buçuk, iki norma. Yanında poläklar, kayıl olmayıp onunnan, söleerlä, ki o alatlamasın, çünkü yok faydası: normayı büüledeceklär, da hep o parayı kabledeceklär.

Ölä-ölä adamın çeketti toplanmaa biraz paracı, ama neredän şindi o kopartsın spravkayı? Gider gorsovedä sorêr, var mı nicä versinnär ona spravka. Ama sekretarka vermeer onu. Onun kahırını duyêr bir adam Maksim, ani tanışardı o karıylan. Nikolçu şansora üürendiydi burdaki adetleri. O aldı bir şişä rakı, biraz kolbas, bir somuncuk ekmek da gitti avşamnän Maksimä evä. Bunnar masaya oturduynan, trıkladı kapu, da onnara girdi bir topal adam, Nikolçunun buhalterı. Busaydı o sekretarkanın kocasıymış. Şindi bu adamnarın ikisindeydi umut. Buhalter laf yapacak evdä, ama Nikolçuyulan Maksim yalvaraceklar karıya gorsovettä.

- Nasıl bän vereyim bu adama spravka, açan bän onu bilmeerim? – ret eder karı.

- Sän bak orda... Ama adam pek işçi hem becerikli, - meteder demirciyi buhalter karısına.

Nasıl-nicä, taa birkaç şişä boşalttıynan, bunnar karıyı yımıştattılar, da o verdi Nikolçunun elinä bir tombarlak mühürlü spravka. Ama bu taa çeketmesiydi. Kaç kerä taa taraşlayacak cebini, o bilmäzdi.

Şindi kaldıydı alsın voenkomattan belet, milişiyadan pasport da birtaan gezsın yan kalpaklan, neredä o isteer. Daniştı voenkomata. Voenkom dedi, ki avşama uurayacak Nikolçuya evä. Kaçak ikramnadi musaafirini. Voenkom sınırladı ona gelsin ertesi günü. "Bununnan, alle, taa tezdä işimiz olacek", - sevindi erif da uzattı bu zaabidä üz rublä. Ertesi günü verdi taa üz. Bekledi kabledincä, geçti yakın dört ay. Üzlüklär yavaş-yavaş akışardılar bir ceptän başka cebä.

Milişiyada dedilär Nikolçuya, ki o gelsin sabaa, zerä burası pek kalabalıktı. Ertesi günü zaabit sordu bu adama, ne o getirdi. Bu hacı, toplayıp kendini, koydu masaya bir üzlük. Rasladı gibi genä kalabalık üstünä, zaabit sınırladı Nikolçuya gelsin cumaaya. Ama o günü burayı taa da zordu yaklaşmaa. Ona dedilär beklesin bitkiyä dooru. Girdiynän içeri, ona soruldu, var mı bişey.

- Var ikiüz rubleciim, - adam çıkarıp koydu onnarı masaya, sevineräk, ani paspordu hazırdı. O bilmäzdi, ani bu operatşiya da sürtecek ona üç aydan zeedä. Bitki-bitkiyë o açtı eni dokumendini da okudu: TOKMAK NİKOLAY PETROVIÇ.

Hepsi dokumentlär toplandıynan, zavallı adam saydı, neyä ona onnar çıktılar: onsekiz bin rublä o harcadı, ama şansora onun kulluu korkusuzdu. Şindi salt sakınardı, ki birkimsey onun tarafından tanımasın onu. Raatlandıydı artelin başı da. Üç yıl Nikolçu çalıştı bu erdä. Kiyat o kimseyä yazmazdı, haber dä birindän beklemezdi. Bölä ona taa raattı, ama aklından onun çıkmazdı ev, karı, uşaklar, küü. Pek sıkılardı onun canı güzün, baa bozumunda, ama dayanardı gurbet, nicä deniler, ani korku bostanı

beklärmiş. Ama ne dä sölämesinnär, lääzımdı yavaş-yavaş yakın olmaa evä. Onuştan o geler Moldovaya, Belťa, da savaşêr girsın bireri demirci. Yanaşêr bir artelä, işleer onbeş gün, kableder ikiüz etmiş rublä. Tezdä biter onun paracılı. İşleer taa bir ay – kableder dörtüz seksän rublä. Konaa öder elli rublä, kalanını harcêêr imek için. Genä hesap çıkmêêr. Ozaman, brakıp burasını, gider depoya. Burda ona sımarlêêrlar danışsın bir aftadan sora. Geziner panayırda, işider, ani garada lääzımmış hamal vagon indirmää. İş aar, lääzım çok zaametlenmää, ama girer orayı. Dayma, çıkacaazaman iştan dinnenmää, etiştirer gelmää başka vagonnar, ani mutlak lääzım indirilsinnär. Haberleerlär hamallara, kim isteer kazansın, indirsinnär bu vagonnarı da. Genä tutunêr Nikolçu kürektän, direşer, ellerini patladınca, indirer kömür, taş-çakmak yada şement. Bir vakit işleyämediydi, çünkü çatlamıştı elleri hem acıyardı gözleri.

Belttän Nikolçu atêr kendini Kişnova. Garada, nereyi o danıştıydı, ona sordular, becerer mi o slesarlı.

- Bän demirciyim, - dedi o.
- Demir kesmää yada iyälemää bilersin mi? – sorêrlar ona.
- Elbetki, bilerim, o – benim işim.

Nicolçuyu koyêrlar demir yoluna kantarları düzmää. Adêêrlar ona ediüz rublä aylık, üçüz rüblä komandirovkalık hem dä kimi kerä premiya. Ama eski zaabidi kıyamêêr salversin onu kendindän, söleer buna, ki Nicolçu diil kayıl. Kişnovdaki zaabit, annadı gibi öbürünün politikasını, biraz gıgırêr ona da alêr ondan demirciyi. Kişnovdan Nicolçuyu yollêêrlar Rıbnıtaya, neredä onu beklardı vagon-masterskaya.

İşleri diildi zor. Gezärdilär garadan garaya, tertiplärdilär kantarları. Çok kerä, işi bitirip, aftaylan dinnenärdilär. Kimin evi yakındaydı, o tıyardı evä birkaç günä, ama bu kaçak kalardı erindä.

Kişnovdan Nicolçu geçirdeer kendini Besarabkaya.

- Sän neçin isteersin Besarabkaya? – isteer annasın onun zaabidi.
- Oradan taa yakın evä, - söleer kaçak.
- Evlen da kal burada, - şiretçä atêr zaabit.
- Benim var karım, uşaklarım, - sıkı tutunêr Nicolçu.
- Sän başka karı bulacan kendinä, görmeersin mi, nekadar gözäl dul karılar kaçınêrlar dolayanımızda, - taa serioz söleer zaabit.
- Bän senin karını beenerim, - deer demirci, çünkü taa tez bitsin laf.
- Bulacan sän ondan taa gözäl. Sana, dev gibi adama, herbir dilber karı gidär, - güler zaabit.

Nicolçu yollandı eni erä Besarabka-Belgorod-Dnestrovskiy demir yolu bölümünä. Şindi onun cebindä, gezmää o yoldan deyni vardı ödeksiz belet bir yıla.

Geldiydi vakit dolaşmaa evi, ama bu yolda gezmää lääzımdı ödesin yolu. Onuştan o kararladiydi siirektä bir, ama dolaşsın evcääzini. Pek özlediyydi uşakları, karıyı, çünkü görmediydi onnarı yakın beş yıl. Günün birindä, kotardı gibi gitmää evä o aldı otuz iki kila kartofi, biraz bulgur da pindi bir

mal vagonuna. Gelärdi o saklı, onuştan taa karannıkkan pindi Tabak garasında, angısı durêr irmi kilometra küüdän bir tarafta. Çuval sırtında o etiştı Kurçuya. Geçärkän sokaktan, o denedi bir däduyu da yalvardı ona:

- Sabaa hayır olsun, boba! Şarapçının bulunmêêr mı? Satsana, yalvarêrim, bana bir kilacık.

- Sana, oolum, bir kila zeedä gelir, verecäm yarım oka, - dedi dädu, ama duyduu gibi çuvalda kartofiyi, istedi, ki yolcu satsın bir-iki kila ondan.

- Nasıl satayım onu, ba adam? Bezbelli, evdä karı uşaklarlan aaç durêrlar – verêrim mi bän sana kartofiyi?

Ama, buyurduynan däduunun kırmızı şarapçından, Nikolçu biraz yımışadı. Bu kart genä yalvardı ona versin makar beş-on kartoficik ekmäa deyni. Yolcu böldü ona iki kila kadar da hazırlandı gitmää yoluna. Dädu doldurdu ona bir şişä şarap da sımarladı giderektän salt birär yudumcuk datsın ondan. Nikolçu çıktı Kurçudan da sınıradan diimedi şişeyä. Evädän kaldıydı taa yakın on kilometraya. Çuval taa aarlaştıydı, ama o gidärdi ileri. Geçärkän çalılın yanından, o indirdi çuvalı sırtından, oturup biraz dinnendi, dattı bir yudumcuk şişedän, ama, açan özendi kalksın, o annayamadı, ne oldu ona. Onun ayakları seslämäzdilär, o kaldıramazdı kiçini erdän. O buna pek şaştı da salt tutunup otlardan, bir çalıdan, koparttı kendini erdän, aldı çuvalı sırtına, biraz gitti onunnan, ama çuval ezärdi omuzlarını. Ne yapsın? O boşaldêr kartofinin yarısını çalılık içinä, atêr çuvalı sırtına: sansın gidelecek. Te yaklaşêr baalara. Burada onun haliz vatani. Görüner iki kişi. Yaklaşêr onnara, tanıyêr ikisini dä, ama kendisini şılatmêêr birinä. Oturup bekleer birkaç minut da kotarêr gidip alsın öbür kartofiyi da burayı. Ölä da yapêr. Oyalanêr baalarda avşamadan. Karannıkta salinêr bayırdan kendi baasının başına.

Nicolçunun çocucua Tanasçık, dışarlanarkan aulda, denedi nesä aulun dibindä. Uşak kaçıverdi içeri:

- Mamu, kimsä kayıverdi baayın başında.

- Ya bak çocuum, - çüüdü karı erindän, - boban olmasın?

Oydu kendisi. Geldi, sevindilär, seviştilər, ama ertesi avşamsı genä sauştı bu adam evdän, başka kimsey onu görmedään.

Heptän başka duygular kapladı bu insannarı. Koca-boba diri, var umut şansora gelsin evä. Makar ki boba bekim taa okadar vakıt geçirecek yabancılıkta.

Sora taa birkaç kerä boba peydalandı evdä. Zordu ona kışın mal vagonnarında gezmää. Bir kerä, gidärkän erinä, o genä pindi ölä bir vagona, koydu başı altına bir taş da yan geldi orada. Uyuklamıştı biraz, ama açan kalktı: suuktan tutulmuştu bir ayaa, ama zar-zor sora geçtiydi. O günü dışarda – otuz iki gradustu.

Yılın zamannarı akışardılar biri-biri ardı. Te genä yaz da geçti, etiştı güz. Bir kerä, gezinärkän Besarabka panayırında, Nicolçunun gözünä ilindi iki genç erif. Onnarın birisi dayma bakardı bu adamın tarafına hem ayrılmazdı ondan yıyrak. Gidirkän kenefä, Nicolçu işitti geeridän bir ses:

- Sän mi, bä Kolçi aga?

Na sana, kim sanki tanıdı onu burda? Kaçak çevirdi başını da tanıdı kendi küüsündän çocu:

- A-a, sän mi, ba Mitika. Seftä o yabancılıkta buluştuydu bir küülü adamnan. Bu maanaya görä läüzimdi alsın bişey-bişey ikramnamaa çocu, ama bulunmadan rakı, kanaat oldular bir karpuzlan.

- Taa gezecän mi yollarda? – sordu çocuk.

- Näbayım, ba Mitika, öläymiş bu dünnedä benim kısmetim, - sulanmış gözlän baktı ona Kolçi.

- Korkma, şansora ortalık heptän diişildi. Gel evä da bak işinä, - teklif etti çocuk.

- Nasıl gideyim, bilmedän nicä gider işlär rayonda?

- Bän annayacam da söleyecäm Länku bulüya. Hep sän bir kerä gelecän evä, o da sana annadacek.

- Bölä olur olsun, - kayıl oldu Kolçi.

Çok geçmeer da Mitikaya prokuror söleer, ki Tokmak Kolçinin işi örtülmüş. İştittinän bu haberi, Nikolçu düşündü: «Çok çektim, ama biraz taa oyalanayım da sora gidecäm evä».

Şansora yoktu nedän sakınsın o. Sansın başka türlü gelirdi ona yatıp kalkmaa da, iştä dä pek ölä sıkınmazdı, düşündä sa dayma gülärdi, getirärdi aklına, nicä çocukları geçirärdilär onu garaya saklı, yada çıkardılar mamusunnan buluşmaa onunnan başka bir erdä. Alle, hepsi şansora geeridä kaldı, ama unudulur mu onnar. Hepsi bunnar saklandılar onun fikirinä, bütün ömürünä. Şindi var nicä biraz da bollatmaa kendini.

Bir gün, gelirkän Belgorod-Dnestrovskiydän, vagonda kupeda Nikolçu buluştu bir kariylan, angısı gelärdi Ukraina tarafından. O otuz beş-otuz edi yaşında yakışıklı bir gözäl insandı, yakın kaçaan akranıydı. Gördüynän bu adamı, karı neçinsä kuşkulandı, sordu, nereyädän o gider, neredä işleer, var mı aylesi, uşakları... Sora, çıkarıp valizasından trufanda patlacan, kolbas, bir şişä rakı, teklif etti adamı otursun onunnan imää. Gördüynän, ki adam burêr kendini, insan salt dattı bir parça kolbastan, sora neyäsä düşüneräk, yavaş-yavaş emdi bir küçücük patlacanı da topladı imeeleri masadan. Nikolçu biraz pişman oldu, ama ne faydası. O pek utanardı bu karıdan. İnsan brakmazdı onu raada, hep taa bişey-bişey istärdi annasın ondan. Yavaş-yavaş onnar başladılar annaşmaa. Karı dayma bakışınnan ölçärdi baştan ayaadan bu kaavi, boylu, karagöz hem kırmızı çeyreli erifi. Nikolçu duyardı, ani burda günahsız işlär bitmeyecek. Gittikçä karının tutuşardı suratı, Nikolçunun da uyandıydı herbir damarı. Bitki-bitkiyä onnar annaştilar, ani ineceklär Besarabkada da urayaceklar orada konak evinä.

Te pısladı miyaklar da tren durup dondu garada. Kolçi kaptı iki büük valiza da yan-yan götördü onnarı karının ardından çıkışa dooru. İnsan indi erä. Burada durardı iki çocukak.

- Siz nereyi, çocuklar? – soruverdi onnara Nikolçu.

- Biz gideriz konak evinä, - dedi birisi.

- Alın bu kakucuu da orayı, o sizä ödeyecek.

Açan çocuklar, kapıp valizaları, biraz aralandılar, karı dedi:

- Çok şaşkın adam dünneemdä gördüm, ama senin gibi taa görmediydim,

- üfkeylän diş arasından süzdü laflarını yolcuyla da alatladı çocukların ardına.

Nicolçu kabaatlı gibi iilti başını, neçinsä döndü geeri, sansın unuttuydu bişey vagona, deyip kendi-kendinä: "Ne sän taa mı ii benim karımdan, ne? İslää, ani bulaşmadım seninnän". Adam düşünärdi evdekilerini.

Bu belalı olay sürttüydü Nicolçuya taman on yıl. 1957-dä o seftä küüdä ayın-açık çıktı sokaa da pay aldı seçimnerdä. Şansora o genä buralıydı. Öleymiş adamın eceli.

1992

İKİ CAN - BİR ECEL

Herbir insanın eceli başka, ama bu gençlerin ecelleri ayrıca.

Tanışmaa deyni gençlər türlü yollar bulêrlar. Kimisi kafadarlaşêr uşak başçasında yada şkolada, kultura evindä yada bir konuşkada, ama kimisi pınar başında yada çeşmedä. Kimi kişilər buluşêrlar trendä, ama kimisi tükända yada panayırdä. Kimi gençlər tanışêr bir göl, derä yada deniz boyunda. Ama Galänin hem Tolänin sevda istoriyası heptän başka.

Galä 1971-ci yılda, başarıp Doluküüyün orta şkolasını, gider üürenmää Kişinova İ. Kränga adında instituta rus dili hem literaturası bölgesinä. Geldiydi vakit ayırılısın suratalarından hem dostlarından, ani çok vakit birerdäydilər. Kızlar taa çooyu kaldıydılar küüdä, ama çocuklar, elbetki, gittilər askerlik etmää.

Galänin küçüklük dostu Yörgi Balıkçı, ani geçirirdi askerliini Ukrayınada Livov tarafında, taşıyardı kesesindä bu kızın patretçiini. Orada o tanıştı bir ukrain askerciylän. Onun adıydı Tolä. Tez onnar dostlaştilar, bişey biribirindän saklamazdılar. Günün birindä Tolä denedi Yörgidä Galänin patretçiini. İstedi baksın ona. Pek beendi kızı, sansın onu anidän bilärmiş.

- Yörgi, ama kim bu kızcaaz? – sordu Tolä, bakarkan patredä.
- Bu – benim şkola dostum, - cuvapladı Yörgi.
- Siz nasıl, istenersiniz mi osa...? – meraklandı Tolä.
- Diil, biz islää dostuz, - biraz düşünüp, dedi kafadarı.
- Eer bişey serioz yoksaydı aranızda, ver bu patredi bana, - yalvardı Tolä.
- Ne, beendin mi? – ansızdan sordu Yörgi.
- Pek. Bän yazacam ona kiyat. Nicä onun adı? Ver onun adresini bana, - tutuştu ydu bu erif.
- Buyur, al, - Yörgi uzattı ona patretçii, - ama te onun adresi dä:

Moldova,

Valkaneş rayonu, Doluküü,

Karakaş Galina Mihaylovna.

- E ne o Karakaş? – uslanamazdı Tolä.
- "Kara" rusçaya bizim dildän gelir чёрный, чёрная, чёрное, ama "kaş" – брови.

- Ya bak, ya şaşılacak iş. Demäk Чернобровая mı? Onun soy adı – Karakaş, ama kendi çakır gözlü, saçları da burada, sansın, diil pek kara, dooru mu?

- Ölecä, ama o bir insan ne karagöz, ne da kula, orta.
- Bekim bobası kara, ama anası kula, onuştan? Yada, bekim, tersinä?
- Dooru, bobası, Karakaş Mihail Zaharoviç, karagöz. Kızın var üç tä karagöz lelüsu. Ama anası, ukrainka Çernoviça tarafından, Novoseliça kasabasından. Bilersin, onnar buluşmuşlar Mariupolda, neredä Mihail Zaharoviç işlärmiş FZO-dan sora kuruluşta. Mamusu da, Doroşenko Evgeniya Petrovna, gelip orayı, yanaşmış genä bu kuruluşta. Tezdä

evlenmişler da 1954-cü yılda duumuş bu gözeline. Sora onnar bir vakıt yaşamışlar Novoseliçada, ama 1961-dä göçmüşler bobasına Doluküüyünä.

- Ya bak, ne çok bilersin onnar için. Bän dä, sarkıdıp kulaklarımı, inandım, ki kız diil senin. Bekim, siz onunnan sözlü yada evli? Sän alêrsın beni gülmää, yapêrsın bunu kef için kendinä, şeytan, - küstü Tolä da uzattı patredi geeri.

- Allahım, ne bu sendän? Bendä yok kıskanmak hem bütün üreklän isteirim ikinizä dä kısmet. Yazışın, bekim, sizä dä mutluluk gülümsär. Al patredi, olma budala. Kız gözäl hem cömert.

Tolä uzun-uzun baktı Yörgiya,

Aldı elinä patredi, iildip başını, baktı kıza, sora – genä kafadarına, çeviriverdi patredi öbür aucuna da onun tersindä okudu salt iki laf: “Galädan Yörgiya”. Şindi o savaşardı söksün, ne var saklı bu alatlan yazılı laflarda. Yavaş-yavaş erifin şüpesi lüzgärlanardı, geldiynän bölä fikirä: “Eer bän baaşlayaydım patredimi bir pek paalı dostuma, yazardım bu lafları taa tertiplicä. Belli, ki bu yazılara bütün ürek konmamış. Bekim, dooru söledi Yörgi, ki onnarın arasında bişey yok”, - biraz taa şüpelenärdi çocuk.

- Ama olmayacak mı ölä, ani sora biz düüşelim bu mahkul uşak için? Sän bakma, ani bän diilim cezamet, kolayınnan sana verilmeyecäm, - Tolä kapladı kafadarını, da onnar yıkıldı krivat üstünä. Yuvarlanıp bir-iki, çocuklar fırladılar oradan da ayak üstü kondular. Yapıp krivadı hem çekip gölmeklerini, alatladılar üülen ekmeenä. Yolda bir kısa dialog tutturduydular:

- Sän, Tolä, bişeydän sakınma, yaz Galäya bir kıyat, - dedi Yörgi, ama sansın nesä üreendän koptuydu.

- Mutlak yazacam, ama sän küsmeyecän mi?

- Caba dalgalanêrsın, yaz da bak işinä.

- Ama son-sonuna bu – kızın dooruluu: kimä isteyecek, ona da yazacak, diil mi ölä?

- Elbetki, ölä.

Şindi Toläyi zeetlärdi bir fikir: angı laflarlan o çekettirecek kıyadı. Sofrada o alatlamazdı, çinärdi bukayı yavaş, nereyisä alınardı.

Yörgi şansora boşaltmıştı çanaanı da siiredärdi bu kurbeti. Tolä denedi bunu da, toplayıp kendini, sıkça-sıkça yollandırdı kaşını çanaa. Avşamnän yattıynan, aklınca düzärdi kıyadı. “İlk kıyat, - kotardı o, - lääzım olsun kısa, az laflan, ama zengin fikirlän”.

Hayli vakıt geçtiydi, çekettirincä kıyadı. O hep düzärdi kıyadın başını: “Sevgili Galä”, “Çok sevgili Galä”, sora “Sayın Galä”, ama son-sonuna çekettirdi: “Sayın Galä”. Ertesi günü, yazdıynan kıyadı, o bir-iki kerä okudu onu, nesä dooruttu onda, sora enidän geçirdi onu başka yapraa da soktu konverdü. O biraz gezindi oyanı-buyanı kıyat elindä, sora, yapıştırıp konverdi, gidip verdi onu menzil gezdiricisinä, deyip: “Git selämnän – gel cuvaplan”.

Altıncı günü Galänın adına etişti bir kıyat, angısının mühüründän belliydi, ki diil çoktan yazılı. “Rusakov Anatoliy”, - okudu o adresantin adını, - kim bu

acaba?" Galä sakladı onu tefterinä da sık-sık adımnadı konaana, neredä onnar yaşardılar edi kız: üç gagauzka, iki ukrainka, bir ruska hem bir dä bulgarka, ani taa gelmemiştilär evä. Galä girdi içeri, soyunup aldı kiyadı elinä, oturdu masa karşısına, açtı onu da okudu:

SAYIN GALÄ!

Ölä razgeldi, ani kär dün buluştum bir gözäl kızçaazlan, angısı birdän yapıştı canıma. Bän onu gördüm, açan o çıktı Balıkçı Yörginin kesesindän da bir kuşçaaz gibi kondu benim aucuma. Bu – bir biyaz tenni insan, angısının çakır gözlerindä şılêêr seviş hem ömür. Te neçin koydum neetimä, ki mutlak yazayım ona bir kiyat da butürlü savaşayım biraz yaklaşmaa ona. Saklayamayacam, ki bütün yaşamamda arzumdaydı buluşayım bölä bir insannan.

Şindi annadın, ani laf gider senin için. Bän aldım Yörgidän senin patredini, ama yalvaracam saymayasın onu hayın. Ko sizin aydınnık duyularınız kalsınnar erindä. Bän salt isteerim denemää kismetimi. Bekim, Allaa yardım edir dä bulurum onu. Afet beni, ani sinsorca savaşêrim bozmaa kefini. Bän isteerim, ki biz yazışalım. Ne deyecän? Eer ürään brakarsaydı, yaz bana birkaç laf, ne düşündün benim teklifim için. Senin için gönülüm ortalıkta, çünkü seftä gördüm bölä bir kız, angısını pek beendim.

Bir kucak seläm sana, Galä, bendän hem senin küçüklük dostundan Yörgidän. Allaa korusun seni hem yardım etsin herbir işindä, çünkü sän bana pek lääzımsın.

Saalıceylan! Rusakov Tolä.

5 april 1973.

Benim adresim: *Ukraina, Livov bölgesi, Viniki, ab 7336.*

"Kim bu erif? Ya, ne kıyak adam o. Neredä işidilmiş, ki bizim kızlar butakım tanışıp, evlensinnär? Kiyadından hem yazılarından belli, ani tertipli çocuk, ama ne lääzım sän bana, açan bän hiç bilmeerim seni hem önümdä taa üç yıl institut bekleer?"

Galä braktı kiyadı masa üstündä. O silärdi pençereyi, açan ilkin odaya girdi Lida Topal, onun ardına da sürüklendilär kalanı studentkalar.

- Sän neçin kaçtın bizdän? – sordu onnarın biri Lüba Rayu.

Galä çevirdi başını ona, gösterdi masaya:

- Te, istedim raatça okuyayım bu kiyatçıı. Alın da okuyun, istäseydiniz.

- Nasıl kiyat? Ne o? – meraklandılar suratalar.

- Okusun Maşa Çavdar, onun sesi taa açık, - teklif etti Nina Uzun.

- Galä, duyêrim, ani bu bir maalim çocuk; bak ne gözäl yazıları var. Bütün üreklän yazmış, nicä deniler, - yanılmaçça söledi Maşa, açan bakışınnan geçiverdi adresin hem kiyadın üstündän.

- Sän oku-oku, sora lafedecän, - dürttü onu Nina.

Kiyat okunduynan, hepsi tutundu yardım etsin paklamaa içersini. Bu vakit hepsi bakışlar dooruldular Galinanın tarafına.

- E, nasıl? Yazacan mı çocaa? – intereslendi Lida.

- Bilmeeirim... May çekmeer canım vakıdı kaybedeyim, - ilgisiz attı ona kiyadın çorbacıykası.

- Vakıt, vakıt, bizä halizinä paalıdır o. Te bu okumak çok iyer. Pek korkêırım literatura ekzamenindän, - kahırlandı Lüba.

- Bulacan sän, ne sölemää, üstün körü baktıynan o okunmadık işlerä, - savaştı uslandırsın onu Galä.

- Dooru, sora stipendiyayı da üstün körü kabletmää, açan rubacıklarımız eskiyer hem imeeliklerin paaları da dayma kalkêr...

Günnär akışardılar biri-biri ardı, kızlar hepsi kendi kahırlarınandı. Tolänin kiyadı unudulduydu. Üürenmää gittikçä taa zor olardı. Kimi kızlar, brakıp üürenmeyi, sauşardılar evlerinä. Ama bunnar hepsindän direşkän kalardılar, makar ki onnara evdän büyük yardım gelmäzdi. Galänin anası kabledärdi aylını elinä irmi dokuz rublä, ama bobası en çok altmı-etmiş. Evdä insannar yoktu neylän baksınnar bir hayvan, çünkü kolhoz vermäzdi işçilerinä terekä. Büyük zorda onnarı kurtarardı baalar. Satıp biraz üzüm yada şarap, insan çıkardı nevoyadan.

Galä ekzamen seyyasını başardı islää. Şindi vardı umudu alsın stipendiya. Yazın o dinnendi evdä, biraz işledi kolhozda, yardım etti anasına suamaa, kireçlemää, yıkamaa, kimär kerä yaamurdan sora, biraz toprak lüzgärlendiynän, gidärdi bobasınnan baayı kazmaa yada kartofiyi buazlamaa.

İkinci kursu Galä taa ii çeketti. Biraz evin, biraz institunun yardımınnan o ilerledärdi üürenmektä. Parayı koruyardı, harcamazdı onu oyanı-buyanı.

Tolä hep beklärdi kiyat Galädan, ama bu cansız susardı. "Bekim, kiyat yolda kaybeldi yada biri sakladı onu? – yuurardı kendini erif. – Yazacam taa bir". Yazdı, ama buna da cuvap verilmedi. Ozaman o neetlendi yazmaa taa, brii cuvap gelincä. Ölä da oldu.

Kabledip kiyadı, kızlar beklemäzdiär, ki onu açsın Galä. Burada kim olursa onu açıp okuyardı, sora o geçärdi eldän-elä hepsinä. Ama günün birindä Maşi sordu:

- Sän, Galä, taa zeetleyecän mi bu erifi? Adam altıncı kiyadı sana yollêêr. O diil kabaatlı, ani beener seni. Sän koy kendini onun erinä. Bir-iki yıldan sora olacan üürediciyka, savaşacan başkasını akıla koymaa. Sän fazlı insansın, benimcä, lääzım bişey-bişey yazasın ona. Sansın diilsin avan, ama beenersin birkimseyi zeetlemää. Ha, ne susêrsın?

- Susêрім, çünkü sän dooruysun. Bän dä bölecä düşünürdüm, ama bir türlü kotaramazdım yazmaa, - duydu kabaatını kız.

- Yaz, mari, bekim, ondaymış kısmetin. Salt bir Allaa biler, ne olêr dünnedä.

- Dooru, Maşa, ama olursa ölä, ani vakıtsız evlenelim, sora ne deyecän, saaliceylan institüt?

- A-a, te neymiş mayası, ama sän sakınma, sevda hepsini enseer, - sansın bir kart insan nasaatlardı kızı.

Pazar günü, açan kızlar daalıştıydılar kasabaya, Galä yazdı Toläya:

Sayın Tolä!

Hiç umut etmediydim, ani sän bölä çetin erifsin. Doorusunu söleyim, bundan kaarä, suratam Maşi biraz utandırdı beni, ki pek zeetlämişim seni. Ama ne yapayım, açan olmeêr vakıdım zanaatlanmaa bölä işlän. Üürenmäâ pek zor, vakit etişmeer yazmaa hem okumaa. Sana Yörgi annatmış benim için hem vermiş sana patredimi hem adresimi. Ama kimsin sän, ne zanaatın var? Yolla bizä, varsaydı, bir patreçik da görelim seni. Sora olarsa vakıdım, bekim, genä yazarım. Canım, küsmä, saymayasın, ani burda çocuk kıtlı, da bän aarêêrim onu yabancı taraflarda.

Seläm sizä Yörgiyälän hepsindän kızlardan. Biz edi kişiyiz. Hepsi beendi kiyatlarını hem yazılarını.

Saaliceylan! Galä Karakaş. Kişnov, sentäbri. 1973.

Hem dooru, Galä görümnü kızdı, onun canı pek sıkılmazdı, bilärdi nası kef etsin, açan bıvardı okumaa. Çıkardı kimi kerä kasabaya, geçärdi panayırdan, gidärdi sinemaya. Çocuk için hasretlenmäzdi, onnar vardı. Çooyu göz ona koyardı, ama kendi paasını o islää bilärdi. Bekim, nezamansa onun da canına düşecek biri-biri, ama şindi buna yoktu neyä kafa düümää. O tutardı kendini bir tarafta, nicä çok maalim genç kızlar.

Tolä kesmäzdi umudunu, nasıl da olmasa, hep bir kerä kabledecek o pek läüzimni kiyatçıı, ama nezaman? Büün o genä neetlenärdi yazsın Kişnova, neredä kızlar pek hodul. O diildi okadar küçük, ani annamasın bunu: "Onnar – kız, biz – çocuk, onuştan biz läüzim kalpak çıkaralım karının önündä", - uslandırardı kendi-kendini o, hem güvenniini kaybetmäzdi.

Tolä sarardı telefon telini makaraya, açan yıraftan işidildi Yörginin sesi: "Pošta!"

"Alle, büün nesä var, caba o baarmayaceydı".

- Ne, va, Yörgi, var mı bişey, osa yok mu? – sordu o yıraftan kafadarına.

- Var, Tolä, ama ilkin oynayacan, sora alacan kiyadı, - gülümseyäräk dedi Yörgi.

- Salt aldatma. Bak nicä biz Galäylan oynayacez vals, - kucaklayıp bir dolu makara, ateşli gözlerini dikip ona, yollandırdı oyunu. O kismetliydi da ölä ilin hem gözäl oynardı, ki Yörgi biraz kıskanırdı onu. – İsteersin mi bir da kazaçok oynayım?

- Etecek, Tolä, sän kiyadı saburluunnan kazandı. Buyur da bak, nelär yazmış Galä, - uzadıp kiyadı bu gurbetä.

- E-ey, geldin mi ba? – öptü kiyatçıı Tolä, açıp koktu onu da duydu bir burcu dufi kokusu, sora okudu. – İşidersin, seläm ikimizä dä kızlardan... beenmişlär kiyatlarımı hem yazılarımı, ama var bir pek gözäl laf - "küsmä, canım".

- Sayılêr "guguşçuk", islää, ani diil tauk, - güldü Yörgi.

- Ha-ha, Yörgi, - Tolä, kaplayıp onu, ne kuvedi varsa sıktı onu da bir-iki kerä çevirtti erindä. – Motor şansora toparlandı, bilerim, ki şansora yazışacez.

Çocuklar, toplayıp telleri, sora genä uzadıp sarardılar onnarı. Tolä pek sevinärdi büünkü günä. O kıpardı gözünü Yörgiyä, angısı bir-iki sekund ondan geeri kalarđı.

Kiyatlar ilktän siirek, ama sora mekik gibi gezärdilär oynanı-buyanı, biri-birindän taa gözäl yazılı hem taa zengin içindekilerinnän. Onnar, eldän elä geçip, yıvılardılar kızın hem çocuun valizalarına. Bu günnär Tolä yollamıştı bir patretçik, angısında o kafadarınnandı.

“Galäya Tolädan. Saa tarafta bän”, - ölä kıvrak yazmıştı, sansın daktilodan geçirmiş. Bu patrettän kızın aklında kaldı bir açık bakışlı, kısarak enseli, orta boylu hem omuzlu kula çocuk.

Galä şansora üçüncü kurstaydı, üürenärdi büük havezlän, çok alış-verişlik yapmazdı, ama ufak-tefek şeyleri kendinä edinärdi hem canını bakardı. Paali giimi yoktu, ama ucuz fistannar da pek yakışardı onun sırtına. Bu günnär o almıştı bir kısa enni turuncu, biyaz çiçekli fistancık, angısı dizdän biraz yukarı ona gelärdi. Oyma dantelli yakacı yaklaşardı onun sıkı güüslerinä, çantılarından geçärdi bir biyaz dar şiritçik, etää bol buruşuklyudu. Onunnan kız ilin kendini duyardı, ama koruyardı fıstanı yaz için.

Bu güzün Tolä başardıydı askerini da birkaç vakıttan sora o girdi işä Çernobil kuruluşuna, neredä üürendi kaynakçı zanaatını. Geçennerdä o kabletti kiyat, angısında Galä yazardı, nicä gider işlär institutta. Hep bu günnär Galäya da geldi Tolädan haber, angısında o yazardı, neylän o günü zanaatlanmış, annadardı hepsini, nicä deerlär, iinedän ipläädän. Hoşluycu okumaa bölä gözäl donaklı kiyatları. Herbir kiyat bu kızlara sayıladı nicä bir başışçık, ama bitki kiyat koyduycu onnarı düşünsünnär, çünkü kiyadın bir erindä Tolä yazardı, ki onnarda kuruluşta pek çok gözäl kız var, ama onnar diil läözüm ona, kendinä salt bir Galäyı ayırdı.

Şindi dekabri sayardı bitki günnelerini. Ayın irmi edisindä, hiç beklämedään, geldi Galänin adına bir kısa telegrama: “*Dekabrinin irmi dokuzunda buyur duuma günümä, karşılayacam Kievdä. Tolä*”.

Galä ortalıkta durardı: gitsin mi, gitmesin mi. Kızlar da bu soruşta iki pay oldular. Kimisi deyärdi, ki mutlak gitsin, ama kimisi tutsaklanardılar nesä teklif etmää. Salt Nina dediycdi, ki yol uzun hem yalnız bir kıza korkunç olur peydalanmaa aalem arasında.

- Nasıl uzak, mari? Te bir adım erdä Kiev. Erken pindin trenä - avşama dooru oradaysın. Sora kalêr birkaç saatlık yol avtobuslan gitmää, - kalkındı Maşi.

- Ne o yalnız mı gider, mari, herersi dolu insan, kim ona dokunacak yolda? – çıktı araya Lida.

- Bezbelli, çocuk çaarêr kıızı aylesinnän tanıştıрмаa. Git-git, Galä, sän bakma aalemin aazına. Te Nadi taa Sahalindän gelmiş burayı, kimsey onu imemiş yolda, - kariştı şindi Aksana.

- Neçin, mari, bän demedim, ani onu iyeceklär, ama eer çıkmasaydılar onu karşılamaa, yada başka bişey olursa, neredä o kalacak hem kim onu koruyacak? – savaştı Nina doorulamaa kendini.

- E-e, Nina, sän genä söleersin onu, ne ani bin yıl geeri olarmış, - susturdu onu Lena.

- Bilersiniz mi ne, Galänin gardirobu, nicä dä bizim, diil pek zengin. Olmaz mı taa ii yardım edelim ona? – atıp gözünü kızlara, Maşi hızlanıp açiverdi valizasını.

- Ne, şansora gider mi, ne? – şakalaştı Aksana.

- Ama nicä sän sanêrsın? – dedi Maşi getirärkän bir maavi fistan.

- Benim biyaz örmä koftam taman sana gelecek, - alatladı getirsin rubayı Lida.

Nasaatçılar sardılar Galäyı, sansın donadardılar gelini. O kayıl olardı hepsinnän bir küçük uşak gibi. Buldular sıcak çepiç ayaana görä, yapaa şalinka başına, salt kaldıydı giisin sıcak abayı sırtına da yollansın poyraza. Topladılar yol için para – salt o gitsin Tolänin duuma gününä, çünkü bu gençlär onnarındı.

Sabaa Galä mutlak gidecek Pripätä. Bu avşam kızlar yattılar taa erkencä, ama onnar uyuyamazdılar, cümbüşlenip gülärdilär, taa çok Lübanın sesi işdilärdi. Açan vakıt geldi uyumaa, Maşi, büyük gibi aralarında, susturdu kızları:

- Etecek, kızlar, brakın sabaaya da biraz.

- Galä, annadacan mı, nasıl hem neredä ilk öpüşünüz olacak? – uzanıp fısırdadı Galäya Lüba, ani yannaşıktı krivatları.

- Annatmaa kolay, iş yapmaa zor. Sanêrim, ki bu da olacak, ama brak, şindi uyu, zerä şansora hepsi sustu.

Gecenin bir vakıdı Lüba, ani susamıştı, usluca indi krivattan, yaklaştı Galäya, angısının üzünü azbucuk aydınadardı dışardaki şılak, diirdirdi sıcak dudacıklarını Galänin yanaana, çıkıp içti su koridorda, sora, girip içeri, tekrarladı genä o öpüşü, ama duydu, uyuyanın yanaa taa kızgındı. Galä salladı başını – Lüba yatıverdi erinä.

Sabaalän Galä bilmäzdi, annatsın mı osa annatmasın mı düşünü, ani o görmüştü bu gecä. Ama kızın düşüncekle görüşünü kalanı birdän denedilär.

- Galä, sän ne ölä düşüncekleysin? Nelär bu gecä girdi aklına? – sordu Maşi.

- Bir düş yuurêr beni, - cevapladı o.

- Neçin, pek mi çirkin osa bir ilin düş mü? – yapıştıydı ona Maşi.

- Diil, düş islää, ama var onun bir eri, ani kuşkulandırêr beni. Hem bilersiniz, ki düşlär üülenädän annadilmêer, çünkü kimisi hayırlı çıkmazmış, - potrelî dedi bu insan.

- İnan sän bu masalları... Üülenädän sora annadacan onu başkasına, ama biz şindi isteeriz bilelim. Annat, sakınma, çünkü üülenädän taşıyacan onu canında, nicä bir taş, - çetinnendi Lida.

- Hadi, annadayım, - kayıl oldu o da, şıladıp gözlerini, oturdu krivadın kenarına.

- Sölä, sölä.

- ... Sansın geçärdim panayırdan. Bir batal, uzun saçlı, bıyıklı hem kalın dudaklı erif, etişip geeridän, salverdi aar kolunu omuzuma da ne sorun, ne sual öptü benim yanaamı. İnsannar gelip geçärdilär yanıımızdan, ama bän utanmamdan erä girecäm. O sa gülüp sordu: "Tanıdın mı?" Sora kaybelir gibi oldu, ama birazdana genä peydalandı da, indirip başından takma saçlarını, sordu: "Şindi tanıdın mı?" "A, Tolä, sän mi?" – baardım bän, açan tanıdım onu. Şindi o gülüş üzündä taa yaklaştı bana da yalpak istedi: "Versänä öpeyim seni taa bir kerä, zerä kapmaklan öbür öpüştän bişey annamadım". Bän direk gibi kaldım erimdä bişey deyəmedään ona, o sa genä öptü beni, ama ölä suuk dudaklan, ki yanaamı dondurdu. Düş, bekim, islää, ama bu suuk öpüş beni kuşkulandırdı.

Kızlar bakiştılar, ama salt Lüba annayıverdi, nedän kopuştu bu düş.

- Mari, suuk, - o bekim, hava diişilecektir deyni, ama batal erif – bekim, büük saalık hem uzun ömür, - talmaçladı düşü Lida.

- Bu da bir masal, - dayanamadıynan dedi Lüba, - onu bän öptüm, mari kızlar.

- Ha-ha-ha! – fırlayıp erlerindän gülärdilär öbürleri. Kimsey onu inanmıydı, ama açan annattı, nicä su içmiş da genä kızı öpmüş, sansın hepsi erli erinä gelärdi.

- A-a, te neredänmiş o düş! – şaştı Nina. – Bän da sansın gördüydüm bir düş, ama hiç bilmeerim, ne için o.

- Hadi, kızlar, şansora geldi vakit demää kalın saalicaklan da bakayım yoluma, - Galä yöptü sıraylan hepsini kızları, savaştı alsın elinä torbayı, ama onu kaptı Nina.

Geçirmää yola suratayı çıktılar hepsi. Hava diildi suuk, ama üülenädän birkaç kerä diıştirdiydi kendini.

- Seläm Toläya hepsimizdän! – baardı Maşi, açan tren yollandı, trikladarak tekerleklerinnän.

Telegramadan, ani öncä yollandıydı Pripätä, Tolä bilärdi, ki büün Galä olacek Kievdä. Onuştan o kardaşınnan hem kafadarinnan çıktılar karşılamaa kızı. Kievdä Tolä aldı satın bir demetçik çiçek, angıları sarılıydılar yalabık kiyatçıklan. Dışarda ilktän diildi pek suuk, ama auşam üstü ölä bir ayaz urduydu, ani er çatladıydı. Çiçeklär, ani gezdirilärdilär oyanı-buyanı, şansora yımışadıydılar. Çocuklar beklärdilär treni, ani geç kalardı.

- Bu çiçeklär burda mamaliga gibi olmuşlar, - Tolä gösterdi demetçii öbür eriflerä.

- Bän sanêırım, ki onnar büük sevinmelik kıza getirmeyeceklär, - dedi Tolänın kafadarı Kostä.

- Sibit onnarı, Tolä, çiçeciklär senmiş heptän, - kotardı çocuun kardaşı Lönä.

- Kıyamêëрім, va, sora insan demeyecek mi, ki boş ellän karşıleêërız onu? – ret etti Tolä.

- Baset onnarı, va, al taa ii bişey tatlıdan kıza, - genä takıldı Lönä.

- Olmaz, tatlı da alacam, ama ko bu çiçeciklär da kalsınnar.

Bildirdilär, ki tren yakın bir saat geç kalarmış. Kısaltmaa vakıdı deyni, Kosti annattı çocuklara bir gülüşlü olay.

- Sesleyn, nicä olmuş bir genç erifin ilk tanışması kızlan, - Kosti atıverdi aazına ıgarayı da hep ölä alatlan tutuşturdu onu. – Bu istoriya oldu Pındıklı küüdä. Oradaki bir babuda, Lençi bulüda, üç erif konaklanırdılar: Doni – otuz yaşında, Gogu – ondört hem Andoni – onbeş. Doni, angısının seviştän yaa büyük görgüsü vardı, annadardı bu taa yutmamış sarılarını kuşlara türlü meraklı istoriyalar gençlär için. Onnar da, zapedip soluunu, havezlän seslärdilär onun masallarını. Ama bu kartamanın kızlar arasında pek büyük geçimi yoktu. Diildi o görümnü ne boyunnan, ne da gözälliinnän. İki kuru yanak hem senik burnu bozardılar onun çehresini, ama patu gözlerinnän saplardı canını. Laftan da bu adam pek keskindi: aslı mı, yalan mı sölärdi, onu bıkmazdın seslemää. Gogu – ufarak boylu, kula, kambur burnulu hem şiret bakışlı bir çocukak, dayma imeklän meraklanardı. İyärkän o motkurçuk gibi şaplardardı aazını, nedän, bezbollahi, büyük zevk kabledardı. Vardı nicä demää, ani o taa bir uşaktı, ama herbir lafı inanmazdı. Gündüz hepsi bakardı kendi zanaatına. Doniylän Gogu üürenärdilär burda ustalılı, ama Andoni – terzili: onuştan, bekim, o taa tertiplicä giinärdi hem taa görümnüydü çbürlerindän.

Sentäbrinin bitki günneriydi. İşlenir günnerindä, alıp avşam ekmeeni hem buyurup birär-ikişär filcan rakı, gençlär yıkıldılar herkez kendi yataana, ama birini uyumak çekmäzdi. Doni hep bişey-bişey kızlar için annadardı. Şüpelenip, Gogu kimär kerä sorardı ona: “Sän dä oradaydın mı? Bunu sän kendin mi gördün?” Ama dayma onun soruşları cuvapsız kalardı.

Yavaş-yavaş ortalık sus olardı. Salt Andoniyi uyumak sarmazdı. Onun akli ara sobanın öteyanındaydı, neredä yatardılar Lençi bulü, onun Fana kızı emzikli uşaklan hem taa bir genç, kaar gibi biyaz tenni, pamuk gibi kaba güüdeli ruska Asä, angısı arada-sırada uurardı burayı gecelemää. Bu – bir orta boylu dilber kız, ani her taraftan tombarlaktı: sepetli çantılardan, güüstän hem omuzdan, üzündän hem annıdan, yanaktan hem burnudan, çenedän hem dudaktan. Bu çakır gözlü insan saçardı şılak hem sevinç. Onun kirpikleri hem kaşları azbuçuk belliydi, ama o ne boyanardı, ne dä kımızlanardı. Açık macar saçlarını sarardı bir biyaz tüü şalinka; güüsündä iliklenärdi genä bir biyaz incecik koftacık. “Vay, kim kaç kişinin aklını çelmiştir bu dişi!” – düşünärdi Andoni, ama nicä yaklaşınsın ona, o bilmäzdi. Öbürlerinnän paylaşsın fikirlerinnän, canı çekmäzdi.

Çin sabaalän Asä kaybelärdi da gezärdi evdän evä, kontrollayarak elektrik sayaçlarını.

Avşam üstünä dooru o peydaıanardı tutuşuk üzlän, şıladıp ufak biyaz dişçeezlerini, deyärdi: “Avşamêersınız”, - kayet kısıdan atıp gözünü bu eriflerä, ani şansora buradaydılar, saklanardı Lençi bulünün içersindä. Andoniyä gelärdi, ki bu günahsız kızçaaz taa çok bakışını durgudardı onda, yalpaklayarak onun kara kıvrıkcıklı saçlarını hem dalırdı onun kara, frenk

üzümü gibi gözlerinä. Bu bir ayrıca bakıştı, ani magnit gibi çekärdi seni kendinä. Asänin bakışı yakardı Andoninin canını, bozardı onun raatlını.

Ara sobadan hepsi geçärdi kufneyä. Andoni, sivridip kulaklarını, sesirgenärdi karannıktä. O tanıyardı insanı adımnarından. Te Fana çıktı alsın uşaa kuru kundaanı, ani asılı kufnedä teldä. Birkaç vakıttan sora Lençi bulü da gitti baksın bitki kerä koyunnara, ani evin ardında kapalıydılar. Şindi ev içi heptän sus oldu. Çocuk beklärdi, ki suya çıksın Asä. Dışarsı zın karannıktı. Asä sessiz açtı kapuyu, sora basıp-basmayıp biyaz ayacıklarınnan, kedıcik gibi, dooruldu kufneyä. Girip orayı, o yavaşıcık aldı çaşkayı da daldırdı onu bakır içinä. Yavaş-yavaş burda peydalandı Andoni dä. O bilmäzdi, ani Asä bu kerä onu bekleyecek biraz burda. Ama Andoni da koyduyu neetinä, ki mutlak öpsün kızı, ne dä olursaydı. O sarmaştı kızın belinä, beklenmedän, ki insan içsin suyu. Asä ayırdı çaşkayı kendindän da gülümseyäräk bakardı bu şaşkına. Andoni hızlanıp öptü kızın suluca dudaklarını, sora sıkıp onu güüsünä öptü sıcak yanaklarını, nicä kendi kızkardaşını. Te onnar yapıştılar biri-birinä, sülük gibi, ani bişeylän ayıramayacan. Onnar sıcak öpüşürkän çaşkadan su dökülärdi Andoninin ensesinä, birkaç damna konu Asänin güüsünä dä, kız gülärdi, ama ayıramazdı kendini çocuktan. Bölä o taa öpüşmediydi kimseylän. Helä, ne havezlän bu şeytan kucaklayıp sıkardı onu. Azbuçuk kalardı ufalasin kızın kemiklerini. Andoni heptän tutuştuuydu. Koor gibi yanardılar onun kulakları, üzü, elleri, titirärdilər ayakları. Seftä onun başına geldiymi bu üüsek sevda duygusu. O kısmetliydi hem başka bişey duymazdı. Şindi sansın bütün dünnä onundu. Sık-sık soluyarak, lafsız sarmaşık ayakça durardılar onnar boş çaşka kızın elindä.

Duar boyunda yapılydı bir geniş pat, eski asır üstündä döşeli. Onun bir başında durardı bir-iki boş bakır hem türlü çanak-çölmek. Oturdular burayı, biraz lafederäk dinnendilər. Andoni daynamadı, onun herbir damarı uyandıydı, güüsündän canı istärdi fırlasın dışarı. O duyardı, ani zapedämeyecek kendi duygusunu, utandıracak kendini da kızı da. Şindi gençlär enidän sarmaşıp öpüşärdilər. Onnarın dudakları ölä yanardılar, sansın kızgın ütüylän geçmiştılar üstlerindän. Andoninin başına sansın biri çekiçlän kaptırdı. O bilmäzdi, ne yapêr. Te ayı gibi o abandı kızın üstünä, ama insan çetin tutardı kendini da oturukça kalardı erindä. Boş bakır tangırtısı uyandırdı kimisini içerdä. Geldi Lençi bulü gösterip kapunun aralından bir gözünü, sordu:

- Andoni, sän m burada?

- Bän, bän, Lençi bulü, - cevaplayıverdi ona erif.

Babu sauştuyunan, bunnar genä birkaç kerä denedilər kuvetlerini.

- Ne yapêrsın sän, bozuk?! – şaşıp sordu Asä.

- Bişey, severim seni, gözelim, - maamileneräk uslu söledi Andoni.

- Sän düşünersin mi, ne olacek, açan biri bakacak burayı? – kız usulcuunnan itirdi çocuun başını.

- Korkma, şansora hepsi derin uykuya daldılar, - uslandırdı onu bu erif.

Bu vakit nesä kütirdatti ara sobada, kapu ardından.

- İşidersin, orda kimsä var, - kuşkulandı Asä.

- O – sıçan nesä kemirer, yada kedi, - savaştı uslandırın çocuk kızı.

- Diil, git bak, - Asä kalktı erindän.

Andoni bir solukta açıp baktı, ne var kapu ardında. Buradaydı Gogu, ani siiredärdi sevicileri anatarın deliindän, çekilmişti bir tarafa da nesä iyärdi.

- Sän ne yapêrsın, ba serssem? – fıırdadı Andoni, onu gördüyünän.

- Peksimet kemirerim. Orada, köşedä, yarım torba var, al sän dä, istärsedyin, - dedi o, sansın ne suan imiş, ne da suana kokêr.

- Sauş tez burdan, zerä iyecän ensenä, - fıırdayıp onun kulaana, Andoni itirdi onu içeri dooru da dönüverdi geeri.

- Asä dayanamazdı bilsin, kim onnarı gözeder.

- Kim orda? – sordu o, açan çocuk duan gibi kapladı onu enidän.

- Kimsey, bezbelli, bir sıçanmış, - cevapladı Andoni.

- Diil dooru, bana kalsa, orada sizinkilerin biriydi, - direşärdi Asä.

- Yok orda kimsey, bän herbir köşeyi taraşladım, bişey görmedim, yapışıp kızın yanaana, bu erkeک audardı onu, ama Asä inanmazdı.

Andoni duydu, ki onnarın arasında, bir yufka iplicäk gibi, peydalandı şüpä, ama gittikçä o taa kaavileşärsedyi, dolaştıraceк onnarın işini, sarılıp cannarına hem ellerinä. Yazık, ne isläädi şındiyädäk. Sevda koorların aliflii şansora yavaş-yavaş geçärdi. Ah, ne yaptı o, neçin sölämedi dooru, kim kapu ardında durardı. Yalan – sevdanın düşmanıdır. Ona lääzım çıkasın pak, açık üreklän, veräsin hepsini, neylän sän zenginsin. Ozaman o gittikçä kaavileşer hem büyük sevinç getirer. Ama şındi sevda suuardı. Bu belliydi Asänın durumundan. Alle, üüsek duygular tezdä öleceklär. Bu fikirlän onnar taa birkaç vakit seviştilär, ama sevda gittikçä senärdi, nicä en paalı çiçeklär. Taa buncak vakit geçirdilär onnar burada, sakınarak aalem gözündän, ama pek hızlanmazdılar biri-birinä. Andoni istemäzdi kaçırın Asäyi elindän. Kızın havezi geçärdi bu oyundan, onuştan o istärdi gidip dinnensin.

- Brak gideyim uyumaa, - yalvarardı kız hem savaşardı kaldırsın kendini pattan, ama onu sıkı tuturdu bu yanık ürekli.

- Alatlama, oturalım taa biraz, taa bir öpüşçük, - yalvarardı kıza Andoni.

Buna Asä kayıl olduydu bir vakıdadan, ama sora diiştiriverdi sesini:

- Eer brakmarsan, baaracam Lençi bulüya.

- Allahım, salt bu olmasın! Bän seni zorlan tutmayacam, ama bilmeerim, neçin ayırlamêırım sendän. Bän pek beendim seni, Asä.

Bu sözlär Asänın üreenä yaraardılar, da o genä yımışadardı kendini.

Vakit geçärdi tez. Horoz sesleri gittikçä taa zeedelenärdi. Pek lääzımdı biraz çıkıp havalanmaa dışarda. Andoni gücülä dayanardı, o istedi gidip döksün suyunu, ama korkardı braksın kızı yalnız, bileräk, ani o kaçaceк içersinä yatmaa.

- Asä, - teklif etti Andoni. – gelmeyecän mi benimnän bakalım, ne olêr dışarda?

- Neçin? Ne görecän bu karannıkta? – şaşıp kaldı insan.

- Dooru, karannık pek, onuştan istämeerim gideyim yalnız. Gel benimnän, yalvarêrim. O kaldırdı kızı erindän, da onnar çıktılar zın karannaa.

Andoni sıkı tutardı kızı elindän, sansın payvantlamıştı onu kendinä. Giderektän ileri, bir elinnän o çekärdi ardına kızı, ama öbür elinnän taraşlardı ertmecini. Açan bu erif saptı evin köşesinä da çeketti akıtmaa suyunu, kız koparttı ondan içeri, dış arasından süzüp: "Utanmaz".

"Te, - düşündü Andoni, - nedän korkardım, ona da sarıldım. Koca kafalı eşek, nasıl şindi bakacan kızın gözünä, hayırsız?" O bitirdi işini dä, girip kufneyä, hayli vakıt orada oyalandı, umutlanarak, ki Asä genä gelecek. Ama Asä gelmedi. Bööük küsüylän canında Andoni, girip içeri, atıverdi kendini yataana, oflayarak hem yanarak utanmaktan. Yok, uyku bu gurbeti almazdı. Ama yoktu nicä uyusun da, çünkü pek sancılardı incä erleri. Bölä o kloçka gibi iki gün geçirdi döşektä, uçurarak aklını olduklara. Kafadarları güldüdlär, zevtlenärdilär onu, salt zavallı Andoni bööük acılardan canına er bulamazdı, kär kendini oynadamazdı.

Ama Asä? O usulca sauştı da başka hiç peydalanmadı burada. Ama yazık, ne gözäl hem tatlı uşaktı. Hem pek yazık, ani sevda çıkmaz girdi. Şindi Andoni hazırdı kapsın kırları, ama gezämäzdi fakir.

Kosti sustuynan, Tolä soruverdi ona:

- Bitti mi annatman?

- Bitti, - silktirip başını, cevapladı o.

- Da-a, güçlü istoriya, ama sän neçin bunu kär şindi annattın? – takıldı ona Tolä.

- Bu maasuz senin için, ki sän da sataşmayasın bölä işä, - alatladı desin Lönä, da hepsi güldülär.

- Siz bozuldunuz mu, ne? Bizdä Galäylan bölä yok nicä olsun. Biz şansora dooru yoldayız hem bän diilim 14-15 yaşında.

- Fi-i-iu! – işidildi dışarda trenin sesi. Hepsi daptur geldi.

- Kaçalım, - alatladı Tolä.

- Sän kaç, sana var neçin alatlamaa, biz gidecez ardına, - güldü Kosti.

Trendän indi bir ufarak kızçaaz torba elindä, ani yırıktan denemişti çocukları. Tolä ayırıldı kafadarlarından, gitti geçti kızın yanından, sora, dönüp geeri, sordu ona:

- Canabin diil mi Galä?

- Bän – Galä, ama canabin diil mi Tolä? – burcu gülümseyäräk, sordu Galä.

- Bän – Tolä, hoş geldin, Galä!

Gençlär elleştilär da dooruldular öbürlerinä.

- Te bu – Galä, tanışın, - sevimni dedi Tolä.

Tanıştılar. Taa şindi Tolä aklına getirdi çiçekleri, ani heptän sendiydilär onun elindä. O utanarak uzattı onnarı Galäya hem söledi, ne halda onnar bulunêrlar. Kız şükür etti hem söledi, ki bu moment onnar, nicä dä olursa, yaraşêrlar.

Ama Şimdi bir iş uymazdı: nicä gitmää Pripätä, açan bitki avtobusun izi dä suuduydu. Taksi buralarda gezmäzdi. Lääzımdı kalmaa burada, ama neredä? Salettilär konuk evinä erleşmää, ama orada er yoktu. Ozaman Kosti yalvardı kızına, ani üürenärdi burada, alsın Galäyı gecelemää. Kendileri başka evdä konak buldular.

Erken sabaalän ilk avtobuslan onnar gittilär Pripätä. Galä yuurmazdı kendini yolda, çünkü çocuklar pek islää karşıladıydılar onu. Avtobus getirdi onnarı evädän. Tolänin anası Vera Petrovna, açıp kapuyu, kaplayıverdi kızı:

- Галя, как хорошо, що ты приехала, - sevimmän gözlerindä dedi o.

Onun ardına çıkıverdi Tolänin kızıardaŐı Polä, angısı kucakladı Galäyı, nicä kendi kızıardaŐını. Elbetki, ilkin buyurdular kızı içeri.

AvŐamnän toplandılar musaafirlär, kafadarlar. Masaya türlü imeklär kondular: undan, lokmadan, sucuk, salata, turta; içki tarafından: rakı, tatlı su, piva.

Çoyu verdi duasını. Galä da sakınarak dua etti çocaa çetin saalık, uzun ömür hem mutlu yaşamak. Çalındı çok türkü ukraincä hem rusça. Aldıyanan biraz kafaya, çocuklar sorardılar: "Neredä sän, Tolä, bulduñ bu molduvankacı?" Oynadılar, cümbüşlendilär. Açan genä tutundular filcannardan, ahmaan biri istedi yapmaa "Acı!", ama onu dooruttular, deyip, ki burda diil düün.

Dört gün geçirdi Galä burada. O islää üürendiydi bu ayleyi. Pek beendiydi ana-bobayı hem hepsini, kim onnarın dolayanındaydı. Geldiydi vakit gitmää. Geçirmää yola kızı hepsi çıktılar. Tolä havada uçardı, ki Galäyı burada hepsi beendi. Kucaklaşıp hem öpüşüp hepsinnän, Galä pindi avtobusa da gitti Kişnova.

Evä Galä etişti raat. Suratalar karşıladılar onu, sansın üz yıl geeri ayrılmıŐtılar. Soruşlar biri-biri üstünä yıvıldılar. En meraklı soruŐa Galä bölä cuvap verdi:

- Öpüştüğ salt bir kerä, ama bütün candan hem hepsinin yanında, açan çıktılar beni yola geçirmää.

- I-I-I, bunun için mi gittin taa oyanı? – Şaşıp sordu Lüba salt gülmäk için.

Tolä, ani taa az işlenmiş günneri vardı da onuştan verilmäzdi ona bir aralık, hep keezlenärdi gelsin bir kerä Kişnova.

Şimdi onnar taa da sıkça kiyatlaşardılar, ama pek canı istärdi çocuuñ genä buluşsun sevgilisinnän. O istärdi görsün öbür kızları da, ani onu pek sayardılar hem dayma seläm yollardılar ona. Ama ölä bir vakit geldiydi.

Bu olduydu ilkyazın, açan azbuçuk kaldıydı Galä başarsın üçüncü kursu. Tolä geldi ansızdan. Galäyı çardılar dışarı, çünkü kimsä ona gelmişmiş. Kız kaçarak indi eşiklerdän da tanıdı bu musaafiri, ani gülümsärdi bekeçiykanın yanında. Kucaklaşarkan, kız sordu:

- Neçin ansızdan, Tolä? Yazaydın, yada bir telegrama uraydın, çıkaceydık karşılamaa.

- Bölä taa islää, taa interesant.

Bekçiykanın kayıllınnan çocuu geçirdilär kızların odasına. Studentkalar sarıverdi onu.

- Bizim Tolä geldi, - dedi biri.
- Gözäl erif, - dedi öbürü.
- Civan çocuk, - fısrıdadi taa biri.

Tanıştılar. İki gündä Tolä islää üürendi kasabayı. Pek mayıl olduydu onun eşilliinä, baa hem fidan zebilliinä Moldovada.

Şansora, kiyatlardan kaarä, çocuk kendi dä arada-sırada peydalanardı Kişnovda, ama nekadar var nicä boşuna gezmää. Ačan gençlär sevdilär biri-birini, Tolä vardı nicä teklif etsin, ki onnar evlensinnär, ama kızın önündä dördüncü kurs durardı. Kayıl olacek mı o? "Eh, kuştan korkan darı imäz, diil lääzim uzatmaa çılıbırları. Düü demiri kızginkan!" – kararladi çocuk.

Galä geldiydi evä kanikullara, tatilä. Yıl pek sıcak gidärdi. Bu gün o kabletti Tolädan kiyat, angısında o yazardı, ki şansora isteer evlenmää. Kız danıştı anasına. Evgeniya Petrovnanın gözleri birdän sulandılar.

- Ne? Kim o? – aalardı insan, bekim, biraz poträ tutardı onu kızı için, bekim, biraz sevinärdi.

- Bän isterim gideyim ona. Sän, mamu, hiç yuurma kendini, çünkü bilirim, ki çocuk islää, - sıkı tutardı kız kendini.

Ayın bitkisinä dooru Galä genä gitti Pripätä. Bir aftadan sora onnar yazıldılar. Karakaş Galina Mihaylovna şansora Rusakova soy adını aldı kendinä. Burada gençlär heptän yaklaştılar, ama kaynana dayma döşedärdi Galäya ayırı. O bilärdi, ani ölä düşer olsun.

Tezdä oldu düünneri dä. Doluküüyündän düünä kızın tarafından gitti ana-boba hem kızkardeşı Kati.

Bobası kızın Mihail Zaharoviç ilk gündän beendi güvääyi. Tezdä onnar, bırakıp kızı Pripättä, döndülär geeri. Svatular pek razı kaldıydılar biri-birinä.

Galä girdiydi bitki üürenmäk yılına. Tolä dayma gelärdi ona Kişnova, kiyatlar sa may her gün akışardılar oyanı-buyanı. O dayanıksız beklärdi, nezaman karısı başaracek üürenmeyi. Neçin deerlär, ki dayanmak mühürlü kaleyi alarmış. Geldiydi o gün, açan Galä aldıydi elinä dokumentlerini da gittiydi kocasına Ukrainaya. Ama şindi gençlerin önündä taa bir tecil iş çıktıydi: nasıl hem neredä iş bulmaa kendilerininä. Urdular türlü kapulara. Sonsonunda Pripättän otuz kilometra bir tarafta Galäya adadıydılar er şkolada, ama bu uymadıydi, çünkü onun erinä konu bir eni oradaki speşialistin karısı. Ozaman Galä teklif etti kocasına gelsinnär Moldovaya. Adam ilktän kıyışamazdı, ama son-sonunda kayıl oldu.

Bu eni ayleyi Moldovada yolladılar Prut boyuna, Peynirli küüyünä, neredä Galä oldu üürediciyka, Tolä da - ektrogaz kaynakcısı.

Vakit geçärdi, amu bu iki genç kısır kalandılar, uşak onnarda olmazdı. Tolä pek yuurardı kendini, ki onnarın duumêêr uşacı. "Uşaksız yaşamaa, nica Allahsız kalmak", - dayma tekrarları adam. Toläyi türlü hayırsız fikirlär zeetlardilär, ama o onnarı kuardı kendindän.

Günün birindä Galä ona dedi:

- Canım, duyêrim, ani pek gücenersin, ki uşaklarımız olmêêr, ama ne yapayım. Bekim, ölä Allaa yazmış bana evladsız kalayım. Allä, läâzım olacak bulasın bir başka insan, angısı duudurabilir sana bir uşacık, da sän sevinirsin ona.

- Diil dooru, Galä. Bekleyecez, o läâzım duusun. Bekim, nesä taa etişmeer bizä, - uslandırdı kariyı adam.

İki yıl Peynirlidä tez geçtiydilär. Galä üüredärdi molduvan uşaklarını rusça lafetmäâ, onnar da onu - molduvanca. O şansora annaşardı üürencilärlän da, ana-bobalarlan da iki dildä. Tolä da azbuçuk kopardardı molduvanca.

Tezdä hep bu zanaatlarlan onnar geçtilär Doluküyünä, neredä yardım ettilär ana-bobaya kaldırmaa hem düzmäâ eski evlerini. Oldu onnarın hepsinin sevimniinä bir gözäl kızçaazi, Aydın onun adını koydular. Şindi hepsi onnarda vardı: uşak, zanaat, iş hem konak.

Dirlik evinizä hem uurluk işinizä, dostlar!

1995

CEZA

Gagauz k ulerind  may birt rl  adetl rdir. Toplandı gibi bireri lafa, insan t rl  hab rl r  rener, ama taa  ok laf gider koyunlar i in. Of, o koyunlar, o koyunlar. Faydası da ol r onnarın, ama zararı da etecek nekad r. A an devlet taa kaaviceydi, insan sakınardı bu mallan sokulmaa t rl  erler . Te, deyelim, g z n, makar ki otlayacak ta taa bulunardı,  obanın birisi, ani g d rdi insannarın koyunlarını, kolvermiŐti hayvannarı kolhozun bozulmadık baalarına.

- Ne in bu koyunlar burda, ba? -  fkeli sordu zaamet veteranı daulcu Miti  obana.

- Ko biraz da  z mc k isin hayvancıklar, isteersin hep ot mu yutsunlar? - sert cevap verdi  oban.

- S n, ba eşek kafalı, nered  g rm Ő n yada iŐitmiŐin, koyunu otlatınsınlar g zelim taa toplanmadık baalar i ind ? - taa da  fkelen-di bay Miti.

- E ne, senin mi ne? Diil mi kolhozun? UŐ demokriya e?

- S n satıcı. G rec n s n demokriyayı, a an otalayıp biraz em, atacam te bu sıraların boyuna da koyunlar iyip, ŐiŐecek hepsi! Demokriya ozaman, a an zakona g r  kullan rsın kendini.

- S n bunu yapmayacan.

- E s n ne in b l  yap rsın, maskara edersin baaları, başkasına hi  mi d Ő nm   ist meersin?

Bu atıŐmaktan sora  oban, dayanamadaan b l  azara, urdu koyunları başka er . "Bak s n nic  olduk biz ama? Başka vakitlerde s n yapaceydın mı bunu? Yok surat adamda. Ah, nered  Stalinin zakonnarı Şindi? Ozaman  l  kolayınnan s n yaklaŐmayaceydın burayı,- s lener k Daulcu girdi baaya taraŐ toplamaa da getirdi aklına, nic  bir vakit iki kila booday i in yaptıydı iki bucuq yıl kapan.

Bu dartıŐmak oldu-ydu ozaman g z n, ama Şindi kiŐ. Hayvanı l  zım bakasın erind , ama neyl n? Kim vakitlan hazırladıydı alaf ını, Şindi azar-azar harc  r onu. Kim pek  alıŐmadıydı, Şindi gen  savaŐ r girsin kolhozun cebin . B lelerin  hepsi dayanam  r, g rd k   onnarı firmaların dolayanında.

Daulcu kolhoz i in canını da ver rdi, onuştan o bu kapıcıları acımadzı ne yalnız-yalnız buluŐtuynan, ne d  insan arasında g rd yn n. Te ne in o bir g n iliştiydi Moka Petiy , ani her yılın bakardı eliŐ r koyunadan da utanmazdı avşam-sabaa bir b  k  iten sırtında gelm   musaafirl   firmaya. Elbetki, boş gel rdi, ama dolu gid rdi. Yapaayı, yaanyı Ukrainaya satardı, ama parayı da cebin  koyardı.

G n n birind  garajın yanında toplanmiŐti bir b l k adam.

- Sana ne var koyun tutmaa, - ilişti daulcu Moka, -  aldıynan alafı kolhozdan.

- Orda diil senin işin. B n nic  isteyec m,  l  da olacak, - kaydadı Moka.

- Hadi, gels n  koyun firmasına, - yaandırdı Daulcu.

- Sän imä halva, zerä bir kerä kalacan erindä, - bu da aşaa kalmazdı öbüründän.

- Be-ey, öldürecän. Ha gel, bakalım, kim kalacek.

- Senin gibi delilärlän hiç lafetmää da istämeerim. Bizdä yok zakon, onuştan da bölä olduk, - sansın dönür gibi olardı Moka.

- Zakon yoksaydı, surat läözüm olsun. İlerdän neçin bölä yapmazdın?

- Neçin, ani bıçak kemää geldi şansora, başka türlü yok nasıl bir mal tutasin.

Burda Moka dayanamadı da çeketti süümää, türlü mında laflar barmaa Daulcuya da, pravleniyaya da. Ama Daulcu da diildi onnardan, ani kolayınnan verilsin buna. Bitki-bitkiyä Peti yımışadı da annattı bir olay kendi yaşamasından.

- Yaraştırıracan sän büünkü günü o vakıtlara... Ey, olduydu bu cenk vakidında romunda. Biz komuşuylan birerdä tutardık koyunnarı, birerdä otladardık. Bir gün koyunnar kaybeldilär. Aaradık oyanda-buyanda – yok, bulamêêrız. Osaydı onnarı meracı kapamış Ligorçunun auluna. O vakıtlar meracıdan yada bekçidän hepsimiz korkardık, zerä sölesinnär primara – kayıpsın: dayak ta kebledecän, ceza da ödeyecän. Koyunnar yok. Ne yapmaa şimdi? Ani amenda olacek, o bilinärdi. Paracıım sa hiç drınnamêêr. Giderim bän Ligorçuya, deerim: “Verecäm iki koyun, salt kolverin hayvannarı, zerä elinneri şişti, läözüm saalsınnar”. Kuzular ayrıılıydı evdä. Yok, salvermeer canabet, isteer getireyim fitançayı, ani cezası ödenmiş. Gelerim primariyaya. Burda primar, sekretar, kasir – hepsi, kim läözümdü. Yalvarêrim onnara, adêêrim koyun. Onnar sa hiç kulak asmêêrlar, ödeyim, deerlär, beşüz ley da sora alayım koyunnarı. Bunnar hepsi çıktı dışarı, çekettilär daalışmaa evlerinä, çünkü üülen ekmää yaklaştıydı. Bän - primarin aarından. Söleerim, ani yok paracıım, kayılıım vereyim koyun, ama o kayıl olmêêr. Bunnar gittilär. Bän dönerim geeri, düşüneräk, ani idiktän sora adam biraz yımışar da biz taa ii annaşıırız. Primariyada kalmadıydı kimsey, bendän kaarä. Gierim o odaya, neredä otururdu pisar. Bakêrim: stol üstündä durêr peçat. Alêrim bir parça kiyat, urêrim ona peçadı, - yazêrim laabımı hem 500 ley. Götürüp, vererim Ligorçuya, o da, bakıp ona bızaa gibi, koyêr bu kiyatçıı keptarın cebinä da salverer koyunnarı. Bän haydêêrim koyunnarı evä da birkaç gün durêrim kuşku: bilärdim, ani duyulacek. Dört gündän sora bunnar aklına getirerlär, ani koyunnar kapalı. Gider soşkiy Trifun da sorêr Ligorçuya, neredä koyunnar.

- Yok, verdim adama, te fitança, - gösterer o kiyatçıı.

- Aha, o köpek seni aldatmış. Şindi bän onu erleştirecäm.

Geler Trifun, trik-trik, urêr bizim tokatçaa, alêr beni primariyaya. Bayırı inärkän, o urdu bana bir şamar. Bän ondan taa genç, taa kuvetli, yıkıp onu erä, islää kakmalêêrim. Genä gideriz: bän – ilerdä, o – geerdä. Etiştik primariyaya. Bu kırmızı zotkalı Trifun küü içindä dä, burda da hep birtürlü baarardı: “Öldürdü ba, bu düüdü beni, ba!” Sora benim yoldaşım, annattıyan, ne oldu yolda, kaptırdı omuzuma bir sopa. Bän acıdan

kıvrnardım, sakınardım yanındakılardan, ama genä tutup yıktım onu erä da islää dizledim güüsünü. Olduyduk üç kat: bän ezärdim Trifunu, pisar da sıvraklardı beni. Taa bir-iki kerä yumak olup, düüşü bitirdik. Sora beni kapadılar bir karannık odacaa, neredä durardı seyf hem büük çiten yımırtaılan. Aha, bän kapalı. Alıp sallêrim birkaç yımırta, duyêrim, ani onnar taazä. İçip-içip yımırtaları, kaplarını çevirerim başaşa. Bakêrim: seyfin kapucuu açık, var onun içindä para da. Alêrim ondan birkaç parça, saklêêrim ceplerimä, ama duyêrim, ani sansın yakêlar cebimi. Nâbayım onnarlan şindi? Tutulacam... Yapının ardına bakardı bir küçücük pençerecik. Sıyırılêrim ondan dışarı da gidip kenefin yanında bir taşın altına saklêêrim parayı. Gelip, genä girerim erimä, beklerim, nezaman açaceklar kapuyu. İlkin gelir pisar, açıp kapuyu, baarêr:

- Çık burdan, ba eşek!
- Çıkmayacam, - deerim bän.
- Dumnezeu! – kapêr o sopayı, kurulêr urmaa. – Git getir 500 ley da bitirelim bu kavgayı, - baarêr bana da itirer beni dışarı.
- Gitmeyecâm, yok param. Dedim sizä, alın koyun.
- İstâ bobandan, onda var.

Nası-nicä beni uurattılar ordan. Çıktıyan, maana giderim dışarlanmaa da alıp taş altından o parayı, kaçêrim bobaya. Gördüü gibi beni anam çeketti aalamaa, koydu iyeyim. Bän salt dattım sofradan hem buyurdum bir filcan şarap.

- Düüdülâr mi? – sordu boba.
- Oldu biraz. İsteerlâr ödeyim 500 ley amenda.
- Na sana 500 ley da ödeş onnarlan, zerä brakmayaceklar raada vermeyincä parayı.

Gelerim evä, saklêêrim primariyanın parasını 6000 ley da gidip komuşuya deerim, ani koyunnarı lââzım ödeyim. Onun da vardı bir çift pek gözäl hrom çizmesi. Alıp çizmeleri koltuuna, o gider Kostikaya. Verer çizmeleri da alêr ondan birkaç vakıda 250 ley. Topladı gibi parayı, bän gidip ödeşerim koyunnar için. Te nasıldı işlâr. Ama o paraylan, ani çaldıydım, alıydım iki destina toprak bir yıla.

Bu olayı bän sora annattıydım Bulgar Petiyä, ani kaçtıydı Romaniyaya, açan o ilk sefer geldi ydi ordan küüyä. O vakıtlar Peti kasırdı e. Da Peti dediydi, ani ozaman o parayı ödetmişlâr Trifuna, ne için o satmıştı ineeni.

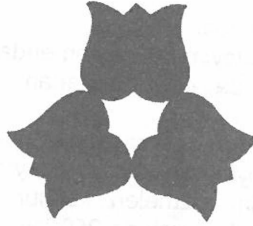
- E islää, - girdi araya bir başka lafçı, - siz taa büük adamnarsınız, taa çok bilersiniz, söyleyin, nasıl yपालım, da laana bütün kalsın, ama keçi dâ tok olsun? Nasıl götürelim koyunculuu, ki bu iş havezlân ilerlesin hem bişeydân sakınmayalım buna çalışarak, zerä bün salt işderiz:

- Ona kombaynaylan biçmişlâr.
- Buna traktorcu getirmiş kolhozdan.
- Öbürü gecä kapmış bir-iki talıga ot yada saman.

Bu diil iş, butürlü insanın havezi geçecek bu zanaattan, sora taa aç hem çıplak kalacez. Hadi, söyleyin.

Hepsi düşünöklü kaldı, ama salt birkaçı söledi:

- Lääzım versinnär alaf hayvannara.
- Bän verecäm yapaa, yaanı, ama versinnär bana onun için alaf.
- Braksınnar otlatmaa daalarda hem biçintiliktä.
- Bekim, yapalım bir diskusiya toplušta yada gazetada?
- Bekim...

POP AZ S İ M U (1894-1981)

"Eer Simudan da popaz olursa, bän köpek gibi salırım", - demiş Kartal Kosti, açan işitmiş, ani onun Tülüküüsündän hazırlanêr gitsin üürenmää popazlık için bir topal, damarsız çocuk Ekonom Andonçunun Simusu. Ama Kosti aga bilmäzdi, neyâ çıkacak bu çocuun eceli.

Bilinirdi, ani Simu küçüklüündä çok vakıt çekmiş düzeldincä ayaanı. Bobası onun çiftçiydi. Adamın taa büük oolları yoktu, onuştan Simu herbir iştä läâzımdı ona: evdä dä, kırdä da.

Kısmetsiz günnerin birindä onbir yaşında çocuk bobasınnan durguttular taligayı kırdä da, nicä dayma olurdu, Simu, "up-pa-a" yapıp, atladı erä... "Vay!" - baardı o da, oturup, kaptı elinnän topuunu. Savaştı birkaç kerä bassın ayaana, ama acılar saplardı canını, brakmazdılar onu raada. Kırıklı yok deyni, bobası sandı, ani çocuk bertti ayaanı, onuştan adam bir korkusuz çalıştı yalnız başarsın kır işini. Arada-sırada o dolaşardı uşaa, savaştardı versin ona ürek.

Simu dayandı acılara, hiç "vık" ta demedi, ama o gündän beeri, biraz attı benizini, neyäsä kaldı küsülü. Gündän-günä uşaan ayaa taa prost olurdu. Anası bulamazdı er kendinä, takazalardı kocasını, ani o götürmeer çocu taa anılmış bertikçi-kırıkçılara. Kırdä sa işin koyusuydu. Açan ayak şansora tulum gibi şiştiydi, bobası pindirdi Simuyu taligaya da götürdü onu Şekerli Kitaya bir kırıkçı dädüya.

- Siz Ütülüdän mi? Yıraktan varmışınız buralara! - sorup şaştı dädü da, baktıynan çocucaan ayaana, teklif etti Andonçuya braksın uşaa birkaç vakıda onda. İlaççı çalışêr, kaynadêr türlü otlar; yıkayıp onların suyunnan Simunun ayaanı, baalêêr onu sıcacıkkan taa. Gün-gündän topuktan ayak sansın diiştirärdi kendini, çeketti topuun yanından biraz aarmaa. Sancılar keskin, uyku yok. "Eer bu uşaa da kurtararsam, - düşündü dädü, - ozaman sanacam, ani bän da bir ilaççıyım". Birkaç vakıttan sora topuun yanı deşildi da çok aktı. İrinnän bilä topuktan çıktı bir kıymık kemicäk. "Te ne zeetlärdi seni, çocuum. Tezdä genä ölä hızlı kaçacan, nicä ilerdän", - sevinir gibi oldu dädü. Ama ozamandan beeri Simunun ayaa sansın diildi onun. O kasıldı topuktan, uzanır gibi oldu. Büümektän da yıl-yıldan biraz geeri kalırdı öbüründän; gezişi dä uşaan diişildi. Gidärdi o sansın atlayarak, ama dik.

Şindi dä bu adam önümdä stavroz güüsündä, baston elindä, fikladıp sakalcını ileri, nereyisä gider hep ölä kurumnu, bakmayarak yannarına. Çok kerä vardır durduum lafa bu görümnü adamnan çak gecä yarısındanan. "Näbaceydım bän küüdä ölä bir yufka hem sakat çocuk?" - söledi. o.

Başardıynan Kışnov seminaryasını, o giidi rasayı, oldu popaz. Diildi kolay o zamannar bir fukaara çiftçiyä üüretsın uşaanı yabancılıkta. Läâzımdı büük fikirin olsun hem dä paran. Simu çoyunu ensedi kendi fikirinnän, popaz da oldu sansın başkasının inadına.

Ama şindi popazın önündä taa bir esap bulundu. Popazlık etmää deyni o läâzımdı mutlak evlensin, ama diil kimä olursa - salt bir başka popazın

kızına. K uddeki akır popazın vardı bir kızı L s , ufarak boylu, g z l kuklacık gibi insan, ama verir mi o uşaanı bu arıkcıya... "Ama yok bişey, var başka yol da", - kesm zdi umudunu ocuk. Simu aldı L s yi kaak.

Geti yıllar. Simu kariylan getil r popazlık etm   Őekerliya. Eni popazın geldii hatırına - k u başı hazırladı bir sofraya, angısının karşısına, musaafirlerd n kaara oturuŐtular karılarının primar, sekretar, Őef hem taa bir ihtar d ducuk, angısı pek sayıladı o k ud .

Bu konuŐkacık vakıdı d du, uzadıp kulaanı, danıştı popaza:

- Canabiniz nereliysiniz, batuŐka?
- B n T l k y nd n, boba, matuşka da oradan, - cuvap etti popaz.
- A-a-a, t l k l . Bilerim. B n ilaladıydım oradan bir ocucuaa, - sansın atarıp eski kiyadin yapraklarını, aklına getirdi d du.
- Te b n o ocuk, - dikip ateşli g zlerini hem oynadıp kendini skemned , dedi popaz.

- Ya bak kismetini, - sevindi d du. - saygılı dostlar. BatuŐka Simu k  kl nd  ilalandı bizd . Onuştan Allaa yolladı onu burayı yardım etsin insannarımıza,  retilsin onnara cana yakın olmaa hem dooru yaşamaa. B t n  r  md n teklif ederim buyuralım bir r filcancık onun hem matuŐkanın saalı iin.

İnsan hepsi dondu furkuliŐta elind , buka aazında, sesleyerek ihtarın nasaatını. Bu vakit Őefin d  g zleri sansın başka t rl  Őıladıydı. O minuttan sora batuŐka hem matuşka hept n buralı oldular. Te nein deniler, ani bayır bayırılan buluŐmaz, ama adam adamnan buluŐur.

Amabildi mi popaz Simu, nel r taa gelecek başına bu uzun  m r nd . Bin dokuz kırkta stalinistler ayırdılar onu karıdan hem uŐaklardan, aldılar evlerini İsmayilda, nered  bitki vakit o popazlık ed rdi, aldılar beş hektar baasını, daattılar d nn   z nd  aylesini, battırdılar popazı Sibirin dibine. Bu can geti anılmış lagardan, nered n adamın  l s n  d  ıkaramazdılar. ok alık ekti, kurtuldu ordan ayaklarını s r yerak. Yanındaki kapancılar, fisirdeyip, deyardı, ki bu d du da lagardan yıraa gid meyecek, o da nered  s  yakında bir aul boyunda d Őecek.  l  o g c l  sardırđı bir k ucez  taygada, nered  insannar birkaç vakit s t  zl n kaldırdılar onu ayaa. Sora yanaŐtı orda g tm   kolhozuların ineklerini da  l  yavaş-yavaş adam geldi kendine. Bundan sora o geti Mariysk kasabasına, ani Kemerov sancaanda, nered  belilik etti gorsovet . Ama bu iş ona ilin g r nm Ő hem  d   da azarakmıŐ. Bir-iki rubl  taa zeed  kazansın deyni, kışın b k  yazlarda bir sakaylan taŐımıŐ insannara su, utanmamıŐ hal  da paklasın. Ona l  zimdi biraz paracık giinm   hem karnısını doyurmaa. İkililik hem başka prostluk diildi onun zanaatında. İnsan da, deneyip bunu, taa başka t rl  bakardı ona. Makar ki bilm zdiiler, ani onnarın  n nd  popaz, ama saklıdan benzed rdiler onu popaza. Bir ker  bir babu, ani hep kollarmıŐ bu adamı, denemiş, nic  o stavrozunu yap r hem Allaaya yalvar r. Ama aan işitmiş onu yavaŐtan okuyarkan paskacı hem yımırtaları,  leŐtirmiŐ paskell  g n , babu dayanmamıŐ da demiş:

- Hiç saklamayın, Canabiniz – mutlak popaz.

- Dooru, - demiş popaz Simu, - bân popazım, ama şindi yok ona dooruluum.

Çok mu lâazım bir karıya, iştirtsin maaleyâ bölâ haberi. Tezdâ kasaba uuldamış, nicâ bir kuan hotulu. “Batüşka, korkmayınız, biz koruyacez Canabinizi hem yalvaracez Allaaya saaliniz için; okuyun te bunu, okuyun te bunu da...”. Var mı nicâ popaz vazgeçsin bölâ zanaattan, varkan dayangaç insannik tarafından? İştmiş bu lafi gorsovetin başı da, ama hiç şaşmamış. O bilârdi bu dooru hem gûnaasız adamı. “Sakinma oteğ Semön, evallaa, Canabinizâ kimsey dokunmayacek, götürün işinizi, nicâ becerersiniz. Ko toplansın dolayanınıza inancılar”, – dedi o.

Şindi o karannık günnâr kesildiymi birdân-birâ. Sora bir kısmetli günün birindâ gorsovetin prisidateli bildirer popaza: “Canabinizin, batüşka, yolu açık. İstâr kalınız burda, istâr gidiniz vatanınıza. Saa olunuz kıvrak izmet için hem biliniz, ani şansora boştayınız”. O uzun-uzun baktı popazın gözünâ, sikti onun elini da, usulca urup popazın omuzuna, dooruldu kabinetinâ. Popaz birkaç sekund donuk kaldı erindâ, o bilmâzdi, kimâ ilkin annatsın bu sevinmeli. Zor bulmaa laf da annatmaa, nelâr kapladıydı canını bu adamın.

“Unutmayacam o bitki slujbayı, ani onun sonunda ayırıldıydım oradaki insannardan, - genâ nesâ aklına getirdi popaz. – karılar, kaldırıp ellerini, aalayarak dua edârdilâr Allaaya, ki saa-selâm etişeyim erimâ, buluşayım aylemnân”.

Ama taa hayli vakit popaz buuştu yalnızlınnan.

Bin dokuzüz kırk edidâ, yazın, o etişti ona tarafına. Açlık taa gidârdi. Onun Tülüküüyü biraz suucak karşılardı çoktan unudulmuş oolunu. Burda pek beendiymi eşil patlacan mancasının daadını. “Zor yaşayacenz”, - dedi o sofrâ karşısında. Bir aftadan sora Kişinov yolladı onu popazlık etsin Çimişli rayonunda, Çanak, Javgur, Dizgincâ küülerindâ. Kısmetinâ bulunêr da gelir burayı ona kiyat oolundan Yuradan Kuzneţki şahtalarından. “Allaa yardım etti, da benim dâ bulundu oolum. Sanêrim, ki ihtârlıkta yalnız kalmayacam, benim dâ olur bir dayangacım”, - yazardı o. Matuşkaylan hem kızlarınnan buluşsun umudu may kestiymi. Ama ne kaabatı bu adamda da bölâ cezalı ecel geçirsın? Taa kaavi adamnar kaybetti canını zındanda, lagarda, ama bu kişiyâ Allaa kuvet verdi, kurtardı onu ölümdân, ani o da sırasında başkasına yardım etşin deyni.

Deerlâr, yalnızlıkta insan kaybedârmiş adamnın bir payını. Bu adam sa taa kaybetmemişti, sansın, bişeyini, neçinki bakırdı işinâ, dayma bulunurdu insan arasında, aldanardı türlü işlerdân evin dolayanında. Açlık yıllarda savaşarâ yardım etsin başkasına da. Onda herbir kıymık sufaricik sayıdaydı. Paranın ucunu da islââ bilârdi, harcamazdı onu nereyi olursa, onuştan her zaman o onda bulunardı.

Çok kerâ o düşünârdi matuşkayı, uşaklarını, getirârdi aklına gençliini. Sanki, olur mu o günnâr dönsün geeri? Kiyat bişey Romaniyadan, neredeydi aylesi, o kabletmâzdi. O kâr sakınardı ansın bunu birkimseyâ. Vakıt geçârdi,

adam ihtarlardı, ama bir olaycık koyduydu onu büyük düşünmeyä, aktardıydı onun canını. Onun kardaşının oolu, ani uuramişti ona Kişinova, annattı popaza bir başka adamın acılı ecelini. Hep o çirkin zamannarda o adamı ayırmıştılar karısından. Adamı koymuşlar zindana. Geçmiş hayli vakıt da o karı-koca, bulamadıyan biri-birini kesmişlər umudunu şansora buluşmaa. Geler sıra da onnar evlenerlär başkalarına, eni aylä edinerlär. Ama irmi yıldan sora Allaa yardım eder onnara genä görüşsünnär. Kiyatlaşip, annaşêrlar nerdä buluşmaa, ama iki koca, iki dä karı. Çok sevinmiş gurbetlär, sarmaşıp, uşaklar gibi aalamışlar. Yanındakıları da dayanamamış, onnar da sulandırmış kendini, zerä pek güçlü olmuş bu görüş. Ama genä ayrılmış bu eski dostlar, elleşip, öpüşüp, daalışmışlar kendi evlerinä, zerä onnarı beklärdi bir kabaatsız uşaçıkları.

İşidip bunu, popaz heptän kaybetti raatlıını, soba-soba gezindi, çok aaladı. "Neredän geldin sän, ba? Biz çetin ürekliyiz, ama sän kopardın benim canımı, ba", - dedi o. "Bunnar hepsi cenk beterinä oldu. Allah vermesin bunu başka kimseyä", - dedi çocuk.

Bu annatma batüşkanın aklından çıkmazdı. Sanki yazsın Moskovaya romun elçiliinä? Korkunç iş, ama läüzimni, pek läüzimni...

Birkaç vakıttan sora Romaniyadan geldi kiyat, angısında yazılıydı:

"Zaman hayir olsun, çok paalı Simu. Bildirdilär, ani yaşarmışın Kişinovda, varmış orda evin, hem taa dedilär, ani Yura da ordaymış. Çok sevindim, bir-iki gün er bulamadım kendimä..."

Biläsiniz, ani küçük kızımız Lüba ürediciliklän zanaatlanêr. Saalından yaa biraz yufkaca. Bän yaşêêrim Ninaylan. Bu potreli vakıtlarda korkulardan zavallının biraz çelindi akılcı. Pek zordu ilktän, ama şimdi alıştım onunnan. Uyku arasında hep anêr seni, baarêr: "Neredä bobam? Verin bobamı!"

Eer istärsän, yaz bizä kiyat bu adresä görä. Seläm Yuraya. Bekleeriz haber.

Allaa korusun canınızı.

Lüba. Mart.1962".

"Mutlak yazacam, sizi da burayı çekecäm", - koydu neetinä popaz.

Te uuradı o sevimni gün da buluştu bu insannar Kişinovda. Lüba kaldı kocasının Romaniyada, ama tezdä öldü. Dünneyä o braktı bir kızcaaz.

Bu iki sevimni, saburlu insan, popaz hem matuşka, yaşadılar birerdä yakın taa irmi yıl annaşmakta hem sevimdä, süünücä biri-biri ardı mumnarı. İlk öldü matuşka, iki yıldan sora can verdi popaz da. Hasta Nina kaldı kardaşının elinä.

Matuşkaylan batüşkayı geçirdilär öbür dünneyä sırasınca, nicä geçer hristiyannik arasında. Onnarı okudular bir gün bir gecä evdä, bir gün dä klisedä, brakıp gecelesin orada. Okumaa hem geçirmää ölüleri birki yola toplandılar dolayın popazları - küçüü-büüyü arhireyadan, angıları inanırdılar Popaz Simuyu hem salt onun elindän alırdılar komka.

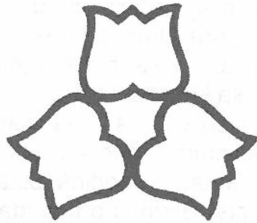
Büün da Kişinovda Eski pošta mezarlıında durêr iki nişan taşı, angılarında yazılı:

Ekonom Lüsä
Ekonom Semön.

Onnardan sana bakêr iki yalpak insan hem sansın söleer: "Yaşa diveç,
insannık, raat, kismetli hem sevimni, nicä izin etmiş Allaa".

Noyabri 1990

SINIRLI

Bucakta yaşayannar pek islää bilerlär bu köşenin tabeetini. Bucak – gagauzların vatanıdır. O bulunêr Moldovanın üülendeki tarafında. Onun zengin topraanda büüyêr çok üzüm, ekin, meyva, zarzavat, tütün hem başka büüyümnär. Çok kerä bu toprak bereketi verer sana iki elinnän, ama kimi kerä paylaşırêr onu gramnan, açan vakit gider kurak, da güneş yakêr hepsini, ne var toprak üstündä. Nicä bileriz, bu bir nazlı toprak. Onuştan eveldän-eveldän kalmış, ki zor vakıtlarda adam alıp başını yollansın aşırıya kendinä kazanç aaramaa. Evellär insannar taa sıkça Romuniyaya çükündürä gidärmişlär, ama kimi zavallı adam dönärdi oradan aylesinä kesik ceplän. Şindi bu aar zamannarda küülerimizdä buncak haylakçı insan kaldı. Çoyu isteer kazansın bişey-bişey bir tarafta, ama parasızlık beterinä az kim çikabiler yola aşırıya. İstärseydin, ucuz zaametçi eli bulmaa, danış Sınıra. Bu – bir büyük gagauz küüyü, neredä yakın dokuz bin can bulunêr. Burada herbir ayledä buncak uşak kaçınêr hem imää isteer. Te neçin Türkiyedä yada Rusiyada taa çok sınırlı insan izmet eder, nekadar başka küülü kişi. Ama taa sıkça Moskova onnarı kendinä çeker.

Dilleşip karıylan, istemiş denesin kismetini bir genç sınırlı Şakacı Tipanı, ama parası yola yokmuş. Gezmiş o evdän evä, hısımdan hısıma da gücülä, zavallı, toplamış yola biraz paracık. Hazırlamış hepsini, ne ani lääzımmış alsın yanına, ama salt kalmıştı ertesi günü hızlanıp alsın Kauldan eni paşpordunu. Bu sevinmelää görä büün o biraz keflendiydi da onuştan erken yattıydı, ama uyku onu alıncak, o sansın bütünnä Moskovadaydı, neredän büyük kazançlan gelärmış başka kafadarları.

Te gelmiş o kismetli vakit da varmış o da orayı. Ama Moskovada hepsini birtürlü kucaa almazmış. Lääzımmış buncak vakit gezip aarasın kendinä iş. Aaramış, nekadar aaramış, ama iş kendinä bulamamış. Paracı sa yavaş-yavaş yas-pus etmiş, harcamış. Gezmiş o kapudan kapuya aaç, ama kimsey bir yakınlık ona iş için deyni vermemiş. Nerelerdä salt o gezmemiş, sonunda çıkmış çaan ırka, yalvarmış versinnär ona en ucuz bir iş, kazanıncak biraz paracık yola evä dönmää.

- Efendi direktor, kayılıım süpüreyim, mayız atayım, salt kablet beni işä, da kazanayım makar imek için, zerä iki gün oldu, nicä bir nafra atamadım aazıma, - yalvardı ona Tipanı.

- Yok, canım, sana iş. Bizdä kim bakêr hayvannarı, onnar da süpürüp paklêêrlar altlarını, - dedi ona zaabit, ölçüp onu baştan ayaadan.

Zavallı Tipanı düştü eşik üstünä, tutup ellerinnän başını, sıraladı:

- Evdän evä gezdım, kopeyka-kopeyka topladım para burayı gelmêk için, umutlanarak, ki bulacam bir parça iş kendimä, ama şindi açan kaldım parasız, nasıl gideyim evä?

- Bak, düşün, o senin probleman, - tutuşturup ıgarasını dedi zaabit.

- Nâbayım, yoka yok deniler. Hoşça kal, efendi, - dedi Tipanı, kalktı erindän sileräk yaşlarını hem urup torbayı sırtına, büyük küsüylän canında

hızlandı çıkmaa burdan. "Sän dä adam mı, ba? Duysana şu erifin zorunu", - sansın içerdän geldi direktora bir ses.

- Ya oyalan biraz, ba çocuk! - aykırdı şakacıya zaabit. - Kayıl olmayacan mı yapalım seni ayı, zerä bizim Mişkamız geberdi, da şindi onun kafesi boş durêr.

İşidip bölä teklifi, bu gezici, dürüp kendini, döndü erindä. "Alle, nesä olacek, sanki deneyim?"

- Nasıl var nicä olsun bu e? - kıpıştırıp gözlerini, sordu Tipani.

- Bu pek kolay. Giyecän ayının derisini da gezinip üürüyecän kafes içindä. Sän yoktur mu gördüün ayıları başka erdä? - çekip ıgarayı hem üfleyip tütünü bir tarafa, cevaplayıp sordu direktor.

- Vardır gördüüm, bilerim, - yaydı geniş kaşlarını çocuk.

- Ödek için kahırın olmasın, bir-iki aftayadan, sanêrım, kazanacan yol için paracık, ama imek için dä yok neyä düşünäsin, çünkü burada sän doyunacan, - annattı direktor, taa da sivridip burnusunu.

- Bän kayılım, olur giidiräsiniz da kapayasınız kafesä, - alatlan dedi Tipani, sansın başkası uzandı kapmaa onun erini.

- Te bölä, sanêrım, ki biz şansora annaştık?

- Elbetki, annaştık, - taa da çetinnetti lafını ayı olaca da uzattı elini öbürünä.

İrk açılınca, Tipani gezinip çamişlanardı kafes içindä, üürüyüp ölä hızlı uradı ayaannan döşemeyä, ani azbuçuk kalardı daatsın onu. Yaklaşıp ayıya, direktor nasaatladı ona:

- Sän, çocuk, savaş taa yımışak basasın hem fırlatma pek yukarı ayaklarını. Ayılar gezer hem oynêer, basayım-basmayım. Annadın mı?

- E zää, bölä mi? - şindi Şakacı sansın uçardı nicä balerina.

- Te, te bölä, ama pek yayma kollarını, - genä bulup bir maanacık, zaabit sivişti başka hayvannarın yanına.

Açıldı ırk, da insannar, angıların arasında taa çok uşak bulunardı, alatladılar siiretsinnär oyuncu ayıyı. Görüp insanı, ayı yırtırdı sesini da uzadırdı elini, versinnär ona bişey-bişey, çünkü pek acıkmıştı. Kapıp kovrii yada piçeniyi, o çamişlanardı, güldürärdi insannarı hem doyardı karnısını. Caba dememişlär, ani can buazdan geler. Bununnan o hoşlanardı gündüz, ama avşamnän çıkıp kafestän, kabledärdi bir çanak çorba lokmaylan. Ama bir şüpä zeetlärđi onu: ödeyecek mi şu kalik onun bu pek ilin zaameti için para? Sanki, dönmecek mi lafından? Bölä ne var kazanmaa oturduu erindä?

Birkaç vakit geçtiydi pek uslu, ama te sora aşırıdan uradı burayı bir zengin erif çocucaannan. Uşak küsülü gibi gezärdi bobasının ardına.

- Cöni, te ayı, yanındakı kafestä da aslan, - gösterdi ooluna bobası.

- Boba, bän bunnarı gördüm diil bir kerä başka erlerdä dä. Ama bän isteirim, ki te bu ayı düüşsün aslannan.

- E-e, ölä olur mu, uşam, burada hayvannarı salt göstererlär, ama düüştürmeerlär, - dedi boba ooluna.

- Ama bän isteerim düüşsünnär, - inatlaşıp urdu ayaanı çocuk, da döndü ardını.

- Ozaman dur da soralım direktora, bekim, bişey olur.

Sordular, ama direktor, sildirip burnusunu, bakındı bir yanına da dedi, ki bu zevk pek paalı çıkacak onnara.

- Ayı büyük para tutêr, onuştan sizin belet parasına görä öldürdärim mi onu aslana?

- Bän verecäm sana okadar, ani sän o paraylan alacan kendinä diil bir ayı, ama iki dä, - dikti kendini yabancı, uşak ta sansın uyanır gibi oldu.

Direktor, şişirip dudaklarını, düşünöklü kaldı, bilmeyeräk, ne cuvap versin bu şaşkın adama. Ayı onnarın laflarını birerdän işidärdi, ama bu işin olacaanı inanmazdı.

- Ne ölä çok düşündün? Para var, korkma, - genä ilişti şu pıtırak.

- Bilmeerim, - kıstı kendini çorbacı, - sorayım ayıya, kayıl olacek mı düüşsün aslannan.

- Ne soracan ona, kolver aslanı onun yanına, da ko düüşsünnär.

- Şindi, bir sekund, - zaabit yaklaştı ayıya da sordu ona, kayıl mı o düüşsün aslannan.

- Sän ne, o beni öldürecek! – titireyä kaldı ayı.

- Korkma, ba çocuk, hepsi için bän cuvap edecäm, sän salt kayıl ol, hepsi islää olacek.

- Öläseydi, ozaman bän kayılım, - dedi ayı, ama kendisinin canı erindän fırlamaa durardı, hem biraz ürecii karıştıydı. “Taa nelär aklına gelecek bu diişin, acaba? Bän kayılım aslan tırmalasin, tutup erä ursun, ama salt deriyi bozup beni torlak brakmasın, da, biraz kazanıp, saa-seläm etişeyim uşaklarıma, karıma”.

Te açıldı yanındaki kafesin parmaklı demir kaptusu, şişirip gür elelerini, aslan bir tıtsi seslän hızlandı ayının kafesinä, kamçı gibi patladarak kuyruunu. Zavallı ayıcık, sıkılıp köşeyä, durardı ne ölü, ne diri, obaldıp gözlerini hem kesip soluunu. “Alle, bu bitkisidir”, - geçti bir cıba fikir onun aklısından. O ölä kıpıttıydı, ani istär-istemöz may azbucuk kaldıydı kolversin donnarına ikisini dä. Vay, ne geldi onun başına, taa ii aaç öleydi, nekadar görsün, nicä aslan gelir onun üstünä. Dikip buga gibi kendini, atıp yukarı kuyruunu, çirkin sesinnän ortalı yararak, şıladıp bıçak gibi keskin dişlerini, aslan yaklaştı ayının kulaana, kokaladı onu da sansın te-te dalayıp koparacak onu. Zavallı ayıcık, may-may kaybettiydi kendini, ama toplayıp bitki kuvedini hem açıp kulaklarından aazını, o eşekçä çirkin anırdı, korkutsun aslanı deyni. Görmüşkän bunu, aslan yavaşıcık dedi:

- Korkma, bän dä sınırlıyım.

...Bu vakit açıldı iđer kaptusu, neredä uyuyardı Tipani, da işidildi onun karısının sesi:

- Ne o, be? Ne çıvdırık gibi baardın, be?

- I-ı, Maşi, düşümdä, işlärkän ırıkta Moskovada, azbuçuk kaldıydı aslan paralasin beni, - oturup, ter-su içindä, dedi Tipani.

- Aman, Tipani!

KUŞKU BEKÇİ

Çimçirik Kosti gündüz biraz yan gelmişti, onuştan o bu gecä pek erken uyanmıştı da yuvarlanardı döşektä, nicä bir balık kuruda. "Sän o kloçka gibi erleşämedin büün bu döşää. Söledim uyumayasın gündüz, şindi beni dä brakmayacan raada, - sertlendi ona karısı Sonä. - Kalk taa ii da git dolaş bostanı".

Kostinin aklına geldi Zaarçunun, veterannarın prisidatelin lafı: "Bölä pak kırıak bostan kolhoz taa görmediydi hiç taa duuduu günündän beeri". Ölä dä var, neçinki buyıl aldı bostanı üstünä pensionerlər-arendatorlar. Onnar onu işleerlər hem dä bekleerlər.

Ne var Kostiyä atmaa kendini üç-dört kilometraya, varkan elindä bir kaavi motoşıkla. O çıktı içerdän, burnusunu çekeräk, biraz gezindi dışarda, sora usulcuunnan ardından kapadı kapuları, girdi içeri da, koyup dizini divanın kenarına, üzdürdü kendini erinä. Sonä susardı, o sölediymi sölediini. Kocası düşünärdi, gitsin mi osa gitmesin mi, tüfeklän mi osa onsuz mu. Sora yaptı plan, nicä gidecek, nerdä duracak, ama taa öteesi bölä oldu.

O fırladı erindän, geçirdi donnarını, bir sessiz çıktı kapu önünä, giindi islää, kaptı tüfää, ani asılıydı şopronda, koydu onu motoşıklaya, sora itirdi onu auldan dışarı. Bu gecä aydinnıktı pek. Havada ay bir gözlemä gibi donmuştu erindä. Kosti sessiz kaydı merkez sokaana, toparladı motoşıklayı da aldı yolu bostana dooru. Bu kerä yolda o kimseyi görmedi; salt açan yaklaştı bostana, işidildi yırakta, baalar arasında, bir patırtı. Te o geçti bostannık yanından, brakıp bir çukur ardında, tırmandı taa bir bayırcaa, süündürdü şılaa, saptı saa tarafına, fidannık içinä, biraz gitti küçük gazlan, sora taa aldı saaya. Biraz yılmalandıynan, o kesti motorun sesini da ölä sessiz tekerlendi aşaa bordeyin yanından.

O biraz oturdu motoşıkla üstündä, sesirgeneräk doz-dolaya, sora enikunu aldı tüfää, kırdı onu, koydu iki patron, astı onu omuzuna kavallarını yukarı dooru, görsünnär ki o diil boş ellän burda. O gitti baktı bordey içinä, ama kimseyi görmedi burda. "Bezbelli, bekçilär duydular da saklanıp gözledeerlər beni", - düşündü Kosti da baktı bordeyin yanına hem ardına. Yoktu kimsey. Onun aklı erdi, ani bekçilär avşamdan çekildilär bostanın öbür başına, çardaa, neredä taa sıkça peydalanardılar yabancı kişilär. Bu akıllan o sivişti bir tarafına, biraz gitti bostanın başından. Önündä ay aydinnında bostan hep ölä gercikti, nicä gündüz. Biyaz karpuzlar yamaçta yatışardılar koyunnar gibi. Bişey işidilmäzdä, salt bir-iki çırıcırın sesi kesirdi dolayı. Açan etişti kendi bostanına, o duruklandı, baktı ona boydan boya, yoktu hiç bir kıpırtı. O çok düşündü, geçsin mi öbür başa bostannık içindän, yokkan yanında bir bekçi... Ama neçin onnar görünmeer yada ses vermeer? Burda bilinärdi, ani onnara büün kontrol olacek. Sanki uykuya kalsınnar? Başka gün, bekim, uyuyardı onnar, ama büün yok nicä olsun bu iş. Burda gecä-gündüz izmet ederlər sekiz bekçi. Makar biricii läüzim olsun ayakta. Ama neredä o baş bekçi tüfeklän? Can-cun yok. "Ya, ilktän bakayım, ne olër beräänkı tarafta, ikinci bordeydä", - dedi kendi-kendinä da usul-usul yollandı orayı. Ölä o yaklaştı

ona. Bir kara motoçıkla, dikip buynuzlarını, durêr kapu aazında. Kosti onu tanıdı. İşidildi iki soluk, ama angısı ölä uzun-uzun fıslêêr? Taa biraz yaklaşıp, o baktı içeri. Yorulmuş beğçilâr dalmış derin uykuya. Diisin motoçıklaya yada koysun bir başka nişan, ki duysunnar aalemin peydalandığını burda? Diil lâázim. Ko dinnensin dâducuklar, sora genä geçecek burdan. Şindi Kosti kararladı geçsin bostanın içindän öbür başa. O kaptı kendi çizisini da, aşıp bostannı, durup biraz seslendi. Bostanın bu başlarında paşşoyluktu. Poyrazdan esän lüzgercik hişirdadardı paşşoyun yapraklarını. O sık-sık adımnadı lüzgerä karşı çardaa dooru, ama karşıdan onun kulaana etişti bir hırıltı. O kesti adımnarını, ki annasın ne bu: traktor mu osa derin uyuyan kişi mi... "Bu - bir pelivan uykusu", - sırttı Kosti da, biraz taa gittiynän, seçti çardaa hem iki motoçıkla onun önündä. Çardaan ilk katında burcu saz kokusunda, sansın bir büyük düüştän sora iki pelivan devirilmişti. Bunnarın birisi - Kırnak Miti. Kosti aldı onun motoçıklasından bir çatı da gerdi onu direktän diräa çardaan aazına. Sora öbürünün, Rısa Tanasın "Planetasından" çıkardı bir boş çuval da serdi onu o çatıya. Bu halda braktı saabilerini uyusunnar.

Te genä bu meret musaafir gelip yaklaştı ikinci bordeyä, sakınarak, ki duydurmasın kendini. Ona geldi, ani bordey içindän sansın biri, çıtladarak ayaklarını, çıkêr kapuya dooru. Kosti dondu erindä yol üstündä. "Kim o orda, va? - işidildi Pilaf Pavlinin sesi. "Sus, sus!" - sansın söledi onun kulaana gecä musaafiri. "Ne şeytan aarêrsın burda gecä vakındında, va?" - taa da kaldırdı sesini Pavli.

- Sus, va, uyandıracan öbürlerini, va! - genä bu savaştı uslandırısın Pabliyi, taa biraz yaklaştıynan ona.

- A-a, sän mi, va Kosti? Bän deerim, kim bu, fışladarak paçalarını, geler? A-a sän tüfeklän dä. Ya, bendä da olaydı tüfek da bän ataydım üstünä?

Bu şamataya, üüsüreräk, bordeydän Çıktı Mırkın Zaari, angısı iiltmişti başını kabaatlı gibi da salt susardı. "Şindi durun uslu da bakayım, ne olêr öteedä, öbür bordeylerdä" - yalvardı Kosti da, doorudup tüfek kayışını omuzunda, yollandı üülenä dooru. Basayım-basmayım o taa kuşku yaklaştı üçüncü evceezä. "Fiu-u, fiu-u!" - kimsä burda bakardı raadına. Çok düşünmeyip, o kaptı su kanistrusunu kulubundan, ani bordeyin içindäydikanıstru hırlandı bir köpek gibi. O yımıştattı kolunu - kanıstru sustu. Sora nasıl-nicä o çıkardı kanıstruyu da koydu onu çardaan yanına.

Şindi bu uykusuzla kaldıydı taraşlasın bitki evceezini. Büün burda izmet eder Usta Dimitri. Te onum eşää baalı burda fidannıkta kotigada. Kosti yaklaştı hayvana, ani dikmişti ona gözlerini, da, uzadırgan elini onu çatısına, eşek sert saurttu kulaklarını, sansın dedi, ki diil lâázim ona dokunmaa. Kosti çözdü eşää, istedi ursun onu paşşoylaa, ama ne kabaat bu malda. Dimitri, toplayıp kendini, sanacak, ani hayvan kendi boşandı. Cezasız bu bitmeyecek. Kaç sopa boşuna imiştir bu uzun kulaklı saabisindän, salt o biler. Yapmasın bir zarar deyni, Kosti çekti eşää çardaa, ani bordey

yanındaydı, da baaladı onu orayı. Sora ne gelmedi esabına, gidip baaladı onu erinä. Dimitri bir-iki oynattı kendini, ama kalkmadı erindän.

Kosti braktı bekçiyä bir şidula, angısında yazılıydı: "Çok paalı Usta Dimitri. Kolhozun pravleniyası hem pensionerlär-arendatorlar kutlêêrlar canabini pek kuşku bekçiliklän bostanda. Pek multluyuz, ani inan elä düştü bereketiniz.

Bunum için kararladık asalım boynuna bir medali, angısında olsun yazılı "KUŞKU BEKÇİ".

Hoşça kal gercik düşlär arasında. Gecä musaafiri".

Geeri dönürkän, Kosti uruldu iki hırsızın üstüna. Onnar ilkin denedilär Kostiyi da kala-kaldılar erindä. Bu da durdu, düşüneräk näpsin. Sora yavaş-yavaş sivişti onnara dooru. "Da, bunnar toplêêr karpuz". Te birisi durêr ilikçä iki biyaz karpuz elindä! Kosti attı kavalları ileri dooru da baardı: "Dur erindä", - da attı yukarı bir ateş. Bu eriflär ölä da dondular erindä. Açan şindi taa da biraz yaklaştı onnara, o denedi, ani bunnar diil adam, ama çok pitalı gündöndü: birisi taa topluca, dikmişti iki pita dizlerinädän. "Ha-ayt. E-ey, Fi-iu. Tut onu, tut", - baardılar bekçilär.

Sabaa şansora yaklaştıydı, ama dan erleri taa aarmadıydı. Geçirkän Pilafın yanından, Kosti işitti:

- Benimcä bu yıl pek kıvrak büüdü patlacannarım, - dedi Pavli. – Ama bilersin mi neçin?

- Neçin? – sordu kafadarı Zaari.

- Bän onnari dört kerä doyurdum.

- Nası? Neylän?

- İnek mayızınan hem küllän. Bir kazan suya koydum bir kila taazä mayız hem dört kökä sepeledim yarım filcan aaç külü. Ama ilkin karıkların yannarına yaptım hendecik, yısladım onnari biraz, sora daattım o külü herbir kökä da bir kazan mayızlı suyu verdim irmi-irmi beş pogon metraya. Bitkidä örttüm hendecikleri kuru topracıklan hem suladım onnari.

Ama şansora lääzim diişirmää toomu, zerä patlacannar yaralı olêrlar, - ansızdan lafa katıştı Kosti.

- Dooru, benim da ölä olêr, – dedi Pavli.

Bölä lafederäk, Kosti koydu tranzistoru çalsın. "Aman, mari menevşa", - kimsä çalardı onda.

Bu şamataya görä uyanmıştı karşidan çardak ta.

- Tanas batü, va, bu çuvalı canabin mi bölä serdin? - şaşıp sordu Miti.

- Ne o? – açtı gözlerini Tanas. – Bän bişey bilmeerim.

- Kim bu olsun, sanki? – genä sordu Miti.

Ya, bak, motoşıklalara diimemişlär mi?

Miti, atlayıp çardaktan, çevirdi anatarı, bastı ayaanı – motoşıkla patırdadı. Öbür motoşıklada da zarar yoktu.

- Mey, kim bu olsun, ba? Bu islää adam, ama... Eer bu diilseydi Pavli, bän vilmeerim, ne olayım. – kotardı Tanas.

- İslää, ani çardaa yakkamışlar, bak nicä fırlayaceydık burdan.

- I-ı-ı, brak, Allah kısmet etmesin! Neçin deerlär, ki uykuya baas yokmuş. Hadi, yok bişey, - uslandırdı Mitiyi Tanas.

Şansora aydınnanardı islää. Çiicääz karartmıştı yol üstündä yanık topra. İki taazä iz gotürärdi ilk bordeyä dooru.

- Canabin gelmedin mi bu gecä bizim çardaa? – sordu Kırnak Çimçirää.

- Ne, korktunuz mu?

- Biz ne kıpıttık!

- Bu gecä duudu bir eni annatmak – “Kuşku bekçi”, - dedi Kosti.

- E te şindi işitsin Zaarçu, da bak.

- Korkma. Bän yazacam, ani bu işlär olmuş başka erdä.

- Yaz – burda. Hep ölä biz tanıyacez kendi-kendimizi, - sınırladı Kırnak.

Bu bekçilär şansora läüzimdi versinnär smenayı başkasına, ama eni bekçilär taa gelmediydilär. Bunnar toplandılar Pilafın bordeyinin yanına, neredän maşına, geldiynän alacak onnarı evä. Ama şindi burda gidärdi bir serioz laf kolhozun geleceä için.

- Bölä islää. Vakıdınnan olër herbir işin, - dedi Pavli, ani gözedärdi karşıda yolu, neredä läüzimdi peydalansın transport.

- Ne çok mu läüzim ona? İki-üç kerä kazmaylan geçtin üstündän, da oldu, - ekleştii onun lafına Mırkan.

- Bölä var nicä papşoyu da kurtarmaa, - katıştı Sülük Kolçi dä.

- Bana versinnär bir hektar papşoy – bän onu ilin-ilin işleyecäm. Diil läüzim sana ne gerbiğid, ne dä başka zihir. Buyur, topla pak produktiyanı.

- İslää yılda o hektardan alacan azdan bir-iki ton tenä zeedä. Ozaman kolhoz kıskanmayacak vermää sana da bir tonunu işlediin için.

- Bizdä var beşüz hektar baa. Alalım ondan da yarışar hektar. Ama taa kaavi aylä olur alsın iki dä, - sokuldu araya Kosti, ani şindiyanan dayanamazdı sölesin o da bişey. – Buna ozaman denilecek «условное закрепление».

- Ölä, ama toprak senin olmayacak, - kayıl olmadı onunnan Miti.

- Sana ne, prost mu olacak, açan kolhoz sürececek, ekecek, sıralarını haydadacak, serpecek onu? Aaramayacan ne traktor, ne sölärka, - inandırardı Pavli.

- Elbetki, bölä başçayı da var nicä almää. Bän inanërim, ki irmi sotuk başça bir aylä var nicä işlesin, - dedi Kolçi.

- Kendi topraan olmadıynan, hep läüzim olacak biz bakalım o ikiüz hazıroncuyu, - genä karıştı Miti.

- Bu asirlär neredän sän alacan tehnika? Bu kuru topraan sän küçük teknikaylan aktaramayacan, - kayıl olmadı onunnan Tanas.

- Burda, terekä büütmää deyni, läüzim salt büyük tehnika. Bizdä var çocuklar, ani alabilecekler işlemää üzär hektardan zeedä. – Sora attı gözünü fidannaa dooru da uzadıp elini ilerletti lafını. – Bunu ne var işlemää: haydadın sıraları, sora ne kalacak, çeldir onu kazmacıktan. Diil mi dooru?

- Ölä, ama sän bütün yaz läüzim kazma elindä çeldiräsin oyansını– buyansını, - sallayıp başını, söledi Miti.

- Be-ey! – kesti onun lafını Pavli, - ilerdän işləmediydik mi kazmaylan? Yayan da edi-sekiz kilometraya taşıyardık imeeyi da, suyu da, kazmayı da...

- Benim teknikacıım olduynan, bän bulurum, nicä onu kullanmaa, da kazmaylan taa az işlensin, - kesti Miti.

O dooru, ama năbalım şindi bu teknikayı, ani var şindi kolhozda, fıdıralım mı? – şindi laf gidärdi taa çok Pavliylän Mitinin arasında.

Ürenelim başkalarından, nicä işlemää küçük teknikaylan, - verilmazdı Miti.

- Bu da dooru, ama şindilik kullanalım onu, ne var elimizdä, - dedi Pavli da denedi yolda maşınayı, ani gelärdi, bir uzun kuyruk tozdan brakarak ardında. – Te smena geler.

- Hepsi islää olacek, salt lâazım işlemää, - dedi Zaari.

- İşleyecän, vay senin başına, görmeersin kılını, - enikunu dürttü onu Miti, ama Zaari çetin tuttu kendini ayak üstündä.

- Oge, dädu taa kaavi, - şaştı Miti.

- Năbacan e, dayak imää taa mı islää? – şakalaştı Zaari. – İşleyecän orda taa birkaç yıl, saalın varkan, gençleri yola koyuncak.

- Ha-ha-ha! – gülüştü beçilär. Te maşına da etişti.

- Ne geç, va? – sordu Pavli.

- Yok benzin, bilmeerim, nicä etişecek evä, - cevap etti şofer.

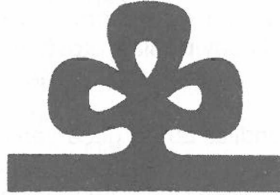
Eni beçilär, kapıp torbalarını, usulcuunnan sıyrıldılar maşınanın koşundan.

- Bakın, kuşku olun, - pinärkän. Maşınaya öbürlerinnän bilä, sımarladı Pavli.

Gıcırdadı motor, eni beçilär islää bilirdilär işini:

- U-a-a! U-a-a! – kaldı geeridä kimi seslär.

1990

ŞAKA İÇİN

Goriylän Panka dayma birerdä. Büün Pazar, onnarın dinnenmäk günü. Beener onnar gezip uuramaa kafadarlarına. Şindi taman noyabrinin ortası. Bu vakit şaraplar şansora durulêrlar islää. Buyurup birär filcän oyandan-buyanda, biraz keflenmişlär, ama taa tutarmışlar kendilerini.

- Şindi taman islää oldu: ne sarfoş, ne ayıkız, - dedi Panka Goriya.

- Bän bölä beenmeerim, - deer Gori. – benimcä, adam läözım olsun ölä, yada bölä, zerä ne o - ne balık, ne lokma.

- Diil dooru. İçki islää, bildiinän ölçüsünü. Läözım beceräsin kullanmaa onu, ama diil o kullansın seni.

- Bu teoriya aslı hem çoktankı. Onu, bezbelli, bir ayık adam çıkarmış, ama diil bizim gibileri.

- Biz prost mu, ne? Te bän büün emin ettim evdä, ani bu kerä ayık gelecäm.

- Dooru da yapmışın, ama şindi kaldı uurayalım 4-5 minuda Dimu suatuya da sora birtaan gideriz evä.

- Uurayalım, - dedi Panka, - ama çok durmayacez, zerä nicä duyêrim, büün da sarfoşlanacez.

- Olursak ta, diiliz yayan e, maşına götürecez, - dedi Gori.

Dimu suatu pek musaafirlerä sevindi da hadi etti onnarı maazaya, neredä durardı iki fiçı vranaları papurlu. Birisindä takılı eni çöp, altında bir sırlı çini. Turşular kurulu, bankalar sergennerdä dizili, masacık üstündä - koca bir kuru şçuka, çölmek hem filcan. Suatu çıkarıp döktü filcana şarabı da verdi duasını:

- A, saalık! Hoş geldiniz! - dedi suatu da buyurdu filcanını.

- Allaa versin! Hoş buluştuk! - cuvapladılar musaafirlerä da pek mayıl oldular şarabın benizinä. Dimu kiraz etti musaafilere dä birär filcan, da buyurdu gibi filcanını, Panka nişannadı:

- Tä bu şarap, da-a. Benizi dä, dadı da erindä.

- Suatuda prost iş sän bulmayacan, - karıştı Gori.

- Nicä Allaa verdi, - dedi Dimu.

- Allaa verer ona, kim çalışêr. Ačan sän fiçını pak tutmayacan, beklämä ondan ii şarap, - dedi Panka bir anılmış bilgiç gibi. – Bän fiçının bataanı akıdıp, çalpalêırım onu iki suylan da tutêrim onu vranası açık aşaadın iki sutka güneşä kaarşı. Sora, kapayıp islää, koyêrim erinä, dursun güzädän. Güzün haşlayıp, çalpalêırım, da fiçı hazır. Diil läözım ne dibini çıkarasın, ne başka bişey yapasın.

Laf-laftan kafadarlar oyalandılar burda gecä yarısından. Ha, birär, ha taa birär, aldılar kafaya islää, ama Gori taa tutardı kendini. Panka sa kesildiymi heptän. Onun ayakları şansora tutmazdılar hem pek aarlaştıydı başı.

- Hadi, Gori, gidelim, şükür edelim suatuya konukluk için da taa tezçä sauşalım, zerä kalmadı kabımız, nereyi taa dökmä.

- Şindi-şindi, - dedi kafadarı da tutturdu beenik maanesini:

Bir taş attım yamaca,
Urdu bir kuş alaca.
Alacalı boyunca,
Dilleşmedim doyunca.

Panka gücülä çıktı maazadan, gitti gezdi evin aardında, sora sendelledi maşınanın dolayında da durup bagajniin yanında, nesä düşünärdi. "Ya bän yapayım bir şaka. Ko biraz aarasınnar beni. Nekadar var nicä taa dilleşmää", - açıp bagajni, girer onun içinä. Öbürleri, görüp, ani bu başka gelmeer, çıktılar onnar da dışarı. Bu yok birerdä. Ama kimsä sansın hırlêêr bagajniktä. Bakêr suatu:

- Uyuyêr, - deer o.

- O ölä, biraz buyurduunan, salt aarêêr, nereyi yıkılmaa, - güler Gori.

- Bölä gidir mi o, düşürmeyäsin onu yolda?

- Olmayacak bişey. O taa ne fokuslar yapêr, sän bilsän. Neçin deerlär, ani gamsız kişiyä taş üstündä da uyunarmış.

- Hadi, suatu, afet, biz gideriz. Saa olasin konukluk için, - deyip, Gori verdi elini ona.

- Buyurunuz, geliniz, kapumuz her zaman açıktır.

Ama Gorinin şansora kırıldıydı dili, da o kısıdan attı Dimuya:

- Sän da uura, suatu, unutma. Sora, dönüp bagajnää dooru: "Tutun islää, köpek, gideriz".

Merkez yolu açıldı. Gori hızlandırdı maşınayı da lüzgär gibi geçti Pankanın evinin yanından. O hepsini unuttu. Onda salt bir neet kaldıydı: nası-nicä etişsin evä da koysun maşınayı erinä.

Gorinin bobası uyumazdı, açan bir maşına çekildi onnarın yanına. Bu vakıdadan onun türlü işlär geçtiydi aklından. Maşınanın kapucukları urulmazdılar. "Kimsey inmeer, bezbelli, taa nesä lafederlär", - düşündü adam da oyalandıynan taa biraz, yaklaştı maşınaya, deyip: "Gori, va, çek maşınayı aula, va". Ses yok. O açtı kapucuu. Gori yannatmıştı başını da uyuyardı. Gücülä uyandırıp çocuu, boba koydu maşınayı garaja, kilitledi kapusunu da taa şindi raat yattı döşeenä. Sabaa karşı bobayı nesä uyandırdı. Sansın kimsä urardı garajın kapusuna. İşidilärdi bir ses: "Açın, va, üşüdüm, va!".

- Kim sän, bä? Ne taş aarêêrsın bu vakit burda, va? Sän geldin maşınayı mı çalmaa?

- Açın va, - genä işidildi garajdan.

- Bän seni şindi tertipleyecäm, - tutnuk seslän dedi saabi giderektän garaja dooru elindä anatar hem bir parça demir.

- Aç, va, Kolçi batü, va, annadacam ne oldu, va.

Dekabri, 2002

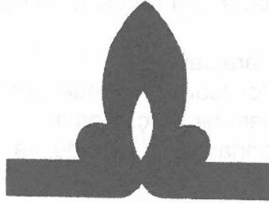
SANDIK

Sandık bizdä var üç türlü: un sandıı, ruba sandıı hem ölü sandıı. Annadayım bir olay ölü sandıı için.

Burun Valku enez düzmüştü maşinasını da gelmesin aar birdän-birä maşınaya deyni, yollamışlar onu getirsin Valkaneştän ölü için bir sandık. Valkaneştän Tülüküüyünä gelmää var nicä doorudan Kuzadan hem dolaşmadaan - asfalttan, ani geçer Çeşmäküüyün içindän. Almışlar sandıı da gelərmişlər dolaşmadaan. Çıkarkan Valkaneştän, pindirmişlər bir pasajır maşına üstünä, sandıın yanına. Gidərmişlər. Hava bulutluymuş, yaayarmış yaamurcuk. Çıktınan bayırı, çeketmiş yaamaa. Üstündeki olan, yıslanmasın rubaları deyni, girivermiş sandık içinä da, uzadıp ayaklarını, çekmiş onun kapaanı üstünä. Gidərmişlər. Yolda durgudêlar onnarı iki çocuk, ki götürsünnär onnarı Slobodziya yolunadan. Pinmişlər, baksalar – sandık. Gidärmilär lafsız. “Var mı yaamur taa?” – düşünərmiş sandık içindikisi da, aralayıp onun kapaanı, uzatmış kolunu dışarı. Görüp bu işi, öbürleri uçuvermişlər maşınadan erä. Yol islääydi, gidərmişlər hızlı. Ama tä Slobodziya çatalı. Durgudêlar maşınayı, insin pasajırlär. İşdilmeer bişey. Şoför dayanıklı bekleer. Kimsey inmeer. “Ne bu, ba?” Açıp kapucuu, Burun basamaktan sorêr: “Neredäsiniz bä? Ha, te şindi yaptık işi, kaybettik pasajırleri”.

- E öbürleri neredä? – sordu şofer çocaa, ani çıkıverdi sandıktan.
- Onnar, bezbollahi, atladılar te o dönemeçtä, açan sän biraz kestiyydin gazı,
- cuvap verdi çocuk.
- Seftä bölä iş başıma geldi, - dedi Valku da salverdi maşınayı ileri.

Yanvar, 2003

BAY MİTİ YANILMIŞ yada KENDİNÄ CEZA

Bay Miti hem bay Vani – iki pensioner. Dayma onnar buluŝup annadêrlar biri-birinä türlü istoriyalar geçmiş zamannardan.

- Ya, patlat bir yalan da biraz gülelim genä, - danışêr bay Vani bay Mitiyâ.
- Siz çok vakit göl boyunda işlediniz, annat orası için bişey.

- Nelâr olmazdı orada, o domuzçularlan, sora gelip-geçân olardı, türlü kişilâr, ama annadayım, ne olduydu bir kerä benimnân.

Bân orada, işlârkân pompada, taa çok boştaydım. Kolverip nasosu dolaŝardım kaymakları, girârdim gölä balık tutmaa, sora, durgudup nasosu, hazırlanardım motoçıklaylan evä gelmäâ, da gün geçärdi. Hı, bir kerä içtiydim çok kaymak. Bak bizim yanımızda, göl boyunda, neredä işlârdik, çöşmä suyunda serindä tutardılar kolhozun kaymaklarını. Burayı her gün, saat ona dooru, çekilârdi bir maşına, ani alardı kaymakları Valkaneşâ. Biz dâ orada, yaklaşırdık o erä içmäâ birêr garnecik kaymak. Günün birindä geldilâr almaa kaymakları, bân dâ orada çöşmedän su alêrim. Bunnar Eftima hem Vançu, gördüü gübü beni, bir saslân baardılar: "He-e, bay Miti, gel burayı!". Bân braktım kazanı çöşmedä da yaklaştım onnara.

- Yardım etsänä, kaldıralım bakları maşınaya, - dedi Eftima, - ama ilkin atalım birêr garnecik kaymak. Eftima doldurup baktan çölmecii, içêr. Verer Vançuya – o salt dadêr. Verer bana, bân – dibi kuru. Sora, a taa birêr, a taa biraz, içirttilâr bana altı garne kaymak. Koyduk bakları, kapadık bortu, da onnar gittilâr. Bân dâ geldim pompaya. Su şansora etârdi çekmäâ hayvannara. Durgudup pompayı, girdim kayıklan balık tutmaa. Erleştım balta aardına, attım suya dadamı da, çözürkân oltaları, nesä burdu içimi. Sora bir-iki kerä gürlêdi barsaklarım da sansın bir tıkaç dayandı göden barsaama. I-i, ŝiştım, çatlayacak ürääm. Düşünerim, bezbelli, bu orda kaymak bölä ŝımarêr. Alle, büün zeedecä ondan kaçırdım. Geldi aklıma ihtâr lafı, ani açan beygirleri emnedârmişlâr, sokarmışlar su içinä da boşlarmış. Soyundum, indim suya, ani çenemä kadar gelârdi. Bekleerim boşlasın. Güneş saklandı bulut altına, yırakta gürlêdi gök. Tundu gözlerim, sansın çöktü karannık. Sıkıldı içim, gürlêdi barsaklar, fırladı tıkaç, nicä ŝampanyadan da şu üstünü kapladı bir sarı masa. Dolay koktu. Bân durêrim bir kabaatlı uşak gibi, ani kaçırmış donnarına. Yaptık işi, nası kurtulmaa bu beladan, ani aardıma geler? Hava sak, bu duşman yayıldı hereri. Düşünmedään çok dalêrim su içinä, ama taa da prost olêr: üzüm-başım yaalandı. Gücülâ, sarfoş gibi, çıktım kenara da şindi soluklandım biraz. Girdim pak suya, dalıp-dalıp yıkandım, uundum otları, genä yıkandım, sora aldım sabunnan yıkandım. Vardı bir kalup çamaşır sabunum, yıkandım onunnan auşamadan. Auşamnân geldim evä, karı koydu imää. Nesä duymuş, sorêr:

- A, be, sän donnarına mı sıçtın, kokêrsın?

- Brak, neyâ sataştım büün, sora annadacam.

KARA ÖRDECİKLÄR

Vasiylän Volodiyi bilerlär, ani onnar cümbüşçü çocuklardır. Ne dä gelmesin başlarına, onnar cümbüşlän savaşêrlar geçirmää vakıdı. Bir kerä ölä olduydu, ani onnar ikisi dä düştyüdülär hastaneyä. Burada bu zor vakıtlarda, açan etişmeer adamciylän ne bir ilaç, ne imek, ne televizoru siiretmää, eriflerin cannarı sıkılmış. Ama küsülü durmak – bu diil onnar için. Dayanamaz onnar bir şennik yapmadaan. Günün birindä Vasi demiş Volodiyä:

- Ha, dostum, biraz daatmaa gamımızı deyni, gidip bakalım, ne yapêrlar garajda bizim kafadarımız.

- Hadi, zerä benim dä canım fırladı burada, yokkan neylän zanaatlanmaa, - kayıl oldu Volodi.

Gittilär, çünkü hastanedä onnarı pek sıkı tutmazdılar. Laf laftan, ne geldi Vasinin aklısına, da o dedi:

- Ey, çocuklar, pek zorum var bir küçücük köpecik için, ölä ani olur doyunsun bir piçeniciklän, bir kıymıcağ ekmeciklän. Var kara ördeciklerim. Verecäm on ördecik bir palicää.

Çocuklar bakındılar, kimisi bıyık altından gülümsedi, ama burada bulunan bir haylakçı Zulum tez tıyıverdi evä.

Vasi söledi, ama bilmedi öteesi neyä çıkacak. Nicä dä bileriz, küülerdä habêrlär pek tez daalışêr. Zulum bilärdi, ani Kolidä var küçücük paliciklär da daalışêr ona:

- Koli ba, sendä var o küçük köpeciklerdän, versänä bana birini da gidip alayım ördecik. Ayık Vasi verer on ördecik bir palicää.

- Sän ne! Aslı mı? Ey, benim dä buyıl çıkmadı kuşlarım, ba. Şindi ne yapmaa e? Kaldı salt iki paliciim, isteerim kendim alayım onnarlan ördecik, - ret etti Koli.

- Bän sä umutlanardım, ani verecän, - küstü Zulum.

- Verämeyecäm, sor başkasına.

- Yok - yok, näbayım, - brakıp burasını, o gider Cöciyä, ani kaçınardı bir taun ardından aulun dibindä.

- Fiu, Cöci, gel burayı va, - sesetti Zulum.

- Annat, - geldi Cöci, bir batal erif, angısının yanında öbürü nicä bir uşak durardı.

- Versänä bana bir palicik, - yalvardı küçüü.

- Senin var köpeklerin, näbacan onu? – meraklandı maşinist Cöci.

- Sölämeyecäm, - fırlattı Zulum.

- Sölämeyecän mi? Ozaman vermeyecäm, - dedi çorbacı.

- Hadi, yaymanna, ver bir palicik, - genä yalvardı öbürü.

- Sölärseydin, verecäm, ama...

- Söleyecäm, ama ıştırma kimseyä. Var bir erdä adêêrlar on kara ördecik bir palıcık için.

- Dooru mu söleersin?

- Te, - yaptı bojisini Zulum.

- Kimdä ördecikläär?

- Ayık Vasidä, te ani oloynıta yanında yaşêêr, - yanılmaca dedi isteyän.

- İslää, verecäm sana bir, bän da öbürlerinnän alacam. Gittiynän almaa brigadiri traktorlan, uurayacam Vasiya da.

Güneş şansora yaklaşırdı üülenä hem yakardı nicä ateş, açan Zulum çuval sırtında ter-su içindä alatları yol dolusu küüyä bu tarafından öbürünä, kaçırmāsın ördecikleri.

Üülenä dooru Vasiylän Volodi yollandılar birkaç minuda dollaşsınnar evlerini, ani diildilär uzak biri-birindän. Yaklaştıynan Vasinin evinä, baksalar: tokatlar açık, aulun yanında buncak adam toplanmış. "Ne olsun burada? – kala-kaldı çocuk Vasi bir aar fikirilän başında. – Anam da şansora pek ihtär, olmasın bişey", – şüpelenip durdu o. Volodi da durardı onun yanında, belerdip şu büük kara gözlerini. Denediynän bunnarı, adamnar kaynaştılar çuvalar ellerindä. İşidilärdi bir ufak gözlüklü adamın sertlenmesi:

- Sauş bırdan, temin geldin, nereyi sokulêrsın? Bän ilk sırada bırada, bu sabaadan beeri beklerim.

Yaklaştıynan bu kişilerä, Vasi birädän tanıdı onnarı, salt biri aralarında aşındandı.

- Urduk toyu, Volodi, bunnar, allä, beni bekleerläär, - fırsırdadı Vasi da çabuk-çabuk adımnadı onnara dooru.

- Elbetki, geldilär ördecik almaa. Bak, salt eltenmä kaçmaa, zerä tutup kaptıraceklar ikimizä dä, - serioz bakıp ona, dedi Volodi.

Ne desin şindi Vasi bu kabaatsız adamnara, açan aulunda salt beş-altı ördecik varkan, ne yapsın o, da sudan kuruca çıksın? Fikiri onun çimçirik gibi işlärdi. "İnsannar deyeceklär, ki şu budala aldattı bizi, koparttı iştä. Ko sölesin kim ne isteer, aalemin aazı diildir çuval da onu baalayasın".

Adamnar hepsi diktilär gözlerini Vasiya, açan o yaklaştı onnara. "Acaba etecek mi hepsimizä ördecik?" – düşünärdi Zulum, ani diildi ilk sırada.

Bekleyennär urulu gibi kaldılar, açan işitilär Vasidän: "Ey, kafadarlar, oldu yannışlık, ba, afedin, yanıldım, şaka söledim. Gelin, buyuralım birär filcancık şarap da daalışalım, çünkü biz Volodiyilän hastanedeyiz da alatlêêrız ilaçları kabletmää".

"Te bu nalladı bizi da-a", - düşündü biri...

"Evdä işimi braktım, buncak vakıt kaybettim", - tüülandı öbürü.

Pali saabileri birär-birär gidärdilär maazaya hem selämnärdilər Vasinin anasını, bir uçuklu yanaklı insanı, ani örärdi bir çorap pençerä boyunda. İlmeklärlän bilä o karı sayardı maazada kaybelän kişileri: "Bir, iki..., ondört. Hiç yok akıl bu çocukta, genä buncak kişi sürüklemiş burayı. Bitirecek o şarapçıı, buyıl da bişey satamayacez".

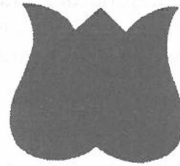
Maaza pak, süpürülü, üç fıçısı dizili, salt ikisi dikili. Sergennerdä banka, mezeleri bişey yok. Kada, belli, turşudan boşaldılmış diil çoktan. Tutundu saabi çeptän, aralayıp solukluu, uyandı fıçı heptän, sansın büyük şarap bolluu.

Adeçä evin saabisi salt dattı çölmektän, çünkü o ilaçlanardı. Sora hepsinä kiraz etti birär çölmecik, ama sıranın bitkisinä dooru çep, senip, süzüldü çanaa. Abanıp fıçının üstünä, şişirdilər onu. O hızladı, sansın bir bıçak urdular onun ensesinä, ama hepsini tamannadı. Açan batlak bitki sırayı dolduramadı, o küstü da kaldırıp kıçını gösterdi onu musaafirlerä. Şindi onnar hepsi akışiverdilär maazadan dışarı.

Aulda kloçkanın yanında kaçınardı edi ördecik. "Bunnar mı senin ördeciklerin? – düşündü Zulum. – Ya biz dä yapalım sana bir cümbüş". O salverdi paliyi çuvaldan erä, kıptı göz öbürlerine ki onnar da kolversinnär köpeciklerini. Palilär o saat yumak olup kaldırdılar büyük şamata. Onnar iyärdilär biri-birini da bu sesä kalktıydı maalenin köpekleri, baarıştı tauklar.

Deneyip ördecikleri, palilär birär-birär atıldılar onnarın üstünä. Kopuştu büyük karışmalık. Bir köpecik, ani taa da çemrekti öbürlerinden, hızlandı kloçkaya da sıkıştırdı onu evin köşesinä, yolarak onun tüülerini. Bu şena ölä çabuk oldu, ki onu kimsey beklämediydi. Adamnar, toplayıp kendilerini, kalkındılar korumaa kuşları. Hızlandı babu süpürgä elindä, baarak çocuklara, ki onnar taa tez sauşsunnar köpeciklerinnän burdan. Çoyu, brakıp köpecikleri, tıdılar auldan dışarı. Vasi tutardı ellerinnän başını, utanarak kendi-kendindän. "Na sana palıcik!" – işidildi sokaktan bir ses.

Te neçin herbir cümbüş esaba gelmäzmiş.

YAZ ŞARABI

Tauşam Vançu buralarda anılêr şaka cümbüşlerinnän, bûük şiretliinnän hem zevtlenmesinnän birkimseyi. Ama o savaşêr pek acıtmasın onnarlan insanı. Kendisi Vançu orta boylu bir adam yakın kırk yaşında. Bu kula çocunun biraz kıpışık maavi gözleri şiretçä şilêêrlar dar kaşların altından. Uçuk yanakları taa da batêrlar, açan o emer fıgarayı. Başında kula siirek saçları diil herkerä taranmış. Bu ölä bir çalışkan, çevik çiftçi, ani her yılın nesä bişey önemli gösterer kendi işinnän. Pek evciman hem şen koca, sıkı boba hem cömert komuşu. «Hi-hi-hi», - o dayma güler insan arasında. Bölecä onu bilerlär dolayda da.

Şindi bakalım bir olaya, ani var ilişiklii Tauşam Vançuylan.

Bu olduydu yazın Ay İliya günü, açan bitêrdi küüyä şaraplar. Tauşam Vançu geçärdi aradan, neredä komuşu dädular lafa durardılar, ama diildilär pek şen.

- Zaman hayır olsun, bobalar! Ne o bölä bûük yortuda küsülüysünüz? – selämnedi Vançu ihtärları.

- Näbalım, yaşayarak, adam türlü-türlü olêr, - cevapladı onu däduların birisi, en ihtârı Tanku aga, bir karağöz, kalın kaşlı, kırmızı çeyreli, dayma gülüşü üzündä dädu.

- Şaşêrım, nasıl siz bölä kuru-kuruya konuşêrsınız. Başka kerä sansın bulunardı yanınızda bir filcan şarapçık ta... Çıkarsana, Tanku aga, bir oka şarap, bän konuklayacam, - danıştı ona Vançu.

- Yo-o-ok, bitti nezamandan. Olaydı, kendim da kiraz edeceydim, - gariplendi dädu.

- Ozaman buyurun bana evä, kiraz edeyim sizä birär filcancık taazä yaz şarapçığı, - serioz üzlän dedi Vançu da kopartı adamnarı erlerindän.

Gücülä dädular, trikldarak bastonnarı, tırmandılar o bayıra, neredä durardı Tauşamin evi. Ama bir fikir brakmazdı raada bu adamnarı: «Neredän ona bu vakıtta şarap? Nedän, acaba yaptı onu? Dooru, var nicä şarap bataandan olsun, enidän kaynadıp onu şekerlän, ama pek olmêêr islää. Bekim, sapıttı bir-iki banka bildirkıdan? Ama durar mı kemik yabanının yataanda?»

Girdilär şoprona, neredä durardı ikiüz kilalılık bir varil vranasında geçirili barsaklan.

- Te, buncaaz, yarıyı geçti şansora, - gösterip fıçıcaa, dedi Vançu.

«Bak sän köpää, - düşündü Tanku aga, - içmiş kendisi, maaledä kimsey duymadaan».

Hepsi dattı birär filcan şaraptan da pek beendilär onu, çünkü benzärmiş haliz şaraba.

- İslää şarapçık, ama biraz sansın çıkmış gazı, - cızırdadı Tanku aga.

- Sölä dooru, nedän yaptın onu? – sordu dädu, ani bundan yaa o da kimseydän aşaa kalmazdı.

- Nedän mi?.. – Biraz duraklandı Vançu. – Aldım biraz şarap bataa, biraz da kuru kaberne cibresi, koydum şeker da kaynattım. Sora yavaş-yavaş harcadım, - söledi Tauşam, sansın ölä dä varmış.

- E, nekadar aldın ondan-bundan? - meraklandı dădu. Öbürleri susardılar, çünkü bölä işlän zanaatlanmazdılar.

- O – benim sekretim, reŕepti vermeyecäm; sora şekerinizi bozursunuz da beni takazalarsınız, - ret etti çocuk.

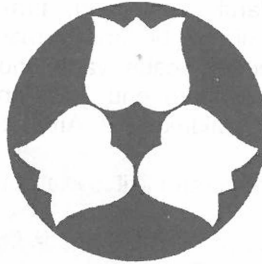
- Hadi, aç şu sekretini bir kapu-komuşuya, hep bir kerä sän açacan onu birinä, - yalvardı Tanku aga.

- Bekim, ama şindilik susacam, - güleräk genä Vançu çekti barsaktan taa birär filcan şarap, ani getirmişti kanistraylan şarap fabrikasından da saklamıştı onu o dipsiz varilin içinä.

Şükür edip, dădular daalıştılar, güleräk Tauşamın sekretinä.

«Hi-hi-hi», - gülärdi Tauşam Vançu da, bakarak dădulara, ani tutunarak biri-birindän hem dayanarak deyneklerinä, yavaş-yavaş kayardılar bayırdan aşaa.

27. 01. 2003.

İÇİNDEKİLÄR

BİRİNCİ BÖLÜM

AVTOBİOGRAFİYA	3
NİCÄ BÄN OLDUM ÜÜREDİCİ	9
AFET, KOLİ!	19
SAALICAKLAN, VATANIM!	21
İLK VAATİZLİK	25
AŞÇI YARDIMCISI	27
TANIŞ	29
KIŞIN	31
EVLENMÄK	33
DAADA	37
KAYMAK TAŞIYCISI	41
PROFSOYUZ İŞLERİ	48
SEÇİMNERDÄ	50
ALTAY BAYIRLARINDA	56
TÜRLÜ ZANAATLAR	60
ACEMİ ŞOFER	63
ENİ ZANAAT	65
YOLLAR, YOLLAR...	75

İKİNCİ BÖLÜM

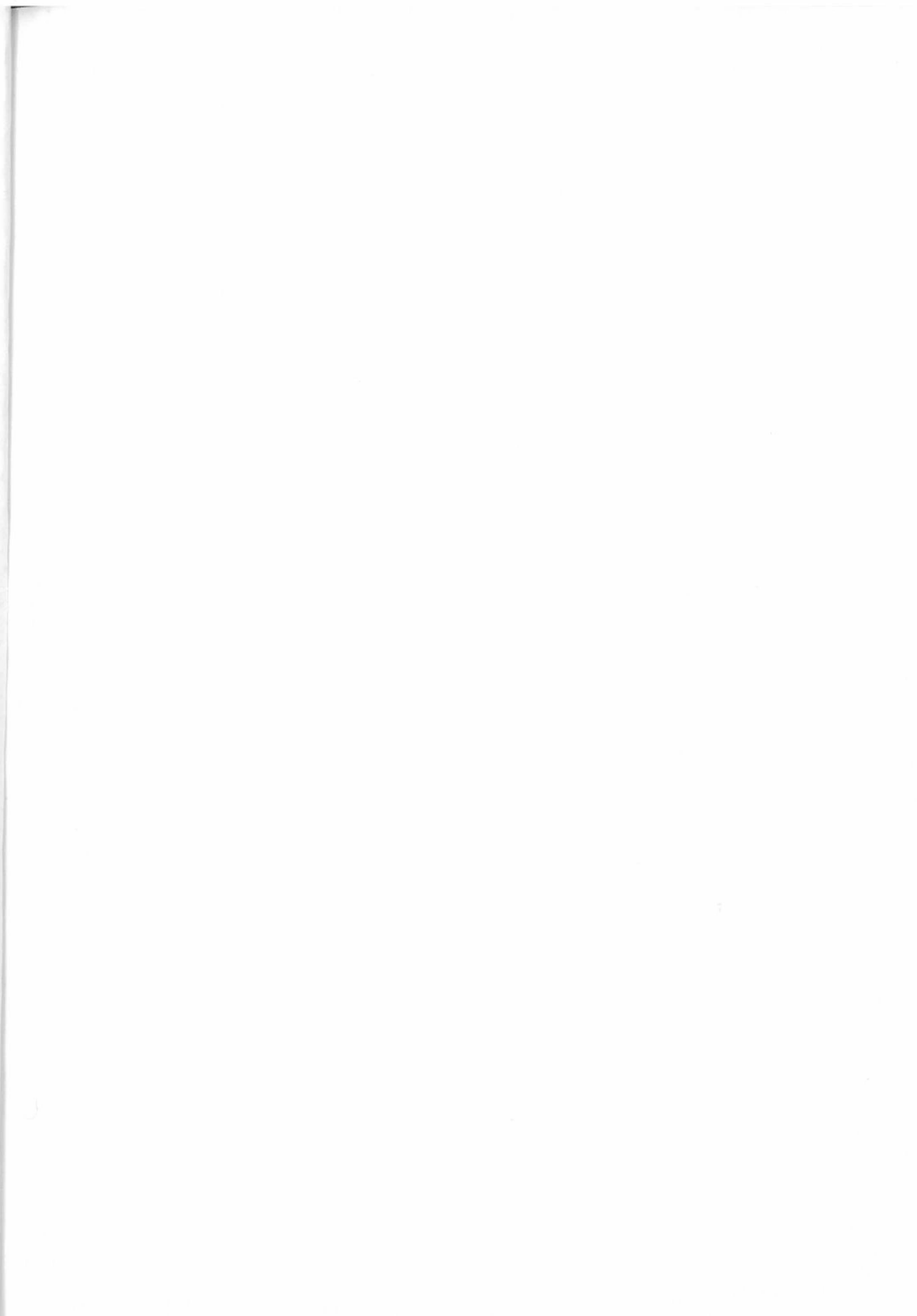
ÇAMURCULAR	77
SÖZ	79
HEPSİNDÄN AZAR-AZAR	83
DÄDU HEM KUU	85
KAÇAK	93
İKİ CAN - BİR ECEL	104
CEZA	119
POPAZ SİMU (1894-1981)	123
SINIRLI	128
KUŞKU BEKÇİ	131
ŞAKA İÇİN	136
SANDIK	138
BAY MİTİ YANILMIŞ yada KENDİNÄ CEZA	139
KARA ÖRDECİKLÄR	140
YAZ ŞARABI	143

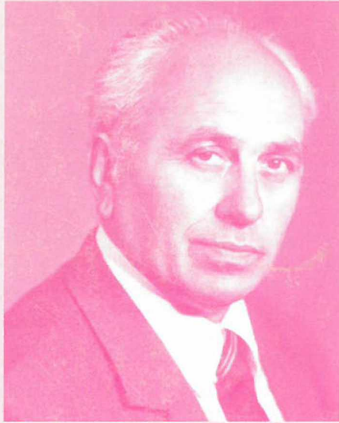
Kompyuter işlemleri: Alöna Daradur,
Aleksy Iskra

Bu kiyadı edenmää isteyän danışabilir:

- 1)Etulya, Tankistlär sokaa, 12. Tel. (253) 76-344
- 2)Kişinöv, Puşkin sokaa, 52. Tel.: 24-30-51

Imprimarea la Tipografia „Elena – V.I.” S.R.L.
Str. Academiei, 3, MD+2028,
Chişinău, Republica Moldova

AVTOBİOGRAFİYA

Bän, Saveliy Petroviç EKONOMOV, duudum aprilin 13-dä 1929-cu yılda Tülüküyündä Valkaneş dolayında Moldova Respublikasında fukaara çokuşaklı ayledä.

1942-dä başardım 5 klas kendi küüyümdä da o yılın girdim üürenmää Tumarvanın zanaatlık şkolasına, angısı cenk beterinä daalıştı 1944-tä.

1944-tä başarıp Kaulda hem Valkaneştä kursaları, oldum üüredici.

1944-1945-ci üürenmäk yılını geçirdim Gavanosada birinci klaslan.

1945-1946-ci üürenmäk yılını işledim Tülüküyündä 3-4-cü klaslarlan.

1946-da girdim Kaulun pedagogika şkolasına da başardım onu 1949-da.

İyülün beşindä 1949 stalinistläär beni kaldırdılar Rusiyaya, Altaya, nerdä 5 yıl çalıştım türlü aar işlerdä hem 2 yıl yalnız üüredicilik ettim Verh-Solonovka şkolasında dört klaslan birerdä.

1956-cı yılda döndüm geeri ana tarafıma da üürettim Tülüküü

şkolasında rus, moldovan, gagauz dillerini, götürdüm muzıkayı, işledim organizator, gecä şkolasında direktor.

1965-tä başardım Tiraspoldakı T. ŞEVÇENKOnun adında pedinstitutu da oldum speşialist rus dilindä.

Evliyim, var bir çocuum hem iki kızım.

2002-ci yıl.